

รายงานการศึกษาความเป็นไปได้ของการบูรณะและฟื้นฟู โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

เสนอต่อ หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

CINEMA ENLIGHTENS

ปญฺญา อนุปฺปาโท จตฺจิตการ

รายงานการศึกษาความเป็นไปได้ของการบูรณะและฟื้นฟู โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมรานี

เสนอต่อ หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร **ก**

คณะผู้วิจัย **ค**

กิตติกรรมประกาศ **ง**

บทที่ ๑ บทนำ **๑**

๑.๑ ที่มาของของโครงการ ๑

๑.๒ วัตถุประสงค์ ๒

๑.๓ ขอบเขตพื้นที่ศึกษา ๒

๑.๔ ระเบียบวิธีวิจัย ๔

๑.๕ ข้อจำกัดการวิจัย ๙

๑.๖ โครงสร้างของรายงาน ๙

บทที่ ๒ ประวัติศาสตร์โรงภาพยนตร์ไทยและกรณีศึกษาในต่างประเทศ **๑๐**

๒.๑ พื้นที่และสถาปัตยกรรมโรงภาพยนตร์ไทย ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๓๙ จนถึงสิ้นสุดรัฐนิยมในเขตพระนคร ๑๐

๒.๑.๑ ยุคแรกเริ่มของโรงภาพยนตร์ในสังคมไทย ๑๐

๒.๑.๒ โรงภาพยนตร์ยุคเฟื่องฟูในสังคมไทย ๑๙

๒.๑.๓ โรงภาพยนตร์ยุคทันสมัยในสังคมไทย ๓๔

๒.๒ กรณีศึกษาด้านการจัดการหลังการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ในต่างประเทศ ๔๖

๒.๒.๑ โรงภาพยนตร์ลูคัส (Lucas Theater) ๔๖

๒.๒.๒ โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ (Carolina Theater) ๖๕

๒.๒.๓ โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ (Empire Theatre) ๘๕

บทที่ ๓ : ประวัติศาสตร์ย่านนางเลิ้งและพัฒนาการของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี **๙๙**

๓.๑ กำเนิดคำว่า “นางเลิ้ง” ๙๙

๓.๒ ประวัติศาสตร์โรงหนังนางเลิ้งและย่านนางเลิ้ง ๑๐๐

๓.๒.๑ ยุคก่อนตั้งโรงหนังนางเลิ้ง ๑๐๐

หน้า

๓.๒.๒ ยุครุ่งเรืองโรงหนังนางเลิ้งและศาลาเฉลิมธานี ๑๐๕

๓.๒.๓ ยุคเสื่อมถอยของศาลาเฉลิมธานี ๑๐๙

๓.๓ พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรมโรงหนังนางเลิ้งหรือโรงภาพยนตร์เฉลิมธานี ๑๑๓

๓.๓.๑ บริบทของอาคาร ๑๑๓

๓.๓.๒ ผังพื้นและการใช้พื้นที่ ๑๑๓

๓.๓.๓ รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ๑๑๔

๓.๓.๔ โครงสร้าง วัสดุ และระบบต่างๆ ๑๑๘

บทที่ ๔ วิเคราะห์ความสำคัญและทางเลือกในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๒๒

๔.๑ ลักษณะทางกายภาพ ๑๒๒

๔.๑.๑ ทำเลที่ตั้งและอาณาเขต ๑๒๒

๔.๑.๒ โครงข่ายการสัญจรและการเข้าถึง ๑๒๔

๔.๑.๓ การใช้ประโยชน์ที่อาคาร ๑๓๐

๔.๑.๔ กรรมสิทธิ์ที่ดิน ๑๓๑

๔.๑.๕ คุณค่าและสภาพอาคารในปัจจุบัน ๑๓๔

๔.๑.๖ มรดกวัฒนธรรมย่านนางเลิ้ง ๑๔๔

๔.๑.๗ สถานที่สำคัญบริเวณโดยรอบย่านนางเลิ้ง ๑๔๘

๔.๑.๘ องค์ประกอบทางจินตภาพของย่านนางเลิ้ง ๑๔๘

๔.๒ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ๑๕๒

๔.๒.๑ ลักษณะทางเศรษฐกิจ ๑๕๒

๔.๒.๒ ลักษณะทางสังคม ๑๕๒

๔.๓ แผนงานโครงการ กฎหมาย และข้อกำหนดที่ที่เกี่ยวข้อง ๑๕๒

๔.๓.๑ แผนงานโครงการที่เกี่ยวข้อง ๑๕๒

๔.๓.๒ กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง ๑๕๗

๔.๓.๓ ข้อจำกัดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ๑๖๓

๔.๔ ทางเลือกในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๖๕

๔.๔.๑ ทางเลือกที่ ๑ ศาลาเฉลิมธานีในฐานะโรงมหรสพและสถานที่ประกอบการทางธุรกิจ (Movie Theatre and Business Site) ๑๖๖

๔.๔.๒ ทางเลือกที่ ๒ ศาลาเฉลิมธานีในฐานะเป็นโบราณสถาน (Archaeological Site) ๑๖๙

หน้า

๔.๔.๓ ทางเลือกที่ ๓ ศาลาเฉลิมธานีในฐานะเป็นพิพิธภัณฑ์มีชีวิต ๑๗๑
(Living Museum)

บทที่ ๕ แนวทางในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๗๕
ในฐานะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต

๕.๑ แผนการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๗๕
๕.๑.๑ วิสัยทัศน์ ๑๗๕
๕.๑.๒ วัตถุประสงค์โครงการ ๑๗๕
๕.๑.๓ การกำหนดรูปแบบลักษณะและแนวคิดของโครงการ ๑๗๕
๕.๑.๔ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๑๗๖
๕.๑.๕ งบประมาณ ๑๗๖
๕.๑.๖ แผนดำเนินการ ๑๗๘
๕.๒ แนวคิดการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๘๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ ๑๘๘
๕.๓.๑ การป้องกันอัคคีภัยและความปลอดภัยของอาคาร ๑๘๘
๕.๓.๒ ระบบปรับอากาศภายในอาคาร ๑๙๑
๕.๓.๓ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ๑๙๓
๕.๓.๔ แนวทางการควบคุมอาคารบริเวณโดยรอบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๙๕
๕.๓.๕ การจัดระบบการสัญจรและการเข้าถึงโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๙๖
กับพื้นที่โดยรอบ
๕.๓.๖ การบริหารจัดการ ๒๐๐
๕.๔ สรุป ๒๐๑

บรรณานุกรม ๒๐๒

ภาคผนวก ๒๐๕

สารบัญภาพ

หน้า

รูปที่ ๒-๑ : ผังพื้นมหรสพกลางแจ้ง ๑๒

รูปที่ ๒-๒ : โรงละครปรินซ์เธียเตอร์ ๑๕

รูปที่ ๒-๓ : โรงละครหม่อมเจ้าอลังการ ๑๕

รูปที่ ๒–๔ : โรงหนังญี่ปุ่น ๒๔

รูปที่ ๒-๕ : ผังพื้นโรงหนังญี่ปุ่นที่ ๑ ๒๖

รูปที่ ๒-๖ : ผังพื้นโรงหนังญี่ปุ่นที่ ๒ ๒๖

รูปที่ ๒-๗ : แบบสันนิษฐานโรงหนังพัฒนากร ในปี พ.ศ.๒๔๓๑ ๓๐

รูปที่ ๒-๘ : ผังพื้นชั้นล่างของศาลาเฉลิมกรุง ๓๕

รูปที่ ๒-๙ : ผังพื้นชั้นบนศาลาเฉลิมกรุง ๓๖

รูปที่ ๒-๑๐ : รูปด้านทิศเหนือศาลาเฉลิมกรุง ๓๖

รูปที่ ๒-๑๑ : ด้านนอกของ Theatre des Champs Elysees ๓๗

รูปที่ ๒-๑๒ : ด้านหน้าอาคารศาลาเฉลิมกรุงในปัจจุบัน ๓๙

รูปที่ ๒-๑๓ : อาคารเฉลิมกรุงด้านทิศใต้ ๓๙

รูปที่ ๒-๑๔ : โถงด้านในศาลาเฉลิมกรุง ๔๐

รูปที่ ๒-๑๕ : ผังพื้นชั้นล่างศาลาเฉลิมไทย ๔๓

รูปที่ ๒-๑๖ : รูปด้านทิศเหนือศาลาเฉลิมไทย (แบบก่อสร้างเดิม) ๔๔

รูปที่ ๒-๑๗ : ทิศเหนือของศาลาเฉลิมไทย ๔๔

รูปที่ ๒-๑๘ : โรงภาพยนตร์ลูคัส ในปี ค.ศ.๑๙๒๔ โดยการฉายภาพยนตร์เรื่อง America ของ D.W Griffith ๔๗

รูปที่ ๒-๑๙ : ภาพยนตร์เรื่อง The Champ ในปี ค.ศ. ๑๙๓๑ ๔๗

รูปที่ ๒-๒๐ : ในปี ค.ศ. ๑๙๓๙ คนเข้าคิวเพื่อซื้อตั๋วชมภาพยนตร์เรื่อง Wideshot ๔๘

รูปที่ ๒-๒๑ : สภาพการตกแต่งสถาปัตยกรรมรูปแบบโค้ง arch ภายในอาคารก่อนการบูรณะ ๕๐

รูปที่ ๒-๒๒ : รูปแบบโค้ง arch ภายหลังการบูรณะ ๕๐

รูปที่ ๒-๒๓ : แสดงให้เห็นพัดลมระบายอากาศที่ใช้งานได้และไม่ได้จากการสำรวจก่อนบูรณะ เป็นพัดลมที่ติดไว้ก่อนที่จะมีการใช้เครื่องปรับอากาศเป็นครั้งแรกของโรงภาพยนตร์เมืองสะวันน่าห์ ๕๑

รูปที่ ๒-๒๔ : ใบปิดโฆษณาของโรงภาพยนตร์ลูคัส โฆษณาว่าเครื่องทำความเย็น มีขนาดหลายพันคิวบิกฟุต ให้ความสดชื่น เย็นสบาย ทุกๆนาที ทุกที่นั่งที่ภาพยนตร์ลูคัสในจำนวนโรงภาพยนตร์กว่า ๒๓,๐๐๐ โรงทั่วประเทศอเมริกา ลูคัสเธียเตอร์ เป็นหนึ่งในเพียง ๑๗ โรงที่ติดตั้งเครื่องปรับอากาศ ซึ่งเราก็ได้ใช้เงินลงทุนติดตั้งจำนวนถึง ๑๐๐,๐๐๐ ดอลลาร์ ๕๒

หน้า

รูปที่ ๒-๒๕ : โรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์ภายหลังการบูรณะและฟื้นฟู ๕๒

รูปที่ ๒-๒๖ : ลักษณะเวทีและจอภาพยนตร์ รวมทั้งบรรยากาศรอบๆ มีลักษณะเหมือนว่า ถูกดัดแปลงมา จากโรงละครโอเปร่าแต่ลูคัสเธียเตอร์เป็นโรงภาพยนตร์ที่ถูกสร้างมาเป็นโรงภาพยนตร์ตั้งแต่แรกเริ่ม ๕๓

รูปที่ ๒-๒๗ : ส่วนที่เรียกว่า Box ซึ่งเป็นลักษณะของการชมละครแบบดั้งเดิม ๕๓

รูปที่ ๒-๒๘ : ส่วนที่เรียกว่า Box ซึ่งเป็นลักษณะของการชมละครแบบดั้งเดิม ๕๔

รูปที่ ๒-๒๙ : เก้าอี้นั่งซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยนั้นได้รับการอนุรักษ์และซ่อมแซมใหม่รวมทั้งพื้นที่ทำจากไม้ โดยลูคัสเธียเตอร์แบ่งออกเป็นสามชั้นสามารถจุคนได้ ๑,๔๐๐ คน ๕๔

รูปที่ ๒-๓๐ : เก้าอี้นั่งซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยนั้นได้รับการอนุรักษ์และซ่อมแซมใหม่ ๕๕

รูปที่ ๒-๓๑ : บน David Harris ผู้อำนวยการโรงภาพยนตร์ ๕๕

รูปที่ ๒-๓๒ : Erin Muller ผู้จัดการขณะทำหน้าที่เตรียมของเพื่อจำหน่ายในตอนค่ำ และ Shea Caruso ผู้จัดการส่วนแม่บ้านรับหน้าที่ขายของที่ระลึกและลงทะเบียน ๕๖

รูปที่ ๒-๓๓ : อาสาสมัครทำหน้าที่ตรวจตั๋วหนัง และบอกสถานที่ให้กับลูกค้า ๕๖

รูปที่ ๒-๓๔ : อาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยศิลปะและการออกแบบเข้ามาช่วยจัดเอกสาร ๕๗

รูปที่ ๒-๓๕ : ส่วนหนึ่งของเอกสารต่างๆในห้องเก็บเอกสารของโรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์ ๕๗

รูปที่ ๒-๓๖ : บริจาคเงินในโรงภาพยนตร์ และ ก้อนอิฐสลักชื่อผู้บริจาคเพื่อก่อสร้างเป็นทางเดินเท้าหน้าโรงภาพยนตร์ ๕๘

รูปที่ ๒-๓๗ : บรรยากาศหน้าโรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์ยามค่ำคืน ๕๘

รูปที่ ๒-๓๘ : บรรยากาศคนเข้าแถวต่อซื้อตั๋วชมภาพยนตร์เรื่อง Gone with the Wind หน้าโรงภาพยนตร์ในช่วงเทศกาลThanks Giving ๕๙

รูปที่ ๒-๓๙ : คนเข้าแถวต่อซื้อตั๋วบริเวณห้องห้องจำหน่ายตั๋ว เพื่อชมภาพยนตร์เรื่อง Gone with the Wind ในช่วงเทศกาลThanks Giving ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานชาวเมืองที่กลับมาเยี่ยมบ้าน และพ่อแม่มาชมกันเป็นครอบครัว รวมทั้งนักท่องเที่ยว ๕๙

รูปที่ ๒-๔๐ : การแสดงดนตรีซึ่งมีผู้มาเช่าสถานที่เป็นประจำ ๖๑

รูปที่ ๒-๔๑ : เครื่องดื่ม น้ำอัดลม หรือเบียร์ เครื่องดื่มยอดนิยมที่มีราคาแพงขึ้นสองสามเท่าจากร้านข้างนอกแต่เป็นสิ่งทำรายได้ให้กับโรงภาพยนตร์มากกว่าตั๋วชมภาพยนตร์ ๖๒

รูปที่ ๒-๔๒ : ร้านไอศกรีม Leopold’s เป็นร้านใหม่ที่ยังคงเอกลักษณ์เดิมของบรรพบุรุษ ๖๓

รูปที่ ๒-๔๓ : บรรยากาศภายในร้านLeopold’s ในอดีต ๖๓

รูปที่ ๒-๔๔ : ร้าน Leopold’s ร้านเดิมหัวมุมถนน Gwinnett ในอดีต ๖๔

รูปที่ ๒-๔๕ : บรรยากาศภายในร้าน Leopold’s ๖๔

รูปที่ ๒-๔๖ : ร้าน Leopold’s ตกแต่งร้านแบบผสมผสานโดยนำรูปภาพและสิ่งของประกอบในการถ่ายทำภาพยนตร์มาตกแต่งในร้านแบบดั้งเดิม ๖๕

หน้า

รูปที่ ๒-๔๗ : ภาพบนโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ๖๖

รูปที่ ๒-๔๘ : โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ ในปัจจุบันปี พ.ศ ๒๕๕๘ ๖๖

รูปที่ ๒-๔๙ : เอกสารที่แสดงให้เห็นถึงการรณรงค์ของชาวเมือง Durham ที่ต้องการอนุรักษ์โรงภาพยนตร์โดยผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติ (Bond Issue คือ การที่รัฐบาลเมืองยืมเงินจากกองทุนของรัฐ เพื่อมาทำกิจกรรมบางอย่างโดยความเห็นด้วยจากประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่) ๖๗

รูปที่ ๒-๕๐ : ช่องชายตั๋วและบันได ๙๗ ขั้น ซึ่งคนผิวดำต้องเดินขึ้นไปนั่งที่ชั้นลอย ๖๗

รูปที่ ๒-๕๑ : นั่งเก้าอี้ไม้ยาวขณะที่คนผิวขาวนั่งเก้าอี้เดี่ยว คนขาวและคนดำจะไม่เคยพบหน้ากันในโรงภาพยนตร์เพราะมีทางขึ้นและลงคนละทาง ๖๘

รูปที่ ๒-๕๒ : ในปีค.ศ. ๑๙๔๙ เมืองเดอแรมคลาคล่ำไปด้วยผู้คนบริเวณด้านหน้าโรงภาพยนตร์โดยด้านหน้าอาคารอยู่ติดริมถนน ๖๙

รูปที่ ๒-๕๓ : ภาพถ่ายเมื่อปีค.ศ. ๒๐๐๗ บริเวณหน้าแคโรไลน่าเธียเตอร์ได้ถูกปรับเป็นพื้นที่ศูนย์ประชุมหรือ Durham Convention Hall ได้มีปารปรับปรุงภูมิทัศน์จึงไม่มีถนนผ่านหน้าโรงภาพยนตร์แล้ว ๖๙

รูปที่ ๒-๕๔ : การตกแต่งภายนอก (Exterior Architectural Features) ๗๐

รูปที่ ๒-๕๕ : การบูรณะภายในของแคโรไลน่าเธียเตอร์ ๗๑

รูปที่ ๒-๕๖ : เอกสารการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนวันเปิดทำการโรงภาพยนตร์ใหม่อีกครั้งเป็นวันเดียวกันกับวันเปิดเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๒๖ ๗๒

รูปที่ ๒-๕๗ : ด้านหน้าอาคารโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมนีโอคลาสิค ๗๓

รูปที่ ๒-๕๘ : การตกแต่งประดับดาของอาคารด้วยกระเบื้องดินเผาสีเหลืองที่ได้รับการบูรณะอย่างเต็มรูปแบบ ๗๓

รูปที่ ๒-๕๙ : การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณลานสาธารณะหน้าโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ ๗๔

รูปที่ ๒-๖๐ : ป้ายหน้าโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ ที่แสดงว่าอาคารเป็นอาคารอนุรักษ์ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมือง ๗๔

รูปที่ ๒-๖๑ : เวทีและจอภาพยนตร์โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ ๗๕

รูปที่ ๒-๖๒ : เป็นเก้าอี้นั่งและทางเดินในโรงภาพยนตร์ที่ได้รับการบูรณะให้เหมือนในยุคปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ๗๕

รูปที่ ๒-๖๓ : ที่นั่งชั้นลอยทั้งสองชั้นของโรงภาพยนตร์ ๗๖

รูปที่ ๒-๖๔ : แสดงให้เห็นการจัดวางตำแหน่งของเวทีและด้านล่างเวทีซึ่งมีที่สำหรับวงดนตรีบรรเลงในยุคหนังเงียบและในกรณีที่มีการใช้เวทีเป็นเวทีการแสดงต่างๆ ๗๖

รูปที่ ๒-๖๕ : มุมขายเครื่องดื่มและของขบเคี้ยวในโรงภาพยนตร์ ๗๗

รูปที่ ๒-๖๖ : ป้ายทางเข้าชมนิทรรศการ ๗๘

รูปที่ ๒-๖๗ : นิทรรศการภายในโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ ๗๘

หน้า

รูปที่ ๒-๖๘ : นิทรรศการภายในโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ ๗๙

รูปที่ ๒-๖๙ : John Crowford ผู้จัดการแผนกแม่บ้านกำลังอธิบายวิธีการใช้เครื่องตรวจให้แก่ ผู้วิจัยที่สมัครไปเป็นอาสาสมัคร ๘๐

รูปที่ ๒-๗๐ : Mac และ Mollie ทำงานเป็นพนักงานขายขนม และขายตั๋วชมภาพยนตร์ให้ กับแคโรไลน่าเธียเตอร์มากว่า ๑๓ ปี ๘๑

รูปที่ ๒-๗๑ : รายรับรายจ่ายของแคโรไลน่าเธียเตอร์ในปีค.ศ. ๑๙๘๙ หรือพ.ศ. ๒๕๓๒ แสดงให้เห็นถึงรายรับที่ไม่พอดีกับรายจ่ายของโรงภาพยนตร์แต่ได้รับการสนับสนุน จากเมือง (หรือเทศบาลเมืองเดอแรม) ๘๒

รูปที่ ๒-๗๒ : ร้านประจำย่าน ในภาพจะเห็นร้านโซดาช็อปในอดีต ซึ่งเป็นร้านขายน้ำหวานและขนม ที่อยู่ติดกับโรงภาพยนตร์แต่ในปัจจุบันได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปเหลือเพียงมุมขายน้ำ ที่อยู่ในโรงภาพยนตร์เท่านั้น ๘๓

รูปที่ ๒-๗๓ : การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณด้านหน้าอาคารแคโรไลน่าเธียเตอร์ ซึ่งทำเป็นพื้นที่ สาธารณะขนาดเล็ก ๘๓

รูปที่ ๒-๗๔ : ร้านค้าบริเวณโดยรอบแคโรไลน่าเธียเตอร์ ๘๔

รูปที่ ๒-๗๕ : ร้านค้าประจำย่าน และย่านธุรกิจต่างๆ บริเวณโดยรอบแคโรไลน่าเธียเตอร์ยัง ไม่พลุกพล่าน เนื่องจากประสบปัญหาผู้คนอพยพออกจากเมืองและมีการพัฒนาพื้นที่ ในเมืองเพื่อชักจูงใจให้ผู้คนอพยพกลับถิ่นฐานและมีการย้ายเข้าเมืองเพิ่มขึ้น เนื่องจากธุรกิจยาสูบไม่ได้เป็นที่นิยมอีกต่อไป ๘๔

รูปที่ ๒-๗๖ : บรรยากาศภายในร้านค้าประจำย่าน ส่วนมากผู้มาใช้บริการผู้คนส่วนใหญ่เป็นคนงาน ไร่ยาสูบและเจ้าของไร่ ๘๕

รูปที่ ๒-๗๗ : โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์ ในปีค.ศ. ๑๘๙๕ หรือ พ.ศ. ๒๔๓๘ ตั้งอยู่หัวมุมสามแยกถนน Water, High และ Sprint Street ในตอนนั้นอนุสาวรีย์น้ำพุ Rebecca ยังไม่ได้สร้าง ๘๖

รูปที่ ๒-๗๘ : ในปี ค.ศ. ๑๙๓๗ ได้จัดฉายภาพยนตร์การ์ตูนยาวเรื่องแรก คือ Snow white and the Seven Dwarfs ๘๖

รูปที่ ๒-๗๙ : แผนที่ในปี ค.ศ. ๑๖๖๑ แสดงการแบ่งพื้นที่ในเกาะBlock Island ในหมู่ผู้ตั้งรกราก ในยุคแรกเริ่ม ๘๗

รูปที่ ๗-๘๐ : แผนที่ปี ค.ศ. ๑๘๙๕ แสดงให้เห็นที่ตั้งของโรงภาพยนตร์Empire Theatre ที่ตั้งอยู่ที่เดิมตั้งแรกแรกจนปัจจุบัน ๘๘

รูปที่ ๒-๘๑ : ด้านหน้าของโรงภาพยนตร์ Empire Theatre ๘๙

รูปที่ ๒-๘๒ : ด้านข้างและหลังของโรงภาพยนตร์Empire Theatre ๘๙

รูปที่ ๒-๘๓ : หน้าต่างด้านบนและล่างสามารถเปิดเพื่อรับลมระบายอากาศ ทำให้อากาศถ่ายเท ๙๐

รูปที่ ๒-๘๔ : ช่องหน้าต่างจากด้านในโรงภาพยนตร์ ๙๐

หน้า

รูปที่ ๒-๘๕ : ทางเข้าโรงภาพยนตร์ ๙๑

รูปที่ ๒-๘๖ : ส่วนนิทรรศการซึ่งนำภาพเก่าของโรงภาพยนตร์ การแสดง และหลักฐานต่างๆที่เก็บได้จากการบูรณะโรงภาพยนตร์ ๙๑

รูปที่ ๒-๘๗ : ด้านในของโรงภาพยนตร์ จะเห็นถึงโครงสร้างที่เปิดเปลือยให้เห็นความสวยงามของโครงสร้างหลังคาไม้ ๙๒

รูปที่ ๒-๘๘ : เก้าอี้ชมภาพยนตร์ที่มีอายุกว่า ๗๐ ปี มีโต๊ะให้วางของอยู่ด้านหน้า เก้าอี้สามารถเลื่อนไปข้างหน้าทำให้เอนตัวลงได้ วางบนพื้นที่ทำด้วยไม้ ๙๒

รูปที่ ๒-๘๙ : โครงสร้างหลังคาไม้ด้านบนของเวที เปลือยให้เห็นองค์ประกอบที่มีความงาม ไม่มีฝ้าบุและไม่มีการซับเสียง แต่เสียงที่ได้ยินจากการฉายนั้นมีความสมบูรณ์มาก ๙๓

รูปที่ ๒-๙๐ : ห้องจำหน่ายบัตรชมภาพยนตร์อายุ ๑๐๐ ปี ซึ่งโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ตั้งราคาค่าบัตรไว้สูงกว่าที่อื่น คือ ๑๐ เหรียญ สำหรับผู้สูงอายุ และ ๑๒ เหรียญ สำหรับคนทั่วไปซึ่งโดยทั่วๆ ไป ขณะที่ในสหรัฐอเมริการาคาบัตรชมภาพยนตร์อยู่ที่ ๗-๘ เหรียญ ๙๔

รูปที่ ๒-๙๑ : อีกแหล่งรายได้คือการขายของขบเคี้ยวและเครื่องดื่มระหว่างชมภาพยนตร์ ซึ่งขายโดยเจ้าของกิจการ ๙๔

รูปที่ ๒-๙๒ : จอภาพยนตร์ดิจิตอลและเครื่องฉายที่ชาวเมืองช่วยกันบริจาคเงินช่วยจำนวน ๗๐,๐๐๐ เหรียญ ๙๕

รูปที่ ๒-๙๓ : รูปที่ ๒-๙๓ : ท่าเรือเก่าที่มีเรือโดยสารออกจากท่าทุกวัน วันละสามเที่ยว ด้านหลังเป็นถนนที่โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ตั้งอยู่ ๙๖

รูปที่ ๒-๙๔ : โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ตั้งอยู่ในทำเลที่มองเห็นทะเลได้ และเป็นบริเวณที่มีนักท่องเที่ยวเดินผ่าน ๙๖

รูปที่ ๒-๙๔ : ถนนWater Street ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงภาพยนตร์ Empire Theatre เป็นถนนสายสำคัญและเป็นย่านธุรกิจที่ดำเนินกิจการต่อเนื่องมาตั้งแต่ สองร้อยปีก่อน ธุรกิจส่วนใหญ่เป็นร้านอาหารและโรงแรม ๙๗

รูปที่ ๓-๑ : บางกอกสมัย ฉบับวันที่ ๓๐ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๘ ๑๐๔

รูปที่ ๓-๒ : ภาพถ่ายทางอากาศหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ บริเวณย่านนางเลิ้ง ๑๐๗

รูปที่ ๓-๓ : มิตร ชัยบัญชา นักแสดงชื่อดังในอดีต ๑๐๙

รูปที่ ๓-๔ : งานจัดแสดงหนังเรื่องอีเลิ้ง ในปีพ.ศ. ๒๕๔๘ ๑๑๑

รูปที่ ๓-๕ : ผังพื้นโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๑๓

รูปที่ ๓-๖ : สภาพด้านหน้าอาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีในปัจจุบัน ๑๑๔

รูปที่ ๓-๗ : บริเวณช่องระบายอากาศด้านข้างอาคารเฉลิมธานี ๑๑๕

รูปที่ ๓-๘ : สภาพภายในอาคารเฉลิมธานีในอดีต ๑๑๕

หน้า

รูปที่ ๓-๙ : ที่นั่งชมภาพยนตร์ภายในอาคารเฉลิมธานีในอดีต ๑๑๖

รูปที่ ๓-๑๐ : ที่นั่งชมภาพยนตร์ภายในอาคารเฉลิมธานีในอดีต (ยุคเปลี่ยนเก้าอี้) ๑๑๖

รูปที่ ๓-๑๑ : (บน) รูปด้านหน้า (กลาง) รูปด้านยาวอาคาร และ (ยาว) รูปตัดตามยาวอาคาร โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๑๗

รูปที่ ๓-๑๒ : โครงสร้างของหลังคาแสดงให้เห็นลักษณะที่เป็นโครงไม้พาดยาวและร่อยรอยการกรุฝ้าและผนัง ๑๑๘

รูปที่ ๓-๑๓ : รูปตัดภายในอาคารเฉลิมธานีแสดงโครงสร้างของหลังคา ๑๑๙

รูปที่ ๓-๑๔ : แสดงให้เห็นลักษณะโครงสร้างไม้หลังคาแบบต่างๆ ในประเทศแถบตะวันตกที่ยังนิยมสร้างอาคารเหล่านี้จนมาถึงปัจจุบัน ๑๑๙

รูปที่ ๓-๑๕ : แสดงให้เห็นลักษณะโครงสร้างไม้หลังคาแบบต่างๆ ในประเทศแถบตะวันตกที่ยังนิยมสร้างอาคารเหล่านี้จนมาถึงปัจจุบัน ๑๒๐

รูปที่ ๓-๑๖ : สภาพด้านข้างภายนอกอาคารเฉลิมธานี ๑๒๑

รูปที่ ๔-๑ : ถนนนครสวรรค์และถนนกรุงเกษม ๑๒๔

รูปที่ ๔-๒ : ถนนพะเนียงและถนนศุภมิตร ๑๓๕

รูปที่ ๔-๓ : ทางเข้าตลาดนางเลิ้ง (ซอยนครสวรรค์ ๖) ตรอกข้างอาคารเฉลิมธานี และ ตรอกข้างอาคารศาลาเฉลิมธานีเชื่อมต่อถนนพะเนียง ๑๒๖

รูปที่ ๔-๔ : พื้นที่ว่างหน้าอาคารมีการทำกิจกรรมดำเนินการธุรกิจที่เปลี่ยนการใช้สอยจากลานหน้า โรงภาพยนตร์เป็นพื้นที่ขายขนมตามเทศกาล และ สภาพลานหน้าศาลาเฉลิมธานีในปัจจุบัน ๑๓๕

รูปที่ ๔-๕ : สภาพลานหน้าศาลาเฉลิมธานีในปัจจุบัน ๑๓๕

รูปที่ ๔-๖ : สภาพด้านหน้าอาคารศาลาเฉลิมธานีและหน้าต่างอาคารเฉลิมธานี ๑๓๖

รูปที่ ๔-๗ : สภาพด้านหน้าอาคารศาลาเฉลิมธานี ๑๓๗

รูปที่ ๔-๘ : สภาพปัจจุบันบริเวณห้องจำหน่ายตั๋วที่ขาดการดูแลรักษาเนื่องจากธุรกิจที่ไม่ได้รับผลกำไร ๑๓๗

รูปที่ ๔-๙ : สภาพด้านข้างอาคารเฉลิมธานี ๑๓๘

รูปที่ ๔-๑๐ : สภาพหลังคาอาคารศาลาเฉลิมธานี และรั้วอาคารด้านข้าง ๑๓๘

รูปที่ ๔-๑๑ : ภายในอาคารศาลาเฉลิมธานีในปัจจุบัน ๑๓๙

รูปที่ ๔-๑๒ : ทางเข้าด้านข้างภายในอาคารศาลาเฉลิมธานีซึ่งขาดการระมัดระวังเรื่องความปลอดภัยอัคคีภัย ๑๔๐

รูปที่ ๔-๑๓ : ด้านกลางของอาคารที่กลายเป็นที่เก็บของ ๑๔๐

รูปที่ ๔-๑๔ : สภาพด้านหน้าเวทีฉายหนังในปัจจุบัน ๑๔๑

รูปที่ ๔-๑๕ : โครงสร้างหลังคาแบบถัก (Truss) ที่ทำให้พื้นที่อาคารขยายออกไปได้กว้าง ๑๔๑

หน้า

รูปที่ ๔-๑๖ : โครงสร้างหลังคาแบบถัก (Truss) ๑๔๒
รูปที่ ๔-๑๗ : ด้านข้างของอาคาถูกกรุด้วยโครงไม้เพื่อบุแผงรังไข่ ๑๔๓
รูปที่ ๔-๑๘ : ตึกแถวชั้นครึ่งสมัยรัชกาลที่ ๕ บริเวณหน้าศาลาเฉลิมธานี ๑๔๗
รูปที่ ๔-๑๙ : ที่เก็บอัฐิมิตร ชัยบัญชาที่วัดสุนทรธรรมทาน บ้านนราศิลป์ และศาลเจ้านางเลิ้ง ๑๔๗
รูปที่ ๕-๑ : ผังบริเวณ แนวทางการบูรณะและฟื้นฟูบริเวณโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๘๓
รูปที่ ๕-๒ : รูปด้านหน้าโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๘๔
รูปที่ ๕-๓ : รูปด้านข้างโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๘๕
รูปที่ ๕-๔ : รูปตัดด้านหน้าโรงภาพยนตร์เฉลิมธานี ๑๘๖
รูปที่ ๕-๕ : รูปตัดด้านข้างโรงภาพยนตร์เฉลิมธานี ๑๘๗
รูปที่ ๕-๖ : ผังพื้นโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๙๑
รูปที่ ๕-๗ : รูปแบบ Single Line Diagram ๑๙๓
รูปที่ ๕-๘ : แนวความคิดการปรับปรุงลานวัดโสมนัสราชวรวิหาร (แนวทางที่ ๑) ๑๙๘
สามารถจอดรถได้ ๑๐๒ คัน
รูปที่ ๕-๙ : แนวความคิดการปรับปรุงลานวัดโสมนัสราชวรวิหาร (แนวทางที่ ๒) ๑๙๙
สามารถจอดรถได้ ๖๙ คัน

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ ๒-๑ : โรงภาพยนตร์ที่อยู่ในการกำกับของบริษัท สหศีนิมา ที่ถูกเปลี่ยนชื่อพร้อมๆ กัน ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ๔๐

ตารางที่ ๒-๒ : รายได้จากค่าเช่าโรงภาพยนตร์ ๖๐

ตารางที่ ๒-๓ : รายได้ค่าจัด Private Events ๖๑

ตารางที่ ๓-๑ : สรุปพัฒนาการย่านนางเลิ้งและโรงหนังนางเลิ้งหรือโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๑๒

ตารางที่ ๔-๑ : แนวทางการซ่อมแซม บุรณะ ปรับปรุงส่วนต่างๆ ในอาคารอนุรักษ์ ๑๖๔

ตารางที่ ๔-๒ : รายละเอียดแนวคิดทางเลือกที่ ๑ ๑๖๖

ตารางที่ ๔-๓ : รายละเอียดแนวคิดทางเลือกที่ ๒ ๑๖๙

ตารางที่ ๔-๔ : รายละเอียดแนวคิดทางเลือกที่ ๓ ๑๗๑

ตารางที่ ๕-๑ : หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๗๖

ตารางที่ ๕-๒ : รายละเอียดงบประมาณเพื่อบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์เฉลิมธานี ๑๗๗

ตารางที่ ๕-๓ : แผนดำเนินการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ๑๗๘

ตารางที่ ๕-๔ : ชนิดและขนาดของเครื่องดับเพลิงแบบมือถือ ๑๘๙

ตารางที่ ๕-๕ : ชนิดและขนาดของเครื่องดับเพลิงแบบมือถือ ๑๙๑

สารบัญแผนที่

		หน้า
แผนที่ ๑-๑	: ขอบเขตพื้นที่ศึกษาและขอบเขตพื้นที่โครงการ	๓
แผนที่ ๒-๑	: สถานที่ชมภาพยนตร์สมัยแรกเริ่มในปี พ.ศ. ๒๔๓๑	๑๘
แผนที่ ๒-๒	: สถานที่ชมภาพยนตร์สมัยแรกเริ่ม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐	๑๙
แผนที่ ๒-๓	: โรงหนังสมัยเฟื่องฟู ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑	๓๑
แผนที่ ๒-๔	: ตำแหน่งโรงหนังพัฒนากร ในปี พ.ศ. ๒๔๕๐	๓๒
แผนที่ ๒-๕	: ตำแหน่งโรงหนังพัฒนากรและโรงหนังสิงค์โปร์ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕	๓๒
แผนที่ ๒-๖	: ตำแหน่งโรงหนังนางเลิ้ง ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕	๓๓
แผนที่ ๒-๗	: ตำแหน่งโรงภาพยนตร์ยุคทันสมัย (ศิวิไลซ์) ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑	๔๒
แผนที่ ๓-๑	: ย่านนางเลิ้งในปี พ.ศ. ๒๔๓๑	๑๐๑
แผนที่ ๓-๒	: ย่านนางเลิ้งในปี พ.ศ. ๒๔๔๐	๑๐๓
แผนที่ ๓-๓	: ย่านนางเลิ้งในปี พ.ศ. ๒๔๕๐	๑๐๕
แผนที่ ๓-๔	: ย่านนางเลิ้งในปี พ.ศ. ๒๔๖๔	๑๐๖
แผนที่ ๓-๕	: ย่านนางเลิ้ง ในปี พ.ศ.๒๔๗๕	๑๐๘
แผนที่ ๓-๖	: ย่านนางเลิ้ง ในปี พ.ศ.๒๕๓๐	๑๑๐
แผนที่ ๓-๗	: ย่านนางเลิ้งในปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๕๗	๑๑๑
แผนที่ ๔-๑	: ย่านนางเลิ้ง และตำแหน่งโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีในปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๘)	๑๒๓
แผนที่ ๔-๒	: โครงข่ายการสัญจรบริเวณย่านนางเลิ้ง	๑๒๗
แผนที่ ๔-๓	: ระบบขนส่งมวลชนที่เข้าถึงย่านนางเลิ้ง	๑๒๘
แผนที่ ๔-๔	: โครงการรถไฟฟ้าในอนาคต	๑๒๙
แผนที่ ๔-๕	: การใช้ประโยชน์อาคาร ย่านนางเลิ้งและบริเวณโดยรอบ	๑๓๒
แผนที่ ๔-๖	: กรรมสิทธิ์ที่ดินย่านนางเลิ้ง	๑๓๓
แผนที่ ๔-๗	: มรดกวัฒนธรรมย่านางเลิ้ง	๑๔๙
แผนที่ ๔-๘	: สถานที่สำคัญบริเวณโดยรอบย่านนางลิ้งในรัศมี ๕๐๐ เมตร	๑๕๐
แผนที่ ๔-๙	: องค์ประกอบจินตภาพย่านนางเลิ้ง	๑๕๑
แผนที่ ๔-๑๐	: กิจกรรมทางเศรษบกิจบริเวณโดยรอบย่านนางเลิ้งรัศมี ๕๐๐ เมตร	๑๕๔
แผนที่ ๔-๑๑	: ผังโครงการปรับปรุงฟื้นฟูย่านคลองผดุงกรุงเกษม บริเวณย่านวัดโสมนัสวรวิหารและย่านนางเลิ้ง	๑๕๕
แผนที่ ๔-๑๒	: โครงการรถฟ้าในอนาคตของกรุงเทพมหานคร	๑๕๖
แผนที่ ๔-๑๓	: ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎกระทรวงให้บังคับใช้ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๖	๑๕๗
แผนที่ ๔-๑๔	: แผนที่แสดงบริเวณที่มีบัญญัติกรุงเทพมหานคร บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์และพื้นที่ใกล้เคียง	๑๕๘
แผนที่ ๕-๑	: ผังแนวความคิดการปรับปรุงฟื้นฟูโครงข่ายการสัญจรและพื้นที่จอดรถย่านนางเลิ้ง	๑๙๗

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ ๔-๑ : ขั้นตอนการยื่นคำร้องดัดแปลงอาคารอนุรักษ์แก่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	๑๖๓

บทสรุปผู้บริหาร

การศึกษาความเป็นไปได้ของการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเหมาะสมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพของอาคารและบริเวณโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีให้คงอยู่ในสภาพดั้งเดิมมากที่สุด รวมทั้งการศึกษาถึงข้อจำกัดและความเป็นไปได้ในการพัฒนาศักยภาพโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีในการสื่อความหมายในฐานะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเอื้อประโยชน์ด้านความรู้เกี่ยวกับวิวัฒนาการของโรงภาพยนตร์ไทย อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยและสถาปัตยกรรม นอกจากนั้นยังเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของย่านนางเลิ้ง ชุมชน และการท่องเที่ยว

กระบวนการศึกษาแบ่งเป็นการศึกษาจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง การสังเกต และการสัมภาษณ์เพื่อเข้าใจถึงสภาวการณ์และองค์ประกอบที่สำคัญของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ สุนทรียภาพ และคุณค่าที่สำคัญต่างๆทางมรดกวัฒนธรรมทั้งจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ข้อกฎหมาย รวมทั้งบริบทของโรงภาพยนตร์ในยุคใกล้เคียงกันทั้งไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาพื้นที่ย่านนางเลิ้งตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ จนถึงรัชกาลปัจจุบันพบว่า โรงหนังนางเลิ้ง หรือ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี เปิดทำการวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยบริษัทพยนต์พัฒนากร เป็นโรงภาพยนตร์สถาปัตยกรรมโครงสร้างไม้ที่ยังคงสมบูรณ์ทั้งภายนอกและภายในที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ตั้งอยู่ในย่านตลาดนางเลิ้ง ได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็นโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี เมื่อบริษัทสหศีนีมาเข้ามาดำเนินกิจการถือว่าเป็นโรงภาพยนตร์ที่มีความสำคัญต่อชุมชนมาตลอดตั้งแต่เปิดทำการจนปิดทำการในปี พ.ศ ๒๕๓๖

ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมกรณีศึกษาโรงภาพยนตร์ที่ได้รับการบูรณะในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเลือกกรณีศึกษาเพื่อนำมาเปรียบเทียบและปรับใช้ ๓ แห่งด้วยกันคือ โรงภาพยนตร์ลูคัส เธียเตอร์ (พ.ศ. ๒๔๖๔) ตั้งอยู่ที่เมืองสะวันนา มลรัฐจอร์เจีย โรงภาพยนตร์แคโรไลน่า เธียเตอร์(พ.ศ. ๒๔๖๙) มลรัฐนอร์ทแคโรไลน่า และโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์ เธียเตอร์ (พ.ศ. ๒๔๕๕) มลรัฐโรดไอร์แลนด์ โรงภาพยนตร์ทั้งสามแห่งนี้ได้ถือกำเนิดในเวลาใกล้เคียงกันกับโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี เป็นโรงภาพยนตร์ที่ถูกทิ้งร้างและมีนโยบายทุบทำลายมาก่อน แต่ด้วยจิตอนุรักษ์ของประชาชนและนโยบายที่ต้องการเก็บอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของชุมชนในภาครัฐทำให้โรงภาพยนตร์ทั้งสามแห่งกลับมามีชีวิต และเผยแพร่ความรู้ความบันเทิงให้กับชนรุ่นหลังได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมการชมภาพยนตร์ในยุคหนึ่งร้อยปีก่อน รวมทั้งยังเป็นแหล่งของการร่วมมือกันของชุมชนทั้งแรงกายในการเป็นอาสาสมัครและกำลังทรัพย์ในการช่วยบริจาคเพื่อให้โรงภาพยนตร์ทั้งสามแห่งยังคงอยู่เป็นมรดก แก่อนุชนรุ่นหลังต่อไป

รายงานฉบับนี้ได้ศึกษาความเป็นไปได้ในแนวทางและวิธีการอนุรักษ์บูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีไว้ดังนี้ แนวทางการบูรณะนั้นควรได้รับการอนุรักษ์โครงสร้างไม้ไว้ให้ถูกหลักและวิธีการอนุรักษ์ให้เหมือนกับในยุคเริ่มต้นมากที่สุด โดยควรปรับเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต เพื่อสื่อความหมายที่แท้จริงของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีในฐานะเป็นโรงภาพยนตร์ในยุคแรกเริ่มของไทย ซึ่งในกระบวนการบูรณะนั้น

ต้องไม่ขัดกับข้อบัญญัติและกฎหมาย จากการประมาณการงบประมาณที่ต้องใช้ประมาณ ๔๘,๖๐๐,๐๐๐ บาท แบ่งเป็น ๑) ค่าปรับปรุงอาคารและพื้นที่ด้านหน้า โดยการซ่อมแซมและเปิดเผยให้เห็นโครงสร้างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของโรงภาพยนตร์ เพื่อรักษาคุณค่าของความแท้ของอาคารจึงไม่ควรที่จะติดตั้งเครื่องปรับอากาศ แต่ปลูกต้นไม้ล้อมรอบอาคารเปลี่ยนปรับภูมิทัศน์เพิ่มร่มเงาให้กับตัวอาคาร รวมทั้งปรับพื้นที่ด้านหน้าให้เป็นที่จัดการแสดงดนตรีก่อนฉายภาพยนตร์ ให้เป็นพื้นที่อเนกประสงค์และแสดงประติมากรรมที่สำคัญของวงการภาพยนตร์ไทย และ ๒) การปรับปรุงการตกแต่งภายในและการจัดการเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์ โดยจำลองให้เห็นโรงมหรสพในสมัยเมื่อร้อยปีที่แล้ว เช่น การตกแต่ง เฟอร์นิเจอร์ การจำลองการฉายภาพยนตร์ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องเน้นเรื่องระบบป้องกันอัคคีภัยเป็นสำคัญเนื่องจากเป็นอาคารไม้ อย่างไรก็ตามความเป็นไปได้ของโครงการการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีจำเป็นต้องศึกษาและวิจัยด้านประวัติศาสตร์เพิ่มเติม รวมทั้งต้องมีความร่วมมือในการจัดการพื้นที่และกิจกรรมภายในร่วมกันกับผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วนโดยเฉพาะอย่างชุมชนย่านนางเลิ้ง

อาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีเป็นอาคารที่มีความสำคัญในเชิงสถาปัตยกรรมโครงสร้างไม้ที่มีโครงหลังคาไม้ที่เป็นเอกลักษณ์เด่นที่สุดในประเทศไทย มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ที่เป็นบทบันทึกของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยตลอดเวลากว่า ๑๐๐ ปี มีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจที่ช่วยพัฒนาย่านนางเลิ้งมาตลอด ถือเป็นมรดกวัฒนธรรมที่ไม่อาจประเมินค่าได้ ดังนั้นโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี จึงสมควรที่จะได้รับการอนุรักษ์โดยการบูรณะและฟื้นฟูเพื่อเป็นมรดกของชาวไทยต่อไป

คณะผู้วิจัย

นักวิจัย:	ดร.รังสิมา กุลพัฒน์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรม
	นางสาวชัญญาภรณ์ ลาดเสนา	ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ย่านเมืองเก่า
ผู้ช่วยวิจัย:	นางสาววลัยรุจี วิเชียรทวี	นักศึกษาปริญญาเอก การจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรม และการท่องเที่ยว คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
	นายวิษณุ หอมนาน	นักศึกษาปริญญาโท ด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
	นายสุธี เวสารัชกิตติ	นักศึกษาปริญญาโท ด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
	นางสาวธิดารัตน์ ติยะวงศ์มานะ	นักศึกษาปริญญาโท ด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
	นางสาวปินันธิยา เมธวสิฐพงศ์	นักศึกษาปริญญาโท ด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
	นายสิริเดช วังกรานต์	นักศึกษาปริญญาโท ด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

กิตติกรรมประกาศ

หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)
สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
รองศาสตราจารย์สมชาติ จึงสิริอารักษ์, คณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ดร. ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นายสมพงษ์ โชติวรรณ
สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร
Erin Muller, Manager at Lucas Theater, Savannah, Georgia, USA
Carolina Theater, Durham, North Carolina, USA.
Historic Earle Theater, Surry Arts Council, USA.
Durhamwayfinders
Lynn Richardson, Durham County Public Library, North Carolina, USA
Chap Prem, a lecturer at Faculty of Community Development and Social Sciences, Mean Chey University, Cambodia.
Dr. Ea Darith, the deputy director, department of conservation of monuments outside Angkor Park, Apsara Authority, Cambodia
Gary Pollard, Empire Theatre, Block Island, Rhode Island, USA.
Prof.Dr. Leedom Lefferts, Senior Researcher at Carolina Asia Center, University of North Carolina, USA

บทที่ ๑
บทนำ

๑.๑ ที่มาของของโครงการ

นับแต่ภาพยนตร์ได้ก่อกำเนิดมาเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๒ โดยโธมัส อัลวา เอดิสัน ซึ่งตรงกับสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ เป็นต้นมา ภาพยนตร์ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อมวลมนุษยชาติ หนึ่งในการให้ความสำคัญนั้นได้แสดงออกมาในรูปแบบของสถานที่ที่จัดฉายภาพยนตร์ โรงภาพยนตร์ยุคแรกยังล้อการสร้างแบบโรงละครในรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบเดิมอย่างโรงละครโอเปร่า ซึ่งเป็นรูปแบบการแสดงที่มีมาก่อนภาพยนตร์ โดยมีการตกแต่งที่สวยงามด้วยศิลปะแบบต่างๆ เป็นโรงภาพยนตร์ขนาดใหญ่สามารถรองรับคนได้เป็นจำนวนมากหลายร้อยคน และสถาปัตยกรรมเช่นนี้ได้แพร่ขยายไปทั่วโลก ไม่เพียงแต่ประเทศต้นกำเนิดภาพยนตร์อย่างในทวีปยุโรปหรืออเมริกาเท่านั้น โรงภาพยนตร์ขนาดใหญ่จึงเป็นตัวแทนแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาพยนตร์ว่าเป็นมรดกที่มีค่ายิ่ง รวมทั้งยังให้ความสำคัญและเป็นเกียรติแก่ผู้ชมซึ่งยกย่องภาพยนตร์ให้เป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ถูกบรรจุอยู่ในสถานที่ที่มีสถาปัตยกรรมอันงดงาม และในบางที่ก็มีการดัดแปลงสถาปัตยกรรมของโรงภาพยนตร์ให้เข้ากับพื้นถิ่น โดยใช้วัสดุที่มีมากในพื้นถิ่นเพื่อสร้างโรงภาพยนตร์ ดังเช่น โรงภาพยนตร์นางเลิ้งที่ใช้ไม้สักเป็นวัสดุในการสร้าง ในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ ภายหลังเพียง ๒๙ ปี หลังจากที่มีการประดิษฐ์ภาพยนตร์ขึ้นเป็นครั้งแรก

โรงภาพยนตร์เป็นสถานที่สำคัญนอกจากให้ความบันเทิงแก่ชุมชนและประชาชนแล้ว เนื้อหาที่ผู้ชมได้รับจากการชมภาพยนตร์นั้นยังก่อให้เกิดความรู้และปัญญา ถึงแม้ว่าภาพยนตร์แต่ละเรื่องนั้นจะมีเนื้อหาที่ดีบ้าง และบางครั้งก็ไม่ประเทืองปัญญาบ้าง แต่เนื้อหาเหล่านั้นล้วนก่อให้เกิดปัญญาว่า เป็นตัวอย่างที่ดีและไม่ดีแก่ชีวิตของผู้ชม เพื่อให้ผู้ชมนำเก็บไปคิดและปรับใช้ ซึ่งเปรียบได้กับขนบธรรมเนียมการดูละครในยุคกรีก กว่า ๓,๐๐๐ ปีที่แล้วที่เรียกว่า “Catharsis” ซึ่งหลังจากผู้ชมได้ถูกบีบคั้นอารมณ์ด้วยตัวอย่างของละครโศกนาฏกรรมอย่างเข้มข้นแล้ว หลังจากละครจบลงผู้ชมนั้นก็จะเกิดความรู้สึกผ่อนคลายอารมณ์ และได้ฉุกคิดว่าเหตุการณ์ที่น่ากลัวนั้นไม่ได้เกิดขึ้นกับตนเอง และทำอย่างไรจึงจะไม่เกิดเหตุการณ์การนั้นได้ ละครจึงได้สอนให้ผู้ชมเห็นถึงเหตุการณ์ในชีวิตที่ดีและไม่ดี

โรงภาพยนตร์จึงมีหน้าที่ที่สำคัญประหนึ่งเป็นสถานที่เผยแพร่คำสอน ไม่ต่างกับที่โบสถ์ทำหน้าที่รองรับพระภิกษุผู้ทำหน้าที่เทศน์สั่งสอนประชาชนที่เข้ามาในสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์นี้ ภาพยนตร์เป็นเสมือนสื่อคำสอนอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลต่างๆ ทั้งที่ดีและไม่ดี โรงภาพยนตร์นั้นถือว่าเป็นโบสถ์ของวงการภาพยนตร์ ดังนั้นจึงเป็นสถานที่อำนวยความสะดวก เป็นสถานที่สาธารณะให้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย ทุกชาติ และศาสนา โบสถ์ของทุกศาสนานั้นได้รับการดูแลและอนุรักษ์อย่างดีจากประชาชนผู้ศรัทธา ซึ่งขณะเดียวกันก็ควรจะถือว่า โรงภาพยนตร์นั้นเป็นสาธารณะที่เปิดโอกาสให้ผู้ศรัทธาต่อศาสนาภาพยนตร์นี้ได้อนุรักษ์ดูแลโบสถ์ของพวกเขาไม่ให้เสื่อมสลายไป (โดม สุขวงศ์: สัมภาษณ์, ๒๕๕๗)

โรงหนังนางเลิ้ง หรือ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีเสมือนเป็นโบสถ์ประจำชุมชนนางเลิ้ง และเป็นมรดกวัฒนธรรมของไทยที่มีคุณค่าระดับเอเชียและระดับโลกในด้านสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ปัจจุบันนั้นประสบปัญหาการเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ความนิยม และความศรัทธา ในการบำรุงรักษา จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทยทุกคนที่จะบูรณะและทำนุบำรุงโบสถ์ของภาพยนตร์ที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย และเอเชียแห่งนี้ให้เป็นมรดกแก่ชนรุ่นหลังต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์

รายงานฉบับนี้เขียนขึ้นเพื่อเป็นการศึกษาความเป็นไปได้การบูรณะและการนำกลับมาใช้ใหม่ของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ให้กับหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) เพื่อนำเสนอต่อสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นเจ้าของอาคารและสถานที่ดังกล่าว รายงานฉบับนี้ได้รวมทำการศึกษาประวัติความเป็นมา ความสำคัญของอาคารและพื้นที่ย่าน การจัดการและการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ อีกทั้งยังได้ประเมินความสำคัญของโรงหนังนางเลิ้งหรือโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี และองค์ประกอบทางมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้อื่น ๆ ด้วย

รายงานเป็นการศึกษาหลักฐานจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ พร้อมกับการวิเคราะห์ทางกายภาพของอาคาร การวิเคราะห์ถึงสภาพปัจจุบันของอาคารและการจัดการอาคาร รวมทั้งการนำเสนอสภาพทางกายภาพ โดยที่จะประเมินหลักฐานเอกสารสำหรับการศึกษาดังกล่าวตามความสำคัญของหลักการทางการประเมินทางมรดกวัฒนธรรม (Cultural Significance) ในกรณีของพื้นที่และตัวอาคารบริเวณโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

วัตถุประสงค์สำคัญหลักอีกประการหนึ่งเพื่อระบุความสำคัญของโรงภาพยนตร์ และประเมินคุณค่าของอาคารที่มีต่อสังคม การเข้าใจและการรับรู้ถึงคุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม จะนำไปสู่การออกแบบนโยบายการจัดการ และการประเมินลำดับความสำคัญในส่วนต่างๆ ของพื้นที่ในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น ความเข้าใจอย่างชัดเจนต่อสิ่งแวดล้อมและความสำคัญของอาคารนั้น เป็นองค์ประกอบที่จะนำไปสู่การจัดการต่อข้อจำกัดในอนาคต ซึ่งจะสร้างความยืดหยุ่นให้กับพื้นที่ในการดัดแปลงหรือพัฒนาเพื่อให้เกิดเสรีภาพในการจัดการในอนาคตได้

๑.๓ ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

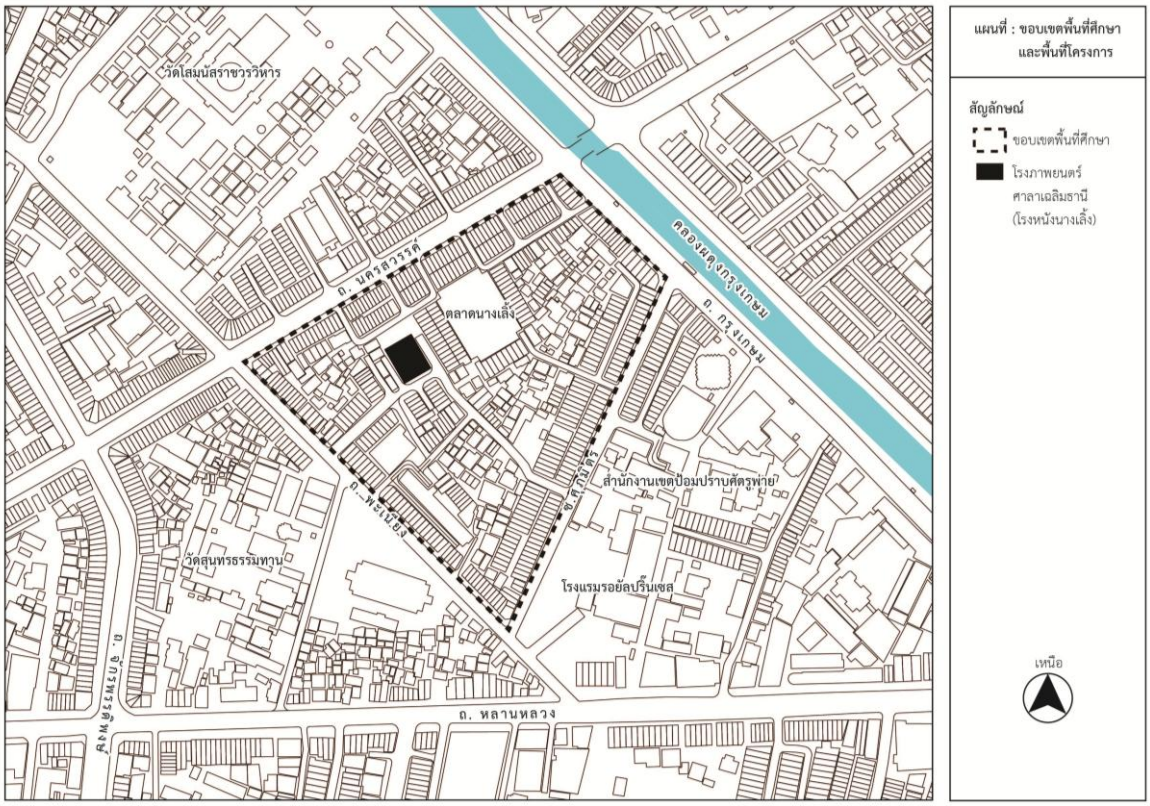
๑.๓.๑ ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ในย่านนางเลิ้ง บริเวณพื้นที่ต่อเนื่องกรุงรัตนโกสินทร์ อยู่ภายในแขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร โดยการกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษามาจากปัจจัยที่พิจารณาจากความรับรู้ถึงความเป็นของย่านนางเลิ้ง ความต่อเนื่องของชุมชนภายในย่านทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ โดยมีตลาดนางเลิ้งและโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีเป็นศูนย์กลางของย่าน ภายในย่านนางเลิ้งประกอบด้วย ๔ ชุมชน คือ ชุมชนศุภนิมิตร ๑ ชุมชนศุภนิมิตร ๒ ชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน และชุมชนวัดโสมนัส ซึ่งอยู่บริเวณสองฟากฝั่งของถนนนครสวรรค์ ในการนี้ได้ใช้เส้นทางสัญจรทางถนนมาช่วยกำหนดขอบเขตดังกล่าว พื้นที่ย่านนางเลิ้งมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	จดถนนนครสวรรค์
ทิศใต้	จดถนนศุภมิตร
ทิศตะวันออก	จดถนนผดุงกรุงเกษม
ทิศตะวันตก	จดถนนพะเนียง

๑.๓.๒ ขอบเขตพื้นที่โครงการ

โรงหนังนางเลิ้ง หรือ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ตั้งอยู่ที่ เลขที่ ๓๓ ชุมชนศุภมิตร ๒ ถนนนครสวรรค์ แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ อาคารหันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นอาคารไม้สัก สองชั้น หลังคาจั่ว มีหลักฐานว่าได้ปรับปรุงจากโรงลิเก และได้เปิดเป็นโรงหนังนางเลิ้ง ในวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ มีบริเวณด้านหน้าอาคารซึ่งเป็นพื้นที่ว่างด้านหน้าและด้านข้างทางซ้าย ตัวอาคารอยู่ติดกับตลาดนางเลิ้ง ล้อมรอบด้วยเรือนแถวและที่พักอาศัยของชุมชนชาวนางเลิ้ง มีทางเข้าหลายด้าน คือ ซอยนครสวรรค์ ๒ และซอยนครสวรรค์ ๔

แผนที่ ๑-๑ : ขอบเขตพื้นที่ศึกษา และพื้นที่โครงการ

(ที่มา: สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๘)

๑.๔ ระเบียบวิธีวิจัย

๑.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็นการเก็บข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและประชากร จากการสังเกต สัมภาษณ์ และศึกษาเอกสารการสำรวจภาคสนาม การศึกษาแผนที่ และภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ วิเคราะห์รูปแบบการใช้อาคาร กิจกรรม บทบาท และความสำคัญของพื้นที่ รวมทั้งสภาพปัญหาต่างของพื้นที่ศึกษา

๑.๔.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาประกอบรายงานฉบับนี้ ประกอบด้วย

๑) แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ย่านเก่าและอาคารประวัติศาสตร์ (Venice Charter ๑๙๖๔, Washington Charter ๑๙๘๗, Charter on the built vernacular heritage ๑๙๙๙, Principles for the Preservation of Historic Timber Structures ๑๙๙๙, Burra Charter :The Conservation of places of cultural significance , The Interpretation and presentation Charter ๒๐๐๘, Spirit of place from Quebec Declaration ๒๐๐๘, The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas ๒๐๑๑

เนื่องจากย่านนางเลิ้งเป็นย่านเก่าที่มีมาก่อนโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี โดยโรงภาพยนตร์เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของย่าน ดังนั้น ในการศึกษาเพื่อจัดทำรายงานฉบับนี้จึงไม่สามารถละทิ้งองค์ประกอบทั้งสองได้ ทั้งนี้เฮนรี ซานอฟ (Henry Sanoff) กล่าวถึงเหตุผลในการอนุรักษ์ไว้อย่างน่าสนใจว่า การอนุรักษ์ที่แตกต่างไปตามลักษณะชุมชนนั้นมีเพื่อเก็บรักษาความทรงจำทางวัฒนธรรม จากหลักฐานในเชิงประวัติศาสตร์และถ่ายทอดความสามารถของบรรพบุรุษให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา นอกจากนั้นยังเป็นการรักษาความสัมพันธ์ของสังคมและบุคคลที่มีกิจกรรมร่วมกันในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมก็ยังก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างคน กิจกรรมและสภาพแวดล้อม และเพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ การปรับใช้อาคารเก่าก็ยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และชุมชนเก่านี้ก็ยังกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้อีกด้วย (เทียมสูรย์ สิริศรีศักร์, ๒๕๔๓ หน้า ๑๑)

นอกจากนั้นในด้านแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกอาคารที่จะอนุรักษ์ คาตาเนส (Catanese) ได้กล่าวถึงการเลือกอาคารที่จะทำการอนุรักษ์ว่ามีเกณฑ์พิจารณา ๖ ประการ ที่สอดคล้องต่อความสำคัญของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี คือ

- มีความงามเป็นหลักเป็นที่ยอมรับ
- มีความเป็นแบบแผน สามารถเป็นตัวแทนของสิ่งเดียวกันที่เสื่อมสลายไปแล้ว
- เป็นสิ่งที่หายาก หรือมีเพียงชิ้นสุดท้าย
- มีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์
- เป็นการรักษาความต่อเนื่องทางพื้นที่ประวัติศาสตร์ ป้องกันไม่ให้บริเวณต่อเนื่องถูกทำลาย
- มีความเป็นที่สุดเช่นเก่าแก่ที่สุด

๒) แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการบูรณปฏิสังขรณ์ (Conservation and Restoration)

การศึกษาในรายงานฉบับนี้ได้ยึดหลักในการศึกษาจากกฎบัตรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศตามหลักสากล โดยกฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่ง

มรดกวัฒนธรรม หมวดที่ ๒ นิยามศัพท์ที่สำคัญ ในข้อที่ ๒.๓ กล่าวว่าการอนุรักษ์ หมายถึง การดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ โดยการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องแต่ละแหล่งนั้นอาจทำได้ด้วย การป้องกัน การสงวนรักษา การบูรณะ การปฏิสังขรณ์ หรือการประยุกต์การใช้สอย การอนุรักษ์มีวิธีการในระดับที่แตกต่างกันแล้วแต่สถานการณ์และปัจจัยอื่นๆ ในแต่ละกรณี โดยอาจจะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือหลายวิธีร่วมกันและให้หมายรวมถึงการอนุรักษ์เพื่อรื้อฟื้น ฟื้นฟูเพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ และการสืบสานให้ยังคงมีอยู่ต่อไปด้วย โดยมีหลักการในการอนุรักษ์โดยวิธีป้องกันการเสื่อมสภาพ วิธีการสงวนรักษา วิธีการเสริมความมั่นคงแข็งแรงเท่านั้น ทั้งนี้ให้หลีกเลี่ยงการรบกวนหลักฐานดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่และไม่ควรก่อสร้างทับลงบนซากสิ่งก่อสร้างเดิม (อิโคโมส ประเทศไทย ๒๕๕๔)

ส่วนกฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง (The Venice Charter ๑๙๖๔) ได้ให้คำจัดความ ถึงแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ว่า แนวคิดเกี่ยวกับโบราณสถานนั้นมิได้ครอบคลุมแต่เพียงสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมเท่านั้น หากรวมถึงบริเวณเมืองหรือชนบทซึ่งเป็นแหล่งที่เราพบหลักฐานของอารยธรรมหนึ่ง หรือพัฒนาการที่สำคัญหรือเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ คำจำกัดความนี้มิได้เจาะจงเฉพาะงานศิลปะที่ยิ่งใหญ่ หากหมายรวมถึงงานธรรมดาสามัญจากอดีตที่ได้เพิ่มพูนความสำคัญในเชิงวัฒนธรรมตามกาลเวลาอีกด้วย ซึ่งการอนุรักษ์นั้นจะต้องนำวิทยาการและเทคโนโลยีในทุกสาขามาใช้ในการคุ้มครองมรดกทางสถาปัตยกรรมซึ่งถือว่าเป็นงานศิลปะที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความเป็นหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ และการอนุรักษ์โบราณสถานควรจะมีประโยชน์ต่อสังคม และต้องไม่เปลี่ยนแปลงผังหรือบริเวณหรือการตกแต่งของอาคาร ส่วนการใช้สอยที่เปลี่ยนไปสามารถกระทำได้ภายในขอบเขตเท่านั้น

ในด้านขั้นตอนในการบูรณะจึงต้องการความชำนาญเฉพาะสาขาโดยมุ่งที่จะรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสุนทรียภาพของโบราณสถาน รวมทั้งต้องเคารพต่อวัสดุดังเดิมและเอกสารที่เป็นของแท้ การซ่อมแซมแทนส่วนที่ขาดหายไปต้องมีความกลมกลืนกับสภาพโดยรวมในกรณีที่มีความจำเป็นส่วนที่ต่อเติมนั้นก็จะต้องระบุให้ชัดเจนจนสามารถแยกออกได้จากองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเดิม ควรมีการประทับตราระบุเวลาที่ดำเนินการ และต้องมีการศึกษาทางประวัติศาสตร์โบราณคดีก่อนเสมอ การตัดสินใจรื้อทำลาย หรือบูรณะจะอยู่กับผู้รับผิดชอบเพียงผู้เดียวมิได้ต้องมีหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง อีกทั้งยังควรเคารพสิ่งก่อสร้างในทุกยุคสมัยของโบราณสถาน (ICOMOS, ๑๙๖๔)

๓) แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟู (Rehabilitation)

นอกจากการบูรณะและการฟื้นฟูในเชิงสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับการดูแลและปกป้องโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีในฐานะที่เป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติและสากล เนื่องจากการฟื้นฟูนั้นเป็นการปรับปรุงพื้นที่เมืองเดิมที่กำลังเสื่อมโทรม ให้กลับมาใช้งานได้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเวนคืนกลุ่มอาคารและพื้นที่รกร้าง ซ่อมแซมและการบูรณะใหม่ การปรับปรุงสาธารณูปโภค การจัดสวนสาธารณะและทำความสะอาดในพื้นที่ รวมทั้งการสงวนรักษาบริเวณ กลุ่มของอาคารหรือสิ่งก่อสร้างให้รอดพ้นจากความเสื่อมสลาย การเสริมความแข็งแรง นอกจากนั้นวิธีการฟื้นฟู หรือ Rehabilitation นี้ยังรวมไปถึงการักษาอาคารให้มีอายุยืนยาวโดยการซ่อมแซมโครงสร้างเดิมของอาคารอีกด้วย (เรื่องเดิม หน้า ๑๕)

๔) แนวคิดเกี่ยวกับการการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอย (Adaptive Reuse)

นอกจากการบูรณปฏิสังขรณ์แล้ว การนำอาคารโรงภาพยนตร์มาใช้ใหม่ได้จริง จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้อาคารมีการใช้งานซึ่งเป็นผลดีต่อการบำรุงรักษาและดูแล ซึ่งการนำกลับมาใช้ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงการใช้งานตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ก็สามารถคงความดังเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรมและการใช้งานบางส่วนได้มากที่สุด โดยมีรูปแบบที่เรียกว่าการดัดแปลงนำมาใช้ใหม่หรือ Adaptive Reuse จากรายงานเรื่อง Adaptive Reuse: Preserving our past, building our future ของ Department of the Environment and Heritage ของรัฐบาลออสเตรเลีย ได้ให้ความหมายของ Adaptive Reuse ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอาคารที่ไม่ใช้การไม่ได้และไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็นอาคารใหม่ที่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ในบางครั้งก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารยกเว้นการใช้งานเท่านั้น ซึ่งการทำ Adaptive Reuse นั้นอาคารประวัติศาสตร์ต้องมีความสำคัญทางด้านมรดกวัฒนธรรมทั้งตัวอาคารและบริเวณที่อาคารตั้งอยู่ เป็นหน้าที่ของนักพัฒนาพื้นที่ที่ต้องทำความเข้าใจกับสถานภาพของอาคารประวัติศาสตร์นี้และการทำ Adaptive Reuse ที่ประสบความสำเร็จที่สุด คือ โครงการนั้นต้องเคารพและคงไว้ซึ่งความสำคัญและความหมายเดิมของอาคารประวัติศาสตร์ดังกล่าวโดยเพิ่มการใช้งานแบบร่วมสมัย ซึ่งในบางครั้งเปรียบได้ว่า การใช้งานเชิงดัดแปลงนี้เป็นเพียงหนทางเดียวที่จะรักษากายภาพของอาคารไว้ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งเปิดเผยและสื่อความหมายในขณะที่อาคารก็สามารถ ถูกนำไปใช้งานได้อีกครั้ง ถึงแม้ว่าอาคารนั้นจะไม่ได้รับการใช้งานแบบดั้งเดิมทุกอย่าง แต่ก็ถือได้ว่าการดัดแปลงการใช้อาคารแบบนี้นั้นเป็นเพียงหนทางเดียวที่จะรักษาความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมไว้ได้ (Department of the Environment and Heritage, ๒๐๐๔: หน้า ๓) ตัวอย่างการใช้งานแบบดัดแปลงนี้ อาทิ โบสถ์ร้างชาวยิว ที่เมืองสะวันน่าห์ รัฐจอร์เจีย ได้ถูกดัดแปลงเป็นหอพักนักศึกษา โรงทอฝ้าย Carrboro Mill ที่เปลี่ยนเป็นร้านค้าซุปเปอร์มาร์เก็ต Carrboro Mallที่เมืองคาโบโร่ มลรัฐนอรธ์แคโรไลน่า ประเทศสหรัฐอเมริกา โรงภาพยนตร์บางโรงได้กลายเป็นห้องเรียนของสถาบันศิลปะ SCAD และบางโรงก็ยังทำหน้าที่ฉายภาพยนตร์แต่เป็นภาพยนตร์ที่จัดตามโอกาส เช่น โรงภาพยนตร์ ลูคัส เธียเตอร์ (LUCAS Theatre)

ทั้งนี้ Richard L. Austin (๑๙๘๘) ได้กล่าวถึงสิ่งสำคัญที่สมควรพิจาณาในการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยไว้ดังนี้

- อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่เหมาะสมกับการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยควรเป็นอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ควรต้องเก็บรักษาไว้
- การปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยต้องมีความเข้าใจถึงคุณค่าความสำคัญของอาคารนั้นอย่างแท้จริง ควรมีการศึกษาการใช้งานใหม่ที่ใกล้เคียงกับการใช้งานเดิม การปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคารจะล้มเหลวเมื่อไม่สามารถรักษาคุณค่าของอาคารไว้ได้
- พื้นที่ความสัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพสภาพแวดล้อมที่ปรากฏและบ่งถึงเหตุการณ์บางอย่างที่เคยเกิดขึ้น ผ่านการรับรู้ของผู้ที่อยู่ในพื้นที่มาก่อน นั่นคือความหมายที่แฝงอยู่ในพื้นที่ (Meaning) และส่งผ่านสิ่งเหล่านั้นออกมาทางสภาพ

สังคม วัฒนธรรม กฎระเบียบ และธรรมเนียมปฏิบัติทางสังคม ดังนั้น การปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยควรให้ความสำคัญกับความหมายของพื้นที่ด้วย

- บริบทของพื้นที่ หมายรวมถึง ลักษณะทางภูมิสถาปัตยกรรม ระบบจราจร และการบริการสาธารณะของพื้นที่ รายละเอียดเหล่านี้ต้องมีความสอดคล้องและตอบรับกับงานออกแบบและฟังก์ชันการใช้งานเพื่อเป็นเหตุผลสนับสนุนงานออกแบบ
- งานออกแบบต้องมีการประสานกับบริบทโดยรอบโครงการ ต้องคำนึงถึงผลกระทบของโครงการต่อพื้นที่โดยรอบทั้งในแง่ของสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ ทั้งนี้ต้องรักษาความสมดุลของสภาพแวดล้อมในระหว่างการทำโครงการให้ได้รับผลกระทบให้น้อยที่สุด
- ผลสำเร็จของการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอยู่ที่การเคารพต่อบริบทเดิมของอาคารและพื้นที่ตั้งไปพร้อมๆ กับการประสานการใช้งานที่ร่วมสมัยเข้าด้วยกัน และควรมีการออกแบบรองรับต่อการใช้งานในอนาคตไว้ด้วย
- ผลตอบแทนที่สาธารณะจะได้จากโครงการเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างโปรแกรมการพัฒนาพื้นที่ ทั้งนี้ในการนำเสนอแนวความคิดการออกแบบ ไม่ควรคำนึงถึงเฉพาะผลตอบแทนแก่เจ้าของอาคารแต่เพียงอย่างเดียว ควรคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะชนที่จะได้รับด้วย

๕) แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ที่ดินของย่าน

โรงหนังนางเลิ้งตั้งอยู่ในบริเวณที่มีการใช้ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของเมือง โรงหนังนางเลิ้งตั้งอยู่ในส่วนการค้าแบบดั้งเดิม ซึ่งมีตลาดสดเป็นศูนย์กลางและมีร้านค้าแบบห้องแถวอยู่รายรอบและมีที่อยู่อาศัยด้วย เมื่อเมืองเจริญขึ้นส่วนการค้าดั้งเดิมก็ได้รับการพัฒนาปรับปรุง และด้วยเหตุนี้บทบาทหน้าที่ของย่านค้าแบบเก่าจึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป กิจการค้าปลีกต่างๆ เป็นบทบาทหน้าที่เด่นของผ่านซึ่งเขตการค้าแบบนี้จะพลุกพล่านในช่วงกลางวันและเงียบช่วงกลางคืนและให้บริการแก่คนหลายระดับ (กฤตพร ห้าวเจริญ, ๒๕๔๖ หน้า ๑๑)

๖) แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อความหมาย(Interpretation) และการนำเสนอ (Presentation) อาคารทางประวัติศาสตร์

การสื่อความหมายและการนำเสนอเรื่องราวของโรงภาพยนตร์เฉลิมธานีมีความจำเป็นต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมแห่งนี้ทั้งแบบจับต้องได้ (Tangible Heritage) ในแง่ความสำคัญของกายภาพของอาคารที่สามารถให้ความรู้แก่ประชาชนคนทั่วไปถึงลักษณะของโรงภาพยนตร์เมื่อเกือบหนึ่งร้อยปีที่แล้วรวมทั้งเทคนิคการก่อสร้าง และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Tangible Heritage) ถึงเนื้อหาของประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ กฎบัตรเวนิชกล่าวไว้ว่า แนวทางสำคัญในการอนุรักษ์และบูรณะอาคารเก่าทางประวัติศาสตร์ คือในแต่ละประเทศต้องมีหน้าที่ต้องสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมในชาติของตนเอง กฎบัตรว่าด้วยการสื่อความหมายของ สภานานาชาติว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี หรือ International Council on Monument and Sites (ICOMOS) ได้ให้คำจำกัดความในการสื่อความหมายว่าเป็นการทำกิจกรรมที่เต็มศักยภาพเพื่อก่อให้เกิดความตระหนักและการเข้าใจพื้นที่มรดกวัฒนธรรม

ต่อสาธารณะชน ซึ่งรวมถึงการพิมพ์ในรูปแบบเอกสารต่างๆ ทั้งอิเลคทรอนิกส์ การบรรยาย ในอาคารและการติดตั้งการสื่อความหมายนอกอาคาร กิจกรรมการศึกษาและกิจกรรมในชุมชน รวมทั้งการวิจัย อบรมและประเมินการสื่อความหมายด้วย

การสื่อความหมายซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการจัดการ นี้มีวัตถุประสงค์หลักๆอยู่ ๗ ประการ คือ

- การเข้าถึงและเข้าใจ หมายถึง รายการการสื่อความหมายและการนำเสนอเกี่ยวกับพื้นที่ทางมรดกและวัฒนธรรมนั้น นั้นควรจะเอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงทั้งทางกายภาพและปัญญาต่อสาธารณะชน
- แหล่งข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การสื่อความหมายและการนำเสนอควรจะอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ยอมรับได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์และวิชาการในขณะเดียวกับที่เป็นวัฒนธรรมที่ยังมีชีวิตหรือใช้งานอยู่ในปัจจุบัน
- บริบทและพื้นที่ หมายถึง การสื่อความหมายและการนำเสนอพื้นที่มรดกวัฒนธรรมควรจะมีความเกี่ยวพันกับบริบทและพื้นทางทางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ในวงกว้าง
- ความแท้ หมายถึง การสื่อความหมายและการนำเสนอพื้นที่ทางมรดกวัฒนธรรมจะต้องเคารพต่อพื้นฐานของความแท้ของจิตวิญญาณแห่งสถานที่ ในแนวทางการประชุมที่เมืองนาราได้ว่าไว้ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗
- ความยั่งยืน หมายถึง การวางแผนการสื่อความหมายเพื่อพื้นที่มรดกวัฒนธรรมจะต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมให้มาก โดยความยั่งยืนนั้นจะต้องเป็นความยั่งยืนในด้านทางสังคม การเงินและสิ่งแวดล้อม
- การร่วมมือกันทุกฝ่าย การสื่อความหมายและการนำเสนอพื้นที่ทางวัฒนธรรมจะต้องเป็นผลมาจากการความร่วมมือกันอย่างจริงจังระหว่าผู้เชี่ยวชาญทางมรดกวัฒนธรรม ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสีย
- การวิจัย การอบรมและการประเมิน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการสื่อความหมายในพื้นทีมรดกวัฒนธรรมด้วยเช่นเดียวกัน (ICOMOS, ๒๐๐๘)

๗) แนวความคิดเกี่ยวกับจินตภาพเมือง (Image of the City)

Lynch (๑๙๕๙) กล่าวว่า การอนุรักษ์ฟื้นฟูเมืองจำเป็นต้องมีการสร้างองค์ประกอบของเมืองทางจินตภาพ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมของเมืองที่เป็นระเบียบเรียบร้อยช่วยให้เกิดจินตภาพ (Image ability) ที่ชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย โดยคำนึงถึงการเกิดจินตภาพที่คนส่วนใหญ่ยึดถือเป็นจินตภาพร่วมกันได้ โดยองค์ประกอบทางจินตภาพสามารถแบ่งออกได้เป็น ๕ ประเภทตามลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ๑.เส้นทาง (Paths) ๒. ขอบเขต(Edges) ๓. ย่าน (Districts) ศูนย์รวมกิจกรรม ๔. (Nodes) และ ๕. ภูมิสัญลักษณ์ (Landmarks)

๑.๕ ข้อจำกัดการวิจัย

ข้อจำกัดจากการวิจัยเอกสารที่ขาดการบันทึกไว้อย่างเป็นระบบในด้านประวัติศาสตร์ มีเพียงข่าวการเปิดโรงหนังนางเลิ้งในหนังสือพิมพ์ และไม่มีการประเมินสภาพของอาคารไว้ (Condition inspection) ไม่มีแผนผังอาคารที่แน่ชัด มีแต่เพียงคำบอกเล่าจากความทรงจำในช่วงเวลาที่จำกัดเท่านั้น ทำให้ยากต่อการสืบค้นเพื่อนำมาใช้ศึกษาประกอบการอนุรักษ์ทั้งด้านประวัติศาสตร์และการอนุรักษ์อาคาร ทั้งภายในและภายนอกการประเมิน จึงเป็นด้วยทางสายตาและการประมาณการ นอกจากการเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาของตัวอาคารและโครงสร้างทางกายภาพแล้ว การขาดความรู้ในการอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์ยังก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวอาคารด้วยเช่นกัน

๑.๖ โครงสร้างของรายงาน

รายงานฉบับนี้เขียนขึ้นตามแนวทางแผนการอนุรักษ์สถานที่ทางประวัติศาสตร์และเมืองเก่า ซึ่งเป็นการใช้หลักการอนุรักษ์มาใช้กับอาคารสถานที่และมีการจัดการและกฎหมายรองรับ นอกจากนั้นยังใช้กฎบัตรต่างๆซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติและในประเทศเพื่อประกอบการศึกษา เช่น The Illustrated Burra Charter: good practice for heritage places (Australia ICOMOS, ๒๐๐๔) เพื่อเป็นการประเมินคุณค่าอาคารทางประวัติศาสตร์แห่งนี้ นอกจากนั้นยังได้ศึกษาจาก Conservation Management Plans Checklist, Conservation Management Plans Model Brief and Conservation Management Plans: Helping your application (๒๐๐๔) เพื่อนำมาตรวจสอบรายการการอนุรักษ์ประเภทต่างๆ ในอาคาร และรายงานการอนุรักษ์โรงภาพยนตร์จากประเทศต่างๆ

บทที่ ๒
ประวัติศาสตร์โรงภาพยนตร์ไทยและกรณีศึกษาในต่างประเทศ

๒.๑ พื้นที่และสถาปัตยกรรมโรงภาพยนตร์ไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๓๙ จนถึงสิ้นสุดรัฐนิยมในเขตพระนคร

การปูพื้นฐานความเข้าใจในพื้นที่และสถาปัตยกรรมโรงภาพยนตร์ไทยและตะวันตก เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยเห็นว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ที่จะทำการอนุรักษ์ บูรณะ หรือฟื้นฟูโรงหนังนางเลิ้ง หรือโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีให้ยังคงอยู่และสามารถใช้งานได้ต่อไป ดังนั้น ทีมผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเนื้อหาการศึกษาพื้นที่และสถาปัตยกรรมของโรงภาพยนตร์ที่สำคัญของทั้งในประเทศที่อยู่ในเขตพระนครเพื่อเปรียบเทียบในความใกล้เคียงต่อจินตภาพของผู้อ่าน และกรณีศึกษาในประเทศตะวันตกซึ่งมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ที่มีกำเนิดในยุคใกล้เคียงกับโรงหนังนางเลิ้ง (ซึ่งจะนำเสนอในบทต่อไป) เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นตัวอย่างการจัดการของโรงหนังเหล่านั้น โดยทีมผู้วิจัยได้เลือกเฉพาะตัวอย่างที่มีการกลับมาฉายภาพยนตร์เป็นประจำ เพื่อเป็นตัวอย่างที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีที่น่าจะได้นำกลับมาดำเนินการได้เหมือนเมื่อครั้งอดีต และปรับพื้นที่ให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ซึ่งต่างจากโรงภาพยนตร์อื่นที่สูญหายไป หรือที่ปรับปรุงแล้วแต่ทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ใช่เป็นโรงภาพยนตร์

การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และสถาปัตยกรรมโรงภาพยนตร์ในสังคมไทยนั้น มีพัฒนาการที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตและกิจกรรมในการชมภาพยนตร์ในแต่ละยุคสมัย ในบทนี้จึงขอแบ่งแนวทางการศึกษาออกเป็น ๓ ยุคสมัย ดังนี้

๑. ยุคแรกเริ่ม : เริ่มจากการที่สังคมไทยได้รู้จักภาพยนตร์ในฐานะเป็นมหรสพชนิดใหญ่ จนกระทั่งเป็นที่นิยม

๒. ยุคเฟื่องฟู : ภาพยนตร์เริ่มขยายตัวเข้าไปในพื้นที่พาณิชยกรรม

๓. ยุคทันสมัย : เมื่อวัฒนธรรมการชมภาพยนตร์ในสังคมไทย มีมาตรฐานและทันสมัยแบบตะวันตกครบวงจร โดยเฉพาะในกลุ่มชนชั้นกลางและชั้นสูง

๒.๑.๑ ยุคแรกเริ่มของโรงภาพยนตร์ในสังคมไทย

๑) ทำเลที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

ในสมัยแรกเริ่มภาพยนตร์ถูกฉายในสถานที่ตั้ง ๒ ลักษณะคือ ๑) ฉายกลางแจ้งโดยตั้งอยู่ในงานวัดงานเทศกาล หรืองานประจำปีต่าง และ ๒) ฉายในโรงหนังชั่วคราวที่มีลักษณะเป็นกระโจมผ้าใบกั้นเป็นตัวกำหนดขอบเขตชมภาพยนตร์ ส่วนพื้นที่ชมภาพยนตร์และโรงภาพยนตร์สมัยนี้มี ๒ บริเวณสำคัญ คือ บริเวณประตูสามยอด ประตูเมืองทางเข้า - ออกระหว่างในและนอกกำแพงพระนคร ซึ่งเป็นบริเวณที่ถนนเจริญกรุงถนนเส้นเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานครตัดผ่านและเป็นย่านพาณิชยกรรมที่สำคัญของพระนคร

ในยุคแรกเริ่มทุนนิยมแบบตะวันตกในสยามสมัยรัตนโกสินทร์ ส่วนอีกบริเวณ คือ โรงภาพยนตร์กลางแจ้งที่งานประจำปีวัดเบญจมบพิตร ซึ่งมีร้านรวง มหรสพต่างๆ อย่างคับคั่ง

๒) พื้นที่และสถาปัตยกรรมสำหรับชมภาพยนตร์

๒.๑) มหรสพกลางแจ้ง

๒.๑.๑) ประวัติ ความเป็นมา

กรุงเทพมหานครเมื่อราวสมัยรัชกาลที่ ๕ มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในพระนคร ได้แก่ วัด เทศกาลงานวัด โรงบ่อน และโรงละคร ซึ่งสถานที่เหล่านี้จะมีมหรสพต่างๆ ให้ชม โดยแบ่งประเภทการแสดงได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑) แบบ ๓ มิติ ได้แก่ ลิเก ละคร หุ่นกระบอก งิ้ว และ ๒) แบบ ๒ มิติ ได้แก่ หนังตะลุง หนังใหญ่ เป็นต้น ซึ่งในสมัยนั้นมีที่เป็นโรงมหรสพของเจ้านายต่างๆ อยู่บ้างแต่ที่มีจำนวนมาก คือ มหรสพกลางแจ้งที่ชาวบ้านร้านตลาดนิยมไปชม

๒.๑.๒) ที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

มหรสพกลางแจ้งส่วนใหญ่มักจะถูกตั้งขึ้นในบริเวณพื้นที่ทางผ่านทางเศรษฐกิจการค้าที่ครึกครื้น มีผู้คนพลุกพล่าน เช่น ย่านตลาดการค้า ใกล้กับแหล่งที่อยู่อาศัย โรงบ่อน หรือตั้งในงานประจำปีของวัดต่างๆ เช่น งานวัดเบญจมบพิตร และงานเร่ ที่มีบริเวณลานกว้างขนาดใหญ่ เช่น ที่บริเวณสนามน้ำจืด โดยพื้นที่ตั้งจะมีงานออกร้านขายของต่างๆ เช่น ร้านชายตุ๊ตา ขายหีบเพลง ขายอาหาร น้ำเล็มโมเนด และโซดา เป็นต้น และยังมีงานเบ็ดเตล็ดต่างๆ เช่น ยิงเป้า โยนห่วง ลูกกลิ้ง ฯลฯ ตรงกลางลานมีม้าหมุน กระเช้าสวรรค์[๑] การแสดงโขนลงกระถางไฟ[๒] หรือร้านตกเบ็ด[๓] เป็นต้น

๒.๑.๓) พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรม

การแสดงมหรสพกลางแจ้งจะไม่ได้อยู่ภายใต้อาคารที่มีหลังคาคลุม แต่มีลักษณะของโครงสร้างไม้เป็นเวทียกสูงจากพื้น และมีลานสำหรับผู้ชมนั่งดูอยู่รอบเวที โดยผังพื้นของมหรสพกลางแจ้งนี้ แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนเวที และส่วนชมมหรสพ ส่วนของผังพื้นเวทีมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นด้านหน้า - ด้านหลังของเวทีโดยใช้ผ้าหรือฉากกั้นวางเป็นแนวยาวตามของเวที ฉากดังกล่าวมีการตกแต่งให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องของมหรสพที่แสดงโดยด้านหน้าของเวทีจะใช้เป็นพื้นที่การแสดงตรงกลางแท่นตั้งใกล้กับฉากไว้สำหรับเป็นที่นั่งสำหรับแสดง ฉากมีทางเข้า - ออกอย่างละประตูอยู่ระหว่างแท่น ประตูนี้ใช้สำหรับเชื่อมต่อกับเวทีส่วนด้านหลังซึ่งใช้เป็นพื้นที่สำหรับเตรียมตัวก่อนการแสดงและที่พักสำหรับนักแสดงส่วนบริเวณด้านข้างซ้าย – ขวาของด้านหน้าเวทีนั้นมีวงดนตรีคอยประโคมเมื่อทำการแสดงตามอารมณ์ของเนื้อเรื่องที่แสดง

ในส่วนพื้นที่ชมมหรสพมีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง ไม่มีการกำหนดตำแหน่งที่นั่งตายตัว ผู้ชมใช้วิธีเอาเสื่อหรือผ้ามาปูนั่งจับจองพื้นที่ชมการแสดง โดยนั่งอยู่บนพื้นดินหรืออาจจะนอนดูตามสะดวกสบาย การชมนี้ถ้าเป็นการแสดงแบบ ๓ มิติสามารถนั่งชมได้ทั้ง ๓ ทิศทาง คือ ด้านข้างทั้ง ๒ ด้าน และด้านหน้าเวที

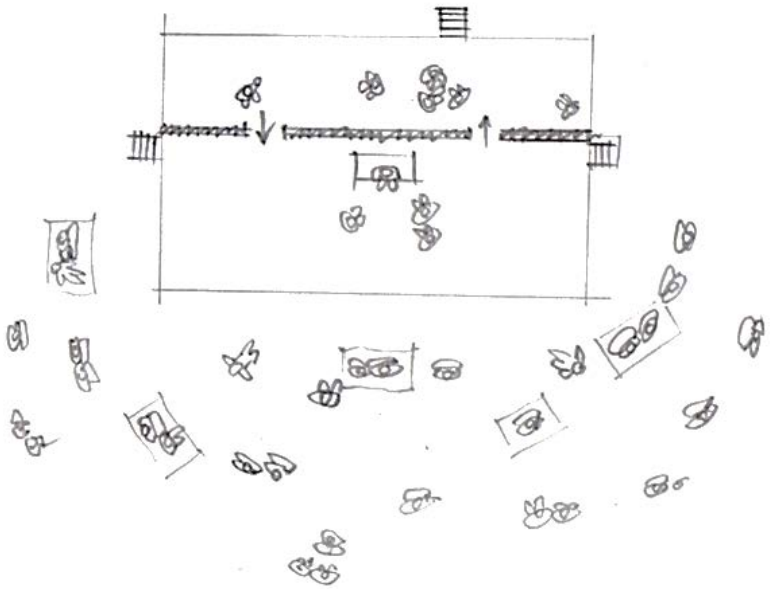
[๑] ขุนวิจิตรมาตรา, ๑๐๐ ปีขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) กรุงเทพ: สารคดี, ๒๕๔๕ หน้า ๗๒-๗๓

[๒] เรื่องเดิม

[๓] เป็นร้านเบ็ดเตล็ด มีบ่อน้ำแหละห่อสลากเป็นรูปสัตว์น้ำต่างๆอยู่ในน้ำ มีเบ็ดติดแม่เหล็กไว้ตรงปลาย ใครจะตกเบ็ดก็เสียค่าเล่น ๑ บาท แล้วยื่นเบ็ดลงไปในบ่อ ห่อสัตว์เหล่านั้นก็มีเหล็กอยู่ข้างใน ก็จะมาติดเบ็ดได้รับรางวัลไป

ซึ่งเป็นตำแหน่งชมที่ดีที่สุด บรรยากาศระหว่างการชมมหรสพนั้นมีลักษณะดังในพระราชหัตถเลขาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีไปถึงพระอัครชายาเจ้าดารารัศมี ลงวันที่ ๒๔ เมษายน ร.ศ. ๑๒๘ มีข้อความดังนี้

> *"...เพราะเป็นเรื่องใหม่ ไม่เข้าอกเข้าใจและต้องฟังพูดมาก แลอื่นไม่ได้ ต่อไม่ติด ด้วยธรรมดาคนเราไปดูละคร ชอบไปนั่งพูดกันพอให้เห็นตัวละครเตะตาไปเตะตามา เสียงร้องพิณพาทย์เตะหูแล้วพอเท่านั้น ต้องการแต่จะพูดอย่างเดียวจึงไม่ใครชอบ"*[๔]

รูปที่ ๒-๑ : ผังพื้นมหรสพกลางแจ้ง
(ที่มา : จากการสันนิษฐาน)

ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการชมมหรสพในสมัยนั้นจะมีลักษณะของพื้นที่ที่ผู้ชมปฏิสัมพันธ์กันได้ตลอดเวลา ซึ่งเรื่องที่พูดคุยมีทั้งที่เกี่ยวกับมหรสพและไม่เกี่ยวข้อง ทั้งมีการขายของตลอดการแสดงสามารถลุกไปซื้อหรือเรียกแม่ที่มาเชิญชวนซื้อของโดยเฉพาะของกินในท้องถิ่นที่ไว้ทานระหว่างชมมหรสพ ส่วนที่ผู้ชมจะคุยกันไปคุยกันมาได้นั้นก็เป็นเรื่องที่รู้จักอยู่แล้ว การชมการแสดงจึงเป็นแบบดูท่วงท่าและบทบาทของนักแสดง เครื่องแต่งกาย ฟังความไพเราะ และอารมณ์ของบทพูด บทกลอน รวมทั้งฟังจังหวะและทำนองดนตรี ซึ่งในการแสดงมีลักษณะเหนือจริงไม่ว่าจะเป็นเครื่องแต่งกายที่มีการประดับตกแต่งมาก การแต่งหน้าให้ขาววอก หรือท่าทางอ่อนช้อยเกินท่าทางปกติของมนุษย์ เป็นต้น

สรุปได้ว่าการชมมหรสพกลางแจ้งมีลักษณะการใช้งานของพื้นที่แบบยืดหยุ่นตามแบบวิถีชีวิตแบบไทย กลุ่มผู้ชมและนักแสดงมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสูง ผู้ชมก็ชมการแสดงกันอย่างมีอารมณ์ร่วมในการแสดงมากกว่าชมเอาเรื่องราว การแสดงก็เป็นแบบเหนือจริง

---

[๔] พระราชหัตถเลขา วันที่ ๒๔ เมษายน รศ. ๑๒๘ ทรงมีไปถึงพระอัครชายาเจ้าดารารัศมี ในเพลินพิศ กำราญ และเนียนศิริ ตาละลักษมณ์, พระประวัติและผลงานของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, (ธนบุรี: สหประชาพาณิชย์, ๒๕๒๒) หน้า ๕๔

๒.๒) ภาพยนตร์ในโรงละคร: กรณีศึกษาโรงละครหม่อมเจ้าอลังการ

๒.๒.๑) ประวัติความเป็นมา

ละครหม่อมเจ้าอลังการ เดิมทีนั้นสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่แสดงละครร้องของเจ้าหมื่นสรรเพชรฯ[๕] จนเมื่อคณะของนายเอส.จี.มาร์คอฟสกี้ และคณะมาจัดฉายภาพยนตร์ในวันที่ ๑๐-๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๐ โรงละครแห่งนี้จึงได้ก็ถูกใช้เป็นโรงฉายภาพยนตร์ชั่วคราว

๒.๒.๒) ที่ตั้งและพื้นที่โดยรอบ

ที่ตั้งของโรงละครหม่อมเจ้าอลังการ ตั้งอยู่บริเวณประตูสามยอด ซึ่งเป็นประตูที่ใช้เชื่อมระหว่างพื้นที่ในเขตเมืองพระนครกับเขตนอกเมืองพระนครและใกล้กับคลองโอ่งอ่าง โดยโรงละครหม่อมเจ้าอลังการ มีอีกชื่อหนึ่งว่า “โรงละครมงคลบริษัท” สันนิษฐานว่า น่าจะตั้งอยู่บริเวณสี่แยกถนนเจริญกรุงตัดกับถนนมหาไชยในปัจจุบัน โดยมีทางเข้าหลักอยู่ทางด้านทิศใต้ที่ติดกับถนนเจริญกรุง ซึ่งบริเวณนี้เป็นย่านพาณิชยกรรมมีตึกแถวร้านค้าขายของกันอยู่มากมาย และบริเวณย่านนี้เป็นตั้งของโรงหวย ก.ข. ของพระอนุวัติราชนิยม (ยีกอฮง) โรงยี่เกหม่อมสุภาพ และโรงละครปราโมทัย[๖] ซึ่งจะเป็นบริเวณที่มีความครึกครื้นเป็นอย่างมาก

๒.๒.๓) พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรม

ในการสันนิษฐานและวิเคราะห์ภาพยนตร์ในโรงละคร กรณีศึกษาโรงละครหม่อมเจ้าอลังการได้ใช้ข้อมูลโรงละครปรีดาลัย โรงละครปราโมทและโรงละครปริ๊นเธียเตอร์ ที่อยู่ร่วมสมัยเดียวกันนำมาสนับสนุนเพราะมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน โดยเริ่มต้นตั้งแต่โรงละครที่มีการสร้างภายใต้อาคารที่มีหลังคาคลุมตัวโรงก่อสร้างด้วยโครงสร้างไม้ ประดับด้วยลายฉลุไม้[๗] โดยมีลักษณะเลียนแบบโรงละครแบบฝรั่ง หรือที่เรียกว่า “โรงละครโอเปร่า” แต่สร้างแบบท้องถิ่น มีผังพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีทางเข้า - ออกอาคารหลัก ๒ ทาง อยู่ทางด้านสกัดด้านหนึ่ง ด้านสกัดอีกด้านหนึ่งมีเวทีอยู่ภายในอาคาร

ผังพื้นโรงละครได้แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนเวทีและส่วนชมมหรสพในส่วนของผังพื้นเวทีมีลักษณะเดียวกันกับเวทีของมหรสพกลางแจ้ง แต่ในส่วนชมมหรสพต่างกัน กล่าวคือ

> *“ใช้โรงละครเป็นเวทีอย่างละครฝรั่ง คือ คนนั่งดูด้านหน้าด้านเดียว มิใช่เล่นกลางโรงให้คนนั่งดู ๓ ด้านอย่างละครไทยอย่างเก่า”*[๘]

นอกจากนั้นยังแบ่งพื้นที่ได้เป็น ๒ ระดับ คือ ระดับล่างที่อยู่ใกล้เวที และระดับบนที่ยกพื้นอยู่ไกลเวทีถัดออกไป การแบ่งระดับความสูงของที่นั่งในส่วนด้านหน้าและด้านหลังนี้ก็เพื่อเป็นการเปิดมุมมองของผู้ชมละครร้องไม่ให้นั่งบดบังกัน นอกจากนั้นอาจจะรวมถึงการแบ่งลำดับชั้นของผู้ชมที่แตกต่างกัน ซึ่งสำหรับการชมละครนั้นที่นั่งที่ติดกับเวทีด้านหน้าจะถือว่าเป็นที่นั่งที่ดีที่สุดเมื่อเป็นมหรสพกลางแจ้ง แต่ในโรงละครนั้น

---

[๕] สุภรณ์ ถาวรนิธิ, สืบตำนานสถานที่ประวัติศาสตร์ ๑๐๐ ปีภาพยนตร์ในประเทศไทย” สารคดี หน้า ๙๗-๙๘

[๖] ชุนวิจิตรมาตรา, ๑๐๐ ปีชุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์),(กรุงเทพฯL สารคดี , ๒๕๔๕) หน้า ๙๘-๙๙

[๗] จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย, ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย ตั้งแต่แรกเริ่มจนสิ้นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๔ หน้า ๑๓

[๘] พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ตรัสปรึกษากับหม่อมต่วนว่า จะต้องจัดละครขึ้นตามพระบรมราชโองการ อ้างจาก เพลินพิศ กำราญ และเนียนศิริ ตาละลักษมณ์, พระประวัติและผลงานของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, (ธนบุรี: สหประชาพาณิชย์, ๒๕๒๒) หน้า ๔๖

กลับให้เป็นพื้นที่ด้านหน้าที่ต่ำกว่าให้เป็นของประชาชนทั่วไปแต่เจ้านายต่างนั่งในระดับสูงที่ใกล้กว่าดังที่กาญจนาคพันธุ์ ได้กล่าวถึงตำแหน่งที่นั่งในโรงละคร เมื่อคราวพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาชมภาพยนตร์นั้น จะมีลักษณะดังนี้

"ที่นั่งเป็นบ็อกซ์ที่พื้นติดกับเวที และเป็นบ็อกซ์ที่อยู่ชั้นสองเป็นวงรอบสองข้าง มาบรรจบบ็อกซ์พิเศษอยู่ตรงกับเวทีเป็นบ็อกซ์สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน, เจ้านาย และแขกต่างประเทศ เหนือชั้นสองชั้นไปชั้นสามชั้นยอดเป็นที่นั่งอัฒจันทร์ กลางโรงเป็นเก้าอี้ที่นั่งหลังแถวเก้าอี้ใต้บ๊อกซ์พิเศษเป็นอัฒจันทร์บ๊อกซ์ และเว้นแต่ชั้นยอดแยกเป็นสตรีนั่งทางหนึ่ง บุรุษนั่งทางหนึ่งไม่รวมกัน..."[๙]

และที่นั่งในโรงละครก็มีมีการะบุค่าเข้าชมลงดังที่ในโฆษณาเมื่อครั้งที่มีภาพยนตร์มาฉายในโรงละครความว่า

"...ราคาห้องหนึ่งที่มีเก้าอี้หลายตัว (บ๊อกซ์) ราคา ๑๐ บาท ชั้นที่หนึ่งราคา ๓ บาท ชั้นที่สองราคา ๒ บาท ชั้นที่สามราคา ๑ บาท ชั้นที่สี่คือที่นั่งวงเวียน ๒ สลึง เด็กที่อายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ จะเรียกเอกราคาแค่ครึ่งเดียว"[๑๐]

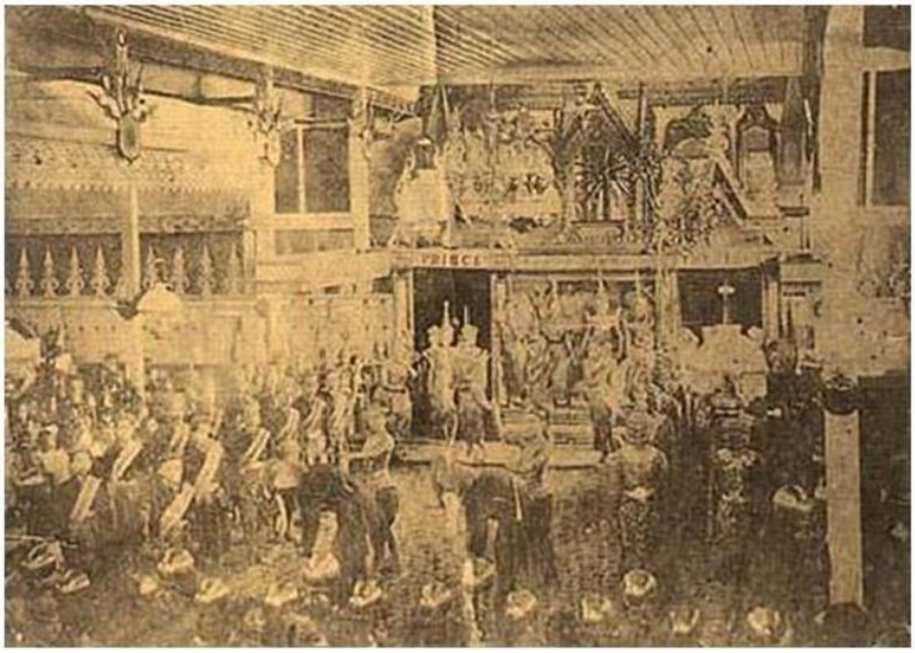
ในช่วงเริ่มแรกของการฉายภาพยนตร์นอกจากการฉายกลางแจ้งแบบมหรสพกลางแจ้งทั่วไปแล้ว โรงละครเป็นสถานที่ที่มีประโยชน์ใช้สอยที่ตอบรับกันกับการฉายภาพยนตร์ อีกทั้งการฉายภาพยนตร์นั้นจำเป็นที่จะต้องอยู่ภายใต้อาคารที่สามารถควบคุมแสงในเวลาฉายได้ รวมทั้งเพื่อป้องกันวัสดุและอุปกรณ์ในการฉายจากสภาพภูมิอากาศ(โดยเฉพาะฝน) ซึ่งจะมีผลต่อเครื่องมือและระบบเทคนิคในการชม เมื่อมาอยู่ในอาคารที่ชมมหรสพได้ด้านเดียว จึงเหมาะสมกับการชมเช่นเดียวกับมหรสพแบบ ๒ มิติ อีกทั้งการชมภาพยนตร์นั้นที่นั่งด้านหลังเป็นที่นั่งที่ดีกว่าการเข้ามาฉายในโรงละครที่มีการกำหนดพื้นที่ ๒ ระดับ โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่ด้านหลังมากนั้นจึงเหมาะสม ส่วนวิถีชีวิตในโรงละครสันนิษฐานว่าเป็นรสนิยมของชนชั้นกลางและชนชั้นสูง ที่นั่งมีลักษณะตายตัวเริ่มกำหนดที่นั่งและพื้นที่ส่วนตัวในส่วนพื้นที่ชมมหรสพของเจ้านาย นอกจากนั้นมีการตั้งที่จำหน่ายเครื่องดื่มและของขบเคี้ยวด้วย[๑๑]

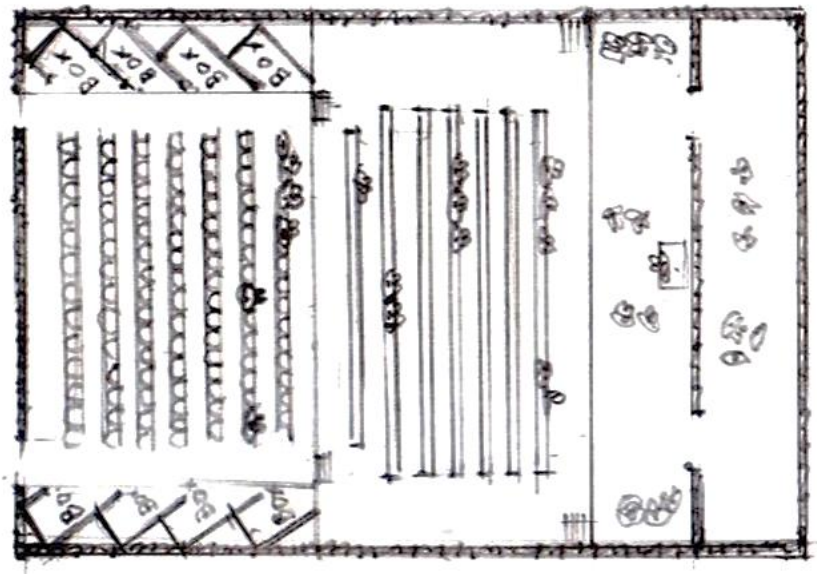
[๙] ขุนวิจิตรมาตรา, ๘๐ ปีในชีวิตข้าพเจ้า (กรุงเทพฯ:บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๒๓) หน้า ๑๓-๑๔

[๑๐] โดม สุขวงศ์, "๘๐ ปีภาพยนตร์ในประเทศไทย" ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๘ (มิถุนายน ๒๕๒๕) หน้า ๑๓-๑๔

[๑๑] โดม สุขวงศ์, "๘๐ ปีภาพยนตร์ในประเทศไทย" ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๘ (มิถุนายน ๒๕๒๕) หน้า ๑๒

รูปที่ ๒-๒ : โรงละครปริ๊นซ์เธียเตอร์
(ที่มา: WWW: anurakthat.com อ้างถึงหอจดหมายเหตุ)

รูปที่ ๒-๓ : โรงละครหม่อมเจ้าอลังการ
(ที่มา : จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย)

สรุปการชมภาพยนตร์ในโรงละคร กรณีศึกษาโรงละครหม่อมเข้าอลังการ แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมในการชมมหรสพแบบตะวันตกที่เข้ามาในสยามก่อนการเข้ามาของภาพยนตร์จนกระทั่งภาพยนตร์เข้ามาที่ต้องมีการกำหนดพื้นที่ในการชมอย่างชัดเจน และมีลักษณะพื้นที่ส่วนตัวในการชมมากขึ้น ซึ่งพื้นที่ชมภาพยนตร์นั้นมีการใช้งานและประโยชน์ใช้ที่สอยคล้อยตามโรงละครได้ ดังที่ปรากฏความคล้ายกันของโรงละครกับโรงหนังถาวรที่จะเกิดขึ้นในยุคถัดไป

๒.๓) โรงหนังช่วยคราว: กรณีศึกษาโรงหนังญี่ปุ่นหลวง

๒.๓.๑) ประวัติความเป็นมา

ในปีพ.ศ. ๒๔๔๗ คณะฉายหนังเร่ ชาวญี่ปุ่นชื่อ โทโมโยริ วาตานาเบะ ได้นำหนังมาจัดฉายบริเวณเวิ้งหลังวัดชัยชนะสงคราม (เวิ้งนาครเขษม) สร้างเป็นกระโจมผ้าใบ มีชื่อ “โรงหนังญี่ปุ่น” ซึ่งต่อมาโรงหนังญี่ปุ่นได้รับพระราชทานตราแผ่นดินจึงตั้งชื่อว่า “โรงฉายพยนต์ญี่ปุ่นหลวง” แล้วสร้างเป็นโรงมุงสังกะสีขึ้นแทน จนในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ โรงหนังญี่ปุ่นหลวงเลิกกิจการไป แล้วเกิดมีโรงภาพยนตร์นาครเขษมขึ้นในบริเวณเดิม

๒.๓.๒) ที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

โรงหนังญี่ปุ่นหลวง ตั้งอยู่ในบริเวณลานกว้างขนาดใหญ่ภายในบริเวณพื้นที่ของเวิ้งนาครเขษม ใกล้กับวัดชัยชนะสงคราม (วัดตึก) โดยบริเวณที่ตั้งของโรงหนังญี่ปุ่นนี้ ถูกล้อมรอบด้วยถนน ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับถนนเจริญกรุง
ทิศใต้ ติดกับถนนเยาวราช
ทิศตะวันออก ติดกับถนนวรจักร
ทิศตะวันตก ติดกับคลองโอ่งอ่าง

โดยบริเวณรอบนอกของเวิ้งนาครเขษมจะมีลักษณะเป็นตึกแถวร้านค้าขายของ ใกล้กับโรงบ่อน และโรงมหรสพอื่นๆ ซึ่งปรากฏในบันทึกของกาญจนาคพันธุ์ว่า

> *“...บริเวณสะพานเหล็กสามยอดเป็นที่ครึกครื้นที่สุด โรงหนังตั้งอยู่ที่เวิ้งสะพานเหล็กฟากใต้ ทางฟากเหนือตรงข้ามเป็นโรงบ่อนใหญ่ เรียกว่า โรงบ่อนสะพานเหล็ก ริมโรงบ่อนมีโรงมหรสพเป็นของโรงบ่อน เล่นยี่เกบ้างละครบ้างและงิ้วเป็นประจำทุกคืน ข้ามสะพานเหล็กมาทางฟากเหนือ เป็นโรงหวย ก.ช. ของยี่กอฮง (ต่อมาเป็นพระอนุวัติราชนิยม) ใกล้โรงหวยเป็นโรงยี่เกของหม่อมสุภาพ...”*[๑๒]

และได้บันทึกไว้ว่าในช่วงเวลากลางคืนจะมีผู้คนพลุกพล่านในย่านดังกล่าว ดังนี้

> *“โดยเฉพาะเวลากลางคืนจึงเป็นที่ชุมนุมคนครึกครื้น คือ คนเที่ยวเตร่มากแต่ไม่มากเหมือนสมัยนี้ แปลว่าผู้คนหนาตาหน่อย พ้นยานนี้ออกไปเล็กน้อยก็เงียบ สมัยนั้นคนเที่ยวกันมากก็แต่ในตอนช้างขึ้นเดือนหงาย ราวตั้งแต่ ๘ ค่ำไปจนราวแรม ๔-๕ ค่ำ พ้นจากนี้คนก็ซา เพราะถนนมืด ไฟฟ้าตามถนนก็มีริบหรี่มีแสงรางๆ บริเวณสามยอดนี้บนสะพานเหล็กและริมถนนเจริญกรุงฟากโรงบ่อนโรงหนังจะมีหญิงงามเมืองยืนพิงราวสะพานหรือเดินเตร็ดเต่าไปมาแถวนั้นมาก...”*[๑๓]

๒.๓.๓) พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรม

โรงหนังชั่วคราวกรณีศึกษาโรงหนังญี่ปุ่นหลวงนี้ เดิมทีเป็นเต็นท์หรือกระโจมผ้าใบ มีโครงสร้างและวัสดุเป็นผ้าใบและไม้เป็นหลัก โดยสาเหตุที่ต้องสร้างเป็นอาคารหลังคาคลุมเนื่องมาจากการฉายภาพยนตร์จำเป็นที่จะต้องอยู่ภายใต้อาคารที่สามารถควบคุมแสงในเวลาฉายได้ ดังปรากฏว่าในเวลาฉายภาพยนตร์จะฉาย

---

[๑๒] ชุนวิจิตรมาตรา, ๑๐๐ ปีชุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์),(กรุงเทพฯ สารคดี , ๒๕๔๕) หน้า ๙๘-๙๙

[๑๓] กาญจนาคพันธุ์ เรื่องของละครเพลง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เรืองศิลป์ ๒๕๒๐) หน้า ๔๗-๔๘

ในช่วงเวลากลางคืนที่มีคนพลุกพล่านในบริเวณย่านนั้น *"...จะฉายทุกคืนตั้งแต่วันที่ ๗-๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ คืนละ ๓ ชั่วโมง"*[๑๔] รวมถึงยังต้องป้องกันวัสดุและอุปกรณ์ในการฉายจากสภาพภูมิอากาศ (ฝน) ซึ่งจะมีผลต่อเครื่องมือและระบบเทคนิคในการชมภาพยนตร์ด้วย ส่วนทางเข้า - ออกหลัก น่าจะอยู่บริเวณตรงฝั่งตรงข้ามกับจอภาพยนตร์

โดยสันนิษฐานการใช้งานผังพื้นภายในกระโจมผ้าใบ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนเวที และส่วนชมภาพยนตร์ ส่วนผังพื้นของเวทีสันนิษฐานว่า มีพื้นที่ถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ พื้นที่ส่วนหน้าจอ และพื้นที่สวนหลังจอ โดยพื้นที่บริเวณส่วนหน้าจอจะเป็นที่สำหรับฉายภาพยนตร์ ซึ่งเป็นหน่วยเทคนิคของการพากย์หนังที่น่าจะคล้ายกับเมื่อสมัยที่เปลี่ยนเป็นโรงสังกะสีแล้ว ดังบันทึกของกาญจนาคพันธุ์ว่า *"...โดยก่อนเวลาฉายมีแตรเป่าหน้าโรงตรงประตูทางเข้า คนแตรมีราว ๕-๖ คน เป่าหน้าโรง ๒-๓ หนแล้วก็เข้าโรง ไปตั้งวงที่ข้างจอเป่าโหมโรงอีกหนหนึ่ง แล้วเริ่มดับไฟฉายหนัง..."*[๑๕]

ส่วนชมภาพยนตร์สันนิษฐานว่า น่าจะมีลักษณะการชมภาพยนตร์เหมือนกับการไปชมการแสดงที่โรงละคร ซึ่งผู้ชมจะอยู่ในลักษณะนั่งด้านหน้าจอที่ฉาย มีม้านั่งยาวเรียงเป็นแถวต่อๆ กันไปจนถึงสุดโรง โดยไม่มีการกำหนดค่าชมเป็นระดับชั้นต่างๆ อาจเนื่องมาจากเป็นโรงฉายสำหรับสามัญชน ดังนั้น การกำหนดราคาตำแหน่งที่นั่งต่างๆ จึงไม่ได้ผลต่อการชมภาพยนตร์มากนัก มีการจับจองที่นั่งแบบยืดหยุ่น ไม่มีกำหนดที่ตายตัว มีการนั่งชมกันตามสบาย มีการผูกเปลระหว่างเก้าอี้ชมภาพยนตร์หรือเด็กโรงหนังที่นอนดูกับพื้น เป็นต้น

บรรยากาศระหว่างการชมภาพยนตร์ยังคงมีการตะโกนขายของ ขายขนม ซึ่งน่าจะคล้ายกับเมื่อสมัยที่เปลี่ยนเป็นโรงสังกะสีแล้ว ดังปรากฏว่า *"...ระหว่างหยุดฉายนี้ มีเด็กถือถาดหมกพลูบุหรี่บ้าง น้ำหวานบ้าง นำออกเร่ขาย เสียงแซ่ไปทั้งโรง น้ำหวานเป็นน้ำอัดลมรุ่นแรก มีน้ำเลโมเนด เรียกว่า น้ำมะเน็ด น้ำขิง (จิงเจอร์เอล) สีเหลือและน้ำเขียวแดง พวกนี้ที่ปากขวดมีจุกเป็นลูกแก้วกลม อัดติดกับยางเป็นวงกลม..."*[๑๖]

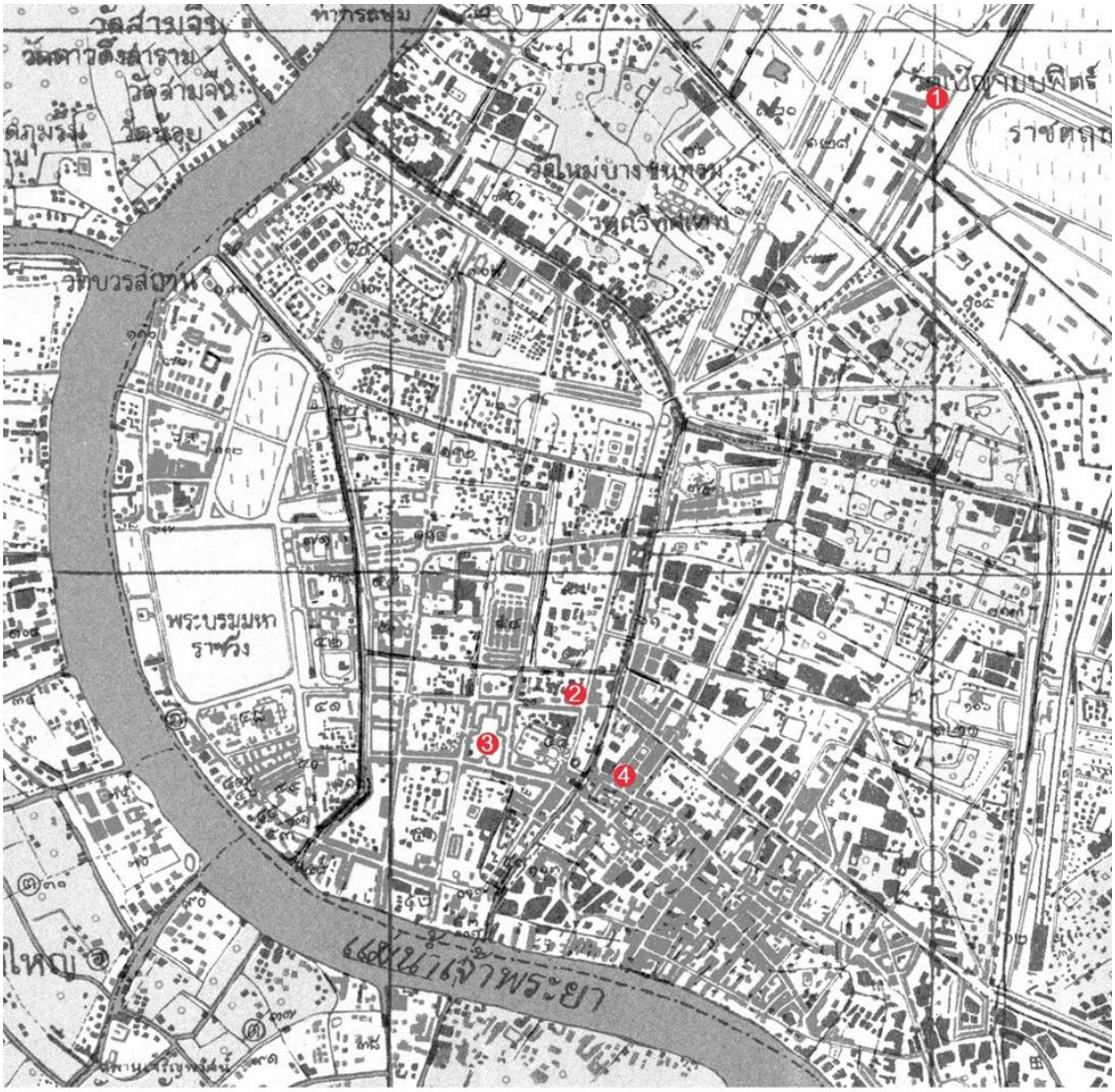
สรุป พื้นที่ในการชมมหรสพแบบเดิมในสังคมไทย เมื่อเปรียบเทียบกับโรงละครและพื้นที่ชมภาพยนตร์จะพบว่า เริ่มแสดงให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในการชมมหรสพผ่านการกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการชมมหรสพของชาวบ้านที่ไม่เคยมีมาก่อน เพราะมหรสพที่มีโรงเป็นของชนชั้นสูง และมีลักษณะที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมตะวันตกอยู่แล้ว เพราะภาพยนตร์เป็นความบันเทิงที่เริ่มจะเข้ามาแพร่หลาย ทำให้การกำหนดขอบเขตพื้นที่ดังกล่าวเปรียบเทียบได้กับกฎเกณฑ์ที่เริ่มเข้ามาควบคุมพฤติกรรมของคน อย่างไรก็ตามความยืดหยุ่นในการใช้พื้นที่ การมีปฏิสัมพันธ์กันของผู้ชมทั้งการชมมหรสพกันตามสบายก็ยังน่าจะปรากฏอยู่

---

[๑๔] หนังสือพิมพ์บางกอกไตมส์ ฉบับประจำวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗

[๑๕] กาญจนาคพันธุ์ เรื่องของละครเพลง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เรืองศิลป์ ๒๕๒๐) หน้า ๔๓

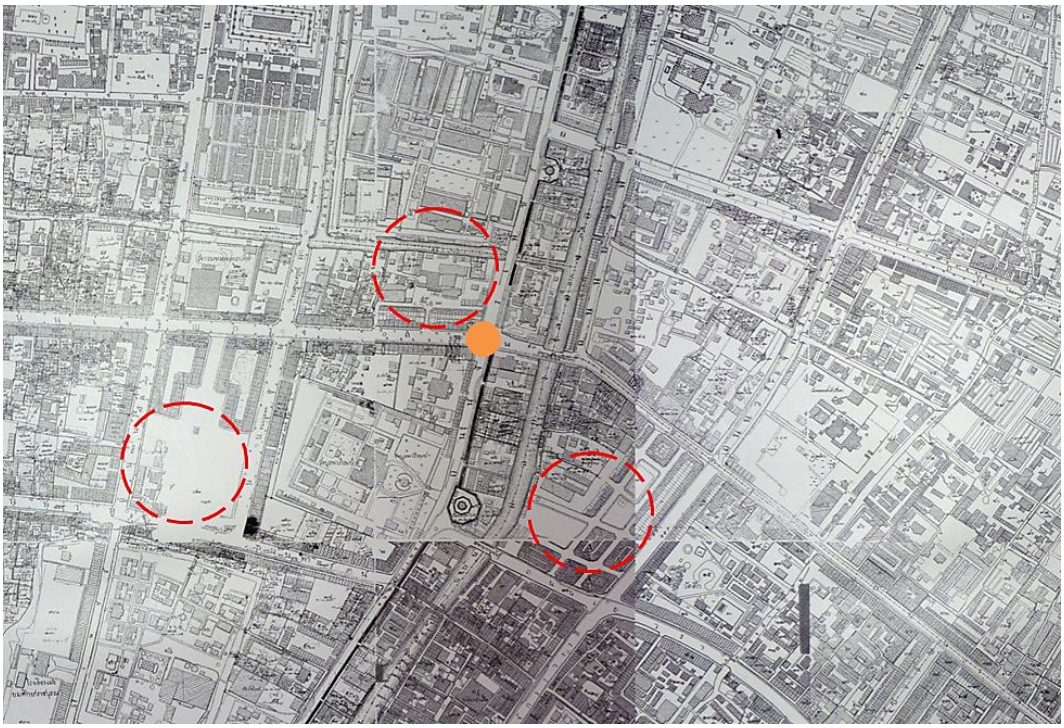
[๑๖] เรื่องเดิม หน้า ๔๓-๔๔

แผนที่สถานที่ชมภาพยนตร์สมัยแรกเริ่ม

1. บริเวณฉายหนังของกรมหมื่นสรรพสาตรศุภกิจ งานประจำปีวัดเบญจมบพิตร(พ.ศ.2443)
2. โรงละครหม่อมเจ้าอลังการ ที่สามยอด(พ.ศ.2439)
3. บริเวณฉายหนังหลังเวิ้งวังบูรพา งานออกร้านสนามน้ำจืด
4. โรงหนังญี่ปุ่นหลังวัดตึก(นาครเขษม) เดิมเป็นกระโจมผ้าใบภายหลังเป็นโครงสร้างไม้(พ.ศ.2448-2459)

แผนที่ ๒-๑ : สถานที่ชมภาพยนตร์สมัยแรกเริ่มในปี พ.ศ. ๒๔๓๑
(ที่มา : ดัดแปลงจากแผนที่แผนที่กรุงเทพ พ.ศ. ๒๔๓๑-๒๔๗๔
โดยกรมแผนที่ทหารของกองบัญชาการทหารสูงสุด ปีที่ผลิต ๒๕๔๑)

แผนที่ ๒-๒ : สถานที่ชมภาพยนตร์สมัยแรกเริ่ม ในปีพ.ศ. ๒๕๕๐
สันนิษฐานว่า วงกลมบนคือบริเวณโรงหนังหม่อนเจ้าอลังการ ซ้าย คือ บริเวณโรงหนังเวิ้งหลังวังบูรพา
ขวา คือ โรงหนังญี่ปุ่น โรงหนังชั่วคราวที่เวิ้งวัดตึก ส่วนสี่ตรงกลางคือที่ตั้งประตูสามยอดเดิม
(ที่มา: ดัดแปลงจากแผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๕๐-๒๕๕๐
ของสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๐)

๒.๑.๒ โรงภาพยนตร์ยุคเฟื่องฟูในสังคมไทย

โรงภาพยนตร์ในยุคนี้จัดอยู่ในช่วงที่มีการแข่งขันกันระหว่างผู้ประกอบการโดยเฉพาะบริษัทรายใหญ่สองบริษัท ได้แก่ บริษัทพยนตร์พัฒนาการ และ บริษัทรูปพยนต์กรุงเทพ โดยพบว่ามีการสร้างโรงภาพยนตร์ประชันกันเกือบทุกสาขา โดยสามารถทำการจัดกลุ่มโรงภาพยนตร์ตามตำแหน่งที่ตั้งซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกันสามารถอธิบายได้ดังนี้

๑) ทำเลที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

๑.๑) ย่านบางลำพู

ย่านบางลำพูเป็นที่ตั้งของโรงหนังปีนังหรือศรีบางลำพู สร้างโดยบริษัทรูปพยนต์กรุงเทพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ตั้งอยู่ในบริเวณตลาดทุเรียน ตำบลบางลำพู และโรงหนังบางลำพู ซึ่งสร้างโดยบริษัทพยนต์พัฒนาการเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นสี่แยกบางลำพู โดยในส่วนของโรงหนังที่ตั้งอยู่บริเวณย่านบางลำพูมีความสัมพันธ์กับชุมชนเก่าดั้งเดิมและตลาดที่เกิดขึ้นเพื่อบริการกลุ่มคนเหล่านี้โดยบริเวณนี้จะเป็นที่ตั้งของตลาดทุเรียนซึ่งเป็นที่จับจ่ายซื้อของทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภคของคนในย่านหรือชุมชน

๑.๒) ย่านสามยอด หน้าโรงหวย หรือโรงหวยสามยอด

เป็นที่ตั้งของโรงหนังชะวา (เฉลิมเวียง) สร้างโดยบริษัทรูปพยนต์กรุงเทพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ และโรงหนังพัฒนาลัยสร้างโดย บริษัทพยนต์พัฒนากร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ โดยบริบทของที่ตั้งโรงหนังทั้งสองแห่ง คือ ตั้งอยู่บริเวณสี่แยกเอส เอ บี ซึ่งบริเวณโดรอบเป็นที่ตั้งของโรงหวยและโรงโสเภณี มีปรากฏในหลักฐานเอกสารดังนี้

"...จากสามยอดซึ่งในสมัยก่อนผู้คนต่างเรียกว่า "หน้าโรงหวย" ไปตามฝั่งรถรางซึ่งร่มรื่นไปด้วยต้นมะฮอกกานี ปลูกเรียงรายอยู่ทั้งสองข้างทาง เลยเวิ้งนาครเขษมมาเล็กน้อย ซึ่งคนใยยุคก่อนเรียกว่า สี่แยก เอส เอ ยี" บริเวณนี้เองมีโรงหนังตั้งอยู่ฝั่งซ้ายมีชื่อว่า โรงหนังชะวา เป็นโรงหนังขนาดย่อม"[๑๗]

"...ส่วนโรงพัฒนาลัยนั้นจะตั้งอยู่ทางฝั่งตรงข้ามของโรงหนังชะวาไม่ไกลนัก บริเวณนี้เมื่อ ๖๐ ก่อน อุดมไปด้วยหญิงจีนวัยรุ่นที่ขายบริการจำนวนมาก ซึ่งนักท่องเที่ยวราตรีในยุคนั้นเรียกกันติดปากว่า หญิงหยำฉ่า...."[๑๘]

๑.๓) บริเวณตำบลม้าเกงเอ๋า

บริเวณตำบลม้าเกงเอ๋าเป็นที่ตั้งของโรงหนังกรุงเทพ หน้าวังองค์เจ้าปรีดา สร้างโดยบริษัทรูปพยนต์กรุงเทพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ และโรงหนังพัฒนารมย์ (เฉลิมนคร) สร้างโดยบริษัทพยนต์พัฒนากร

โรงหนังพัฒนารมย์ เดิมคือ โรงละครหม่อมเจ้าปรีดาตั้งอยู่ริมถนนเจริญกรุงสมัยโน้นตำบลมีชื่อเรียกเป็นภาษาจีนว่า "ม้าเกงเอ๋า"[๑๙] บริเวณโรงอยู่ตรงระหว่างซอยโรงภาพยนตร์เฉลิมนครกับถนนมหาจักร ปัจจุบันบริเวณนั้นเป็นอาคารขายรถยนต์ขององค์การ ร.ส.พ.[๒๐] ทางด้านซ้ายของโรงหนังเป็นคลองซึ่งปัจจุบันได้ถูกถมกลายเป็น "ถนนมหาจักร" ทางด้านขวาเป็นซอยไปสู่โรงเฉลิมนครนั้น เป็นซอยตันบริเวณท้ายซอยไม่มีผู้คนสัญจรไปมานักจึงถูกใช้เป็นบ่อนการพนัน[๒๑] ซึ่งบริเวณฝั่งตรงข้ามของโรงพัฒนารมย์ คือที่ตั้งของโรงหนังกรุงเทพ หน้าวังองค์เจ้าปรีดานั่นเอง

โรงหนังพัฒนารมย์ เป็นโรงหนังชั้นเดียว เนื่องจากเมื่อแรกสร้าง ได้ถูกใช้เป็นโรงละคร ที่นั่งราคาสูงสุดคือ "บ๊อกซ์" ซึ่งอยู่ชิดเวที เป็นส่วนที่จะเห็นและได้ยินการแสดงชัดเจนที่สุด ส่วนที่นั่งที่อยู่ไกลสุดก็ราคาต่ำสุดเช่นกัน แต่เมื่อเปลี่ยนเป็นโรงภาพยนตร์ ที่นั่งหน้าสุดก็จะถูกกว่าที่นั่งด้านหลัง ต่อมาได้มีการต่อเติมให้เป็น ๒ ชั้น หน้าโรงหนังเป็นลานกว้างมีหลังคาคลุมป้องกันแดดและฝน มีลานซึ่งเป็นพื้นดินอัดเรียบเป็นแผงลอยขายของ ทั้งของคาวและหวาน[๒๒]

๑.๔) ย่านสามแยก

ย่านสามแยกเป็นที่ตั้งของโรงหนัง ๓ โรง ตั้งอยู่ติดกับถนนเจริญกรุง มีอาคารพาณิชยกรรมล้อมรอบ ถึงแม้ว่าไม่ได้ตั้งประชันกันชัดเจนเหมือนย่านอื่น หากแต่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกันมาก ด้วยเหตุนี้

---

[๑๗] จ.ไตรปิ่น."โรงหนังเมื่อ ๖๐ ปีก่อน" ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๓๔ หน้า ๑๕๖

[๑๘] เรื่องเดิม

[๑๙] ยุธิษเฐียร (ยศ วัชรเสถียร) เกร็ดจากอดีต (พระนคร: รวมสาส์น ๒๕๑๓) หน้า ๔๐๑

[๒๐] เรื่องเดียวกันหน้า ๔๐๑

[๒๑] เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๐๕

[๒๒] เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๐๓

จึงจัดรวมกลุ่มโรงหนังทั้ง ๓ ให้อยู่ในกลุ่มการแข่งขันเดียวกัน ได้แก่ บริษัทรูปพยนต์กรุงเทพได้สร้างโรงหนังไว้ ๒ โรง คือ โรงหนังสามแยก เมื่อปี ๒๔๕๑ และโรงหนังสิงคโปร์ (เฉลิมบุรี) ส่วนบริษัทพยนต์พัฒนาการสร้างโรงหนังพัฒนาการขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๓

๑.๕) บริเวณเชิงสะพานสาธร ริมถนนเจริญกรุงต่อไปทางถนนตก

เป็นที่ตั้งของโรงหนังฮ่องกง (เฉลิมเวียง) สร้างโดยบริษัทรูปพยนต์กรุงเทพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ และโรงหนังสาธร (เฉลิมราษฎร์) สร้างโดยบริษัทพยนต์พัฒนากร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยโรงหนังฮ่องกง (เฉลิมเวียง) จะตั้งอยู่ริมถนนเจริญกรุงไปทางถนนตก บริเวณเชิงสะพานสาธรฝั่งขวา[๒๓] และโรงหนังสาธร (เฉลิมราษฎร์) จะตั้งอยู่ริมถนนเจริญกรุงต่อไปทางถนนตก บริเวณเชิงสะพานสาธรฝั่งซ้าย[๒๔]

๑.๖) ย่านเวิ้งนครเขษม

เป็นที่ตั้งของโรงหนังรัตนปีระกาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ตั้งอยู่ที่ตลาดปีระกา ในเวิ้งสะพานเหล็ก ใกล้กับโรงหนังญี่ปุ่น และโรงหนังนาครเขษม สร้างโดยบริษัท นาครเขษมทุน โดยมีคำอธิบายเกี่ยวกับรูปแบบของโรงหนังรัตนปีระกาเอาไว้ว่า *"...โรงหนังนี้ (โรงหนังรัตนปีระกา) ทำแบบโรงโกดังคล้ายโรงหนังญี่ปุ่น ฝาโรงด้านหนึ่งติดกับถนนในเวิ้งนั้น มีประตูเข้าประตูหนึ่งเข้าทางด้านถนนนั้นเอง..."*[๒๕]

ในส่วนของบริเวณที่ตั้งโรงหนังทั้งสองนี้ บันทึกความจำของขุนวิจิตมาตรา กล่าวว่า

> *"...ส่วนทางขวามือตั้งแต่นอกกำแพงสะพานดำรงสถิตไปเป็นเวิ้ง เรียกว่าเวิ้งสะพานเหล็ก มีโรงหนังญี่ปุ่นตั้งในเวิ้ง ต่อจากเวิ้งไปต้องขอรวมๆพูดว่าเป็นตึกแถวร้านค้าตลอดไปจนถึงสามแยก (ต้นประดู่)..."*[๒๖]
>
> *"...ถนนเยาวราช ถนนนี้ตั้งต้นจากสะพานภานุพันธ์ คลองโอ่งอ่าง ตรงไปสุดที่ตำบลสามแยก (ต้นประดู่) ที่ถนเจริญกรุง ถนนนี้เป็นจีนเสียแทบทั้งถนน เมื่อข้าพเจ้าเป็นเด็กไม่ค่อยจะได้ไปนัก จึงจะเล่าเป็นเค้าเท่าที่พอสังเกต จากทางซ้ายมือ ลงสะพานไปเป็นตลาดเรียกว่าตลาดปีระกา เป็นทางเข้าในเวิ้งสะพานเหล็ก ต่อไปถึงสี่แยกวัดตึก ตรงมุมหนึ่งเคยเป็นห้าฮกจ๋วน ขายหมวกสักหลาดมีชื่อมาก และเป็นร้านชื่อ "ศึกษานุมิตร" ขายของพวกเครื่องเรียนที่มีชื่อมากเหมือนกัน ข้ามถนน(อะไรก็ลืม) เป็นตึกแถวตลอดไปจนถึงสี่แยกราชวงษ์..."*[๒๗]

๑.๗) ย่านนางเลิ้ง

ย่านนางเลิ้งเป็นที่ตั้งของโรงหนังนางเลิ้ง (เฉลิมธานี) สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยบริษัท พยนต์พัฒนากร ในบริเวณรอบๆของโรงหนังแห่งนี้ ถูกโอบล้อมไปด้วยบ้านเรือนของคนในชุมชนนางเลิ้ง และตลาดนางเลิ้ง

จากข้อมูลในยุคเฟื่องฟูนี้ จะเห็นได้ว่า มีโรงภาพยนตร์ที่น่าสนใจอย่างมากในการศึกษาพื้นที่และสถาปัตยกรรมด้วยกันถึง ๓ แห่งด้วยกัน คือ โรงหนังญี่ปุ่นยุคโรงสังกะสี โรงหนังพัฒนากรซึ่งเป็นโรงหนังที่ดี

---

[๒๓] ยุธิษเฐียร (ยศ วัชรเสถียร) เกร็ดจากอดีต (พระนคร: รวมสาส์น ๒๕๑๓) หน้า ๓๗๘

[๒๔] เรื่องเดียวกันหน้า ๓๗๘

[๒๕] ขุนวิจิตรมาตรา, ๘๐ ปีในชีวิตข้าพเจ้า (กรุงเทพฯ:บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๒๓) หน้า ๗๓

[๒๖] วิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ขุน กรุงเทพฯเมื่อ ๗๐ ปีก่อน (กรุงเทพฯ: เรืองศิลป์ ๒๕๒๔ หน้า ๓๔๓-๓๔๔

[๒๗] เรื่องเดิม หน้า ๓๔๕-๓๔๖

ที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเทพ และโรงหนังนางเลิ้งเป็นเพียงแห่งเดียวที่ยังหลงเหลือไว้ให้ศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป ในบทนี้จึงยกยกตัวอย่างเพียงสองแห่งคือ โรงหนังญี่ปุ่น และโรงหนังพัฒนากรเท่านั้น

๒) พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรมสำหรับชมภาพยนตร์

๒.๑) โรงหนังญี่ปุ่น (พ.ศ. ๒๔๔๗-๒๔๕๙)

๒.๑.๑) ประวัติความเป็นมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ มีคณะฉายภาพยนตร์เร่จากประเทศญี่ปุ่นเดินทางเข้ามาจัดฉายภาพยนตร์เนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับเหตุการณ์สู้รบระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซียซึ่งกำลังกระทำต่อกันอยู่ขณะนั้น โดยทำเป็นกระโจมผ้าใบเพื่อใช้เป็นโรงฉายชั่วคราวบริเวณพื้นที่ลานว่าง หรือเวิ้งของวัดชนะสงคราม (วัดตึก) คณะญี่ปุ่นคงเห็นว่า สยามในขณะนั้นยังไม่มีใครตั้งโรงภาพยนตร์ฉายกันเป็นการประจำถาวร ทั้งๆ ที่ชาวสยามให้ความสนใจนิยมดูภาพยนตร์ ดังนั้น เมื่อคณะญี่ปุ่นกลับไปแล้วในปีต่อมาพวกเขาได้เดินทางกลับเข้ามาอีก โดยในคราวนี้ได้เข้ามาจัดตั้งโรงฉายภาพยนตร์เป็นการถาวรขึ้นในบริเวณเวิ้งวัดตึกนั่นเอง ทั้งนี้ ได้มีการจัดฉายภาพยนตร์เป็นประจำทุกวัน จนชาวสยามเรียกภาพยนตร์ติดปากว่า “หนังญี่ปุ่น” และเรียก โรงภาพยนตร์นี้ว่า “โรงหนังญี่ปุ่น” [๒๘]

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ โรงหนังญี่ปุ่นได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาติจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ให้ประดับตราแผ่นดินได้ ชาวสยามจึงเรียกว่า “โรงหนังญี่ปุ่นหลวง” โรงหนังแห่งนี้เดิมทีเป็นกระโจมผ้าใบและเป็นโรงสังกะสี ต่อมาภายหลังเปลี่ยนเป็นหลังคาโครงสร้างไม้ ซึ่งปรากฏในบันทึกความทรงจำของขุนวิจิตมาตรา ว่า

> *“...โรงหนังญี่ปุ่นที่เป็นโรงสังกะสีเก่าในเวิ้งสะพานเหล็กที่ข้าพเจ้าไปดูอยู่ตลอดสมัยนักเรียนปฐมมหาธาตุรื้อทำใหม่เป็นตึกใหญ่ (อย่างที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้) ชั้นล่างเป็นแบบตึกแถวที่อยู่และขายของได้ ชั้นบนเป็นโรงหนังซึ่งทำเป็นเวทีสำหรับเล่นละคร ตั้งจอเวทีด้านในกรอบหน้าเวทีทำเป็นรูปโค้งมีตัวหนังสือโค้งตามกรอบทางซ้ายว่า “บำรุงตัวให้เป็นสุขสนุกใจ” โค้งทางขวาเขียนว่า “เมื่องานในหน้าที่ได้สำเร็จ” ข้าพเจ้าจำได้ตั้งแต่ไปดูหนังเมื่อสร้างใหม่ๆ หลายสิบปีมาแล้ว...”*[๒๙]

๒.๑.๒) ที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

โรงหนังญี่ปุ่นตั้งอยู่ในบริเวณลานว่างของวัดชัยชนะสงคราม (วัดตึก) โดยมีทิศทางของอาคาร ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับถนนเจริญกรุง
ทิศตะวันออก ติดกับถนนบริพัตร
ทิศใต้ ติดกับถนนเยาวราช
ทิศตะวันตก ติดกับถนนจักรวรรดิ

---

[๒๘] โดม สุขงศ์ ประวัติภาพยนตร์ไทย (กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภาพ ๒๕๓๓) หน้า ๙

[๒๙] ขุนวิจิตรมาตรา, ๘๐ ปีในชีวิตข้าพเจ้า (กรุงเทพฯ: บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๒๓) หน้า ๒๐๓

๒.๑.๓) พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรม

โรงหนังญี่ปุ่นแต่เดิมสร้างเป็นโรงหนังชั่วคราว มีลักษณะเป็นกระโจมผ้าใบชั่วคราว ในบริเวณลานว่างของวัดชัยชนะสงครามหรือวัดตึก บริเวณรอบๆหน้าโรงหนังมีร้านออกร้านขายของกินกระจุกกระจิกแบบไทย เช่น ข้าวโพดเผา ข้าวโพดต้ม ข้าวโพดคั่ว ถั่วลิสง ถั่วแระ ฝักบัว มะขามเทศ กล้วยปิ้ง พุทราลูกหวาย แห้วหมู กระจับ ฝรั่ง ส้ม ฯลฯ และยังมีร้านอ้อยควั่น มีตั้งโต๊ะขายหมากสมัด และบุหรี่ไทย[๓๐]

> *"โรงหนังญี่ปุ่นเดิมนั้นเป็นกระโจมผ้าใบชั่วคราว แต่ได้มีการปรับปรุงใหม่ให้มีลักษณะคล้ายกับโรงสังกะสีขนาดใหญ่ เหมือนกับโรงโกดังที่ใช้เก็บของ ด้านหน้าโรงเป็นด้านยาวหันออกไปทางทิศตะวันตก มีประตูใหญ่อยู่ทางทิศใต้ มีช่องเล็กๆขายตั๋วทางริมประตูเข้าด้านขวา เมื่อเข้าโรงไปทางขวามีผนังไม้สูงระดับหน้าอกกั้นขวางตลอด หน้าจอเป็นผ้าขาวผืนใหญ่ ริมจอด้านในมีผ้าแหวกเป็นประตูเล็กๆ เข้าไปหลังจอได้ มีบันไดลงมา ๓ - ๔ ขั้น พื้นโรงหนังเป็นพื้นดิน ริมจอด้านนอกมีบันไดและผ้ากั้น พื้นเชิงบันไดด้านในสุดทำเป็นที่ขายน้ำมะเน็ด น้ำขิง และของกินเล็กๆน้อยๆ ติดกับร้านายของกินเป็นที่ตั้งแตรวง โดยถัดออกมาจากหน้าจอราว ๑ วา ตั้งเป็นที่นั่งโดยเอาม้ายาวมาต่อกันเป็นแถวๆ และต่อไปด้านหลังเรื่อยไปยาวประมาณ ๒๐ แถว มีห้องเล็กๆ อยู่ตรงกลางเกือบสุดโรงเป็นห้องฉายหนัง ในโรงจะมีไฟฟ้าที่ใช้ตั้งอยู่บริเวณตรงร้านขายของที่แตรวง และที่ห้อยตรงกลางโรงอีกหนึ่งหรือสองดวง"*[๓๑]

จากรูปแบบของโรงละครที่พัฒนามาสู่รูปแบบของการเป็นโรงหนัง จะเห็นได้ว่ามีการปิดล้อมพื้นที่เกิดขึ้น ซึ่งการปิดล้อมพื้นที่หรือการทำอาคารคลุมนั้นก็เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นความจำเป็นในการควบคุมคนดูที่จะเข้ามารับชมภาพยนตร์ เนื่องจากจะต้องมีการเก็บค่าดู จึงต้องมีทางเข้าออกอย่างเป็นระบบระเบียบเพื่อให้ง่ายต่อการซื้อตั๋วและเข้าชมภาพยนตร์ นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องของการควบคุมเทคนิคต่างๆ กล่าวคือ สภาพอากาศและแสงสว่าง ซึ่งล้วนมีผลต่อการชมและการฉายภาพยนตร์ ทำให้มีความจำเป็นจะต้องควบคุมแสงจึงจะสามารถฉายภาพยนตร์ให้ปรากฏบนหน้าจอได้ นอกจากนี้ยังต้องป้องกันการเสื่อมสภาพของอุปกรณ์จากสภาพอากาศอีกด้วย

จากลักษณะการใช้งานของโรงหนังญี่ปุ่น นอกจากรูปแบบอาคารที่เปลี่ยนแปลงไปจากโรงละครแล้ว ยังมีทิศทางของการรับชมที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ รูปแบบการรับชมมหรสพกลางแจ้งที่ผู้ชมสามารถนั่งรับชมละครได้ใน ๓ ทิศทาง คือ ด้านหน้า และด้านข้างสองด้าน แต่เมื่อเปลี่ยนมาเป็นโรงหนังการฉายหนังจะฉายจากด้านหลังมาปรากฏบนจอด้านหน้า ส่งผลให้ผู้ชมสามารถนั่งรับชมได้เพียงทิศทางเดียว คือ ทิศตรงข้ามหรือด้านหน้าจอเท่านั้น โรงหนังที่สร้างขึ้นเป็นโรงแรกของประเทศไทยอย่างโรงหนังญี่ปุ่นนี้ยังไม่ได้มีการกำหนดตำแหน่งที่นั่งคนดูอย่างชัดเจน ซึ่งการกำหนดตำแหน่งที่นั่งคนดูโดยการเปลี่ยนให้เป็นที่นั่งเดี่ยวอย่างชัดเจนนั้นจะเกิดขึ้นในโรงหนังที่สร้างภายหลังต่อมา

---

[๓๐] ขุนวิจิตรมาตรา, ๘๐ ปีในชีวิตข้าพเจ้า (กรุงเทพฯ:บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๒๓) หน้า ๖๘ - ๖๙

[๓๑] เรื่องเดียวกัน หน้า ๖๘

รูปที่ ๒–๔ : โรงหนังญี่ปุ่น
(ที่มา : สารคดี ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑๕๐ สิงหาคม ๒๕๔๐)

นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นที่พยายามผสมผสานวิถีชีวิตแบบใหม่และแบบเก่าของคนในสังคมเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ ในขณะที่ผู้ชมรับชมภาพยนตร์ซึ่งเป็นมหรสพแบบใหม่ที่เข้ามาในสังคมยุคนั้น ในขณะเดียวกันก็ยังมีการวางแผลลอยขายของกินต่างๆ ทั้งของคาวและของหวานไว้ในโรง ทั้งยังมีการผูกเปลระหว่างม้านั่ง ซึ่งเป็นลักษณะของวิถีชีวิตที่ปรากฏมาตั้งแต่ยุคที่การชมละครยังเป็นที่นิยมอยู่ โดยมีปรากฏในหลักฐานเอกสารที่กล่าวถึงการสร้างบรรยากาศโดยเสียงดนตรี และเด็กในโรงหนัง ดังนี้

“...แตรวงประจำโรงภาพยนตร์แต่ละโรง มีนักดนตรีทำหน้าที่เป่าแตร เป่าปี่ปากเป็ดตีแบและตีกองมะริกัน เพียง ๔-๕ คนเท่านั้น แต่ก็มีบริวารเป็นเด็กอายุ ๙-๑๐ ขวบเป็นโขลง เด็กพวกนี้ได้ชื่อว่า เด็กหน้าโรงหนัง มีประจำอยู่เป็นฝูงทุกโรง พอแตรวงเสร็จการบรรเลงโหมโรง พวกทโมนเหล่านี้ก็กรูเข้าช่วยถือช่วยหิ้วเครื่องดนตรีตลอดจนม้านั่ง บางคนก็เพียงแตะๆไปในกลุ่ม ค่าที่สิ่งของมันมีจำนวนน้อยกว่าจำนวนคนถือคนหิ้ว คนแบกมากกว่ามาก บางคนไม่มีโอกาสแม้เพียงแตะก็แทรกเข้าไปอยู่กลางกลุ่ม พอให้เป็นที่คนเฝ้าประตู เข้าใจว่าเป็นบริวารของคณะแตรวง จะได้ปล่อยให้ผ่านประตูเข้าไปในโรงได้ฟรี แต่ไม่ใช่ว่าคนเฝ้าประตูตะไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร เขาปล่อยให้ผ่านเข้าไปเพราะความเวทนาแท้ๆ แต่เหล่าทโมนไพล่ไปรู้สึกภูมิใจว่าตบตาเขาได้ ซึ่งก็เป็นไปตามความรู้สึกนึกคิดของเด็ก....”[๓๒]

“เมื่อหอบหิ้วสัมภาระไปส่งถึงที่ตั้งบรรเลงแล้ว พวกทโมนทั้งหลายก็พากันแยกไปประจำที่ของพวกตน นั่นคือบนเวทีที่ตั้งจอ ก่อนหนังฉายพวกนี้จะแสดงหนังสดกัน มีการปลุกปล้ำและชกต่อยกันเล่นๆ เป็นที่สนุกสนานตามประสาเด็กที่ล้วนแต่แก่นแก้วทั้งนั้น พอหนังลงมือฉายพ่อเจ้าประคุณพวกนี้ก็ลงนอนหันหัวมาทางคนดูหรือออกมาทางเวที เป็นการดูอย่างแสนสุขารมย์คือนอนดู ดูกันซ้ำซากตลอดรายการ คืนแล้วคืนเล่า เมื่อหนังเลิก

[๓๒] ยุธิษเฐียร (ยศ วัชรเสถียร) เกร็ดจากอดีต (พระนคร: รวมสาส์น ๒๕๑๓) หน้า ๓๘๘

ฉายแล้ว คนที่มีบ้านกลับไปนอนก็กลับ ที่ไม่มีบ้านจะกลับหรือมีแต่ขี้เกียจกลับก็นอนมันบนเวทีนั่นไปเลย..."[๓๓]

"...เหล่าทะโมนักนอนดูประจำโรงนี้ ก็มีประโยชน์อยู่เหมือนกันในทางทำให้เกิดเสียงดังตึงๆ ผสมกับเสียงกลองมะริกัน ตอนพระอกกับผู้ร้ายตะบันหน้ากันด้วยหมัดหลุ่นๆ นั่นคือเขาพร้อมกันใช้ส้นตีนฟาดลงบนเวทีให้เกิดเสียงตึงๆ โดยไม่คำนึงถึงความเจ็บ แต่ละคนซอยกันยิกทีเดียวโดยไม่มีใครใช้ใครสอยอีกพวกหนึ่งของเหล่าทโมนเป็นพวกที่ถูกใช้ พวกนี้อยู่ทางหลังจอ มีกะลากับประทัดบมเป็นอุปกรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกใช้ กล่าวคือเมื่อบนจอมีภาพการขี่ม้าควบจุเป็นฝ่ายพระเอกหรือผู้ร้ายหรือพวกใดก็ตาม ก็เอาขอบกะลาคว่ำโขกกับพื้นเวทีให้เกิดเสียงกั๊บๆ เป็นจังหวะติ๋งต่างว่าเป็นเสียงกีบม้ากระทบกับพื้นดินที่แข็งแกร่ง เมื่อภาพมีการยิงกัน ก็ขว้างประทัดลมงงกับพื้นให้เกิดเสียงโป้ง ได้จังหวะกับภาพคนบนจอยิงปืน..."[๓๔]

"...ค่ำลงได้เวลาที่จะเริ่ม วงแตรตั้งเล่นที่หน้าโรงริมประตูเข้าทางซ้ายหยุดเป็นพักๆ ห่างกัน ๓ ครั้ง ระหว่างนั้น คนดูก็ซื้อตั๋ว (สมัยนั้นมักเรียกว่า ตีตั๋ว) ที่เขาเจาะเป็นช่องเล็กทางริมประตูเข้าทางขวา ข้างในโรงทำเป็นห้องคนขายตั๋วเล็กๆ แตรเล่นที่หน้าโรง ๓ ครั้ง แล้วแตรก็เข้าโรงไปที่ตั้งวงแตรไปเล่นอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงเริ่มฉายหนัง พวกคนดูนั้นขณะแตรเล่นหน้าโรง มีเข้าไปในโรงบ้างประปราย นอกนั้นเดินเตร่อยู่แถวหน้าโรงหรือซื้อของกิน แต่พอแตรเข้าโรงเป็นที่รู้กันดีแล้วว่า หนังจะเริ่มฉายแล้วจึงได้เข้าโรงตามๆ กัน เท่าที่ข้าพเจ้าไปดูเมื่อเป็นเด็กเสมอมิได้ขาด มีคนดูบางๆ ราวซัก ๓๐-๔๐ คน นุ่งโสร่งผ้าขาวม้าแตะไหล่ก็มีนุ่งกางเกงแพรก็มีใส่เสื้อบ้างไม่ใส่เสื้อบ้างก็มี นุ่งโสร่งไหมใส่เสื้อยืดถือไม้ตะพดเลี่ยมเงินก็มี (นักเลงโต) พลตระเวนครึ่งท่อนก็มี โสเภณีสูบบุหรี่ป๊อกก็มี แต่งกันตามสบาย ไม่เห็นคนเต็มโรงเลย ม้านั่งนั่นเป็นที่ผูกเปลแม่ลูกอ่อน คือ เอาผ้าขาวม้าชายหนึ่งผูกเข้ากับพนักเก้าอี้แถวที่นั่ง อีกชายหนึ่งผูกเข้ากับเก้าอี้ข้างหน้า นั่งดูไปไกวเปลไป บางทีก็กินของจุกจิกไปพลาง ที่พื้นโรงที่เป็นดินนั้นเกลื่อนไปด้วยเปลือกถั่วลิสง เปลือกถั่วแระ มะขามเทศ ซังข้าวโพด ชันอ้อย ฯลฯ อยู่เสมอ (เวลาไม่ฉายหนังเห็นจะต้องกวาดกันอยู่เสมอ)..."[๓๕]

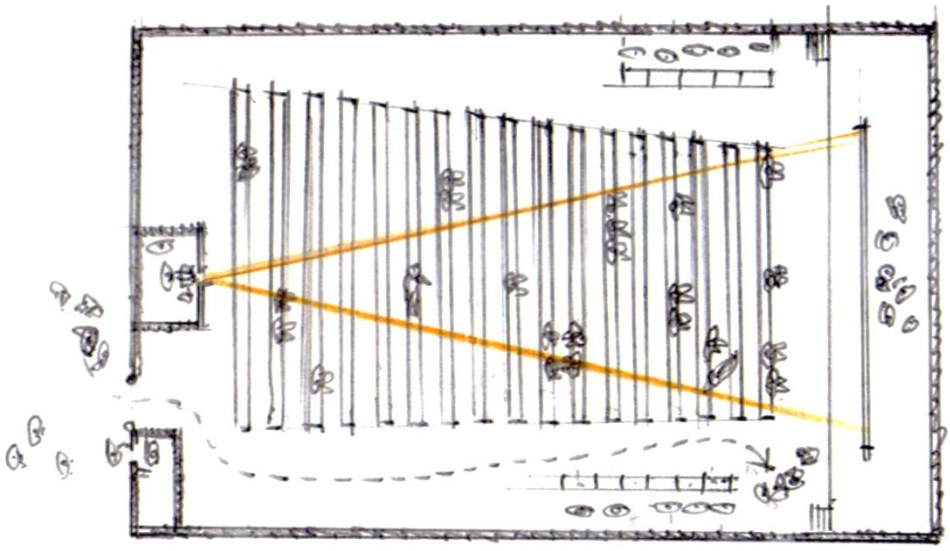
สรุปสืบเนื่องจากยุคแรกเริ่มจะเห็นได้ว่าการกำหนดพื้นที่และการใช้งานแบบตายตัว เช่น ม้านั่งยาว แต่ชาวบ้านก็สามารถประยุกต์ให้เข้ากับความสบาย ความถนัดในแบบวิถีชีวิตที่พบในการชมมหรสพกลางแจ้ง การมีปฏิสัมพันธ์กันในพื้นที่ระหว่างผู้ชม พ่อค้าแม่ค้า นักดนตรี รวมไปถึงเด็กโรงหนังผู้ทำเสียงประกอบหนังเงียบ

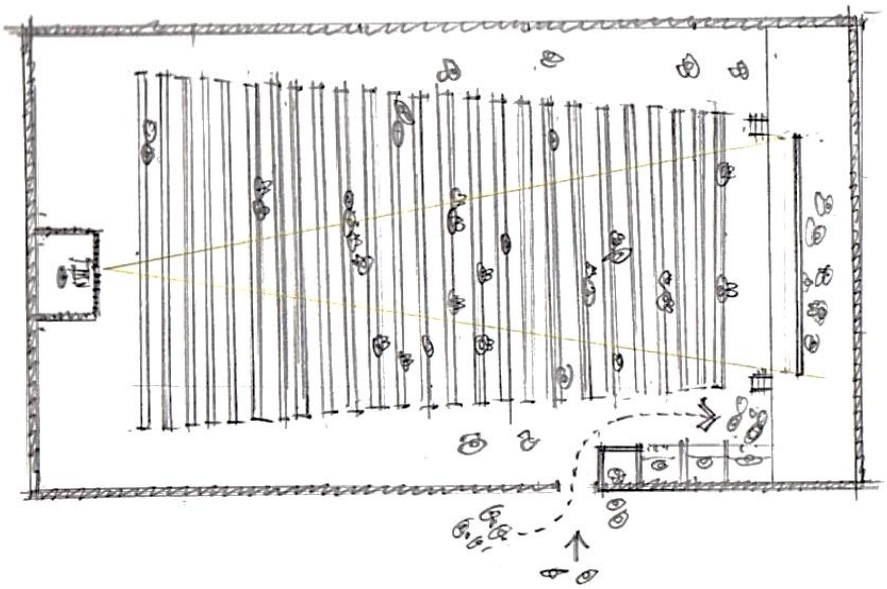
[๓๓] เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๘๘ - ๓๘๙

[๓๔] ยุธิษเฐียร (ยศ วัชรเสถียร) เกร็ดจากอดีต (พระนคร: รวมสาส์น ๒๕๑๓) หน้า หน้า ๓๘๙ - ๓๙๐

[๓๕] ขุนวิจิตรมาตรา, ๘๐ ปี ในชีวิตข้าพเจ้า (กรุงเทพฯ:บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๒๓) หน้า ๗๐-๗๑

รูปที่ ๒-๕ : ผังพื้นโรงหนังญี่ปุ่นที่ ๑
(ที่มา : จากการสันนิษฐานขอบผู้วิจัย)

รูปที่ ๒-๖ : ผังพื้นโรงหนังญี่ปุ่นที่ ๒
(ที่มา : จากการสันนิษฐานขอบผู้วิจัย)

๒.๒) โรงหนังพัฒนากร

๒.๒.๑) ประวัติความเป็นมา

โรงหนังพัฒนากร สร้างโดยบริษัทพยนต์พัฒนากร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นโรงหนังชั้นนำของกรุงเทพมหานครอย่างยาวนาน ในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ โรงหนังพัฒนากรเป็นของบริษัทสยามภาพยนตร์ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของรูปพยนต์กรุงเทพ และบริษัทพยนต์พัฒนาการ และหลังจากปี พ.ศ. ๒๔๗๖ บริษัทสยามภาพยนตร์ก็ได้ขายกิจการโรงหนังพัฒนากรให้กับบริษัทสหศีนีมา และต่อมาโรงหนังพัฒนากรได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สิริราม่า” และถูกทุบทิ้งเป็นที่จอดรถในปัจจุบัน

๒.๒.๒) ที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

ตั้งอยู่ติดกับถนนเจริญกรุง มีอาคารพาณิชยกรรมตั้งอยู่โดยรอบ โดยอาคารโรงหนังพัฒนากรมีทิศใต้ซึ่งเป็นทางเข้าติดกับถนนเจริญกรุง ทิศเหนือ ตะวันออกและตะวันตกถูกโอบล้อมไปด้วยตึกพาณิชยกรรม

บริเวณที่มีการสร้างโรงหนังมากที่สุด คือบริเวณถนนเจริญกรุง โรงหนังที่ตั้งอยู่ก็เป็นลักษณะของอาคารที่เกาะกับตัวถนน หากไม่ติดถนนก็จะมีทางเข้าที่เชื่อมต่อกับถนนเจริญกรุงทางใดทางหนึ่งด้วยที่ตั้งนี้เอง จึงทำให้โรงหนังมีความสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมต่างๆ ของถนนเจริญกรุง กล่าวคือ โรงหนังที่ตั้งอยู่บริเวณนี้จะถูกล้อมรอบไปด้วย ย่านการค้าและแหล่งความบันเทิงอื่นๆ รวมถึงที่อยู่อาศัย กล่าวคือ ถนนเจริญกรุงนั้นมีการเข้ามาอยู่อาศัยของผู้คนมาช้านาน ทำให้บริเวณนี้ประกอบไปด้วย ร้านค้า ห้าง ตลาดทั้งเก่าและใหม่ วัดและศาลเจ้าจำนวนมาก ในส่วนของความบันเทิง อื่นๆ ที่นอกเหนือจากโรงหนัง ได้แก่ โรงโสเภณี โรงบ่อน โรงหวย โรงน้ำชาและโรงละคร เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจ บริเวณถนนเจริญกรุงค่อนข้างคึกคักถือได้ว่าเป็นลักษณะชุมชนย่านพาณิชยกรรม

๒.๒.๓) รูปแบบสถาปัตยกรรม

โรงหนังพัฒนาการเป็นตัวอย่างของการพัฒนาโรงหนังให้มีรูปแบบที่ทันสมัยขึ้นจากยุคแรก โดยมีปรากฏข้อความที่กล่าวถึงโรงหนังพัฒนากรว่า

> *"...ต่อจากโรงหนังนาครเกษมไปตามถนนเจริญกรุง เป็นโรงหนังชื่อ "โรงหนังพระองค์เจ้าปรีดา" ตั้งอยู่ฝั่งเหนือทางที่เป็นโรงหนังแคปปิตอล เป็นโรงไม้แต่ทำอย่างงาม หน้าโรงที่เป็นลานทำเป็นกรอบไม้โค้ง ๒ หรือ ๓ โค้ง ปรุเป็นลวดลาย (ทำนองระบาย) ภายในโรงพื้นเกลี้ยงดูเหมือนจะปูด้วยไม้หรือซีเมนต์จำไม่ได้ ตอนหน้าจอตั้งม้ายาว ตอนหลังยก พื้นสูงเป็น ๓ ตอนตั้งเก้าอี้หวาย นับเป็นโรงหนังชั้นดีโรงหนึ่งที่หน้าโรงสุดไปทางขวามือริมถนนเจริญกรุง มีต้นไทรใหญ่ดูเหมือนจะมีผ้าแดงพันมีธูปเทียนเสียบอยู่ด้วย เหมือนที่ริมถนนหน้าสถานเสาวภาอะไรๆ ก็เป็นตึกไปหมดแล้ว แต่มีต้นไทรพันผ้าแดงอยู่ต่อมาอีกตั้ง ๒๐-๓๐ ปีต่อไป จวนถึงสามแยก (ต้นประดู่) มีโรงหนังชื่อ "พัฒนากร" ที่เป็นโรงไม้เหมือนกัน หน้าโรงทำยื่นออกมาตั้งเสามีกรอบไม้โค้งปรุเป็นลวดลายเหมือนโรงพระองค์เจ้าปรีดา ที่เสาตั้งกระถางไม้ทุกเสาต่อออกมาเป็นลานโล่งภายในโรงทำคล้ายๆกับโรงพระองค์เจ้าปีดา แต่ใหญ่กว่าจอโรงพระองค์เจ้าปรีดาตั้งตรงกับทางเข้า ส่วนจอพัฒนากรอยู่ทางขวาของทางเข้า นับเป็นโรงหนังชั้นดีโรงหนึ่ง แต่ภูมิฐานดีกว่าโรงพระองค์เจ้าปรีดา ผู้คนครึกครื้นกว่าเพราะที่รอบลาน มีร้านขายของต่างๆต่อไปถึงสามแยกเลี้ยวไปทางขวามีโรงหนังชื่อ "สิงคโปร์" เป็นโรงไม้เหมือนกันทำใหญ่โตแข็งแรงดี แต่ไม่มีลวดลายประดับเหมือน ๒ โรงที่กล่าว นับเป็นโรงหนังชั้นดี อีกโรงหนึ่งในโรงหนัง ๔ โรงนี้ โรงนครเกษมกับโรงพัฒนากรมีเวทีเล่นละครได้ ส่วนโรงพระองค์เจ้าปรีดากับโรงสิงคโปร์ไม่มีเวทีสำหรับเล่นละคร ..."*[๓๖]

ดังนั้น จึงสามารถสันนิษฐานรูปแบบโรงหนังพัฒนากรได้ ดังนี้ โรงหนังพัฒนากร มีลักษณะผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตัวอาคารแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ในส่วนแรกนั้นถูกใช้เป็นเวที และส่วนที่สองเป็นพื้นที่สำหรับชม

---

[๓๖] ขุนวิจิตรมาตรา, ๘๐ ปี ในชีวิตข้าพเจ้า (กรุงเทพฯ:บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๒๓) หน้า ๒๐๓-๒๐๔

มหรสพหรือชมภาพยนตร์ โดยมีการแบ่งพื้นที่และราคาที่แตกต่างกัน ๓ ระดับ คือ พื้นที่ชั้นล่างเป็นส่วนที่มีราคาถูกที่สุด และส่วนที่เป็นชั้นสองนั้นแบ่งเป็นสองส่วน คือ ที่นั่งที่มีราคาแพงกว่าด้านล่าง และด้านหลังที่นั่งส่วนนี้จะแบ่งเป็นคอกหรือที่เรียกว่า “บ๊อกซ์” ซึ่งมีความเป็นส่วนตัวมากกว่าพื้นที่อื่นๆ และมีราคาสูงที่สุด โดยพื้นที่ในส่วนชันสองนี้คาดว่าจะเป็นส่วนที่ให้บริการแก่ชนชั้นกลางขึ้นมาจนถึงชนชั้นสูง ส่วนบริเวณหลังสุดนั้นเป็นพื้นที่ใช้เป็นห้องฉาย ซึ่งการแบ่งระดับที่นั่งดังกล่าวนี้มีปรากฏในหลักฐานเอกสารว่า

“...ที่นั่งชั้นราคาต่ำจัดให้อยู่ประชิดเวทีที่ตั้งจอ ที่นั่งเป็นม้ายาวตั้งเป็นแถวๆ คนดูชั้นราคาต่ำต้องนั่งเบียดกัน ถ้าเป็นภาพยนตร์เรื่องดีมีคนเข้าชมมาก ตอนกลางเป็นที่นั่งราคาสูงขึ้นมาหน่อยเป็นระดับกลาง ที่นั่งเป็นเก้าอี้หวายนั่งได้เป็นคนๆ และเก้าอี้มีปลอกผ้าขาวเนื้อหนาหุ้มโก้เอาการอยู่ ถัดที่นั่งตอนนี้ไปสุดพื้นที่ชั้น ๒ เป็นที่นั่งชั้นพิเศษ ราคาสูงสุดที่นั่งเป็นเก้าอี้สปริงบุนวมนั่งแล้วหยุ่นก้นสบายดีมาก ที่นั่งชั้นพิเศษนี้กั้นเป็นคอกๆ คอกหนึ่งมีเก้าอี้นวม ๔-๕ ตัว เรียกว่าชั้นบ๊อกซ์ ต้องซื้อตั๋วทั้งคอก สำหรับท่านที่มีเงินมากๆ พาสมาชิกในครอบครัวไปดู...”[๓๗]

ประตูทางเข้าโรงหนังมีอยู่เพียงทางเดียว อยู่บริเวณเกือบกึ่งกลางอาคารค่อนไปทางด้านจอฉายหนัง ทั้งนี้การทำประตูทางเข้าออกทางเดียวนั้นก็เพื่อความสะดวกของการคัดกรองคนเข้ามาดู ป้องกันคน ที่จะลักลอบเข้ามา โดยเมื่อเดินเข้ามาก็จะพบห้องจำหน่ายตั๋วอยู่ฝั่งขามือติดผนัง และถัดจากนั้นก็จะเป็นแผลงอยร้านค้าที่ตั้งเรียงกันไปตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าโรงหนังพัฒนากรจะถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบรับกับมหรสพรูปแบบใหม่ที่กำลังเป็นที่นิยมในสังคมไทย แต่ตามหลักฐานเอกสารที่ปรากฏก็พบว่า โรงหนังพัฒนากรได้มีการใช้มหรสพรูปแบบเดิมมาใช้ประกอบกันด้วย ซึ่งลักษณะการผสมผสานระหว่างรูปแบบใหม่และรูปแบบเก่านี้เองทำให้โรงหนังแห่งนี้เป็นเหมือนหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงจุดเปลี่ยนเรื่องมหรสพที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งมีข้อความกล่าวถึงว่า

“...เมื่อถึงตอนตัวละครในเรื่องพูดกันก็มีตัวหนังสืออันเป็นข้อความที่ตัวละครนั้นๆ พูดสลับกันไปกับภาพ ฉะนั้นเพื่อให้มันคึกคักผู้ดำเนินงานของบริษัทพัฒนากรซึ่งรับเป็นตัวแทนในเมืองไทย จึงหาดนตรีที่มีเสียเอิกเกริกครึกโครมคือแตรวงมาช่วยทำเสียงประกอบให้ครึกครื้นเร้าอกเร้าใจคนดู”[๓๘]

“แตรวงและมโหรีที่มาช่วยทำเสียงประกอบภาพบนจอให้ครึกครื้นยิ่งขึ้นไม่เพียงแต่บรรเลงในโรงขณะฉายภาพยนตร์เท่านั้น ก่อนถึงเวลาลงมือฉายที่เรียกว่า “ลงโรง” นั้นจะต้องตั้งวงบรรเลงที่หน้าโรงก่อน ซึ่งเรียกกันว่า “โหมโรง”...”[๓๙]

นอกจากนั้นยังพบว่า พฤติกรรมของผู้คนที่มาใช้บริการในโรงหนังนั้นถูกแบ่งออกเป็น ๒ ระดับ เช่นเดียวกับการแบ่งที่นั่ง โดยแสดงให้เห็นถึงรสนิยมที่แตกต่างกันของแต่ละชนชั้น ซึ่งปรากฏออกมาอย่างชัดเขนในเรื่องของดนตรีที่ใช้บรรเลงภายในโรงซึ่งแบ่งเป็น ๒ วง อยู่ชั้นบนและล่างตามหลักฐานดังนี้

---

[๓๗] ยุธิษเฐียร (ยศ วัชรเสถียร) เกร็ดจากอดีต (พระนคร: รวมสาส์น ๒๕๑๓) หน้า ๓๘๑

[๓๘] เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๘๓

[๓๙] เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๘๔

"...ตลอดเวลาที่ภาพปรากฏบนจอ แตรงวงซึ่งไปตั้งวงอยู่ข้างเวทีที่ตั้งจอจะบรรเลงไปเรื่อย พอถึงตอนพระเอกต่อสู้กับผู้ร้ายจะด้วยหมัดลุ่นๆ หรือตัวต่อ หรือพระเอกคนเดียวส่วนผู้ร้ายตั้งฝูง แตรวงที่บรรเลงเพลงเรียบๆ ก็จะเปลี่ยนเป็นเพลงเชิด คนตีกลองมะริกันรัวกลองอย่างมันเขี้ยว ถึงตอนพระเอกนางเอกเสียท่าผู้ร้ายตกอยู่ในอันตรายแตรวงก็บรรเลงเพลงโศก นับว่าแตรวงช่วยให้ครึกครื้นภาพยนตร์น่าดูขึ้นอีกมากทีเดียวละครับ ต่อมาดนตรีที่มาช่วยทำเสียงประกอบนี้ ได้มีดนตรีของไทยล้วนที่เรียกกันว่า "เครื่องสาย" หรือ "มโหรี" มาสลับเป็นบางรายการ เลือกเอาเฉพาะรายการที่มีเรื่องเอกเป็นประเภทรักหวานชื่นหรือรักโศก หากเรื่องเอกของรายการเป็นเรื่องบู๊กันอย่างดุเดือดขึ้นเอาเครื่องสายหรือมโหรีมาช่วยทำเสียงประกอบคนดูจะพากันร้องยี้ตามๆกันด้วยความไม่พึงใจ..."[๔๐]

"...ส่วนดนตรีประเภทเครื่องสายไทย ซึ่งมีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า "มโหรี" ซึ่งทางบริษัทพัฒนากรนำมาสลับกับแตรวงในกาลต่อมาสำหรับภาพยนตร์เรื่องเอกของรายการเป็นเรื่องรักหวานชื่นหรือรักโศก อันเป็นทรรศนะที่เกิดขึ้นใหม่ว่าเหมาะสมสำหรับภาพยนตร์เรื่องชนิดนี้ พวกเด็กโรงหนังซึ่งในสมัยนั้นถูกประณามว่าเป็นพวกเด็กชั้นต่ำ ไร้การศึกษาและการอบรมพ่อแม่ยากจน เมื่อเกิดมาแล้วก็ปล่อยให้มีชีวิตอยู่ในโลกตามยถากรรมนั้น ไม่อาจนำตัวเข้าไปเป็นบริวารได้ เพราะดนตรีประเภทนี้อยู่ในพวกเกรดสูง เป็นพวกผู้ดีว่างั้นเถอะ เครื่องดนตรีแต่ละชิ้นแต่ละอย่างบอบบางและมีน้ำหนักเบา นักดนตรีผู้เล่นถือไปได้เองสะดวก และการแต่งเนื้อแต่งตัวของนักดนตรีก็เป็นอย่างผู้ดีเต็มที่มี "นักร้อง" คือ ผู้ร้องเพลง ประกอบด้วย นักร้องนี้มีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เครื่องดนตรีแต่ละชิ้น สามารถบรรเลงเพลงที่มีเสียงดัง คือ เพลงเชิดได้จริงแต่เสียงก็ไม่แผดดังอย่างแตรวง และทางโรงที่นำเอาดนตรีประเภทนี้มาประกอบภาพยนตร์ก็มีเจตนามุ่งที่จะ "บำเรอไท้ธิราชผู้ มีบุญ" คือ ผู้ดูที่เป็นชั้นผู้ดีมีเงินเป็นสำคัญ ฉะนั้นการบรรเลงภายในโรงขณะฉายภาพยนตร์ จึงจัดให้ตั้งวงบรรเลงอยู่ชั้นบน ข้างที่นั่งราคา ๑ บาท ๒ บาท และชั้นบ๊อกซ์ อันเป็นส่วนที่พวกเด็กโรงหนัง ซึ่งถูกจัดให้อยู่ในพวกชนชั้นต่ำหรือพวกกุ๊ยจะเข้าไปกล้ำกรายมิได้เด็ดขาดที่ทางโรงเข้าจัดเช่นนั้น ก็เป็นการเหมาะสม เพราะพวกคนดูชั้นที่นั่งราคาต่ำส่วนมากไม่สนใจกับเสียงของดนตรี ประเภทเครื่องสายไทย เพราะมันไม่ถึงพระเดชพระคุณเหมือนอย่างแตรวงทั้งเรื่อง ประเภทรักหวานชื่นหรือโศก ประดานักดูชั้นที่นั่งราคาต่ำก็ไม่นิยมดู

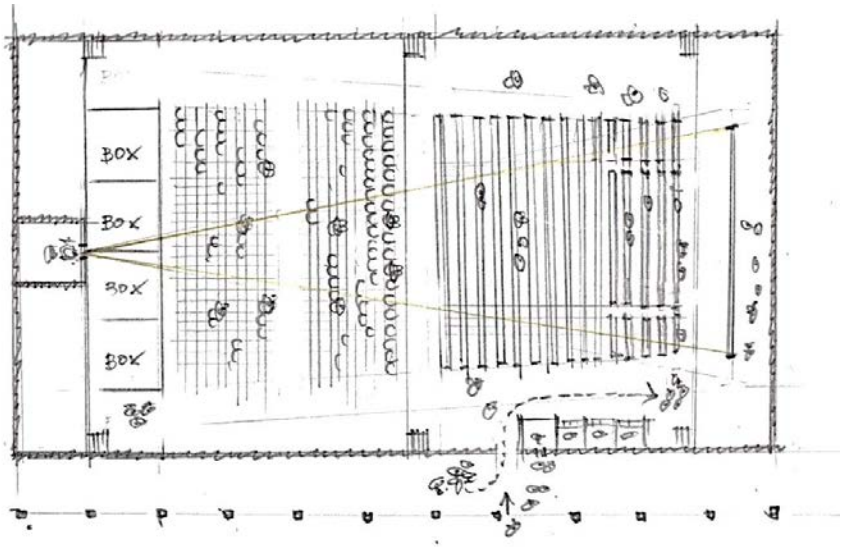
สำหรับแตรวงนั้น มีผู้รับเหมาผูกขาดจัดไปบรรเลงทุกโรง คือ นายฮะ เชียงตัน มีสำนักตั้งอยู่หน้าโรงภาพยนตร์สิงคโปร์ (เฉลิมบุรีในปัจจุบัน) จนกระทั่งร่ำรวยเป็นเศรษฐีคนหนึ่งจากการเป็นเจ้าของคณะแตรวงและรับเหมาผูกขาดบรรเลงประกอบภาพยนตร์นั้น เป็นแตรวงของเอกชนใหญ่ที่สุดในสมัยนั้น"[๔๑]

---

[๔๐] เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๘๕

[๔๑] ยุธิษเฐียร (ยศ วัชรเสถียร) เกร็ดจากอดีต (พระนคร: รวมสาส์น ๒๕๑๓) หน้า ๓๙๐-๓๙๓

ความน่าสนใจของโรงหนังพัฒนากรคือ การที่มีผู้ชมหลากหลายระดับทั้งชนชั้นสูง (เดิมจะจ้างให้ไปฉายภาพยนตร์ในวังหรือในบ้าน) ชนชั้นกลางและชั้นล่างชมภาพยนตร์อยู่ในพื้นที่เดียวกัน (ด้วยราคาที่พื้นที่ดูที่ยิ่งหลังยิ่งแพงกว่า) โดยมีการยกระดับเพื่อแยกพื้นที่ในแต่ละส่วน โดยม้ายาวยังมีลักษณะวิถีชีวิตที่ยังยืดหยุ่นอยู่ ขณะที่ที่นั่งเดี่ยวเริ่มเป็นลักษณะของความสะดวกสบายของผู้จ่ายค่าตั๋วแพงกว่าและมีความเป็นส่วนตัวมากกว่าขณะที่ชั้นคอกที่แพงที่สุดเป็นลักษณะส่วนตัวของกลุ่มชนชั้นสูงซึ่งแม้แต่รสนิยมในดนตรีก็แตกต่างกัน

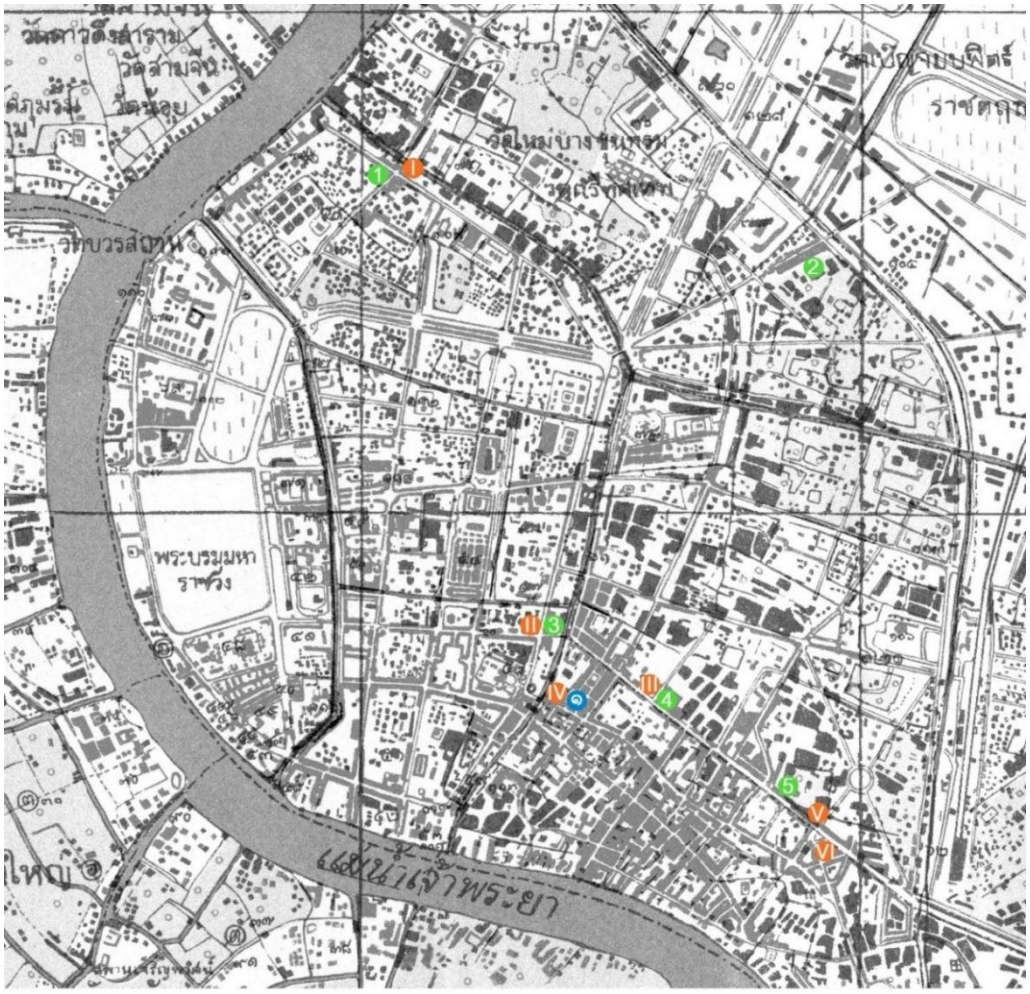

รูปที่ ๒-๗ : แบบสันนิษฐานโรงหนังพัฒนากร
(ที่มา : จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย)

สรุป ลักษณะโรงหนังในช่วงแรกของยุคเฟื่องฟู มีลักษณะที่ผสมผสานระหว่างวิถีแบบใหม่และแบบเก่าเข้าด้วยกัน โดยการใช้พื้นที่ภายในโรงหนังยังคงมีรูปแบบของการใช้งานแบบโรงละครผสมอยู่ด้วย หากแต่โรงหนังมีการปิดล้อมพื้นที่เพื่อเป็นการควบคุมในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นควบคุมคนที่จะเข้าชม ควบคุมแสง และควบคุมอุปกรณ์ เป็นต้น ลักษณะที่ตั้งของโรงหนังในยุคนี้นอกจากจะมีการตั้งประชันและแข่งขันกันของผู้ประกอบการรายใหญ่อย่างเห็นได้ชัดแล้ว ยังสามารถสรุปบริบทของโรงหนังได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

- โรงหนังที่เกาะไปตามถนนสายสำคัญทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ถนนเจริญกรุง หรือตามย่านพาณิชยกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งที่รวมกิจกรรมของคนในชุมชนเมืองเอาไว้ โดยจะกระจุกตัวกันอยู่เป็นย่าน อยู่รวมกับสถานให้ความบันเทิงอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ตลาด ห้างร้าน โรงบ่อน โรงน้ำชา โรงหวย และโรงโสเภณี เป็นต้น
- โรงหนังที่ตั้งอยู่ในชุมชน ได้แก่ โรงหนังนางเลิ้ง โดยตำแหน่งที่ตั้งแล้วพบว่า ถูกโอบล้อมไปด้วยอาคารบ้านเรือนของคนในชุมชนและอยู่ใกล้กับตลาด โดยมีกลุ่มลูกค้าสำคัญ คือ คนในชุมชนนั่นเอง (ซึ่งจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดในบทต่อไป)

วิถีชีวิตในการชมภาพยนตร์ก็เริ่มเปลี่ยนไปมีลักษณะการใช้พื้นที่ตายตัว กำหนดที่นั่งชัดเจนและผังพื้นที่สนองประโยชน์ใช้สอยและความปลอดภัย มีความสะดวกสบายตามสมควร โรงหนังชั้นนำในกรุงเทพมหานคร เช่น โรงหนังพัฒนากร มีการใช้พื้นที่ของชนชั้นหลายระดับด้วยการยกระดับพื้น การเปลี่ยนชนิดที่นั่งและมีวงดนตรีที่ต่างกันตามรสนิยม อย่างไรก็ตามโรงหนังช่วงเวลานี้ยังพอมีลักษณะแบบสังคมไทยอยู่บ้าง เช่น การมีอิริยาบถตามสบายในพื้นที่ชมระดับล่างสุด รวมทั้งมีการขายของในโรงหนัง ส่วนอาหารที่ขายก็เป็นแบบท้องถิ่นพื้นบ้าน

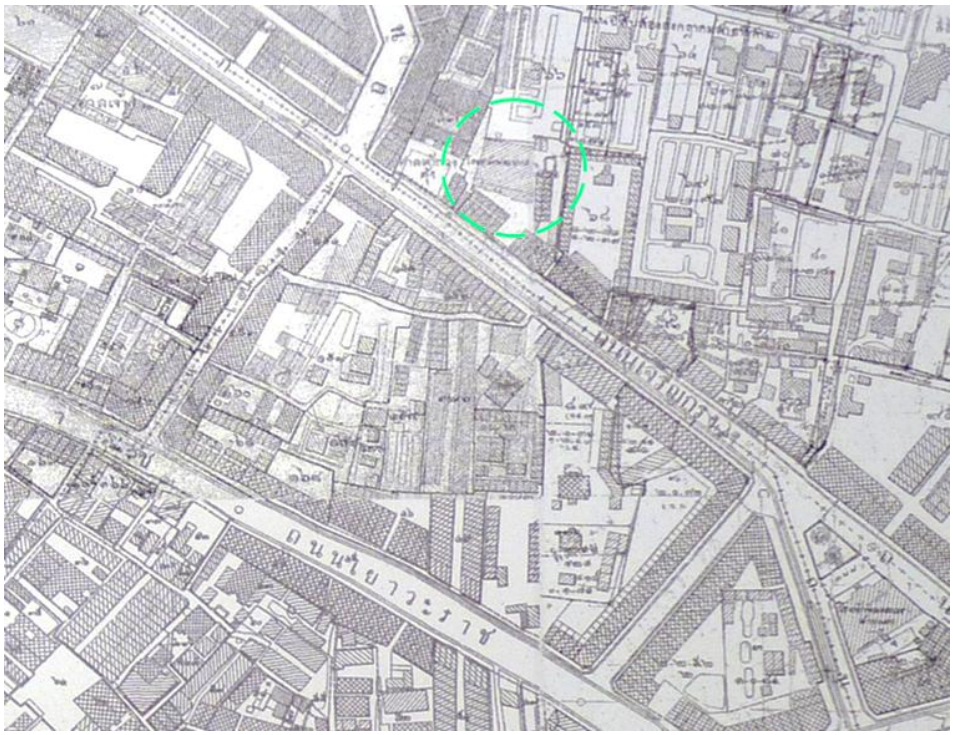
แผนที่โรงหนังสมัยเฟื่องฟู

โรงหนังของบริษัทรูปพยนต์กรุงเทพ	โรงหนังของบริษัทพยนต์พัฒนากร	โรงหนังของบริษัทนาครเขษมทุน
I โรงหนังปีนัง(พ.ศ.2458)	1 โรงหนังบางลำภู(พ.ศ.2460)	
	2 โรงหนังนางเลิ้ง(พ.ศ.2461)	
II โรงหนังชะวา(พ.ศ.2458)	3 โรงหนังพัฒนาลัย(พ.ศ.2458)	
III โรงหนังกรุงเทพ(พ.ศ.2450)	4 โรงหนังพัฒนารมย์	
IV โรงหนังรัตนปีระกา(พ.ศ.2452)		๑ โรงหนังนาครเขษม(พ.ศ.2462)
V โรงหนังสามแยก(พ.ศ.2451)	5 โรงหนังพัฒนากร(พ.ศ.2453)	
VI โรงหนังสิงคโปร์		

แผนที่ ๒-๓ : โรงหนังสมัยเฟื่องฟู ในปี พ.ศ.๒๔๓๑

(ที่มา : ดัดแปลงจากแผนที่กรุงเทพ พ.ศ. ๒๔๓๑-๒๔๗๔

โดยกรมแผนที่ทหารของกองบัญชาการทหารสูงสุด ปีที่ผลิต ๒๕๔๑)

แผนที่ ๒-๔ : ตำแหน่งโรงหนังพัฒนากร ในปี พ.ศ. ๒๔๕๐
(ที่มา: ดัดแปลงจากแผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๕๐-๒๕๕๐ สำนักผังเมือง ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๐)

แผนที่ ๒-๕ : ตำแหน่งโรงหนังพัฒนากร (บน) และโรงหนังสิงคโปร์ (ล่าง) ในปีพ.ศ. ๒๔๗๕
(ที่มา: ดัดแปลงจากพินิจพระนคร ๒๔๗๕-๒๕๔๕ ของกรมแผนที่ทหาร
และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่พิมพ์ ๒๕๔๙)

แผนที่ ๒-๖ : ตำแหน่งโรงหนังนางเลิ้ง ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕
(ที่มา:ดัดแปลงจากพินิจพระนคร ๒๔๗๕-๒๕๔๕ ของกรมแผนที่ทหาร
และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่พิมพ์ ๒๕๔๙)

๒.๑.๓ โรงภาพยนตร์ยุคทันสมัยในสังคมไทย

๑) ทำเลที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

โรงภาพยนตร์ในยุคนี้มีเพียง ๒ โรงและถูกสร้างตามความประสงค์ของชนชั้นนำในสมัยนั้น ดังนั้น ที่ตั้ง - พื้นที่โดยรอบ ทิศทางของอาคารและบริบทจึงมีความเป็นเฉพาะตัวของตนเอง

๑.๑) ศาลาเฉลิมกรุง

๑.๑.๑) ประวัติความเป็นมา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ได้โปรดกล้าฯ ให้สร้างศาลาเฉลิมกรุง เนื่องในโอกาสฉลองกรุงเทพมหานครครบ ๑๕๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยศาลาเฉลิมกรุงสร้างเสร็จและเริ่มเปิดใช้ในปีพ.ศ. ๒๔๗๖ มีการใช้งานหลักเป็นโรงภาพยนตร์และโรงละคร สถาปนิกออกแบบ คือ หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤษดากร

๑.๑.๒) ที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

ศาลาเฉลิมกรุงตั้งอยู่บริเวณสี่แยกเฉลิมกรุง ซึ่งเป็นจุดตัดระหว่างถนนเจริญกรุงที่อยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตกกับถนนตีทอง-ตีเพชรที่อยู่ในแนวทิศ-เหนือใต้ โดยศาลาเฉลิมกรุง ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ตัดกับมุมสี่แยกทิศตะวันออกเฉียงใต้ในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับถนนเจริญกรุง

ทิศใต้ ติดกับตลาดมิ่งเมือง

ทิศตะวันออก ติดกับตึกแถว

ทิศตะวันตก ติดกับถนนตีเพชร

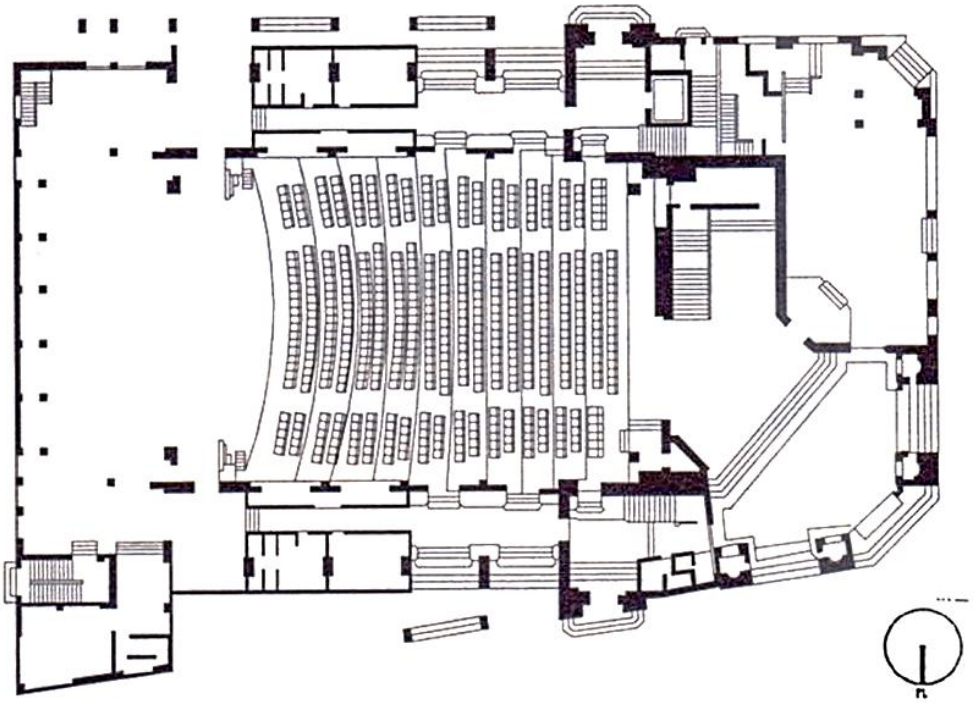
ศาลาเฉลิมกรุงหันด้านหน้าอาคารเข้าสู่สี่แยกเพื่อตอบรับการมองเห็นจากทิศทางสัญจรหลักให้มากที่สุด รวมทั้งเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์กิจการและแสดงหน้าตาของตัวอาคาร ซึ่งลักษณะการวางของอาคารทิศทางดังกล่าวเป็นลักษณะที่สามารถพบได้ทั่วไปที่ตั้งอยู่มุมทางแยกและที่ต้องการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้คน เช่น อาคารพาณิชยกรรม ห้างร้านต่างๆ เป็นต้น

บริบทโดยรอบศาลาเฉลิมกรุงในสมัยเปิดฉายภาพยนตร์ มีลักษณะชุมชนย่านพาณิชยกรรมที่เป็นตึกแถวเกาะไปกับถนน โดยเฉพาะถนนเจริญกรุงถนนสายเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสายแรกของกรุงเทพมหานคร ส่วนบริเวณทางทิศใต้ของศาลาเฉลิมกรุงติดกับตลาดมิ่งเมืองที่เป็นตลาดตัดเย็บเสื้อผ้าขนาดใหญ่ ซึ่งสัมพันธ์กับย่านพาหุรัดและสำเพ็งที่เป็นตลาดขายผ้า

๑.๑.๓) พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรม

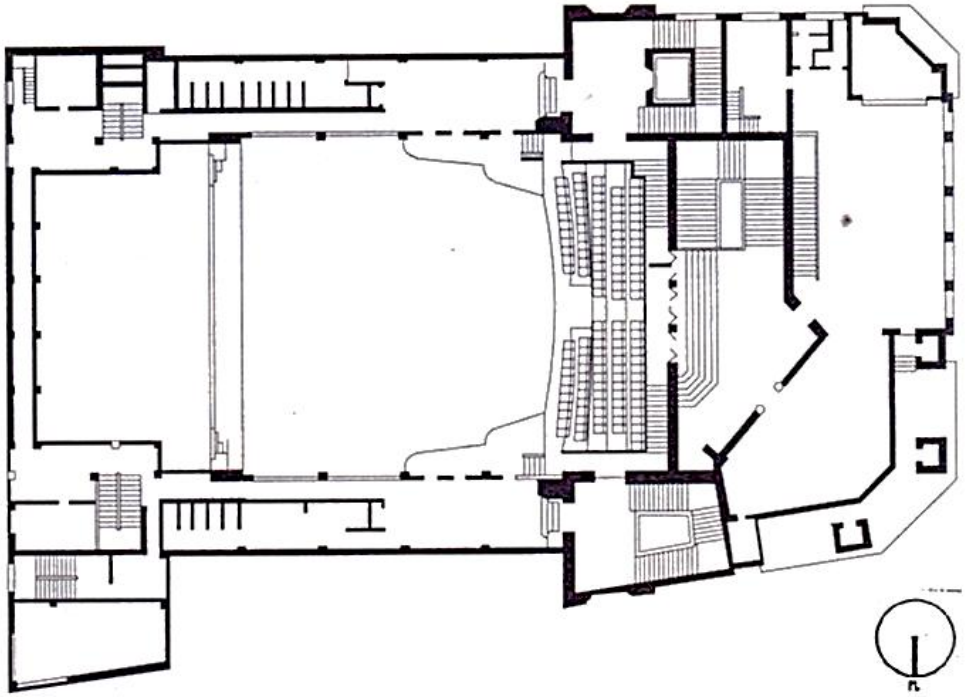
ศาลาเฉลิมกรุงมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางแนวยาวในทิศตะวันออก – ตะวันตก โดยผังพื้นตัดมุมบริเวณมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือที่ติดกับสี่แยกเพื่อทำเป็นทางเข้าด้านหน้าอาคาร ภายในอาคาร ได้แบ่งประโยชน์ใช้สอยเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นโถงหน้า มีพื้นที่ขนาด ๑/๓ ของพื้นที่อาคารทั้งหมด ประกอบด้วยส่วนบริการต่างๆ ได้แก่ ห้องโถงใหญ่ห้องขายตั๋ว ห้องอาหารและเครื่องดื่ม ส่วนชั้นบนของอาคารประกอบด้วยห้องสำนักงานของสมาคมขนาดใหญ่ ส่วนที่สองเป็นส่วนโรงภาพยนตร์ มีพื้นที่ขนาด ๒/๓ ของพื้นที่อาคารทั้งหมด ประกอบด้วยส่วนที่นั่งผู้ชมจำนวนกว่า ๑,๐๐๐ ที่นั่ง ขนาดประมาณ ๒๒ x ๒๒ เมตร และส่วนเวทีขนาด ๑๕ x ๒๐ เมตร หรือ มีเนื้อที่ร้อยละ ๔๐ ของส่วนโรงภาพยนตร์

ผังพื้นของศาลาเฉลิมกรุงมีการออกแบบการเข้าถึงเป็นเส้นทแยงมุมจากทางเข้าอาคารและหักเข้าสู่โถงตามแนวแกนตามยาวของตัวอาคาร โดยมีบันไดหลักสำหรับขึ้นชั้น ๒ ตั้งอยู่กลางห้องโถงเป็นจุดเด่น ซึ่งสถาปนิกได้ออกแบบไว้เพื่อสร้างการรับรู้ว่า ถ้าหากไม่เดินเลี้ยวไปตามแนวแกนตามยาวเพื่อเข้าสู่ส่วนโรงภาพยนตร์ในชั้นล่างก็จะต้องเดินขึ้นบันไดไป วิธีการเข้าถึงดังกล่าว “นับเป็นศิลปะในการออกแบบการเข้าถึง (Approach Design)[๔๒] ผังพื้นโดยรวมมีลักษณะผังเป็นแบบอสมมาตร ไม่มีแนวแกนดิ่งแกนฉาก การจัดวางพื้นที่ใช้สอยเป็นแบบสนองประโยชน์ใช้สอย มีผังพื้นเป็นแบบ open plan มีที่ว่างที่อิสระสัมพันธ์ต่อเนื่องตามการใช้งานในแต่ละห้อง และห้องต่างๆ มีการจัดวางและมีขนาดที่ลดหลั่นสัมพันธ์กันอย่างลงตัวตามอิทธิพลแนวคิดแบบคิบิซึ่ม (Cubism) มีทางออกเพื่อถ่ายเทคนออกจากอาคารอย่างเป็นดี และได้มาตรฐานพระราชบัญญัติป้องกันภยันตรายอันเกิดแต่การเล่นมหรสพ พ.ศ. ๒๔๖๕ มาตรา ๗ ถึงมาตรา ๑๑ เพื่อความปลอดภัย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการออกแบบอาคารสาธารณะ

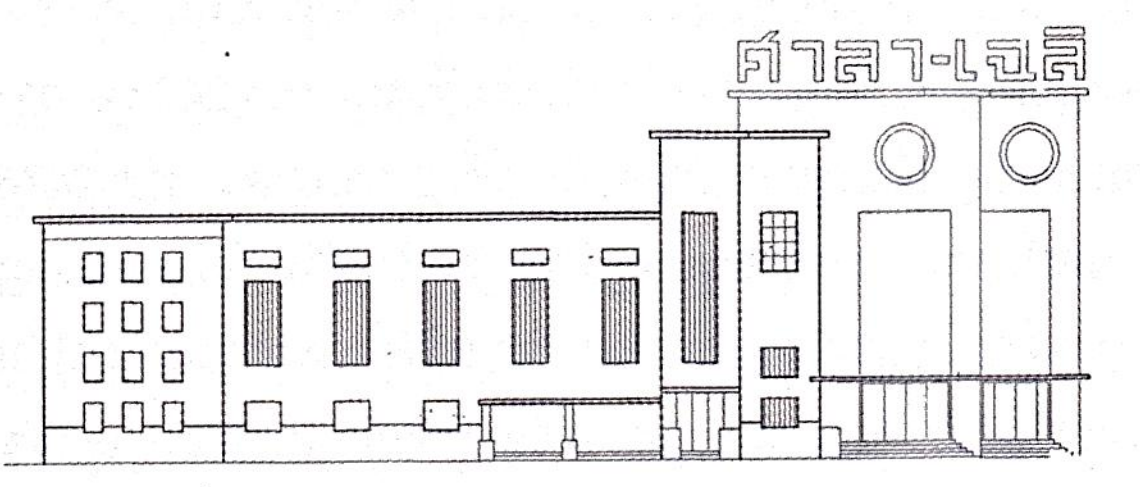

รูปที่ ๒-๘ : ผังพื้นชั้นล่างของศาลาเฉลิมกรุง
(ที่มา : สมชาติ จึงสิริอารักษ์, ๒๕๕๓)

[๔๒] สมชาติ จึงสิริอารักษ์ สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยามสมัยรัชกาลที่ ๔-พ.ศ ๒๔๘๐ (กรุงเทพฯ:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๕๓) หน้า ๕๘๕-๕๘๖

รูปที่ ๒-๙ : ผังพื้นชั้นบนของศาลาเฉลิมกรุง

(ที่มา : สมชาติ จึงสิริอารักษ์, ๒๕๕๓)

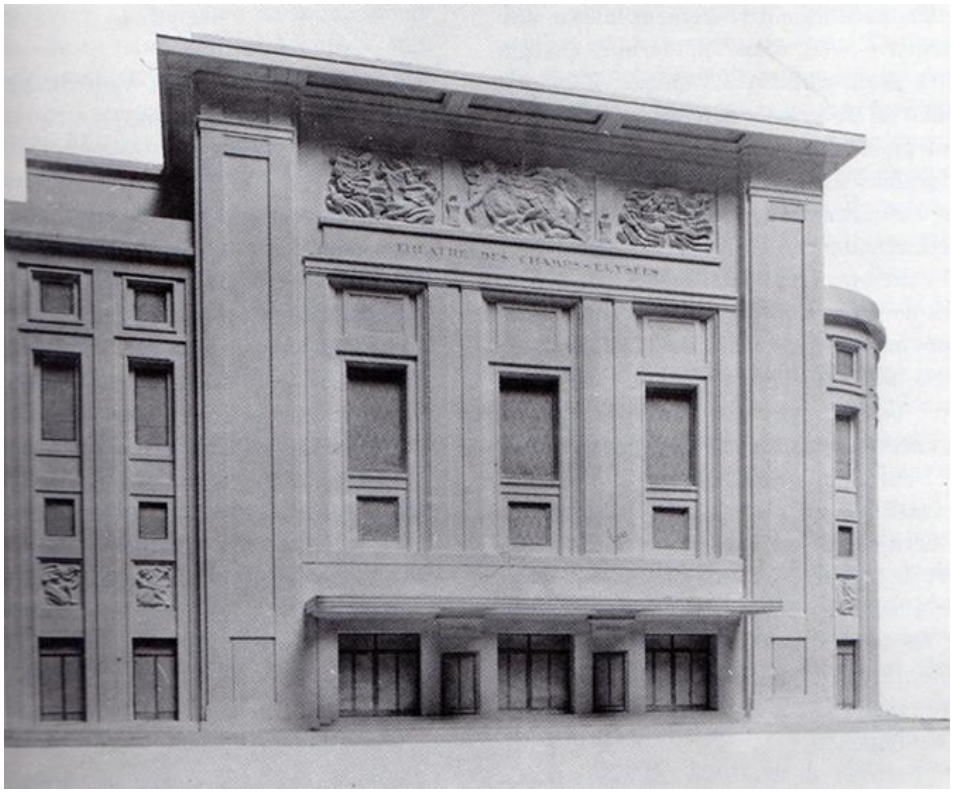
รูปที่ ๒-๑๐ : รูปด้านทิศเหนือศาลาเฉลิมกรุง

(ที่มา : สมชาติ จึงสิริอารักษ์, ๒๕๕๓)

ส่วนวิถีชีวิตในโรงภาพยนตร์แห่งนี้มีโถงพักคอยที่สะดวกสบาย โดยมีการใช้สอยพื้นที่ภายในอาคารโรงภาพยนตร์เป็นแห่งแรกๆ ในกรุงเทพมหานคร พื้นที่ส่วนห้องโถงมีทั้งร้านอาหาร ตลอดจนขบเคี้ยวที่ขายก็เป็นข้าวโพดคั่ว หรือ ป๊อปคอร์น และช็อคโกแลตแห่งแรกในสยาม ส่วนภายในโรงมีเก้าอี้บุเบาะอย่างดี

มีที่นั่งเฉพาะบุคคล ที่นั่งมีลักษณะเป็นชั้นบันไดวางเป็นแถวเพื่อไม่ให้บดบังกัน ส่วนชั้นบนมีชั้นบ๊อกซ์ โดยพื้นที่ด้านหลังในการชมภาพยนตร์จะมีราคาแพงกว่า

จากผังพื้นศาลาเฉลิมกรุงจะเห็นว่าไม่พบอิทธิพลของคลาสสิคอยู่เลย แต่มีอิทธิพลโมเดิร์นอย่างเข้มข้น แม้ว่า หม่อมเจ้า สมัยเฉลิม กฤษดากร สถาปนิกทรงสำเร็จการศึกษาระหว่า พ.ศ. ๒๔๖๑-๒๔๗๑ จากอีโคล เดอ โบซาร์แห่งปารีส (Ecole Nationale superieme des Beaux-Arts) ที่มีการเรียนการสอนแบบคลาสสิค แต่กระแสของโลกตั้งแต่เริ่มศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมาได้เข้าสู่ยุคของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่[๔๓] แล้วโดยมีปัจจัยที่สำคัญคือ การขยายตัวของระบบอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจากศูนย์กลางในยุโรปและอเมริกา และจากส่วนภาพยนตร์เราจะเห็นได้ว่ามีความเป็นส่วนตัวมีการกำหนดที่นั่งตายตัว มีความสะดวกสบายอย่างมาก

รูปที่ ๒-๑๑ : ด้านนอกของ Theatre des Champs Elysees
(ที่มา : Editions de la Reunion des Musees Nationaux, ๑๙๘๗)

ศาลาเฉลิมกรุงมีลักษณะเป็นกล่องสี่เหลี่ยมเรียบเกลี้ยง ความสูงราว ๓ - ๔ ชั้น ด้านหน้าของอาคารที่เป็นส่วนตัดมุมให้โดดเด่นดังที่กล่าวไปแล้วนั้น มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมเกือบจัตุรัส แบ่งเป็น ๓ ส่วน ทางตั้ง โดยส่วนที่อยู่ด้านข้างหักมุม “ถ้าสามารถคลี่ระนาบทางเข้าให้ตรงแล้วจะเห็นว่าเหมือนรูปประตูชัย แบบโรมัน ดังนั้น รูปแบบสถาปัตยกรรมจึงยังคงได้รับอิทธิพลแบบคลาสสิคแทรกอยู่ แม้ว่าส่วนอื่นๆ จะดูเป็นสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์นไปหมดแล้วก็ตาม “นอกจากนั้นผนังบนทางเข้าที่แบ่งเป็น ๓ ส่วนนั้น แต่ละส่วน

[๔๓] สมชาติ จึงสิริอารักษ์ สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยามสมัยรัชกาลที่ ๔- พ.ศ ๒๔๘๐ (กรุงเทพฯ:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๕๓) หน้า ๕๐๙-๕๑๑

ประดับโลหะรูปวงกลมฉลุลายเป็นรูปลิง รูปยักษ์ และรูปฤาษี เมื่อเรานำรูปด้านทางเข้ามาเปรียบเทียบกับรูปด้านทางเข้าของ Theatre des Champs-Elysees ตั้งอยู่ที่ถนนชองป์-เซลิเซ่ส์ กรุงปารีส ออกแบบโดย Auguste Perret สถาปนิกฝรั่งเศสจะพบลักษณะคลาสสิคแบบเรียบเกลี้ยง (Stripped Classicism) ผสมการประดับตกแต่งภาพประติมากรรมนูนต่ำ ซึ่งเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่นิยมกันก่อนปรัชญาแบบโมเดิร์นจะครอบครองพื้นที่ความคิดทางสังคมอย่างเข้มข้นในเวลาต่อมา โดยโรงละครแห่งนี้สร้างเสร็จ พ.ศ. ๒๔๕๖ ก่อนที่หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม เดินทางไปเรียนที่ปารีสไม่นาน ซึ่งรูปทรงเป็นกล่องสี่เหลี่ยมเรียบเกลี้ยงที่ยังมีสัดส่วนเป็นแบบคลาสสิค ส่วนองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ ช่องเปิดที่เน้นทางตั้งและการประดับตกแต่งเหนือประตูทางเข้าก็แสดงให้เห็นลักษณะไวยากรณ์ทางสถาปัตยกรรมที่คล้ายกับรูปด้านทางเข้าด้านของศาลาเฉลิมกรุงเป็นอย่างมากในส่วนช่องเปิดประตูหน้าต่างของศาลาเฉลิมกรุงเป็นไปตามประโยชน์ใช้สอยไม่ได้เน้นลักษณะสมมาตรแต่ก็มีการทำช่องหน้าต่างในทางตั้งซ้ำๆ กันรับกันกับรูปด้านหน้าของตัวอาคารเอง

โรงภาพยนตร์ที่มีมาก่อนศาลาเฉลิมกรุงนั้นส่วนใหญ่เป็นอาคารโครงสร้างไม้หลังคามุงด้วยสังกะสี ซึ่งเป็นลักษณะแบบโกดังและตลาดสด โดยโครงสร้างหลังคาใช้วิธีค้ำยันเพื่อให้ได้พื้นที่ช่วงเสากว้างที่สุด (Long Span) แล้วมุดด้วยสังกะสีที่มีน้ำหนักเบาเพื่อให้โครงสร้างไม่รับน้ำหนักมาก ช่วงเสากว้างนั้นทำเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยไม่ให้มีเสาบังการดูภาพยนตร์ของผู้ชม จนต่อมาเมื่อสยามจัดตั้งบริษัทปูนซีเมนต์ไทยขึ้นในปีพ.ศ. ๒๔๕๖ และการผลิตปูนซีเมนต์ขยายตัวขึ้นเรื่อยๆทำให้การสร้างอาคารช่วงเสากว้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กนั้นเป็นไปได้ และเกิดขึ้นครั้งแรกที่ภาพยนตร์นาคาเขษมอย่างไรก็ตามมาตรฐานของโรงภาพยนตร์แห่งนี้ยังด้อยอยู่มากจนกระทั่งศาลาเฉลิมกรุงได้ถูกสร้างขึ้น ศาลาเฉลิมกรุงเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กระบบเสา - คาน ฉายภาพยนตร์ด้วยระบบเสียงในฟิล์มขนาด ๓๕ มิลลิเมตร[๔๔] ซึ่งทันสมัยที่สุดในขณะนั้น นอกจากนั้นยังเป็นโรงหนังแห่งแรกในประเทศที่มีระบบปรับอากาศ โดยใช้ระบบปรับอากาศแบบระบายความร้อนด้วยน้ำ (Chilled Water System) “เมื่อเปิดโรงตอนแรกๆ เปิดเครื่องทำความเย็นจนรู้สึกเวลานั่งดูหนังหนาวสั่น”[๔๕]

สรุปว่า ศาลาเฉลิมกรุงเป็นโรงภาพยนตร์ที่ทันสมัยที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ในขณะนั้น และมีรูปแบบสถาปัตยกรรมและประโยชน์ใช้สอยที่เป็นตัวแทนแห่งความนำสมัยด้วยการสร้างจากชนชั้นนำในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยการใช้สอยภายในอาคารหลังนี้ได้ทำเพื่อรองรับวิถีชีวิตแบบประสบการณ์การใช้พื้นที่แบบใหม่ที่สยามได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก การชมภาพยนตร์มีการกำหนดที่นั่งตายตัวและการครอบครองที่นั่งที่เป็นส่วนตัว สะดวกสบาย เป็นวัฒนธรรมการชมมหรสพของที่แสดงรสนิยมของระดับชนชั้นกลางและสูงในพระนคร ณ ยุคสมัยนั้น

[๔๔] ฟิล์ม ๓๕ มม คือ ฟิล์มขนาดมาตรฐานสากลที่เป็นที่ยอมรับในการผลิตในอุตสาหกรรมภาพยนตร์

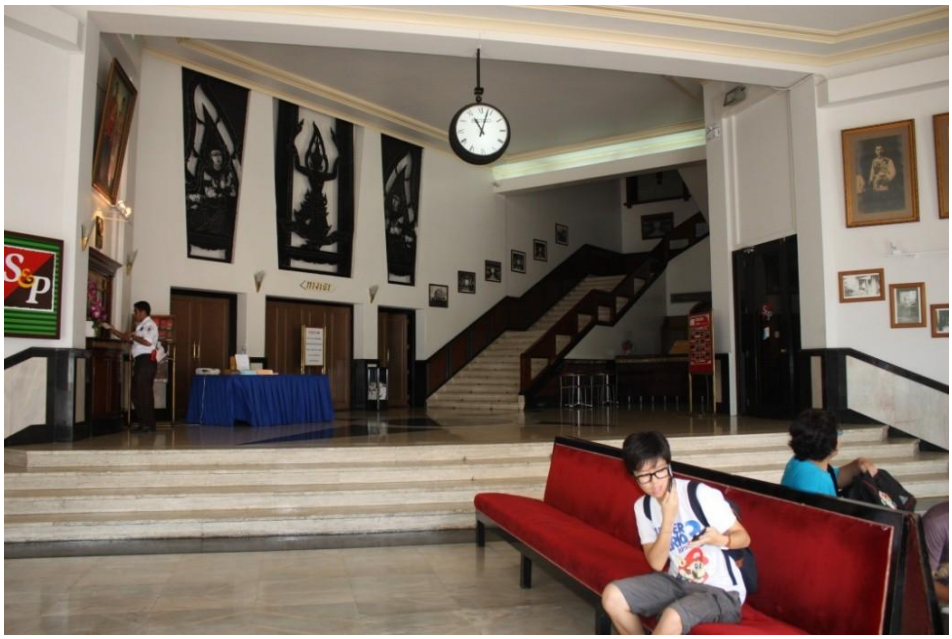
[๔๕] กาญจนาคพันธุ์ กรุงเทพฯเมื่อ ๗๐ ปีก่อน (กรุงเทพฯ: เรืองศิลป์ ๒๕๒๔)

รูปที่ ๒-๑๒ : ด้านหน้าอาคารศาลาเฉลิมกรุงในปัจจุบัน
(ที่มา : จากการสำรวจของผู้วิจัย)

รูปที่ ๒-๑๓ : อาคารเฉลิมกรุงด้านทิศใต้
(ที่มา : จากการสำรวจของผู้วิจัย)

รูปที่ ๒-๑๔ : โถงด้านในศาลาเฉลิมกรุง
(ที่มา : จากการสำรวจของผู้วิจัย)

๑.๑.๔) ประวัติบริษัท สหศีนิมา จำกัด

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯให้จัดตั้งบริษัท United Cinema Co.,Ltd. ซึ่งได้พระราชทาน ชื่อไทยว่า “สหศีนิมา จำกัด” เพื่อดำเนินธุรกิจค้าภาพยนตร์ ในขณะนั้นเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกทำให้ สยามภาพยนตร์บริษัท ซึ่งเป็นบริษัทที่เกิดจากการรวมตัวระหว่าง บริษัทรูปพยนต์กรุงเทพ กับบริษัทพยนต์พัฒนากร ซึ่งเคยเป็นคู่แข่งกันมาก่อน ได้ขายทอดกิจการโรงภาพยนตร์ให้กับบริษัทสหศีนิมา โดยมีข้อสังเกตว่าโรงหนังในเครือของบริษัทรูปพยนต์กรุงเทพฯ มักจะนำชื่อเมือง และสถานที่ต่างๆ มาตั้งเป็นชื่อโรงหนัง เช่น ปีนัง สิงคโปร์ ชะวา ฮ่องกง ในขณะที่โรงหนังในเครือบริษัทพยนต์พัฒนากร มักจะมีคำว่า “พัฒนา” อยู่ด้วย เช่น พัฒนากร พัฒนาลัย พัฒนารมย์ เป็นต้น (ตำนานโรงหนัง ๒๓-๒๔) ซึ่งหลังจากนั้น โรงหนังต่างๆ ก็ได้รับการเปลี่ยนชื่อให้สอดคล้องกัน ดังนี้

ตารางที่ ๒-๑ : โรงภาพยนตร์ที่อยู่ในการกำกับของบริษัทสหศีนิมาที่ถูกเปลี่ยนชื่อพร้อมๆ กันในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๕

ชื่อที่ถูกเปลี่ยนโดยบริษัทสหศีนิมา	ชื่อเดิม	บริษัทเจ้าของเดิม	ที่ตั้ง	ปีที่สร้าง พ.ศ.
ศาลาเฉลิมนคร	โรงหนังพัฒนารมย์ หรือ โรงละครหม่อมเจ้าปรีดา	พยนต์พัฒนากร	ตำบลม้าเกงเอำ ริมถนนเจริญกรุง	๒๔๕๐
เฉลิมบุรี	โรงหนังสิงค์โปร์	รูปพยนต์กรุงเทพ	ย่านสามแยก	๒๔๕๓
ศาลาเฉลิมเวียง	โรงหนังชวา	รูปพยนต์กรุงเทพ	ย่านสามยอด	๒๔๕๘

ชื่อที่ถูกเปลี่ยนโดยบริษัทสหศีนิมา	ชื่อเดิม	บริษัทเจ้าของเดิม	ที่ตั้ง	ปีที่สร้าง พ.ศ.
ศาลาเฉลิมราษฎร์	โรงหนังสาธร	พยนต์พัฒนากร	เริมถนนเจริญกรุงต่อไปทางถนนตกบริเวณเชิงสะพานสาธรฝั่งซ้าย	๒๔๖๑
ศาลาเฉลิมรัฐ	โรงหนังบางรักหรือ บางซื่อ	พยนต์พัฒนากร	ย่านบางซื่อหรือบางรัก	ไม่มีข้อมูล
ศาลาเฉลิมธานี	โรงหนังนางเลิ้ง	พยนต์พัฒนากร	ตลาดนางเลิ้ง	๒๔๖๑

๑.๓) ศาลาเฉลิมไทย

๑.๓.๑) ประวัติความเป็นมา

สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นโรงมหรสพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ออกแบบโดยจิตรเสน (หมิว) อภัยวงศ์ เป็นสิ่งก่อสร้างที่ส่วนหนึ่งในชุดสถาปัตยกรรมบนถนนราชดำเนิน ซึ่งดำเนินการสร้างโดยรัฐบาลสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม ซึ่งศาลาเฉลิมไทยนั้นเสร็จล่าช้ากว่าจะเปิดให้ชมละครครั้งแรกก็ราว พ.ศ. ๒๔๙๒ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ จึงเริ่มมีการฉายภายนตร์จนมาถูกรื้อถอนในปีพ.ศ. ๒๕๓๒ เพื่อสร้างเป็นลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์

๑.๓.๒) ที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

ศาลาเฉลิมไทยเคยตั้งอยู่พื้นที่ที่เป็นลานเจษฎาบดินทร์ในปัจจุบัน คือ เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศติดกับสี่แยกที่ตัดระหว่างถนนราชดำเนินที่อยู่ในแนวที่ตะวันออก-ตะวันตกกับถนนพระสุเมรุ-ถนนมหาชัยที่อยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ ศาลาเฉลิมไทยตั้งอยู่ติดกับมุมมุมสี่แยกด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีอาณาเขต ดังนี้

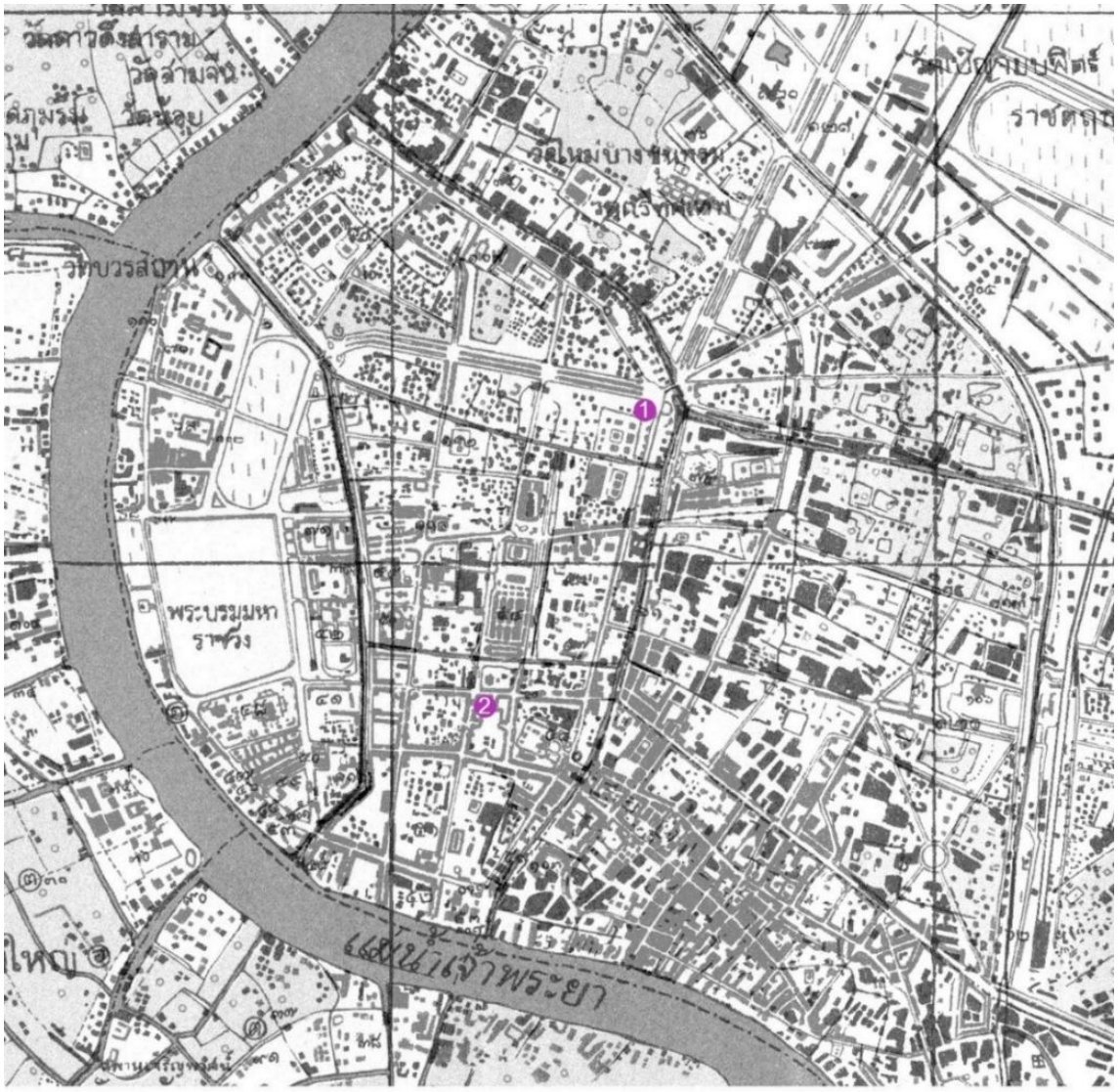
ทิศเหนือ ติดกับถนนราชดำเนิน
ทิศตะวันออก ติดกับถนนมหาชัย
ทิศใต้ ติดกับวัดราชนัดดา
ทิศตะวันตก ติดกับตึกแถวริมถนนราชดำเนิน

ศาลาเฉลิมไทยหันด้านหน้าอาคารเข้าสู่สี่แยกเพื่อตอบรับการมองเห็นจากทิศทางสัญจรหลักให้มากที่สุด เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์กิจการและแสดงหน้าตาของตัวอาคารดังที่กล่าวไปแล้วในส่วนของศาลาเฉลิมกรุง

ศาลาเฉลิมไทยเป็นส่วนหนึ่งของชุดสิ่งก่อสร้างถนนราชดำเนินที่นอกจากประโยชน์ใช้สอยแล้วยังใช้เป็น “สัญลักษณ์และภาพตัวแทนความเจริญเป็นสมัยใหม่ เป็นฉากแห่งความทันสมัย...”[๔๖] โดยโรงหนังแห่งนี้มีความสำคัญเป็นหัวแถวของชุดตึกแถวริมถนนราชดำเนิน โดยรอบศาลาเฉลิมไทยมีอาคาร สำคัญแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มวัดราชนัดดา ป้อมมหากาฬ กำแพงเมือง และกลุ่มที่ ๒ คือ ชุดสิ่งก่อสร้างถนนราชดำเนิน

[๔๖] ชาตรี ประกิตนนทการ การเมืองและสังคมในศิลปะสถาปัตยกรรม สยามสมัย ไทยประยุกต์ ชาตินิยม (กรุงเทพฯ:มติชน ๒๕๔๗) หน้า ๓๕๑-๓๕๓

ประกอบด้วยอาคารที่มีประโยชน์ใช้สอยที่สอดรับกับทัศนะ ความทันสมัยของรัฐในสมัยนั้น ได้แก่ อนุสาวรีย์ โรงแรม ร้านอาหาร เป็นต้น ส่วนวิถีชีวิตก็มีกฎระเบียบในการใช้อาคารชุดนี้ ดังนั้น ชนชั้นล่างย่อมถูกผลักดันออกไปด้วยความรู้สึกของตนเองและด้วยกฎระเบียบเพราะ “รัฐบาลมีความประสงค์จะให้เป็นสถานที่เชิดชูเกียรติของประเทศชาติ” อย่างไรก็ตามในบริเวณนี้ไม่ใช่ย่านค้าขายมาก่อน ดังนั้น ช่วงแรกที่อาคารเหล่านี้ถูกใช้งานบรรยากาศกับไม่คึกคัก อีกทั้ง “มีคนเดินน้อยเพราะต้นไม้ถูกตัดทิ้งหมดทำให้ถนนร้อนระอุ” ภายหลังเมื่อมีการค้ามากขึ้นบริเวณนี้จึงคึกคักและมีการทำให้ร่มรื่นขึ้นในเวลาต่อมา

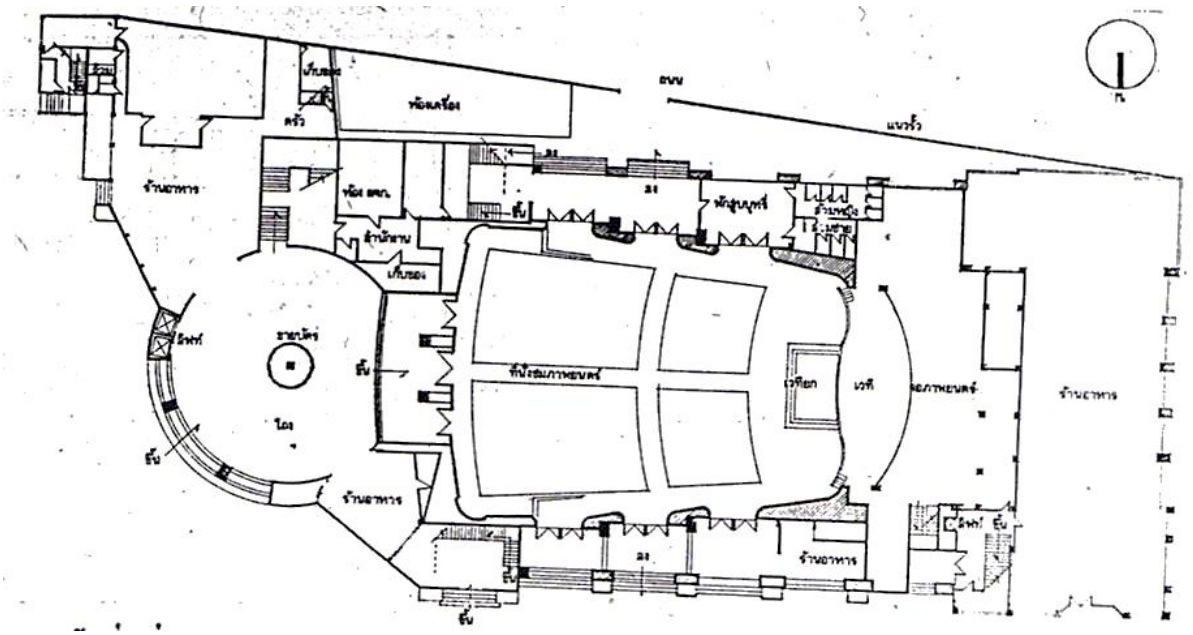

แผนที่ ๒-๗ : ตำแหน่งโรงภาพยนตร์ยุคทันสมัย (ศิวิไลซ์) ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑
(ที่มา: ดัดแปลงจากแผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๓๑-๒๔๗๔
กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, ๒๕๔๑)

๑.๓.๓) พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรม

ศาลาเฉลิมไทยมีผังพื้นคล้ายรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางแนวยามตามทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยผังพื้นตัดมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นทางเข้าด้านหน้าอาคาร ผังพื้นศาลาเฉลิมไทย แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนหลัก เช่นเดียวกับศาลาเฉลิมกรุง คือ ส่วนแรกเป็นโถงหลัก มีพื้นที่ขนาด ๑/๓ ของพื้นที่อาคารทั้งหมด ประกอบด้วยส่วนบริการต่างๆ ได้แก่ ห้องโถงใหญ่ ห้องขายตั๋ว ห้องอาหารและเครื่องดื่ม ส่วนที่ ๒ เป็นส่วน โรงภาพยนตร์ มีพื้นที่ขนาด ๒/๓ ของพื้นที่อาคารทั้งหมดประกอบด้วยส่วนที่นั่งผู้ชมจำนวน ๑,๓๐๐ ที่นั่งและเวที

ผังพื้นของศาลาไทยได้มีการออกแบบการเข้าถึงที่คล้ายกับศาลาเฉลิมกรุงมาก คือ เป็นเส้นทแยงมุมจากทางเข้าอาคารและหักเข้าสู่โถงกลม ซึ่งมีจุดขายตั๋วซึ่งอยู่จุดศูนย์กลางโถงกลมเป็นจุดหมายตา ก่อนจะหักตามแนวแกนตามยาวของตัวอาคาร ส่วนบันไดที่วางอยู่ตำแหน่งใกล้เคียงกับศาลาเฉลิมกรุง แต่ไม่ใช่จุดหมายตาในระดับรองเท่านั้น

รูปที่ ๒-๑๕ : ผังพื้นชั้นล่างศาลาเฉลิมไทย
(ที่มา : บ้านและสวน, ฉบับที่ ๑๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๓)

ผังพื้นโดยรวมแม้จะเป็นแบบอสมมาตรแต่กลับไปใช้ระบบแนวแกนอีกครั้ง คือมีแกนดิ่งในทิศตะวันออก-ตะวันตก การจัดวางพื้นที่ใช้สอยเป็นแบบสนองประโยชน์ใช้สอยและคำนึงถึง ความปลอดภัย และได้มาตรฐานพระราชบัญญัติป้องกันภยันตรายอันเกิดแก่การเล่นมหรสพ พ.ศ. ๒๔๖๕ มาตรา ๗ ถึง มาตรา ๑๑ ซึ่งไม่ต่างจากผังพื้นของศาลาเฉลิมกรุงนัก แต่มีการเพิ่มเติมประโยชน์ใช้สอยบางอย่างที่แสดงความทันสมัย ได้แก่ ลิฟท์ที่ตั้งอยู่ในโถงหลัก และห้องสูบบุหรี่ ซึ่งในสมัยนั้นบุหรี่เป็นสิ่งแสดงความเป็นคนนำสมัยของผู้เสพ นอกจากนั้นในปีพ.ศ. ๒๔๘๒ รัฐบาลได้ตั้งโรงงานยาสูบเองอีกด้วย อย่างไรก็ตามแม้โรงภาพยนตร์

แห่งนี้จะมีการจัดวางที่ว่างที่อิสระสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามการใช้งานในแต่ละห้องที่เรียกว่าผังพื้นเป็นแบบ open plan เช่นเดียวกับศาลาเฉลิมกรุง แต่สัดส่วนสัมพันธ์ของห้องยังดูขาดๆ เกินๆ และการวางห้องสูบบุหรี่ขวางห้องน้ำทำให้การใช้งานห้องน้ำไม่สะดวกนัก แสดงให้เห็นว่าโรงภาพยนตร์แห่งนี้ไม่ได้ลงตัวเสียทั้งหมด

รูปที่ ๒-๑๖ : รูปด้านทิศเหนือศาลาเฉลิมไทย (แบบก่อสร้างเดิม)
(ที่มา : บ้านและสวน, ฉบับที่ ๑๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๓)

รูปที่ ๒-๑๗ : ทิศเหนือของศาลาเฉลิมไทย
(ที่มา : บ้านและสวน, ฉบับที่ ๑๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๓)

เช่นเดียวกับศาลาเฉลิมกรุง ศาลาเฉลิมไทยมีโถงในอาคารที่โอ่อ่าสะดวก สบาย มีร้านอาหาร เครื่องดื่ม โดยผู้ที่มาชมภาพยนตร์ ณ สถานที่แห่งนี้ก็คงไม่ต่างจากที่ศาลาเฉลิมกรุงเท่าไหร่นักที่ต้องเป็นชนชั้นกลางและชนชั้นสูง เนื่องจากลักษณะสถานที่ที่เป็นอันรู้กันว่า “ศาลาเฉลิมไทย จึงเป็นโรงภาพยนตร์ชั้น ๑ ทุกคนที่มาดูจะแต่งตัวสวยงาม สุภาพ เช่นถ้าใส่เกี๊ยะมาก็จะไม่ให้เข้า ให้ถอดออกวางข้างนอกแล้วจึงเข้าไป เพราะเวลาเดินเสียงเกี๊ยะจะดังทำให้รบกวนผู้อื่น เก้าอี้นั่งในโรงภาพยนตร์ถ้ามีหมากฝรั่งติดต้องเช็ดทำความสะอาดให้เรียบร้อย หรือเก้าอี้ชำรุด และทำให้เสื้อผ้าของผู้มาดูภาพยนตร์เสียหายทางโรงภาพยนตร์ต้องรับผิดชอบและชดใช้ให้ คนนิยมมาดูภาพยนตร์กันมาก คนที่มาดูภาพยนตร์ที่เฉลิมไทยต้องตั้งใจมาดูโดยเฉพาะ เพราะผู้มาดูส่วนใหญ่จะจองตั๋วล่วงหน้า ถ้ามาซื้อที่หน้าโรงตามเวลาฉายภาพยนตร์จะไม่มีตั๋วหรือมีก็ได้ที่นั่งไม่ถูกใจ อัตราค่าตั๋วมีราคา ๕ ๗ ๑๐ ๑๒.๕๐ และ ๕๐ บาท ภาพยนตร์ที่มาฉายที่เฉลิมไทยระยะแรกๆ

จะเป็นภาพยนตร์จากต่างประเทศ และคัดเลือกภาพยนตร์ที่ดีๆมาฉาย”[๔๗] ในส่วนของผู้ชมภาพยนตร์นั้นมีการกำหนดที่นั่งชมตายตัวและมีความเป็นส่วนตัวและสะดวกสบาย

จากผังพื้นศาลาเฉลิมไทยเราจะพบว่าความคล้ายคลึงกับผังพื้นศาลาเฉลิมกรุง แต่ที่แตกต่างกัน คือ ศาลาเฉลิมไทยเป็นผังพื้นแบบโมเดิร์นในสมัยรัฐนิยม รัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงคราม ซึ่งหมิว (จิตรเสน) อภัยวงศ์ สถาปนิกเป็นผู้ออกแบบ โดยผังพื้นศาลาเฉลิมไทยนั้นต้องพิจารณารวมกันทั้งชุดสิ่งก่อสร้างถนนราชดำเนินทั้งหมด ที่มีผังพื้นสมมาตรและมีแนวแกนดิ่งเป็นแบบคลาสสิคเข้มข้นซึ่งสอดคล้องกับแนวทางสถาปัตยกรรมยุคฟาสซิสม์ของอิตาลี และนาซีของเยอรมัน อันมีอุดมการณ์ชาตินิยม ทหารนิยมที่แสดงความทันสมัยและความยิ่งใหญ่ ประเทศไทยสมัยรัฐนิยมนั้นก็ได้รับอิทธิพลเหล่านี้ นอกจากนั้นประเทศไทยยังเข้าร่วมฝ่ายอักษะในปีพ.ศ. ๒๔๘๕ อีกด้วย ดังนั้นการที่ผังพื้นของศาลาเฉลิมไทย จึงมีแนวแกนดิ่งคล้อยตามผังพื้นรวมทั้งหมดของชุดสิ่งก่อสร้างถนนราชดำเนิน

ศาลาเฉลิมไทยมีลักษณะเป็นกล่องสี่เหลี่ยมเรียบเกลี้ยง เฉพาะด้านหน้าทางเข้าอาคารเป็นส่วนตัดมุมโค้งให้โดดเด่นดังกล่าวไปแล้ว อาคารมีความสูงราว ๔ ชั้น ด้านหน้าอาคารที่มีลักษณะโค้งนั้นเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมทึบตันเกลี้ยงๆผนังบนทางเข้ามีครีบแบ่งผนังออกเป็น ๓ ส่วนระหว่างครีบมีช่องเปิด รูปด้านหน้าดังกล่าวคล้ายกับศาลาเฉลิมกรุงพอสมควร โดยครีบนั้นเน้นทางตั้งคล้ายกับการแนวเสาแบบคลาสสิค นอกจากนั้นครีบดังกล่าวยังคล้ายกับปีกของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ศูนย์กลางของชุดสิ่งก่อสร้างริมถนนราชดำเนิน ในส่วนช่องเปิดประตูหน้าต่างของศาลาเฉลิมไทยก็รับกับประโยชน์ใช้สอยและ มีการทำช่องหน้าต่างในทางตั้งซ้ำกันรับกับรูปด้านหน้าของตัวอาคารเอง โดยภาพรวมเราจะเห็นได้ว่ารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของศาลาเฉลิมไทยมีลักษณะคลาสสิคแบบเรียบเกลี้ยง (Stripped Classicism) ที่พัฒนามาเป็นโมเดิร์นในสมัยรัฐนิยม “สถาปัตยกรรมยุคฟาสซิสม์สากลและลัทธิชาตินิยมทหารตอนหนึ่งของไทย”[๔๘] สถาปัตยกรรมนี้มีชื่อเรียก อีกอย่างว่า Stripped Classical Monumentality

ศาลาเฉลิมไทยเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ระบบเสา-คาน ฉายภาพยนตร์ด้วยระบบเสียงในฟิล์มขนาด ๗๐ มม. ในครั้งแรก รวมทั้งฉายหนังระบบต่างๆที่นำสมัยเป็นที่แรกในประเทศไทย เช่น ฉายหนังระบบซีเนมาสโคป ฉายหนัง ๓ มิติที่ต้องใส่แว่นโพราลอยด์ขณะชม เป็นต้น รวมทั้งมีระบบปรับอากาศด้วย

สรุปว่า ศาลาเฉลิมไทยเป็นโรงภาพยนตร์ที่รัฐบาลทหารของจอมพล ป.พิบูลสงครามต้องการสร้างให้เป็นส่วนหนึ่งของชุดสิ่งก่อสร้างถนนราชดำเนิน ที่แสดงความทันสมัยและเป็นอารยชน ในทัศนะของผู้ปกครองในสมัยนั้น โดยอาจจะสร้างมาให้มีฐานะเทียบเคียงหรือแย่งชิงตำแหน่งโรงหนังอันดับ ๑ จากศาลาเฉลิมกรุง แม้ว่าโรงภาพยนตร์แห่งนี้จะประสบเหตุขัดข้องในการสร้างให้เสร็จสมบูรณ์ทุกประการ แต่สุดท้ายแล้วเมื่อสิ้นสงครามโลกก็ได้มีการใช้งานศาลาเฉลิมไทย โดยเป็นทั้งโรงละครและโรงภาพยนตร์ ซึ่งวิถีชีวิตที่ในพื้นที่แห่งนี้ได้แสดงการรับอิทธิพลมาจากตะวันตกเข้มข้นไม่ต่างกับศาลาเฉลิมกรุง ลักษณะของการเป็นโรงภาพยนตร์ชั้น ๑ ที่ตอบรับรสนิยมของระดับชนชั้นกลางและสูงในพระนคร

---

[๔๗] ปถพีรดี พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์:อดีตศาลาเฉลิมไทย สกุลไทย ปีที่ ๕๑ ฉบับที่ ๒๖๕๙ อังคารที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๔๘

[๔๘] สมชาติ จึงสิริอารักษ์ สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยามสมัยรัชกาลที่ ๔-พ.ศ. ๒๔๘๐ (กรุงเทพฯ:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๕๓) หน้า ๕๑๔

สรุปในยุคสมัยนี้จะเห็นได้ว่า โรงภาพยนตร์มีพื้นที่-ที่ว่างแบบชีวิตสมัยใหม่ทั้งหมดไม่หลงเหลือความยืดหยุ่นในการใช้พื้นที่ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้คนอีกแล้ว แต่มีการใช้งานแบบตายตัว สะดวกสบายและเป็นส่วนตัว นอกจากนั้นโรงภาพยนตร์ยังออกแบบภายใต้เงื่อนไขของประโยชน์ใช้สอยที่เป็นแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามตัวสถาปัตยกรรมเองยังเป็นแบบที่มีเค้าของคลาสิคอยู่มาก ซึ่งโรงภาพยนตร์ทั้งสองเมื่อเราเปรียบเทียบกันแล้วเราจะพบว่า มีรสนิยมในการออกแบบซึ่งน่าจะเป็นไปตามชนชั้นปกครองผู้ที่อยู่เบื้องหลังโครงการทั้งสอง โดยชนชั้นปกครองต่างมีรสนิยมในความทันสมัยที่ต่างกันและแสดงออกผ่านงานสถาปัตยกรรมอันเป็นตัวแทนของกิจกรรมและโลกสมัยใหม่

๒.๒ กรณีศึกษาด้านการจัดการหลังการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ในต่างประเทศ

โรงภาพยนตร์ที่นำมาเป็นกรณีศึกษาในที่นี้เป็นโรงภาพยนตร์ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า ๗๐ ปี และเป็นโรงภาพยนตร์ที่ได้รับการบูรณะและฟื้นฟูกลับมาใช้งานจริงได้อีกครั้ง ซึ่งในกรณีของสถาปัตยกรรมที่คล้ายคลึงกันนั้นได้อธิบายไปในกรณีศึกษาในประเทศก่อนหน้านี้แล้ว และแทบจะไม่มีโรงภาพยนตร์ที่มีสถาปัตยกรรมเดียวกับโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีหลงเหลืออยู่เนื่องจากสถาปัตยกรรมที่ทำด้วยไม้มักจะผุพังและถูกเผาผลาญไปในกองเพลิง โรงภาพยนตร์ในต่างประเทศที่นำมาเป็นกรณีศึกษานี้ จึงเป็นการศึกษาในกรณีการผลักดันให้เกิดการบูรณะจากชาวเมือง วิธีการสำรวจข้อมูลการบูรณะ และประเด็นการจัดการหลังการบูรณะแล้ว ประกอบด้วย โรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์ตั้งในปี ค.ศ.๑๙๒๑ หรือปีพ.ศ. ๒๔๖๔ โรงภาพยนตร์ แคโรไลน่าเธียเตอร์ ค.ศ. ๑๙๒๕ หรือ พ.ศ ๒๔๖๘ และโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ ปีค.ศ. ๑๙๑๒ หรือ พ.ศ. ๒๔๕๕ ซึ่งโรงภาพยนตร์ทั้งสามแห่งนี้มีการจัดการที่แตกต่างกัน แต่มีจุดที่คล้ายคลึงกันคือเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนทุกเพศทุกวัยและชุมชนต่างช่วยกันบำรุงรักษาทั้งกำลังกายและกำลังทุนทรัพย์ และมีข้อน่าสังเกตว่าทั้งสามโรงต่างก็เป็นโรงภาพยนตร์ในย่าน และคนในย่านต่างก็เป็นแรงผลักดันให้อนุรักษ์โรงภาพยนตร์ทั้งสามเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นกับศาลาเฉลิมธานี

๒.๒.๑ โรงภาพยนตร์ลูคัส (Lucas Theater)

๑) ประวัติความเป็นมา

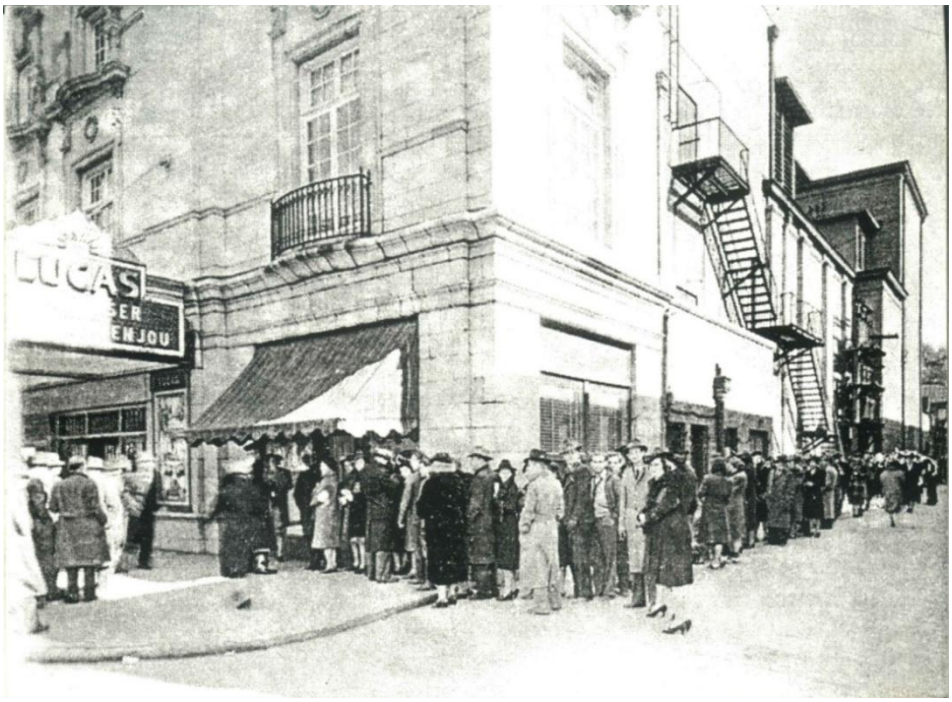
โรงภาพยนตร์ลูคัสมีการเปิดอย่างเป็นทางการโดยการจัดฉายภาพยนตร์ขาวดำเงียบเรื่อง “Camille” เมื่อ ๙๓ ปีที่แล้ว บนจอขนาดใหญ่ที่สุดในสมัยนั้นที่มีในเมืองสะวันน่าห์ (Savannah) โรงภาพยนตร์ลูคัสได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วในการจัดฉายภาพยนตร์และคณะแสดงปาหี่ต่างๆ ในโรงภาพยนตร์ยังมีการเก็บภาพยนตร์ต่างๆ ไว้ด้วย ในยุคของการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีโรงภาพยนตร์ลูคัสเป็นโรงภาพยนตร์แห่งแรกของเมืองที่มีการติดตั้งเครื่องปรับอากาศในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ (ค.ศ. ๑๙๒๓) แถวหน้าของชั้นลอย มีชื่อเสียงว่าเป็น “แถวของพวกนักกฎหมาย” เพราะพวกนักธุรกิจท้องถิ่นต่างก็ใช้เวลาหลังอาหารเที่ยงในการนอนหลับเย็นสบายในโรงภาพยนตร์แห่งนี้

รูปที่ ๒-๑๘ : โรงภาพยนตร์ลูคัส ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ (ค.ศ.๑๙๒๔)
โดยการฉายภาพยนตร์เรื่อง *America* ของ D.W Griffith
(ที่มา : จากเอกสารของลูคัสเธียเตอร์)

รูปที่ ๒-๑๙ : ภาพยนตร์เรื่อง The Champ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ (ค.ศ. ๑๙๓๑)
(ที่มา : จากเอกสารของลูคัสเธียเตอร์)

รูปที่ ๒-๒๐ : ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ (ค.ศ. ๑๙๓๙) คนเข้าคิวเพื่อซื้อตั๋วชมภาพยนตร์เรื่อง *Wideshot*
(ที่มา : จากเอกสารของลูคัสเธียเตอร์)

ความรุ่งเรืองของสถานบันเทิงอย่างโรงภาพยนตร์ย่อมคู่ขนานกับเศรษฐกิจที่เฟื่องฟูเมืองสะวันนา (Savannah) ตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำสะวันนา ติดกับมหาสมุทรแอตแลนติก เป็นเมืองท่าค้าฝ้ายที่ใหญ่ที่สุดของสหรัฐอเมริกา และเป็นเมืองที่เก่าแก่ที่สุดของรัฐจอร์เจีย เมืองสะวันนาห์ ตั้งชื่อตามแม่น้ำสะวันนาห์ ซึ่งหมายถึงความอุดมสมบูรณ์เป็นอู่ข้าวอู่น้ำ ตามความหมายของภาษาอินเดียนแดงเผ่า Tomochichi เมืองนี้มีบุคคลสำคัญที่คนผิวขาวกล่าวว่าเป็นผู้ค้นพบเมืองคือ นาย Ogelthrope ซึ่งเป็นคนสำคัญในการออกแบบวางผังเมืองให้ได้ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ ดังนั้น การก่อตั้งเมืองแบบตะวันตกจึงเริ่มขึ้นปีค.ศ. ๑๗๓๓ ซึ่งในตอนแรกนั้นเป็นเมืองในอาณานิคมของอังกฤษ เป็นเมืองท่าสำคัญในสมัยปฏิวัติอเมริกันจนกระทั่งถึงยุคสงครามกลางเมือง สะวันนาห์นั้นโชคดีจากการที่ไม่ถูกทำลายจากสงครามกลางเมือง จึงทำให้มีอาคารประวัติศาสตร์หลงเหลืออยู่มากต่างจากเมืองอื่นๆในเส้นทางสงครามกลางเมืองที่ถูกเผาทำลายเป็นส่วนใหญ่ นอกจากอาคารยุคเก่าที่ยังใช้งานอยู่ในปัจจุบันแล้ว ทิวทัศน์ที่สวยงามจากการทำการกสิกรรม จากแรงงานของทาสชาวแอฟริกัน ต้นโอ๊คขนาดใหญ่ที่ยังเก็บรักษาไว้ตามถนนต่างๆโดยมีกาฝากอย่างต้นSpanish moss หรือบ้านเราเรียกเครา ฤๅษี ขึ้นปกคลุมตามกิ่งก้านสาขาสร้างความสวยงามแปลกตาไปทั้งเมือง ซึ่งเป็นลักษณะร่วมอย่างหนึ่งของเมืองทางใต้ เช่น Charleston หรือ New Orleans

ผังเมืองที่ นายพลJames Edward Oglethrope วางเอาไว้ทำให้สะวันนาห์ เป็นเมืองที่มีอาคารเก่าสมัยวิคตอเรียนที่ล้อมรอบสวนถึง ๒๒ แห่ง ใจกลางเมืองความรุ่งเรืองทางมรดกวัฒนธรรมเหล่านี้มีหน่วยงานหลายฝ่ายช่วยกันอนุรักษ์ ประชาชนพลเมืองร่วมรักษาบ้านเรือนให้สวยงามทุกวันนี้ ด้วยการบริจาคและมีหน่วยงานของเอกชนดูแลโดยมิได้รอความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ

การเข้ามาของโทรทัศน์และการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากรในเมือง ทำให้ยุคของภาพยนตร์เริ่มเสื่อมถอยลง ธุรกิจในเมืองเริ่มขยายตัวไปนอกเมืองมากขึ้น โรงภาพยนตร์ลูคัสก็ได้ผลกระทบนี้เช่นเดียวกัน แทนที่จะมีการจัดฉายสองหรือสามครั้งในสัปดาห์ ผู้ที่เคยอุปถัมภ์โรงหนังแห่งนี้กลับเปลี่ยนไปเป็นแสวงหาความบันเทิงในห้องนั่งเล่นของตัวเองแทน ความต้องการลดลง สตูดิโอของฮอลลีวู้ดก็เริ่มที่จะหยุดระบบการผลิตภาพยนตร์สารคดีบันทึกเรื่องราวต่างเหมือนในอดีต โรงภาพยนตร์ลูคัสปิดตัวลงในปีพ.ศ. ๒๕๑๙ (ค.ศ.๑๙๗๖) หลังจากได้ฉายภาพยนตร์เรื่อง “The Exorcist” ที่แทบไม่มีคนดู เจ้าของคนแล้วคนเล่าได้พยายามเปลี่ยนโรงภาพยนตร์ให้ได้รับการใช้งานแบบต่างๆทั้งเป็นคลับการแสดงตลกและภัตตาคาร

๒) ที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

Lucas Theatre ตั้งขึ้นในปี หรือ พ.ศ. ๒๔๖๔ หลังศาลาเฉลิมธานี ๒ ปี โดย Arthur Lucas และสถาปนิก C.K. Howell เป็นอาคารที่ตั้งใจสร้างเป็นโรงภาพยนตร์ตั้งแต่เริ่มแรก ไม่ใช่เป็นโรงละครหรือโรงโอเปร่าแล้วจึงดัดแปลงมาเป็นโรงภาพยนตร์ โรงภาพยนตร์ลูคัสมีสถาปัตยกรรมแนว Greek Revival, Art Deco และ Neo-Classic ผสมผสานกัน เป็นโรงภาพยนตร์ที่มีสถาปัตยกรรมสวยงามที่สุดที่ยังคงหลงเหลือในเมืองสะวันน่ารัฐจอร์เจีย ประเทศสหรัฐอเมริกา โรงภาพยนตร์ลูคัสเป็นแห่งเดียวที่ใช้ชื่อของ อาเธอร์ ลูคัส (Arthur Lucas) จากโรงภาพยนตร์ทั้งหมด ๔๐ แห่งของเขาทางตอนใต้ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในเมืองสะวันนาที่เดียวเขาเป็นเจ้าของโรงภาพยนตร์อีก ๖ แห่ง ลูคัสมีความตั้งใจที่จะสร้างให้โรงภาพยนตร์ลูคัสเป็น “วังแห่งความบันเทิง”

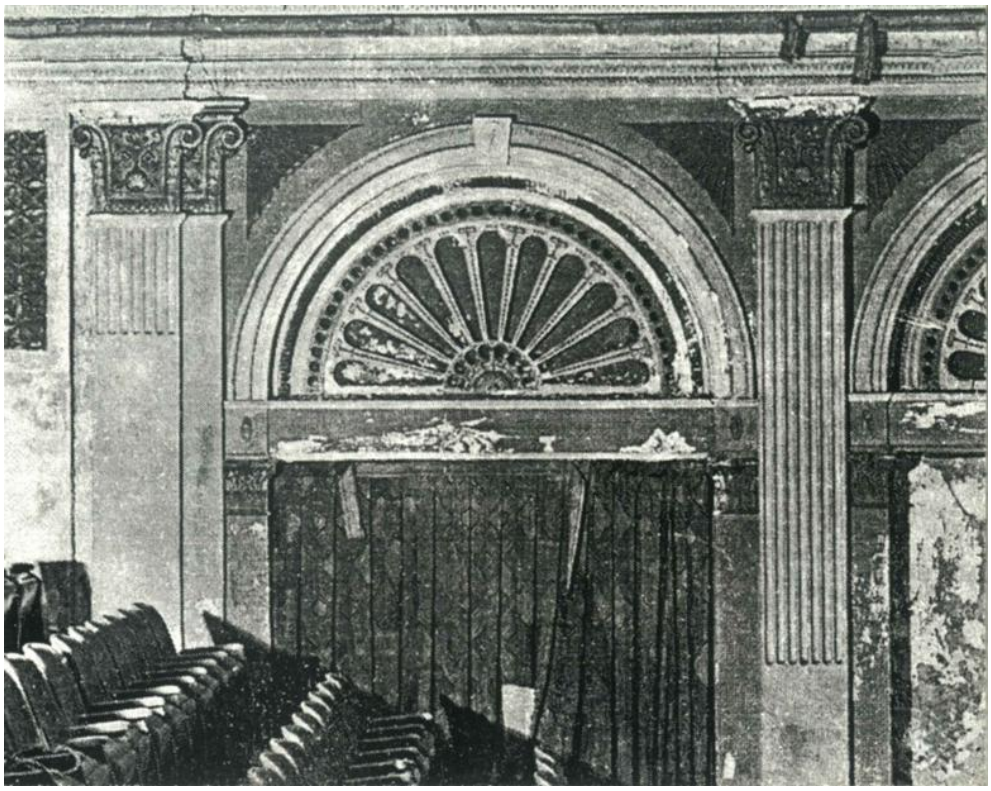
๓) พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรม

พื้นที่ของโครงการมีประมาณ ๒๗,๗๕๐ ตารางฟุต และสามารถจุคนดูได้ ๑,๔๐๐ คน โครงการแบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ ด้านหน้าอาคารภายนอก ความเสียหายด้านภายใน และการปรับปรุงภายในอาคาร ระบบหลักต่างๆภายในอาคารได้รับการซ่อมแซมทั้งหมด รวมทั้งการตกแต่งภายในที่ได้รับการบูรณะอย่างสมบูรณ์ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาปรับปรุงโครงสร้างอาคารทางประวัติศาสตร์ โดยศึกษารูปแบบของการออกแบบทางสถาปัตยกรรมได้เปิดเผยให้เห็นถึงแหล่งที่มีหลากหลายของแบบเริ่มต้น และสีที่ได้นำมาใช้ในอาคาร รวมทั้งเทคนิคการก่อนสร้างที่มีความชำนาญ เมื่อได้รับการบูรณะและฟื้นฟูสมบูรณ์ โรงภาพยนตร์ลูคัสก็ได้กลับมามีชีวิตเป็นสีสันของเมืองสะวันน่าต่อไป

๔) การบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ลูคัส

๔.๑) กระบวนการบูรณะและฟื้นฟู

การบูรณะและฟื้นฟูของโรงภาพยนตร์ลูคัส เริ่มจากการว่าจ้างบริษัทสถาปนิก ซึ่งแต่ละบริษัทก็ได้นำแบบต่างๆมาเสนอ หลังจากนั้นบริษัทที่ได้รับการคัดเลือกจึงดำเนินการสำรวจทางประวัติศาสตร์อาคาร โดยรวบรวมรูปถ่ายต่างๆ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก และได้ถ่ายรูปก่อนการบูรณะ ในการบูรณะได้พยายามทำให้เหมือนกับการตกแต่งต้นแบบ จึงมีการทำแบบแหละหล่อปูนพลาสเตอร์ขึ้นมาใหม่ และเก็บรายละเอียดทั้งหมดให้เหมือนเดิม และมีการถ่ายรูปแต่ละขั้นตอนไว้ โดยให้สถาปนิกที่มีความรู้เป็นผู้ดูแลจัดการ และหลังจากที่บูรณะเสร็จสมบูรณ์แล้ว จึงได้จัดนิทรรศการเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ความเป็นมา

รูปที่ ๒-๒๑ : สภาพการตกแต่งสถาปัตยกรรมรูปแบบโค้ง arch ภายในอาคารก่อนการบูรณะ
(ที่มา : จากเอกสารของลูคัสเธียเตอร์)

รูปที่ ๒-๒๒ : รูปแบบโค้ง arch ภายหลังการบูรณะ
(ที่มา : จากเอกสารของลูคัสเธียเตอร์)

๔.๒) การบูรณปฏิสังขรณ์

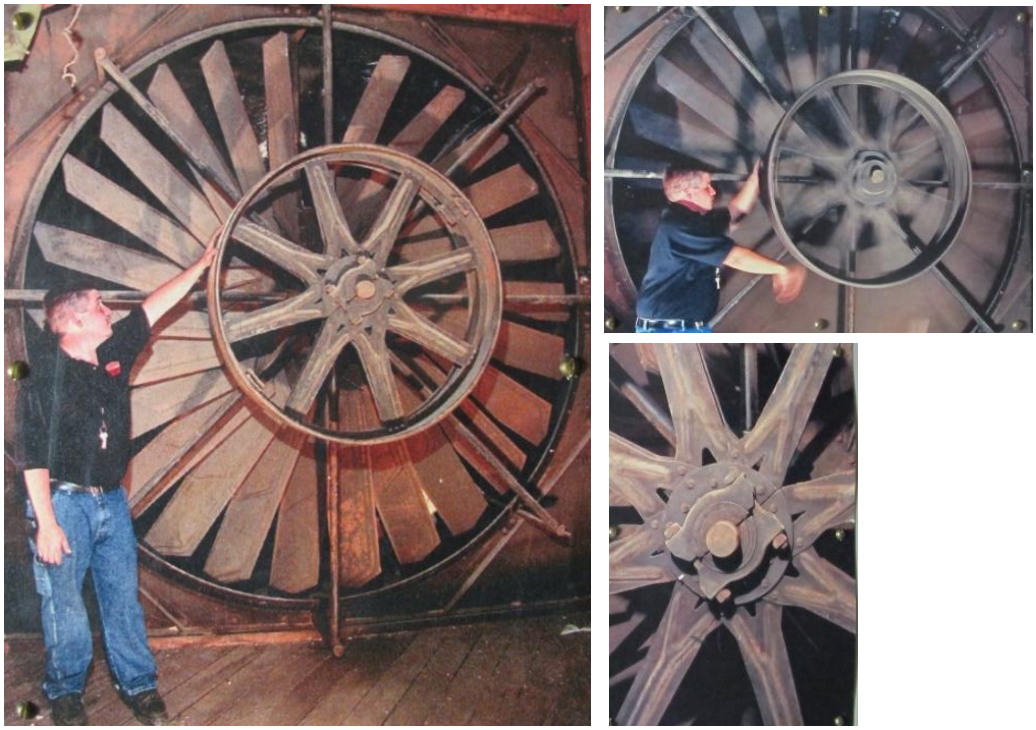
ในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ (ค.ศ. ๑๙๘๖) เจ้าของโรงภาพยนตร์ได้รับอนุญาตให้ทุบทำลายโรงภาพยนตร์ที่ผุพังแห่งนี้และมีโครงการที่จะเปลี่ยนให้เป็นที่จอดรถ เมื่อข่าวดังกล่าวแพร่กระจายออกไป ชาวเมือง Savannah ซึ่งได้ก่อตั้งกลุ่ม The Lucas Theatre for the Arts ได้พยายามรวบรวมเงินทุนซื้ออาคารโรงภาพยนตร์แห่งนี้ขึ้น และเริ่มบูรณะในราคา ๑๔ ล้านเหรียญอเมริกัน หรือประมาณ ๔๕ ล้านบาท

งบประมาณที่ได้มาจากการระดมทุน การขอบริจาค จากการค้นคว้าเอกสารพบว่ามีจดหมายขอรับบริจาคเป็นจำนวนมากในห้องเก็บเอกสารของโรงภาพยนตร์ [๔๙]

๔.๒.๑) ผู้ดำเนินงาน : Fisher Dachs Associates: Theatre Planning & Design สถาปนิก Forrest Lott

๔.๒.๒) วัตถุประสงค์

- เพื่อเป็นการเก็บรักษ์อาคารที่มีสถาปัตยกรรมสำคัญที่เป็นตัวแทนในช่วงเวลาเมื่อเกือบร้อยปีที่ผ่านมา
- เพื่อปรับปรุงระบบการจัดแสดง และบริเวณแวดล้อมอาคารให้ทันสมัยและปลอดภัย
- เพื่อให้สามารถนำโรงภาพยนตร์กลับมาใช้แบบเดิมและในฐานะศูนย์ศิลปะการแสดง

รูปที่ ๒-๒๓ : แสดงให้เห็นพัดลมระบายอากาศที่ใช้งานได้และไม่ได้จากการสำรวจก่อนบูรณะฟื้นฟู เป็นพัดลมที่ติดไว้ก่อนที่จะมีการใช้เครื่องปรับอากาศเป็นครั้งแรกของโรงภาพยนตร์เมืองสะวันน่าห์ (ที่มา: นิทรรศการในโรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์ เก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

[๔๙] http://www.fda-online.com/project_detail/๗๓/lucas-theatre/

รูปที่ ๒-๒๔ : ใบปิดโฆษณาของโรงภาพยนตร์ลูคัส โฆษณาว่าเครื่องทำความเย็น มีขนาดหลายพันคิวบิกฟุต ให้ความสดชื่น เย็นสบาย ทุกๆนาที ทุกที่นั่งที่ภาพยนตร์ลูคัส ในจำนวนโรงภาพยนตร์กว่า ๒๓,๐๐๐ โรงทั่วประเทศอเมริกา ลูคัสเธียเตอร์เป็นหนึ่งในเพียง ๑๗ โรงที่ติดตั้งเครื่องปรับอากาศ ซึ่งเราก็ได้ใช้เงินลงทุนติดตั้งจำนวนถึง ๑๐๐,๐๐๐ ดอลลาร์ (ที่มา: นิทรรศการในโรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์ เก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

๔.๓) การบริหารจัดการหลังจากการบูรณะและฟื้นฟู

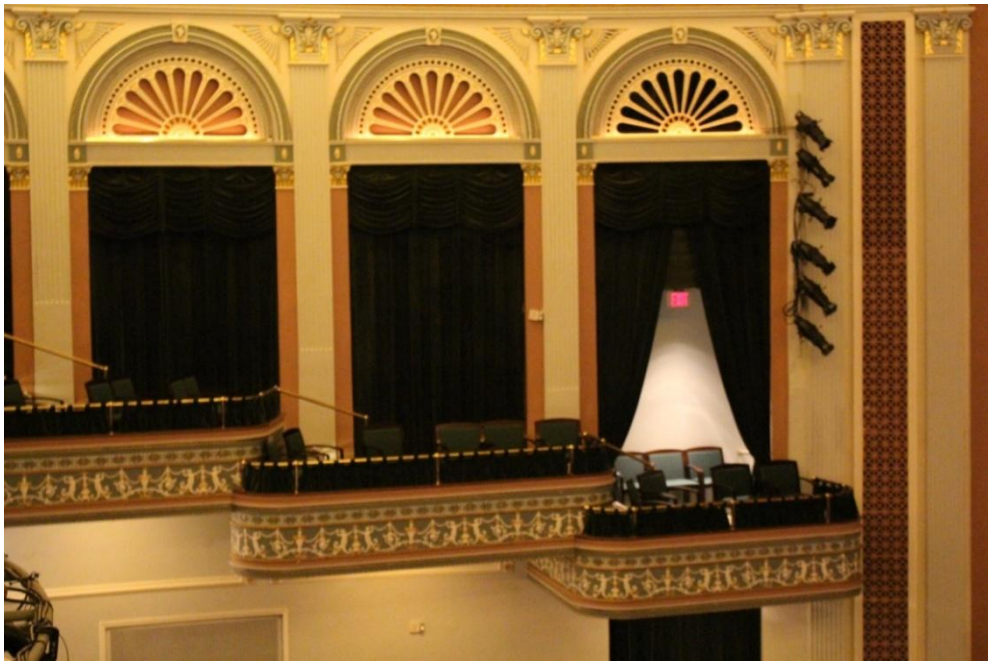
ภาพแสดงการเปิดฉายภาพยนตร์อีกครั้งของโรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์ หลังจากการบูรณะเสร็จสมบูรณ์เมื่อปี ค.ศ. ๒๐๐๐ หรือ พ.ศ. ๒๕๔๓ โดยจัดฉายภาพยนตร์เรื่อง Gone with the Wind

รูปที่ ๒-๒๕ : โรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์ภายหลังการบูรณะและฟื้นฟู
(ที่มา : จากเอกสารของลูคัสเธียเตอร์)

รูปที่ ๒-๒๖ : ลักษณะเวทีและจอภาพยนตร์ รวมทั้งบรรยากาศรอบๆ มีลักษณะเหมือนว่าถูกดัดแปลงมาจากโรงละครโอเปร่า แต่ลูคัสเธียเตอร์เป็นโรงภาพยนตร์ที่ถูกสร้างมาเป็นโรงภาพยนตร์ตั้งแต่แรกเริ่ม
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

รูปที่ ๒-๒๗ : ส่วนที่เรียกว่า Box ซึ่งเป็นลักษณะของการชมละครแบบดั้งเดิม ยังคงได้รับความนิยมจากการออกแบบโรงภาพยนตร์ในยุคทศวรรษ ๑๙๒๐ ลูคัสเธียเตอร์ก็ได้รับอิทธิพลนี้เช่นเดียวกัน
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

รูปที่ ๒-๒๘ : ส่วนที่เรียกว่า Box ซึ่งเป็นลักษณะของการชมละครแบบดั้งเดิม ยังคงได้รับความนิยมจากการออกแบบโรงภาพยนตร์ในยุคทศวรรษ๑๙๒๐ ลูคัสเธียเตอร์ก็ได้รับอิทธิพลนี้เช่นเดียวกัน
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

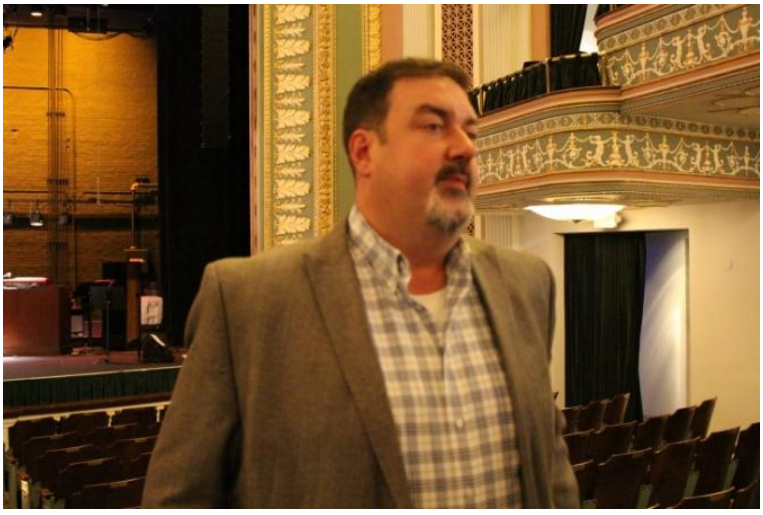
รูปที่ ๒-๒๙ : เก้าอี้นั่งซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยนั้นได้รับการอนุรักษ์และซ่อมแซมใหม่รวมทั้งพื้นที่ทำจากไม้ โดยลูคัสเธียเตอร์แบ่งออกเป็นสามชั้นสามารถจุคนได้ ๑,๔๐๐ คน
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

รูปที่ ๒-๓๐ : เก้าอี้นั่งซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยนั้นได้รับการอนุรักษ์และซ่อมแซมใหม่
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

๔.๓.๑) คณะทำงาน

ในการดูแลของมหาวิทยาลัยศิลปะและการออกแบบแห่งเมืองสะวันน่าห์ Savannah College of Art and Design (SCAD) ได้แต่งตั้งคณะทำงานทั้งหมด ๖ คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงภาพยนตร์ ผู้จัดการ และพนักงานด้านอื่นๆ อีก ๔ คน ซึ่งได้รับเงินเดือน มีหน้าที่ผลิตกิจกรรมและสื่อโฆษณา ทั้งใบปิดและการเขียนข้อความทางเว็บไซต์ของโรงภาพยนตร์ และส่งข้อความกิจกรรมต่างๆไปยังอีเมล์ของสมาชิก เมื่อมีกิจกรรมฉายภาพยนตร์ทุกคนก็จะช่วยกันทำหน้าที่หลากหลาย เช่น ขายของว่างและน้ำ ขายของที่ระลึก ดูแลเดินตั๋วให้คนดู การจัดการนี้เกิดจากการวางแผนของผู้จัดการคนใหม่ที่มีประสบการณ์ในการทำงานในโรงภาพยนตร์มาก่อน

รูปที่ ๒-๓๑ : บน David Harris ผู้อำนวยการโรงภาพยนตร์
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

รูปที่ ๒-๓๒ : Erin Muller ผู้จัดการขณะทำหน้าที่เตรียมของเพื่อจำหน่ายในตอนค่ำ (ซ้าย)
และ Shea Caruso ผู้จัดการส่วนแม่บ้านรับหน้าที่ขายของที่ระลึกและลงทะเบียน (ขวา)
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

๔.๓.๒) อาสาสมัคร

บุคลากรที่เข้ามาช่วยอีกกลุ่มหนึ่งคือ อาสาสมัครจากชาวเมืองสะวันน่ามาช่วยเป็นครั้งคราว เมื่อมีกิจกรรมการฉายหนัง เช่นเป็นคนเดินตั๋วพาผู้ชมไปนั่งตามที่นั่งต่าง ส่วนใหญ่เป็นชาวเมืองที่เกษียณจากงานประจำและมีบ้างที่เป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมาช่วยยามที่มีเวลาว่าง

รูปที่ ๒-๓๓ : อาสาสมัครทำหน้าที่ตรวจตั๋วหนัง และบอกสถานที่ให้กับลูกค้า
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

รูปที่ ๒-๓๔ : อาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยศิลปะและการออกแบบเข้ามาช่วยจัดเอกสาร
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

รูปที่ ๒-๓๕ : ส่วนหนึ่งของเอกสารต่างๆในห้องเก็บเอกสารของโรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

๔.๓.๓) กิจกรรมและรายได้

การดำเนินการของ Lucas Theater มีเงินสนับสนุนมาจากเงินบริจาคและเงินสนับสนุนจากสถาบันศิลปะSCAD และส่วนหนึ่งได้รายได้มาจากการจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงภาพยนตร์ โดยแบ่งเป็น

(๑) รายได้จากการบริจาค ประกอบด้วย ผู้อุปถัมภ์ สมาชิก ซื้อตั๋วรายปี บริจาคค่าซ่อมแซมอาคาร และบริจาคทาง PayPal

(๒) รายได้จากการฉายภาพยนตร์ คนละ ๗ เหรียญ

รูปที่ ๒-๓๖ : บริจาคเงินในโรงภาพยนตร์ (ซ้าย)
และ ก้อนอิฐสลักชื่อผู้บริจาคเพื่อก่อสร้างเป็นทางเดินเท้าหน้าโรงภาพยนตร์ (ขวา)
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

รูปที่ ๒-๓๗ : บรรยากาศหน้าโรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์ยามค่ำคืน
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

รูปที่ ๒-๓๘ : บรรยากาศคนเข้าแถวต่อซื้อตั๋วชมภาพยนตร์เรื่อง Gone with the Wind หน้าโรงภาพยนตร์ในช่วงเทศกาลThanks Giving
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

รูปที่ ๒-๓๙ : คนเข้าแถวต่อซื้อตั๋วบริเวณห้องห้องจำหน่ายตั๋ว เพื่อชมภาพยนตร์เรื่อง Gone with the Wind ในช่วงเทศกาลThanks Giving ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานชาวเมืองที่กลับมาเยี่ยมบ้าน และพ่อแม่มาชมกันเป็นครอบครัว รวมทั้งนักท่องเที่ยว
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

(๓) รายได้จากค่าเช่าโรงภาพยนตร์ แบ่งออกเป็น General Events เช่น การจัดคอนเสิร์ต การบรรยายสาธารณะ การจัดฉายภาพยนตร์ ละครและการแสดงต่างๆ มีอัตราค่าใช้จ่ายดังนี้

ตารางที่ ๒-๒ : รายได้จากค่าเช่าโรงภาพยนตร์

รายการ	ค่าใช้จ่าย	หน่วย	หมายเหตุ
๑. เวที	$๑,๕๐๐ – $ ๒,๕๐๐ $๗๕๐ – $๑,๕๐๐	ต่อวันแสดง ต่อวันซ้อม	(กรณีเช่าต่อเนื่องกันหลายวันก็จะได้รับการพิจารณาส่วนลดเป็นพิเศษ)
๒. ค่าใช้จ่ายทีมช่าง			
๒.๑ Master Electrician	$๒๕	ต่อชั่วโมง	
๒.๒ Sound Engineer	$ ๒๕	ต่อชั่วโมง	
๒.๓ Rigger/Fly	$ ๒๕	ต่อชั่วโมง	
๒.๔ Stage Hands	$ ๒๐	ต่อชั่วโมง	
๒.๕ Follow Spot Operator	$ ๒๕	ต่อชั่วโมง	
๒.๖ ๓๕mm Film Projectionist	$๒๕๐	ต่อวัน/การฉายหนึ่งเรื่อง	
๒.๗ Digital Projectionist	$ ๒๕๐ $๑๕๐	for first screening each additional screening on same day	
๒.๘ Technical Director Fee	$๓๐๐	กิจกรรม/ต่อวัน	
๓. ค่าใช้จ่ายการดำเนินการในแต่ละกิจกรรม			
๓.๑ แม่บ้าน	$๓๐๐ $๒๐๐	ต่อวันแสดงจริง ต่อวันซ้อม	
๓.๒ ผู้จัดการสถานที่	$๒๕	ต่อชั่วโมง	
๓.๓ ฝ่ายรักษาความปลอดภัย	$๒๒	ต่อชั่วโมง/คน	
๔. ค่าอุปกรณ์			
๔.๑ Follow Spot	$๑๐๐	per spotlight/ต่อรายการ	
๔.๒ ๓๕mm Film Projector	$๑๕๐	ต่อรายการ	
๔.๓ Sony ๔k Digital Projector	$๑๕๐	ต่อรายการ	
๔.๔ Custom Sound Package	$๕๐๐– $๑,๐๐๐	ต่อรายการ	
๔.๕ Custom Lighting Package			
๔.๖ Piano (๑๙๒๓ Steinway D)	$๕๐๐ –$๑,๐๐๐ $๓๐๐	ต่อรายการ ต่อรายการ	รวมค่าปรับเสียงด้วย

รูปที่ ๒-๔๐ : การแสดงดนตรีซึ่งมีผู้มาเช่าสถานที่เป็นประจำ
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

(๔) Private Events: การแต่งงาน งานเลี้ยง ถ่ายรูป ถ่ายภาพยนตร์ หรืองานอื่นๆตามข้อเรียกร้อง ซึ่งมีอัตราค่าใช้จ่ายดังนี้

ตารางที่ ๒-๓ : รายได้ค่าจัด Private Events

รายการ	ค่าใช้จ่าย	หมายเหตุ
๑. งานแต่งงาน		
๑.๑ วันเสาร์	$๒,๕๐๐ + $๑,๐๐๐	เงินมัดจำล่วงหน้า
๑.๒ วันศุกร์	$๒,๐๐๐ + $๗๕๐	๕๐%
๑.๓ วันจันทร์-พฤหัสบดี	$๑,๗๕๐ + $๗๕๐	
๒. งานเลี้ยงรับรอง		
๒.๑ วันเสาร์	$๒,๕๐๐	
๒.๒ วันศุกร์	$๒,๐๐๐	
๒.๓ วันจันทร์-วันพฤหัสบดี	$๑,๗๕๐	
๓. ค่าเช่าถ่ายรูปหรือถ่ายทำ ภาพยนตร์	วันละ $๗๕๐	

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์เอริน มูลเลอร์ (Erin Muller) ผู้ช่วยผู้จัดการ โรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์ กล่าวว่า “รายได้จากค่าเช่าหรือ ค่าตั๋วชมภาพยนตร์ นั้นไม่เพียงพอกับรายได้พนักงานและค่าบำรุงรักษาอาคาร เนื่องจากไม่ได้เป็นรายได้ประจำ รายได้แฝงอีกประการหนึ่งคือ การขายเครื่องดื่ม โดยเครื่องดื่มที่ได้รับความนิยม คือ เบียร์กระป๋อง ซึ่งเบียร์กระป๋องนี้มีราคาสูงกว่าข้างนอกโรงภาพยนตร์ แต่ผู้ชมก็ยินดีที่จะช่วยซื้อเพราะรู้ว่าโรงภาพยนตร์จะนำรายได้นี้ไปบำรุงอาคารสถานที่ นอกจากนั้นทางเรายังได้ตั้งกล่องรับบริจาคเพื่อให้ชาวเมืองได้สามารถช่วยเหลือเราโดยตรงอีกด้วย”

รูปที่ ๒-๔๑ : เครื่องดื่ม น้ำอัดลม หรือเบียร์ เครื่องดื่มยอดนิยมที่มีราคาแพงขึ้นสองสามเท่าจากร้านข้างนอก แต่เป็นสิ่งทำรายได้ให้กับโรงภาพยนตร์มากกว่าตั๋วชมภาพยนตร์
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

๔.๔) องค์ประกอบประจำย่าน

ร้านอาหาร ร้านกาแฟ หรือร้านขนมมักเป็นร้านดังที่มักตั้งอยู่ใกล้ๆ กับโรงภาพยนตร์ เพื่อเป็นที่พักก่อนและหลังชมภาพยนตร์ ซึ่งร้านต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นแรงดึงดูดหนึ่งให้ผู้ชมภาพยนตร์มาก่อนเวลา หรือยังไม่รีบกลับบ้านหลังภาพยนตร์เลิกแล้ว นับเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญต่อย่านนั้นๆ และบรรยากาศการมาชมภาพยนตร์ ร้านไอศกรีมLeopold ตั้งอยู่ระหว่าง โรงภาพยนตร์สองโรง คือ ลูคัสเธียเตอร์ ซึ่งได้รับการบูรณใหม่และโรงภาพยนตร์Trustees Theatre ซึ่งปัจจุบันมหาวิทยาลัยศิลปะและการออกแบบแห่งสะวันน่าห์ได้เปลี่ยนการใช้งานให้เป็นห้องเรียนของนักศึกษา

รูปที่ ๒-๔๒ : ร้านไอศกรีม Leopold's เป็นร้านใหม่ที่ยังคงเอกลักษณ์เดิมของบรรพบุรุษ
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

ร้านไอศกรีม Leopold's เปิดกิจการมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๑๙ หรือ พ.ศ. ๒๔๖๒ (ปีเดียวกับที่โรงหนังนางเลิ้งเปิดทำการ) โดยเริ่มแรกเปิดกิจการอยู่ที่หัวมุมถนนGwinnettและ Habersham ในเมืองSavannah ร้านLeopold's ก่อตั้งโดยสามพี่น้องชาวกรีก ซึ่งมีฝีมือด้านการทำขนมและของหวาน ร้านLeopold's ในปัจจุบันย้ายมาตั้งที่ถนน Broughton ซึ่งอยู่ใกล้ๆกับโรงภาพยนตร์ลูคัสเมื่อปี ค.ศ. ๒๐๐๔ โดย Stratton บุตรชายคนเล็กของ Peterหนึ่งในผู้ก่อตั้ง Strattonไปทำงานที่ฮอลลีวู้ด ดังนั้นการตกแต่งร้านจึงผสมผสานระหว่างร้านแบบดั้งเดิมและมีรูปของนักแสดงฮอลลีวู้ดที่ผนังร้าน ซึ่งเข้ากับบรรยากาศของร้านไอศกรีมย่านโรงหนังอย่างยิ่ง

รูปที่ ๒-๔๓ : บรรยากาศภายในร้านLeopold's ในอดีต
(ที่มา : http://www.leopoldsicecream.com/about/history/)

รูปที่ ๒-๔๔ : ร้านLeopold’s ร้านเดิมหัวมุมถนน Gwinnett ในอดีต
(ที่มา : http://www.leopoldsicecream.com/about/history/)

รูปที่ ๒-๔๕ : บรรยากาศภายในร้าน Leopold’s
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

รูปที่ ๒-๔๖ : ร้าน Leopold's ตกแต่งร้านแบบผสมผสาน โดยนำรูปภาพ
และสิ่งของประกอบในการถ่ายทำภาพยนตร์มาตกแต่งในร้านแบบดั้งเดิม
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลวันที่๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

๒.๒.๒ โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ (Carolina Theater)

๑) ประวัติความเป็นมา

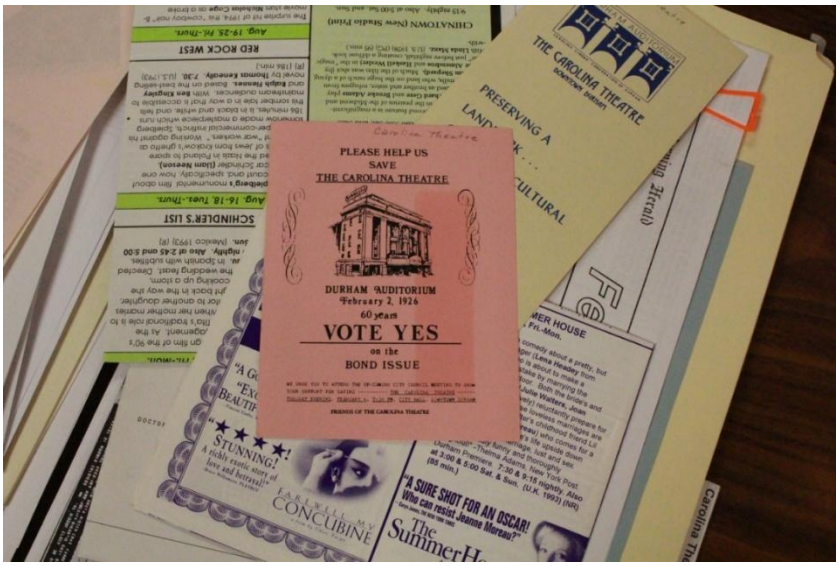
โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ถือว่าเป็นจุดหมายตา(Landmark) ของเมืองนับตั้งแต่ได้เปิดทำการเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๖ หรือปี พ.ศ. ๒๔๖๙ โดยมีเมืองเดอแรม (Durham) เป็นเจ้าของสร้างร่วมอยู่ในอาคารเดียวกับอาคารแสดงละครและงานแสดงศิลปะ โดยใช้ทุนในการสร้างประมาณ ๒๒๐,๓๔๙ เหรียญสหรัฐ หรือประมาณ ๗ ล้านบาท เมื่อประมาณ ๙๑ ปีที่ผ่านมา แคโรไลน่าเธียเตอร์เป็นโรงภาพยนตร์ที่เกิดขึ้นมาพร้อมการพัฒนาและขยายเมืองDurhamตั้งแต่ปีค.ศ. ๑๘๘๖ หรือ พ.ศ. ๒๔๒๙ ถือได้ว่าเป็นโรงภาพยนตร์ของเมือง ต่อมาเมื่อมีโครงการพัฒนาเมืองเกิดขึ้นจึงมีการเสนอให้ทุบโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าทิ้งเพื่อปรับปรุงสร้างอาคารสำหรับสาธารณะใหม่ ปี ค.ศ. ๑๙๗๘ ชาวเมืองจึงร่วมกันเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์โรงภาพยนตร์ในยุคต้นศตวรรษที่ ๒๐ ที่เหลือเพียงแห่งเดียวในเมืองเอาไว้ โดยรวมกันตั้งกลุ่มที่ไม่แสวงหากำไรชื่อ Carolina Cinema Corporation ขึ้น โดยการระดมทุน และผลักดันให้รัฐและเมืองเป็นผู้รับผิดชอบร่วม จึงเกิดโครงการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ขึ้นมาและประสบความสำเร็จในการดำเนินงานด้วยเงินทุน ๗.๘ ล้านเหรียญอเมริกัน หรือประมาณ ๒๔๐ล้านบาท เป็นและไม่เคยปิดตัวลง และได้ปิดตัวลง มีเพียงการปิดบูรณะเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๘๘ และได้เปิดอีกครั้งเมืองปี ค.ศ. ๑๙๙๔

รูปที่ ๒-๔๗ : ภาพบนโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๙
(ที่มา : ข้อมูลจากนิทรรศการของโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์)

รูปที่ ๒-๔๘ : โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ ในปัจจุบันปีพ.ศ. ๒๕๕๘
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๔๙ : เอกสารที่แสดงให้เห็นถึงการรณรงค์ของชาวเมือง Durham ที่ต้องการอนุรักษ์โรงภาพยนตร์โดยผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติ (Bond Issue คือ การที่รัฐบาลเมืองยืมเงินจากกองทุนของรัฐเพื่อมาทำกิจกรรมบางอย่างโดยความเห็นด้วยจากประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่)
(ที่มา: เก็บข้อมูลจากห้องสมุดประชาชนเมืองDurham วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์เป็นหนึ่งในโรงภาพยนตร์ของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตภาคใต้ ที่มีการแบ่งแยกสีผิวผู้ชมภาพยนตร์ (Segregation) คนผิวดำไม่สามารถซื้อตั๋วและนั่งชมภาพยนตร์ปะปนกับคนผิวขาวได้ ตั้งแต่เริ่มเปิดกิจการจะกระทั่งในปี พ.ศ.๑๙๖๘ จึงสามารถซื้อตั๋วและนั่งชมที่เดียวกันได้

รูปที่ ๒-๕๐ : ช่องชายตั๋วและบันได ๙๗ ขั้น ซึ่งคนผิวดำต้องเดินขึ้นไปนั่งที่ชั้นลอย
(ที่มา : ข้อมูลจากนิทรรศการของโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์)

รูปที่ ๒-๕๑ : นั่งเก้าอี้ไม้ยาวขณะที่คนผิวขาวนั่งเก้าอี้เดี่ยว
คนขาวและคนดำจะไม่เคยพบหน้ากันในโรงภาพยนตร์เพราะมีทางขึ้นและลงคนละทาง
(ที่มา : ข้อมูลจากนิทรรศการของโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์)

๒) ที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

ปัจจุบันโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๓๐๙ ถนนเวสต์มอร์แกน (West Morgan) เมืองเดอแรม รัฐนอร์ทแคโรไลน่า ซึ่งเป็นย่านธุรกิจประวัติศาสตร์ของเมือง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๘๑,๑๐๐ ตารางฟุต โดยแบ่งเป็นส่วนโรงภาพยนตร์เดิม ๔,๐๐๐ ตารางฟุต ส่วนต่อเติมด้านเหนือ ๒๓,๕๐๐ ตารางฟุต และส่วนต่อเติมทิศใต้อีก ๑๗,๖๐๐ ตารางฟุต มีสิ่งก่อสร้างร่วมสมัยปลายศตวรรษที่ ๑๙ อยู่หลายแห่งเช่นโบสถ์ ธนาคาร เมืองเดอแรม เป็นเมืองที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์อเมริกัน เนื่องจากเป็นเมืองที่มีการซื้อขายยาสูบ จึงเป็นเมืองที่มีความเคลื่อนไหวทางการเงินอยู่มากตลอดเวลาสองร้อยปี นักธุรกิจยาสูบที่ร่ำรวยหลายคนอาศัยอยู่ในเมืองนี้ หนึ่งในตัวอย่างนั้นคือ ตระกูล Duke ผู้ร่ำรวยจนสามารถตั้งมหาวิทยาลัย Duke ที่มีชื่อเสียงได้เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงด้านการแพทย์และธุรกิจติดอันดับต้นๆ ของสหรัฐอเมริกาและของโลก

ก่อนที่โรงภาพยนตร์จะได้รับการบูรณะและปรับปรุงเช่นในปัจจุบัน โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของอาคารแสดงศิลปะดนตรี Carolina Auditorium ซึ่งภายในอาคารแห่งนี้แบ่งการใช้งานเป็นสามส่วนคือห้องบอลรูม โรงละคร และโรงภาพยนตร์ มีถนนล้อมรอบทั้งสี่ด้าน คือ ถนน Morgan, Morris, Manning Place และ Roney แต่หลังจากที่มีการปรับโครงสร้างเมือง มีการปิดถนนด้านหน้าของอาคารคือ ถนน Roney เนื่องจากบริเวณนี้ได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นศูนย์ประชุม

รูปที่ ๒-๕๒ : ในปีค.ศ. ๑๙๔๙ เมืองเดอแรมคลาคล่ำไปด้วยผู้คนบริเวณด้านหน้าโรงภาพยนตร์ โดยด้านหน้าอาคารอยู่ติดริมถนน
(ที่มา : ข้อมูลจากนิทรรศการของโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์)

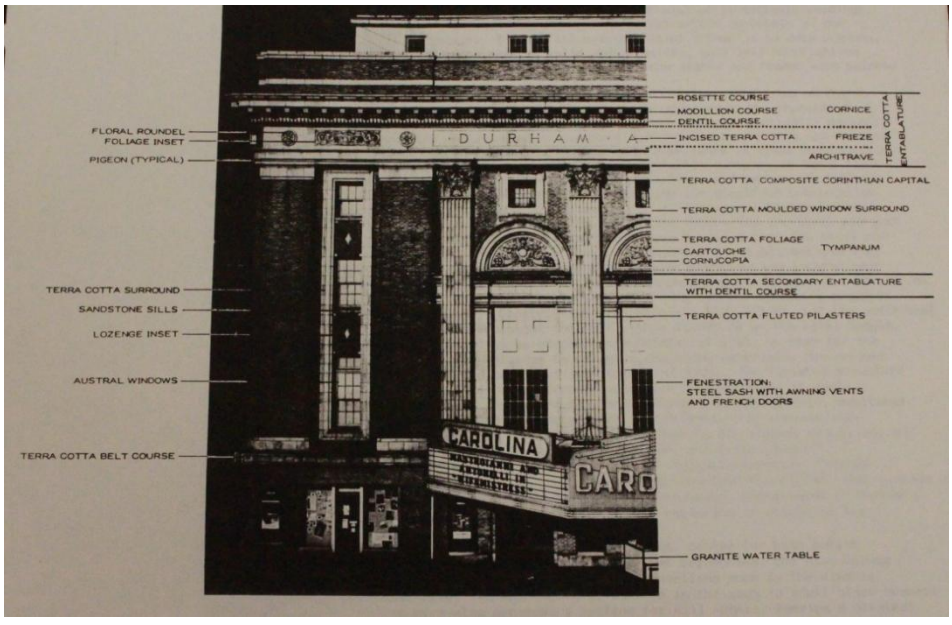

รูปที่ ๒-๕๓ : ภาพถ่ายเมื่อปีค.ศ. ๒๐๐๗ บริเวณหน้าแคโรไลน่าเธียเตอร์ได้ถูกปรับเป็นพื้นที่ศูนย์ประชุม หรือ Durham Convention Hall ได้มีปารปรับปรุงภูมิทัศน์จึงไม่มีถนนผ่านหน้าโรงภาพยนตร์แล้ว
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

๓) พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรม

โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบ Beaux-Arts นีโอคลาสสิค ได้รับการออกแบบโดย Milburn, Heister and Company บริษัทสถาปนิกที่มีชื่อเสียงจากกรุงวอชิงตันดีซี ซึ่งมีสาขาใหญ่อยู่ทางใต้ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งในขณะนั้นคนทางใต้นิยมสถาปัตยกรรมแบบ Late Greek และ Colonial revival และบริษัทดังกล่าวก็มีความเชี่ยวชาญในการออกแบบอาคารต่างๆ กว่า ๒๐๐ แห่งทั้งศาล ที่ว่าการรัฐ ธนาคาร สถานีรถไฟ หรือแม้กระทั่งโบสถ์ในรูปแบบคลาสิคเคิลแบบอิตาเลียนและแบบกอธิค บริษัทแห่งนี้ได้รับการคัดเลือกให้ออกแบบสถาปัตยกรรมในเมือง Durham อีกหลายแห่ง

โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ เป็นโรงภาพยนตร์ที่ใช้กระเบื้อง (Terra cotta) หรือที่เรียกว่า baked earth มาตกแต่งซึ่งเป็นวัสดุที่นิยมมากในประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี ๑๘๘๐ จนถึงยุค Great Depression การออกแบบโรงภาพยนตร์แห่งนี้นั้น Milburn ได้ออกแบบให้การก่อสร้างทันสมัยที่สุดในสมัยนั้นโดยใช้โครงสร้างหลังคากันไฟ และไม่ใช้วัสดุที่ทำจากไม้ในการก่อสร้าง ใช้กำแพงเบา คอนกรีตที่นำมาต่อกันและใช้หลังคาคอนกรีต รวมทั้งใช้เหล็กทำโครงสร้างหลังคาที่เคลือบด้วยน้ำมันกันสนิม หน้าต่างทำด้วยกรอบเหล็กด้วยโครงสร้างหลังคาแบบพิเศษทำให้ตัวอาคารสามารถขยายได้มากขึ้นทำให้จุคนนั่งได้มาก อาคารมีความสูงห้าชั้นเป็นอาคารยุคโมเดิร์น ผนังเป็นอิฐสีเหลือง มีลักษณะเหมือนที่ทำการศาล(น่าจะเกิดจากคนออกแบบคนเดียวกัน) การตกแต่งภายในเป็นระบบกันไฟ โดยมีวัสดุที่ทำจากกระเบื้องทนไฟ ตัวผนังมีสีครีม มีเสาแบบกรีกทรง Corinthian ตกแต่งด้วยใบไม้สีทอง ส่วนกรอบประตู หน้าต่าง ทาสีแดงเข้ม

รูปที่ ๒-๕๔ : การตกแต่งภายนอก (Exterior Architectural Features)
(ที่มา : ข้อมูลจากนิทรรศการของโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์)

๔) การบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์

๔.๑) กระบวนการบูรณะฟื้นฟู

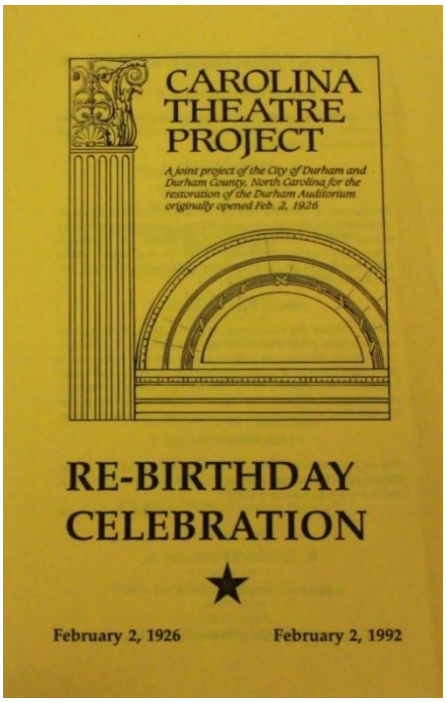
กรรมการการบูรณะ กลุ่ม Carolina Cinema Corporation เป็นผู้ดูแลและประชุมกันร่วมกับกรรมการเมือง ร่วมกันจัดหาบริษัทสถาปนิกจัดทำรายงานการฟื้นฟู ชื่อ “An Adaptive use program for the Carolina Theatre”ซึ่งบริษัทได้ทำการเก็บรวมรวมข้อมูลโดยละเอียด สำรวจประวัติการสร้างอาคาร รวมทั้งการประเมินค่าใช้จ่าย ทั้งภายนอกภายในอาคาร ศึกษาการนำอาคารกลับมาปรับปรุงใช้ใหม่ โดยเพิ่มเติมประโยชน์ใช้สอย เมื่อได้ข้อสรุปด้านค่าใช้จ่ายและรูปแบบ จึงออกประกาศหาบริษัทสถาปนิกให้มาประมูลเพื่อยื่นแบบในการบูรณะ โดยตั้งงบประมาณไว้ ๗.๘ ล้านเหรียญอเมริกัน

๔.๒) การบูรณปฏิสังขรณ์

การบูรณะเริ่มต้นเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๙๑ หรือ พ.ศ. ๒๕๒๑ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ระยะด้วยกัน ระยะที่ ๑ เป็นการปรับปรงอาคารโดยใช้งบประมาณ ๔.๕ ล้านเหรียญ ระยะที่ ๒ เป็นการบูรณะและนำโรงภาพยนตร์กลับมาใช้มาใช้ใหม่ เป้าหมายเพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของเมือง โดยจัดให้เป็นสถานที่ให้ความรู้และความบันเทิงแก่ชุมชน ดังนั้น การแสดงหรือภาพยนตร์จึงจะเป็นในเชิงศิลปะ ซึ่งจะจัดแสดงตลอดปีไม่มีวันหยุด ในส่วนนี้ควรจะนำภาพยนตร์และการแสดงที่สามารถสร้างรายได้มาจัดแสดง

รูปที่ ๒-๕๕ : การบูรณะภายในของแคโรไลน่าเธียเตอร์
(ที่มา : ข้อมูลจากนิทรรศการของโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์)

รูปที่ ๒-๕๖ : เอกสารการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน
วันเปิดทำการโรงภาพยนตร์ใหม่อีกครั้งเป็นวันเดียวกันกับวันเปิดเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๒๖
(ที่มา : ข้อมูลจากนิทรรศการของโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์)

๔.๒.๑) ผู้ดำเนินงาน : สถาปนิก Daniel P.Coffey& Associates, Ltd. และ Dail Dixon & Associates

๔.๒.๒) วัตถุประสงค์

- เพื่ออนุรักษ์และรักษาอาคารไว้
- เพื่อสร้างอาคารให้ตรงกับความต้องการของการพัฒนาวัฒนธรรมและชุมชนให้เป็นศูนย์รวมของเมือง
- เพื่อปรับเปลี่ยนอาคารให้เป็นที่จัดแสดงงานศิลปะ
- เพื่อกระตุ้นให้พลเมืองส่วนร่วมในการออกแบบและบูรณะ
- เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจในอาณาบริเวณนี้ในอนาคต เช่น การบริการอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆรวมทั้งร้านค้าขนาดเล็ก

รูปที่ ๒-๕๗ : ด้านหน้าอาคารโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมนีโอคลาสิค
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๕๘ : การตกแต่งประดับดาของอาคารด้วยกระเบื้องดินเผาสีเหลืองที่ได้รับการบูรณะอย่างเต็มรูปแบบ
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๕๙ : การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณลานสาธารณะหน้าโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๖๐ : ป้ายสัญลักษณ์หน้าโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์
ที่แสดงว่าอาคารเป็นอาคารอนุรักษ์ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมือง
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

๔.๓) การบริหารจัดการหลังจากการบูรณะและฟื้นฟู

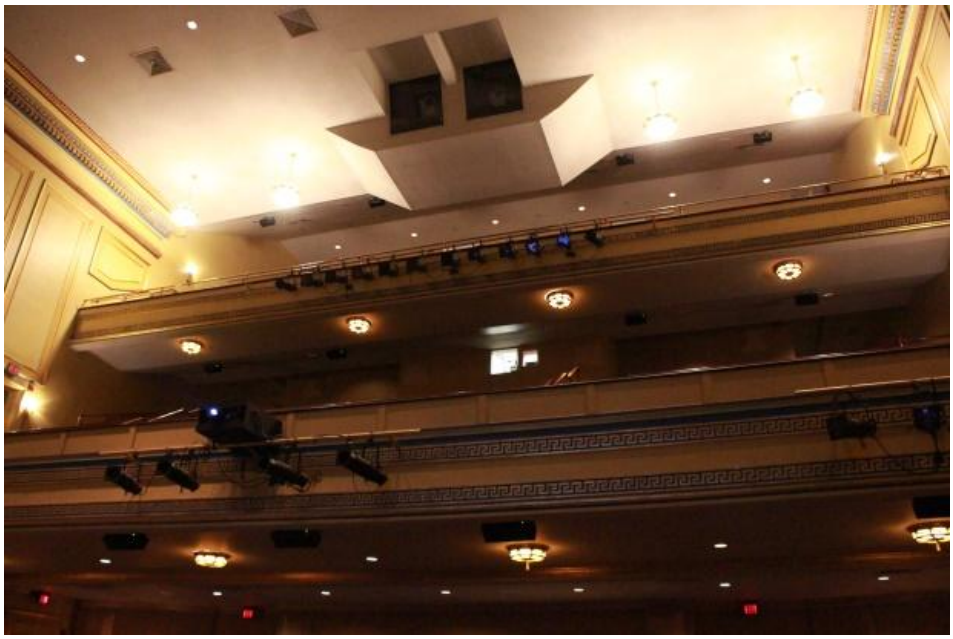
ตามความตั้งใจตั้งแต่ก่อนบูรณะที่ต้องการให้แคโรไลน่าเธียเตอร์เป็นโรงภาพยนตร์ที่นำเสนอเรื่องราวความรู้และศิลปะ ดังนั้นภาพยนตร์ที่ถูกคัดสรรเพื่อจัดฉายนั้นล้วนแล้วแต่เป็นภาพยนตร์สารคดีจากในประเทศหรือต่างประเทศ และภาพยนตร์ที่คัดแล้วว่าเป็นภาพยนตร์แนวศิลปะ (Art Movie) โดยไม่เลือกเอาภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยมมาฉาย ดังนั้นส่วนใหญ่ภาพยนตร์ที่ได้คัดเลือกมาฉายนั้นมักเป็นภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดที่ต่างๆ ที่ไม่ได้เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ทั่วๆ ไป

รูปที่ ๒-๖๑ : เวทีและจอภาพยนตร์โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ภายหลังการบูรณะและฟื้นฟู
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๖๒ : เก้าอี้นั่งและทางเดินในโรงภาพยนตร์ที่ได้รับการบูรณะให้เหมือนในยุคปี พ.ศ.๒๔๖๙
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๖๓ : ที่นั่งชั้นลอยทั้งสองชั้นของโรงภาพยนตร์
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

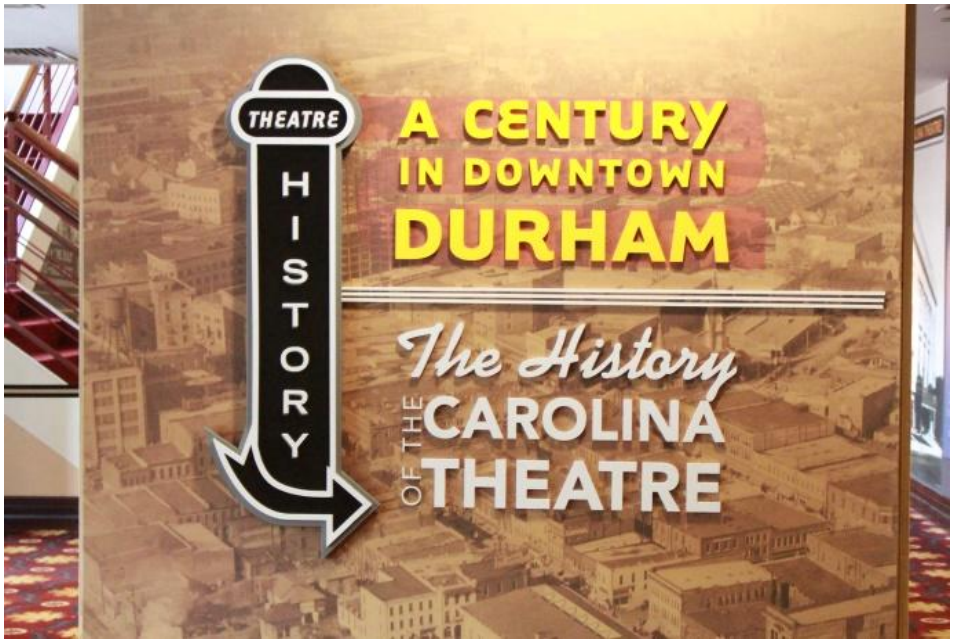

รูปที่ ๒-๖๔ : แสดงให้เห็นการจัดวางตำแหน่งของเวทีและด้านล่างเวทีซึ่งมีที่สำหรับวงดนตรีบรรเลงในยุคหนังเงียบและในกรณีที่มีการใช้เวทีเป็นเวทีการแสดงต่างๆ
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๖๕ : มุมขายเครื่องดื่มและของขบเคี้ยวในโรงภาพยนตร์
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

การจัดการที่น่าสนใจมากอย่างหนึ่งของแคโรไลน่าเธียเตอร์ คือการจัดนิทรรศการถาวรในโรงภาพยนตร์ โดยแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกชั้น ๑ เป็นการจัดแสดงการบูรณะโรงภาพยนตร์และภาพถ่ายเก่าของโรงภาพยนตร์ ชั้นที่ ๓ เป็นนิทรรศการการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิของคนผิวดำ ที่ครั้งหนึ่งเคยถูกกีดกันในการชมภาพยนตร์โดยมีสถานที่ซื้อตั๋ว มีบันไดขึ้นเพื่อเข้าชมภาพยนตร์ และที่นั่งในการชมภาพยนตร์ที่ไม่ปะปนกับคนผิวขาว โดยต้องขึ้นบันไดถึง ๙๗ ขึ้นไปนั่งที่ชั้นสูงที่สุดห่างไกลจากเวทีที่สุด ปัจจุบันส่วนนี้ถูกปิดตายกลายเป็นห้องเก็บข้องด้วยกำแพงกั้นที่ชาวผิวขาวเรียกว่า กำแพงแห่งความอับอาย (Wall of shame) ในสิ่งที่ตนกระทำต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ในส่วนการจัดแสดงนี้มีทั้งภาพถ่าย วิดิโอในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวประท้วง และได้จำลองที่ซื้อตั๋วชมภาพยนตร์ที่แยกเฉพาะคนผิวสี เป็นการเปิดโอกาสให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้เรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่เจ็บปวดที่เคยเกิดขึ้นจริงคนอเมริกัน และเป็นประวัติศาสตร์ของโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ เป็นการบอกเล่าและแสดงเรื่องราวของโรงภาพยนตร์ที่สัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งโรงภาพยนตร์ได้อนุญาตให้คนผิวสีเข้าชมภาพยนตร์ร่วมกับคนผิวขาวได้ในปีค.ศ.๑๙๖๓ หนึ่งปีหลังจากการถูกลอบสังหารของประธานาธิบดีจอห์น เอฟ เคเนดี้ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการเคลื่อนไหวของการเรียกร้องสิทธิของคนผิวดำ (Civil rights movement ๑๙๕๕-๑๙๖๓)

รูปที่ ๒-๖๖ : ป้ายทางเข้าชมนิทรรศการ
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๖๗ : นิทรรศการภายในโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๖๘ : นิทรรศการภายในโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘)

๔.๓.๑) คณะทำงาน

แคโรไลน่าเธียเตอร์ อยู่ในใต้การกำกับดูแลของเมืองเดอแรม และ Carolina Cinema Corporation โดยมีพนักงานประจำและครั้งคราว (part-time) ทำงานกว่า ๓๐ คน ทั้งนี้ยังมีอาสาสมัครช่วยงานอีกด้วย พนักงานส่วนใหญ่มาทำงานสลับกันไปตามเวลาที่ว่างมากกว่ามาทำงานประจำ จึงทำให้มีพนักงานจำนวนถึงกว่า ๓๐ คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมือง หรือ ต่างเมืองไปไม่ไกลนักพอที่จะสามารถขับรถไปกลับได้ ประกอบด้วย ผู้จัดการแผนกต่างๆ เจ้าหน้าที่ขายตั๋ว ขายขนม ตรวจตั๋ว พนักงานทำความสะอาด

๔.๓.๒) อาสาสมัคร

เมืองเดอแรมมีการจัดตั้งระบบอาสาสมัครขึ้น โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นชาวเมืองจึงจะสามารถสมัครได้ มีศูนย์กลางการจัดการอยู่ที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของเมือง ผู้ที่ต้องการสมัครเป็นอาสาสมัครนั้นสามารถสมัครผ่านเว็บไซต์ของเมือง และเข้าไปทำการอบรมวิธีการเป็นอาสาสมัครก่อน จากนั้นจึงเลือกกลุ่มอาสาสมัครที่อยู่ในเว็บไซต์ได้ตามจำนวนที่ตนเองสนใจ และอาสาสมัครที่เข้ามาทำงานให้กับโรงภาพยนตร์นั้นได้รับการคัดเลือกจากระบบอาสาสมัคร Wayfinders นี้

กลุ่มอาสาสมัครที่ทางแคโรไลน่าเธียเตอร์จัดตั้งขึ้นนี้มีสองกลุ่มด้วยกัน คือ Carolina Theater ซึ่งช่วยในกิจกรรมของการแสดงหรือโชว์ต่างๆ และ Carolina Theater Cinema อาสาสมัครเข้ามาช่วยผู้จัดการแผนกแม่บ้าน ในส่วนของการตรวจตั๋วชมภาพยนตร์ อาสาสมัครนั้นได้รับผลตอบแทนเป็นการดูภาพยนตร์หรือการแสดงฟรีหลังจากทำหน้าที่ของตนแล้วและผู้ชมได้เข้าไปชมการแสดงกันครบแล้ว และได้สิทธิรับขนมและน้ำฟรีที่ขายในโรงภาพยนตร์เล็กน้อย

รูปที่ ๒-๖๙ : John Crowford ผู้จัดการแผนกแม่บ้านกำลังอธิบายวิธีการใช้เครื่องตรวจให้แก่ผู้วิจัยที่สมัครไปเป็นอาสาสมัคร

(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๗๐ : Mac และ Mollie ทำงานเป็นพนักงานขายขนม
และขายตั๋วชมภาพยนตร์ให้กับแคโรไลน่าเธียเตอร์มากว่า ๑๓ ปี
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

๔.๓.๓) กิจกรรมและรายได้

เนื่องจากโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเป็นโรงภาพยนตร์ของเมืองเดอแรม เป็นองค์กรที่ไม่ได้แสวงหากำไรกระบวนการหารายได้นั้น มาด้วยกัน ๓ วิธีด้วยกัน คือ

(๑) รายได้จากการขายบัตรชมภาพยนตร์และการแสดง

(๒) รายได้จากการรับบริจาค

(๓) รายได้จากภาษีของประชาชนที่ได้รับการจัดสรรจากเมืองเดอแรม

EXPANDED FLETCHER THEATRE (WITHOUT CAROLINA CINEMAS)
POST RENOVATION OPERATING AND PROGRAM BUDGET

Income		
Theatre Ticket Sales (50 nights "Truck & Bus Shows)		$ 530,000
Rentals		
Non-Profit (129 nights x $400)		51,600
Corporate (15 nights x $1,000)		15,000
Endowment Income		80,000
Annual Fund Drive		150,200
Interest Earned		30,000
	Total	$ 856,800
Expenditures		
Salaries		$ 240,000
Benefits		32,000
Facility Costs		170,000
Administrative Costs		50,000
Theatre Programs		600,000
Contingency		30,000
	Total	$1,122,000
Profit/Loss		($265,200)
Appropriations to Shortfall		
County Share		$ 132,600
City Share		132,600
	Total	$ 265,200

รูปที่ ๒-๗๑ : รายรับรายจ่ายของแคโรไลน่าเธียเตอร์ในปีค.ศ. ๑๙๘๙ หรือ พ.ศ. ๒๕๓๒ แสดงให้เห็นถึงรายรับที่ไม่พอดีกับรายจ่ายของโรงภาพยนตร์แต่ได้รับการสนับสนุนจากเมือง (หรือเทศบาลเมืองเดอแรม)
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

ภาพยนตร์ที่ได้รับการคัดสรรมานั้นส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์แนวศิลปะและสารคดี จากการสังเกตของผู้วิจัยในฐานะผู้ชมภาพยนตร์และ อาสาสมัคร พบว่า จำนวนผู้ชมในแต่ละรอบนั้นมีจำนวนน้อยมาก ในแต่ละรอบที่ฉายซึ่งฉายทุกวันวันละ สามรอบ บางครั้งมีคนเพียง สอง หรือสามคนเท่านั้น แต่ผู้จัดการก็ทำการเปิดฉายทุกรอบ เพื่อให้ทุกคนที่มีชมมีโอกาสชมภาพยนตร์ ถือว่าเป็นหน้าที่ของโรงภาพยนตร์ ส่วนค่าเช่าและค่าตั๋วแสดงคอนเสิร์ตนั้นถึงแม้จะมีราคาสูงแต่ก็ไม่พอค่าใช้จ่ายในการจัดการต่างๆ และเงินบริจาคที่ได้มาจากการจัดงานการกุศล หรือขายบัตรสมาชิกก็ยังไม่พอกับรายจ่าย ท้ายที่สุดแล้วทางเมืองเดอแรมต้องนำเงินเข้ามาช่วยไม่ให้โรงภาพยนตร์ขาดทุนและเหตุการณ์เช่นนี้ก็มีเป็นประจำทุกๆ ปี

๔.๔) องค์ประกอบประจำย่าน

ปัจจุบันย่านประวัติศาสตร์ของเมืองเดอแรม (Historic Downtown) ในปัจจุบันได้รับการพัฒนาให้เป็นย่านที่มีร้านขายอาหารและขนมที่ได้รับความนิยม ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกันกับแคโรไลน่าเธียเตอร์ เป็นย่านเก่าที่ถูกทิ้งร้างและได้รับการพัฒนาให้กลับมามีชีวิตขึ้นมาใหม่

รูปที่ ๒-๗๒ : ร้านประจำย่าน ในภาพจะเห็นร้านโซดาช็อบในอดีต ซึ่งเป็นร้านขายน้ำหวานและขนมที่อยู่ติดกับโรงภาพยนตร์แต่ในปัจจุบันได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปเหลือเพียงมุมขายน้ำที่อยู่ในโรงภาพยนตร์เท่านั้น
(ที่มา : ข้อมูลจากนิทรรศการของโรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์)

รูปที่ ๒-๗๓ : การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณด้านหน้าอาคารแคโรไลน่าเธียเตอร์ ซึ่งทำเป็นพื้นที่สาธารณะขนาดเล็ก
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๗๔ : ร้านค้าบริเวณโดยรอบแคโรไลน่าเธียเตอร์
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๗๕ : ร้านค้าประจำย่าน และย่านธุรกิจต่างๆ บริเวณโดยรอบแคโรไลน่าเธียเตอร์ยังไม่พลุกพล่าน เนื่องจากประสบปัญหาผู้คนอพยพออกจากเมืองและมีการพัฒนาพื้นที่ในเมืองเพื่อชักจูงใจให้ผู้คนอพยพกลับถิ่นฐานและมีการย้ายเข้าเมืองเพิ่มขึ้น เนื่องจากธุรกิจยาสูบไม่ได้เป็นที่นิยมอีกต่อไป
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๗๖ : บรรยากาศภายในร้านค้าประจำย่าน
ส่วนมากผู้มาใช้บริการผู้คนส่วนใหญ่เป็นคนงานไร่ยาสูบและเจ้าของไร่
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

๒.๒.๓ โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ (Empire Theatre)

๑) ประวัติความเป็นมา

โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ก่อสร้างขึ้นปีค.ศ. ๑๘๘๒ หรือ พ.ศ. ๒๔๒๕ หรือประมาณ ๑๓๓ ปีที่แล้ว โดย Cassius Clay Ball (๑๘๕๔-๑๙๒๕) แรกเริ่มนั้นสร้างเป็นโรงเล่นสเก็ตซ์ และได้เปลี่ยนรูปแบบธุรกิจเป็นโรงภาพยนตร์ในปีต้นศตวรรษที่ ๒๐ หรือประมาณปีพ.ศ. ๒๔๕๕ ซึ่งในแรกเริ่มนั้นฉายภาพยนตร์เงียบ (Silent Film) เป็นหลักสลับกับการแสดงละครในบางโอกาส ซึ่งมักจะเป็นช่วงฤดูร้อนที่มีนักท่องเที่ยวมาพักผ่อน เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจให้แก่ชาวเมือง กองกำลังทหารที่ผ่านมาในสมัยก่อน และนักท่องเที่ยวในสมัยปัจจุบันหนังเสียงเข้ามาฉายเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยเปลี่ยนเป็นร้านอาหารกลางวันสำหรับเด็กนักเรียนในยุคต่อมา และปรับเป็นโรงละครและเปลี่ยนเป็นโรงภาพยนตร์อีกครั้งในปีพ.ศ. ๒๕๒๓ ก่อนที่จะปิดตัวลงในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ โดยการดำเนินการของ King Odell ซึ่งเขาพยายามทึบอาคารเก่าของโรงภาพยนตร์และสร้างเป็นโรงแรมแต่เทศบาลเมือง New Shoreham ไม่อนุญาต ดังนั้น เขาจึงประกาศขายในราคาถูก ต่อมา Gary Poulard ได้ซื้อกิจการและปรับปรุงในปีพ.ศ. ๒๕๓๖ เปิดกิจการฉายภาพยนตร์อีกครั้งในปีพ.ศ. ๒๕๔๖

รูปที่ ๒-๗๗ : โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ ในปีค.ศ. ๑๘๙๕ หรือ พ.ศ. ๒๔๓๘
ตั้งอยู่หัวมุมสามแยกถนนWater, High และ Sprint Street ในตอนนั้นอนุสาวรีย์น้ำพุ Rebecca ยังไม่ได้สร้าง
(ที่มา : www.blockisland.com/article/brief-history-empire-theatre-building/๑๑๙๔๗)

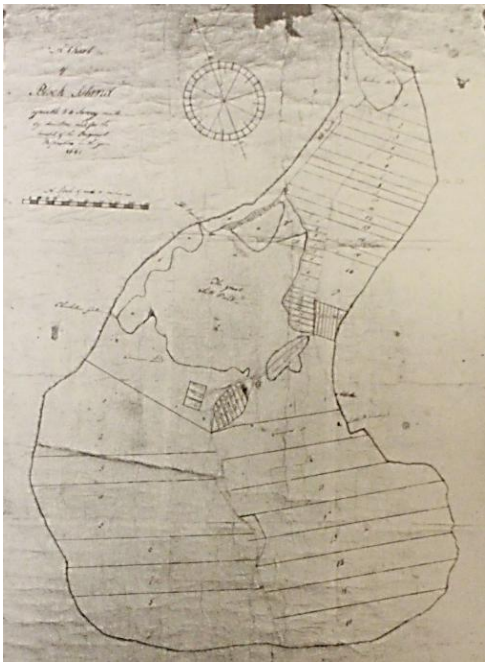
รูปที่ ๒-๗๘ : ในปี ค.ศ. ๑๙๓๗ ได้จัดฉายภาพยนตร์การ์ตูนยาวเรื่องแรก คือ Snow white and the Seven Dwarfs
(ที่มา : www.blockisland.com/article/brief-history-empire-theatre-building/๑๑๙๔๗)

๒) ที่ตั้งและบริเวณโดยรอบ

โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ตั้งอยู่บนเกาะBlock Island เมือง New Sherham รัฐ Rhode Island ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นเกาะที่ชาวยุโรปเข้ามาตั้งรกรากตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๒๐๔ (ค.ศ. ๑๖๖๑) เป็นเกาะที่มีความสำคัญในการเป็นที่พักของคนเดินเรือและเป็นที่พักผ่อนของชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียง

ที่เกาะแห่งนี้มีสถาปัตยกรรมในยุคบุกเบิกที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศในยุโรปเช่น สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน อังกฤษ ซึ่งบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างนั้นได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีชีวิตเพราะมีการใช้งานอาคารต่างๆ ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มจนปัจจุบัน บริเวณโดยรอบนั้นเป็นย่านธุรกิจการค้าทำสำคัญ เช่น ร้านอาหารและโรงแรมเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับ ท่าเรือซึ่งเป็นท่าเดินทางไปมาระหว่างคนในเกาะกับชาวเมืองต่างๆเช่น Rhode Island, Connecticut และ New York

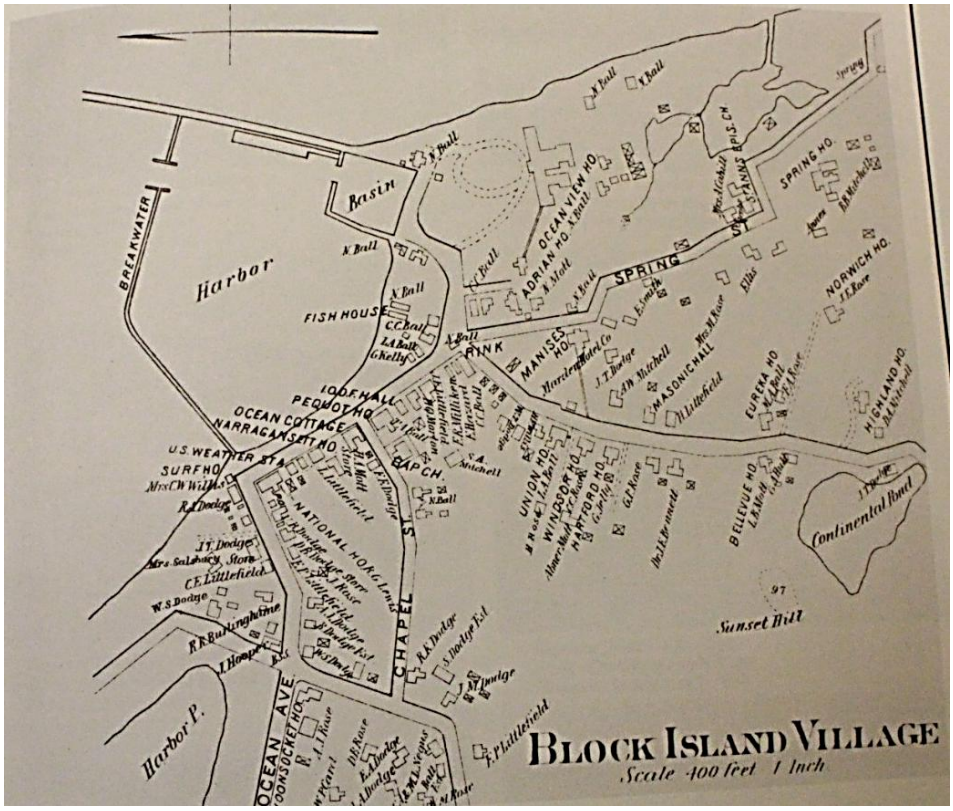
เกาะ Block Island เป็นเกาะที่ตั้งอยู่ในมหาสมุทรแอตแลนติก ทางทิศใต้ของรัฐ Rhode Island อยู่ห่างเมืองนิวพอร์ต ประมาณ ๒๐ ไมล์ และอยู่ห่างเมืองLong Island ไปทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ ๑๕ ไมล์ เกาะมีลักษณะเป็นสามเหลี่ยม มีความยาว ๗ ไมล์ และกว้าง ๓ ไมล์ครึ่ง ต้นไม้และบ่อน้ำจืดขนาดใหญ่ของเกาะทำให้นักบุกเบิกชาวยุโรปสามารถเลี้ยงสัตว์และตั้งรกรากอยู่ได้ตั้งแต่กลางศตวรรษที่ ๑๗ ถึงแม้ว่าในช่วงแรกเกาะBlock Island จะเป็นเพียงท่าเรือเปลี่ยนถ่ายสินค้าและที่พักพ่อค้าทางทะเลมากกว่าจะเป็นที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย แต่ต่อมาก็มีผู้คนมาอาศัยมากขึ้นแต่ตั้งรกรากถาวรในเวลาต่อมา เนื่องจากเป็นเกาะที่อยู่ทางเหนือของสหรัฐอเมริกาจึงมีภูมิอากาศค่อนข้างหนาว และมีพายุกระแสลมแรงในบางฤดูกาล ธุรกิจต่างๆที่มีในเกาะจึงดำเนินเฉพาะในช่วงฤดูร้อนจนถึงฤดูใบไม้ร่วงเท่านั้น และทำอย่างนี้มาตลอดตั้งแต่ร้อยกว่าปีที่แล้วจนถึงปัจจุบัน ซึ่งโรงภาพยนตร์Empire Theatreก็เปิดทำการเป็นฤดูการเช่นเดียวกัน ชื่อ Block Island ได้มาจากพ่อค้าชาวดัชท์ ชื่อAdrian Block ซึ่งมาทำการค้าขายกับอินเดียนแดงเผ่า Manicheans ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๒๐๗ (ค.ศ. ๑๖๖๔) อย่างไรก็ตามมีการสำรวจประชากรอินเดียนแดงที่อยู่ในเกาะBlock Islandพบว่าในปี พ.ศ. ๒๒๐๕ (ค.ศ. ๑๖๖๒) มีคนพื้นเมืองอยู่ ๑๐๐๐ คน แต่ในปี พ.ศ. ๒๓๒๗ (ค.ศ. ๑๗๗๔) มีคนพื้นเมืองเหลือเพียง ๕๑ คน

รูปที่ ๒-๗๙ : แผนที่ในปีพ.ศ. ๒๒๐๔ (ค.ศ.๑๖๖๑)
แสดงการแบ่งพื้นที่ในเกาะBlock Island ในหมู่ผู้ตั้งรกรากในยุคแรกเริ่ม
(ที่มา : ห้องสมุดประจำเมืองเกาะBlock Island)

๓) พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรม

โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๑,๐๐๐ ตารางฟุต มีที่นั่งทั้งหมด ๓๐๐ ที่นั่ง มีพื้นที่เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีสถาปัตยกรรมคล้ายๆ โรงนา ชั้นเดียว หลังคาสูง เป็นไม้พาดคานยาว สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง มีหน้าต่างล้อมรอบด้านล่างและบน ไม่ติดเครื่องทำความร้อนและปรับอากาศ ใช้การเปิดหน้าต่างระบายความอับชื้นและความร้อน มีพัดลมดูดอากาศบนหลังคาและรอบๆด้านบน ซึ่งเทคโนโลยีนี้เป็นเทคโนโลยีที่พบว่าเป็นแบบเดียวกันกับบนฝั่ง Rhode Island เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ใช้เสาและคานทำให้โครงสร้างเป็นแนวตั้งและปูผนังด้วยไม้กระดานยาว เป็นสถาปัตยกรรมของชาวไร่ชาวนาชาวยุโรปอดีต

รูปที่ ๗-๘๐ : แผนที่ปี พ.ศ. ๒๔๓๘ (ค.ศ. ๑๘๙๕)
แสดงให้เห็นที่ตั้งของโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ที่ตั้งอยู่ที่เดิมตั้งแรกแรกจนปัจจุบัน
(ที่มา : ห้องสมุดประจำเมืองเกาะBlock Island)

พื้นที่เวทีด้านหน้าไม่กว้างนักแต่สามารถแสดงละครได้ ส่วนเก้าอี้นั้นเป็นเก้าอี้ชุดเดิมแต่ได้รับการซ่อมแซมอย่างดีมาตลอด ปัจจุบันโรงภาพยนตร์ได้เปลี่ยนจอฉายภาพยนตร์เป็นจอดิจิตอล แต่ยังเก็บเครื่องฉายฟิล์มไว้เพื่อจัดแสดงให้ผู้ชมได้ดู

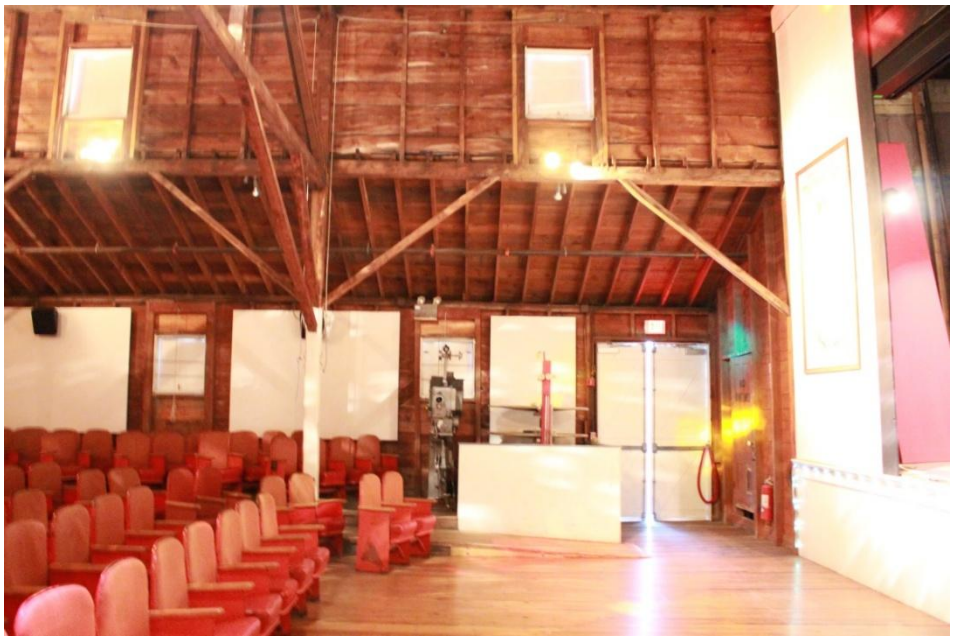
รูปที่ ๒-๘๑ : ด้านหน้าของโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๘๒ : ด้านข้างและหลังของโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๘๓ : หน้าต่างด้านบนและล่างสามารถเปิดเพื่อรับลมระบายอากาศ ทำให้อากาศถ่ายเทได้
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๘๔ : ช่องหน้าต่างจากด้านในโรงภาพยนตร์
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

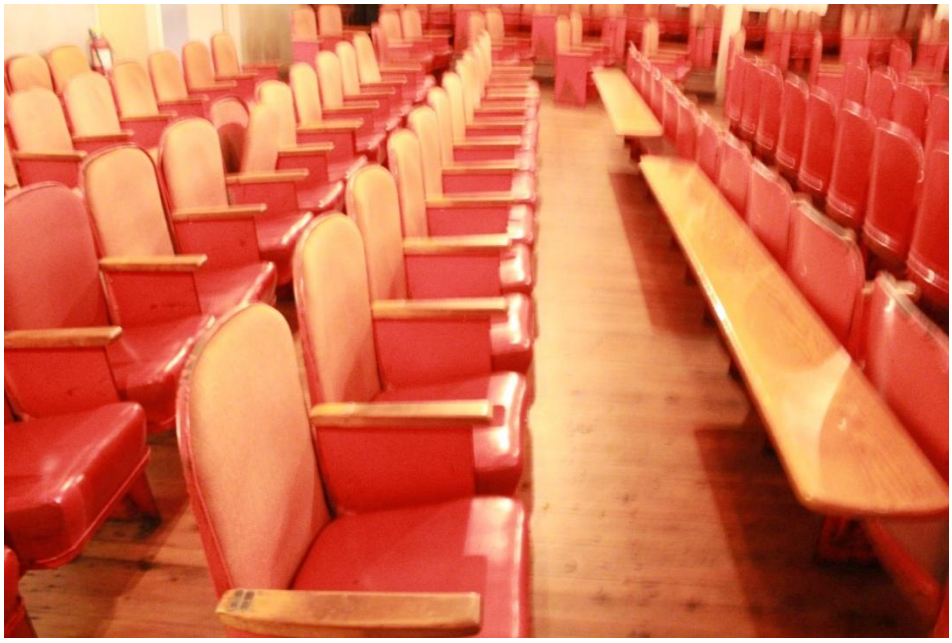
รูปที่ ๒-๘๕ : ทางเข้าโรงภาพยนตร์
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๘๖ : ส่วนนิทรรศการซึ่งนำภาพเก่าของโรงภาพยนตร์ กิจกรรมการแสดง
และหลักฐานต่างๆ ที่เก็บได้จากการบูรณะโรงภาพยนตร์
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๘๗ : ด้านในของโรงภาพยนตร์ที่เปิดเปลือยให้เห็นถึงโครงสร้าง
อันสวยงามของโครงสร้างหลังคาไม้
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๘๘ : เก้าอี้ชมภาพยนตร์ที่มีอายุกว่า ๗๐ ปี มีโต๊ะให้วางของอยู่ด้านหน้า
เก้าอี้สามารถเลื่อนไปข้างหน้าทำให้เอนตัวลงได้ วางบนพื้นที่ทำด้วยไม้
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๘๙ :โครงสร้างหลังคาไม้ด้านบนของเวที เปลือยให้เห็นองค์ประกอบที่มีความงาม ไม่มีฝ้าบุและไม่มีการซับเสียง แต่เสียงที่ได้ยินจากการฉายนั้นมีความสมบูรณ์มาก
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

๔) การบูรณและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์

๔.๑) กระบวนการบูรณะและฟื้นฟู

Gary Poulard ผู้สร้างภาพยนตร์และนักถ่ายทำสารคดี ชาวบอสตัน ได้เคยมาดูภาพยนตร์ที่โรงภาพยนตร์แห่งนี้ และพบว่าโรงภาพยนตร์ได้ปิดตัวลง และเห็นว่าราคาที่ขายได้ตกลงมากเขาจึงซื้อกิจการและดำเนินกิจการต่อ

๔.๒) การบริหารจัดการหลังการบูรณะและฟื้นฟู

๔.๒.๑) คณะทำงาน : ดำเนินการโดย Gary Pollard และผู้ช่วยเท่านั้น

๔.๒.๒) อาสาสมัคร : เป็นอาสาสมัครช่วยดับเพลิงของเมือง

๔.๒.๓) กิจกรรมและรายได้

รายได้ของโรงภาพยนตร์นั้นมาจากการขายบัตรเข้าชม ในราคา ๑๒ เหรียญสำหรับคนทั่วไป และผู้สูงอายุราคา ๑๐ เหรียญ รวมทั้งการขายขนมและน้ำหน้าโรง ซึ่งมีราคาค่อนข้างแพงเมื่อเทียบเคียงกับโรงภาพยนตร์แนวอนุรักษ์ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งสองโรง และโรงภาพยนตร์ Empire Theatre ดำเนินการโดยเอกชนที่แสวงหากำไร นอกจากนั้นยังมีรายได้จากการให้เช่าพื้นที่ด้านซ้ายและขวาของโรงภาพยนตร์เพื่อเปิดเป็นร้านขายเสื้อผ้าและงานศิลปะ เมื่อสอบถามพบว่า รายได้นั้นก็สามารถทำให้เขาดำเนินกิจการต่อไปได้ เพราะโรงภาพยนตร์ตั้งอยู่ในทำเลที่ดี และในเกาะแห่งนี้มีโรงภาพยนตร์เพียงสองแห่ง ซึ่งอีกแห่งอยู่ไกลออกไปมาก ดังนั้น ชาวเมืองจึงนิยมมาชมภาพยนตร์เมื่อเปิดฉายในฤดูร้อนจนถึงฤดูใบไม้ร่วง

รูปที่ ๒-๙๐ : ห้องจำหน่ายบัตรชมภาพยนตร์อายุ ๑๐๐ ปี
ซึ่งโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ตั้งราคาค่าบัตรไว้สูง
กว่าที่อื่น คือ ๑๐ เหรียญ สำหรับผู้สูงอายุ และ ๑๒ เหรียญสำหรับคนทั่วไปซึ่งโดยทั่วไป
ขณะที่ในสหรัฐอเมริการาคาบัตรชมภาพยนตร์อยู่ที่ ๗-๘ เหรียญ
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๙๑ : อีกแหล่งรายได้ คือ การขายของขบเคี้ยวและเครื่องดื่มระหว่างชมภาพยนตร์ ซึ่งขายโดยเจ้าของกิจการ
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

การระดมทุนนั้น Gary ได้ระดมทุนเพื่อมาซื้อจอดิจิตอลเพียงครั้งเดียว โดยมีการรณรงค์ในแนวทางว่าหากไม่มีจอดิจิตอลโรงภาพยนตร์ต้องปิดตัวลง เนื่องจากในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ บริษัท Twenty Century Fox ได้ประกาศว่าจะไม่มีฟิล์มหนัง ๓๕ มิลลิเมตรจำหน่ายอีกต่อไป ซึ่งทำให้ไม่สามารถใช้เครื่องฉายที่มีมาแต่เดิมได้ หนังสมัยใหม่ล้วนแล้วแต่สร้างในระบบดิจิตอลทั้งสิ้น จึงจำเป็นต้องมีโครงการรับเงินบริจาคจากชุมชน เพื่อให้โรงภาพยนตร์ไม่ต้องปิดตัวลงเป็นจำนวนเงิน ๗๐,๐๐๐ เหรียญ และโครงการ “Go Digital or Go Dark” นี้ประสบความสำเร็จได้งบประมาณตามจำนวน ทำให้กิจการโรงภาพยนตร์ดำเนินต่อไปได้ ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปชมภาพยนตร์ในวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๘ ซึ่งเป็นวันแรกที่เปิดทำการในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ พบว่าโรงภาพยนตร์ได้มีระบบเสียงที่ดี และภาพยนตร์มีความคมชัด และอากาศภายในโรงภาพยนตร์มีความเย็นมาก เนื่องจากไม่ได้ติดตั้งเครื่องทำความร้อน ซึ่งผู้ชมควรจะต้องเตรียมเสื้อผ้ากันหนาวให้พร้อม แต่หากถ้าฉายในฤดูร้อนที่มีอากาศร้อนมากทางโรงภาพยนตร์ก็มีระบบพัดลมระบายอากาศช่วย แต่อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ชมในสมัยปัจจุบันได้ย้อนยุคไปในสมัยที่ยังไม่มีเครื่องปรับอากาศและเครื่องทำความร้อนได้เป็นอย่างดี

รูปที่ ๒-๙๒ : จอภาพยนตร์ดิจิตอลและเครื่องฉายที่ชาวเมืองช่วยกันบริจาคเงินช่วยจำนวน ๗๐,๐๐๐ เหรียญ
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

๔.๓) องค์ประกอบประจำย่าน

เนื่องจากโรงภาพยนตร์Empire Theatreตั้งอยู่บนถนน Water ซึ่งเป็นถนนสายหลักของเมืองตั้งแต่เริ่มตั้งเมือง จึงมีกิจการการค้าที่สำคัญต่างๆเช่น ร้านอาหารและโรงแรมสำคัญต่างๆ ตั้งอยู่ในถนนเดียวกัน และ Empire Theatre เป็นโรงภาพยนตร์เพียงแห่งเดียวของย่างท่าเรือเก่า ซึ่งมีชาวเมืองทำธุรกิจและนักท่องเที่ยวมาพักและเดินในบริเวณนี้มาก องค์ประกอบในย่านจึงส่งเสริมรายได้และการอยู่รอด

ของโรงภาพยนตร์ไปด้วยกัน โรงภาพยนตร์ช่วยเติมเต็มให้ย่านท่าเรือเก่ามีความสมบูรณ์ กิจกรรมประเภทร้านอาหารและร้านค้าต่างๆก็เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยให้ธุรกิจของโรงภาพยนตร์ดำเนินต่อไปได้

รูปที่ ๒-๙๓ : ท่าเรือเก่าที่มีเรือโดยสารออกจากท่าทุกวัน วันละสามเที่ยว
ด้านหลังเป็นถนนที่โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ตั้งอยู่
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๙๔ : โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์ตั้งอยู่ในทำเลที่มองเห็นทะเลได้
และเป็นบริเวณที่มีนักท่องเที่ยวเดินผ่าน
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๒-๙๔ : ถนน Water Street ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงภาพยนตร์ Empire Theatre เป็นถนนสายสำคัญ และเป็นย่านธุรกิจที่ดำเนินกิจการต่อเนื่องมาตั้งแต่ สองร้อยปีก่อน ธุรกิจส่วนใหญ่เป็นร้านอาหารและโรงแรม (ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

โรงภาพยนตร์ Empire Theatre เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการจัดการโรงภาพยนตร์ทั้งด้านการบูรณะและฟื้นฟูกายภาพและการบริหารจัดการ ที่สามารถนำรูปลักษณ์อัตลักษณ์แบบดั้งเดิมกลับมาใช้ และยืนหยัดในความคิดที่จะให้ประชาชนได้ชมโรงภาพยนตร์แบบดั้งเดิม และผสมผสานกับความเปลี่ยนแปลงของโลกภาพยนตร์ เพื่อความอยู่รอดของผู้ดำเนินกิจการ ซึ่งย่อมต้องได้รับความช่วยเหลือจากชาวเมืองผู้ต้องการให้โรงภาพยนตร์ดำเนินการต่อไป เพื่อเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของย่าน และของเมือง

สรุปกรณีศึกษาต่างประเทศในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์เก่าทั้งสามแห่งคือ โรงภาพยนตร์ลูคัสเธียเตอร์ โรงภาพยนตร์แคโรไลน่าเธียเตอร์ และโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์เธียเตอร์เป็นการศึกษาเพื่อนำกระบวนการบูรณะและวิธีการจัดการหลังการบูรณะเพื่อนำมาปรับใช้กับโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี จากการศึกษาพบว่า โรงภาพยนตร์ทั้งสามแห่งมีอายุใกล้เคียงกับโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี และเป็นโรงภาพยนตร์ที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์เอาไว้จากการที่โรงภาพยนตร์จะถูกทุบทำลาย จนทำให้ภาครัฐให้ความสำคัญและร่วมมือในการอนุรักษ์โรงภาพยนตร์ไว้ด้วยกัน ด้วยเงินทุนจากภาครัฐ และจากการระดุมทุนบริจาค รวมทั้งการร่วมแรงในการจัดการของภาคเอกชนและประชาชนท้องถิ่น จนทำให้สามารถบูรณะโรงภาพยนตร์ทั้งสามแห่งสำเร็จด้วยดี ส่วนภาคด้านการจัดการหลังจากการบูรณะนั้น ต่างก็มีพนักงานผู้ดำเนินการและมีอาสาสมัครช่วยเหลือ รวมทั้งมีการหารายได้จากการจัดฉายภาพยนตร์ จัดการแสดง ขายเครื่องดื่ม รวมทั้งการให้เช่าสถานที่ รายได้ยังมาจากการรับบริจาคและการช่วยเหลือจากภาครัฐ จึงช่วยให้กิจการโรงภาพยนตร์สามารถดำเนินต่อไปได้

เป็นที่น่าสังเกตว่า หลังจากการบูรณะทางกายภาพแล้ว โรงภาพยนตร์ทุกแห่งมีหน้าที่สื่อความหมายคือการฉายภาพยนตร์ต่อไป ทุกแห่งนั้นได้คำนึงถึงการฟื้นฟูองค์ประกอบภายในทั้งจอภาพยนตร์ เครื่องเสียง เก้าอี้ เพื่อปรับปรุงนำมาใช้ใหม่ เพื่อให้โรงภาพยนตร์กลับมามีชีวิตตามเดิมแทนการบูรณะแต่เพียงกายภาพเพียงอย่างเดียว การนำอาคารกลับมาใช้ใหม่ในฐานะโรงภาพยนตร์จึงเป็นการรักษาความแท้(Authentic) ที่สมบูรณ์แบบอย่างหนึ่ง

บทที่ ๓
ประวัติศาสตร์ย่านนางเลิ้งและพัฒนาการของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

โรงหนังนางเลิ้ง หรือโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ตั้งอยู่บริเวณย่านนางเลิ้ง ซึ่งเป็นย่านเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยเริ่มสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ โดยตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ต่อเนื่องทางฝั่งตะวันออกของกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งเกิดจากการขยายตัวของพื้นที่และความเจริญ และหนึ่งในนั้นคือ โรงหนังนางเลิ้งที่เป็นบริการสาธารณะที่สำคัญเช่นเดียวกันกับตลาดนางเลิ้ง ตลาดบกแห่งแรกของกรุงเทพมหานคร

๓.๑ กำเนิดคำว่า “นางเลิ้ง”

กำเนิดของคำว่า “นางเลิ้ง” นั้นนักวิชาการมีการสันนิษฐานหลากหลายทาง ในปัจจุบันเชื่อว่ามาจากคำภาษาเขมร จากคำว่า “ฉนังเพิง” ซึ่งแปลว่า โอ่งใส่น้ำ และสอดคล้องกับคนพื้นถิ่นเดิมซึ่งเป็นชาวเขมรที่ถูกกวาดต้อนมายังกรุงเทพมหานครตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ โดยได้ทำมาหากินด้วยการผลิตเครื่องปั้นดินเผาขาย ทำให้คนส่วนใหญ่เรียกบริเวณนี้ว่า “ฉนังเพิง” และกร่อนคำมาเป็น “นังเลิง” และ “นางเลิ้ง” ในที่สุด (สุภาภรณ์, ๒๕๕๓)

ส่วนบางคนเชื่อว่ามาจากภาษามอญ “อีเลิ้ง แปลว่า ภาชนะใส่น้ำ ซึ่งคนมอญได้ผลิตภาชนะใส่น้ำที่เรียกว่า “อีเลิง” นำใส่เรือมาขายจากอำเภอสามโคกจังหวัดปทุมธานี (ศันสนีย วีระศิลป์ชัย, ๒๕๔๐) และมีกลุ่มมอญที่อยู่ตรงข้ามวัดญวณสะพานขาวปั้นตุ่มที่เรียกว่า “อีเลิ้ง” นี้ออกมาขายในบริเวณนี้ จึงทำให้ผู้สัญจรไปมาเรียกบริเวณนี้ว่า “อีเลิ้ง” และเปลี่ยนเป็นนางเลิ้งในภายหลัง

ลีดอม เลฟเฟอร์ท (Leedom Lefferts) นักมานุษยวิทยาด้านเครื่องปั้นดินเผา ได้ให้ข้อสังเกตว่า “เครื่องปั้นดินเผาของเขมรและมอญมีข้อแตกต่างกันคือ วิธีการเผาของเขมรนั้นไม่ต้องใช้เตาเผา ส่วนของมอญนั้นเขาต้องใช้เตาเผาเพราะมอญผลิตตุ่มและภาชนะใส่น้ำใบใหญ่และมีขนาดหนัก ในขณะที่เขมรนั้นผลิตเครื่องปั้นดินเผาไว้เป็นภาชนะในครัวเรือนมากกว่า” เพราะฉะนั้นหากอยากหารากที่มีของคำว่านางเลิ้ง ควรจะลองหาเตาเผาบริเวณสะพานขาวที่เชื่อว่ามีคนมอญอาศัยอยู่ และหากคิดว่าคำว่า นางเลิ้ง กร่อนมาจากคำว่า โอ่งหรือตุ่มใส่น้ำขนาดใหญ่ ก็น่าจะมาจากคำว่า อีเลิ้ง ซึ่งเป็นภาษามอญ แต่ถ้าเชื่อว่านางเลิ้งมาจากภาษาเขมรนั้นก็คำว่านางเลิ้ง ก็จะไม่ได้แปลว่าตุ่มหรือโอ่งขนาดใหญ่ แต่น่าจะเป็นภาชนะใส่น้ำแทน (สัมภาษณ์, ๒๕๕๘) เอีย ดาริท (Ea Darith) นักโบราณคดีด้านเครื่องปั้นดินเผา รองผู้อำนวยการAPSARA ประเทศกัมพูชา (Department of conservation of monuments outside Angkor Park, Apsara Authority) ให้ความเห็นไปในทางเดียวกันว่า “โดยทั่วไปเครื่องปั้นดินเผาไม่ต้องการเตาเผา แต่ในบางครั้งก็เผาด้วยเตาเผาได้ ส่วนเครื่องปั้นดินเผาที่มาจาก จังหวัดกำปงชนางนั้นไม่ต้องใช้เตาเผา และในยุคก่อนนั้นเครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ก็เป็นภาชนะสำคัญของคนในยุคนั้นทีเดียว” (สัมภาษณ์, ๒๕๕๘) นอกจากนั้นชาป เปรม (Chap Prem) อาจารย์จากคณะCommunity Development and Social Sciences มหาวิทยาลัยMean Chey ประเทศ

กัมพูชาได้ให้ข้อสังเกตเรื่องภาษาว่า “ในภาษาเขมรนั้น คำว่า Chhanang หรือ ชนาง หมายถึง ภาชนะดินเผาส่วน เลิ้งน่าจะมาจากคำว่า Lueng ลวง ซึ่งหมายถึงสีเหลือง เพราะฉะนั้นคำว่า “ชนางลวง” เป็นภาษาเขมรแปลว่าภาชนะเครื่องปั้นดินเผาที่มีสีเหลือง หรือ Luong อาจหมายถึงกษัตริย์ก็ได้ ซึ่งเป็นภาชนะที่ใช้ในครัวเรือนที่มีขนาดไม่ใหญ่นัก” ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องภูมินาม (Toponym) ในการเรียกชื่อสถานที่ที่มีที่มาจากกิจกรรมในท้องถิ่นซึ่งชาวเขมรซึ่งอยู่ในถิ่นนี้ได้ปั้นเครื่องใช้สอยขนาดเล็กๆออกจำหน่าย ทำให้ผู้คนเรียกพื้นทีนี้ว่า “ชนางลวง” และกร่อนคำมาเป็นนางเลิ้งในที่สุด

อย่างไรก็ตามคำว่า “นางเลิ้ง” ปรากฏครั้งแรกในเอกสารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.๒๔๑๑ - ๒๔๕๓) จากการที่กำหนดเป็นตำบลนางเลิ้ง และอำเภอนางเลิ้ง ต่อมาจึงมีการนำชื่อนางเลิ้งไปใช้กับอาคารสถานที่ต่างๆ เช่น โรงพักตลาดนางเลิ้ง ตลาดนางเลิ้ง สนามม้านางเลิ้ง และโรงหนังนางเลิ้งในเวลาต่อมา

๓.๒ ประวัติศาสตร์โรงหนังนางเลิ้งและย่านนางเลิ้ง

การที่จะทำความเข้าใจการใช้พื้นที่ย่านนางเลิ้งจึงควรที่จะทำความเข้าใจกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่ย่านนางเลิ้งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสรุปได้จากการศึกษาของมูลนิธิสำนักวิจัยและพัฒนาชุมชนเมือง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางการศึกษาเป็น ๓ ยุคสมัยตามความสัมพันธ์ของพื้นที่ย่านนางเลิ้งและโรงหนังนางเลิ้ง ตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบันดังนี้ คือ ๑)ยุคก่อนตั้งโรงหนังนางเลิ้ง ๒) ยุครุ่งเรืองของโรงหนังนางเลิ้งและศาลาเฉลิมธานี ๓) ยุคเสื่อมถอยของศาลาเฉลิมธานี (ผู้วิจัยใช้คำว่าโรงหนังนางเลิ้งในยุคที่บริษัทพยนตร์พัฒนากรเป็นเจ้าของ และศาลาเฉลิมธานีเมื่อบริษัทสหศีนีมาเป็นเจ้าของ)

๓.๒.๑ ยุคก่อนตั้งโรงหนังนางเลิ้ง

- **สมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๓ (พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๓๙๔)**

บริเวณที่เป็นย่านนางเลิ้งในปัจจุบันมีชื่อเรียกหลากหลายชื่อ เช่น ตำบลคอกกระบือ ทุ่งส้มป่อย บ้านสนามควาย เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกกำแพงเมืองพระนคร สภาพพื้นที่โดยทั่วไปรกร้างว่างเปล่ามีบ้านเรือนอยู่อย่างกระจัดกระจาย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ของทางราชการซึ่งมีไว้เลี้ยงช้างหลวงที่ไม่ได้ขึ้นระวาง นอกจากนี้ย่านนางเลิ้งยังเป็นพื้นที่พระราชทานให้เชลยสงครามและชาวต่างชาติเข้ามาตั้งบ้านเรือนอีกด้วย เพราะฉะนั้นในบริเวณนี้จึงเป็นย่านที่ประกอบด้วยผู้คนหลากหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ทั้งชาวเขมร มุสลิม และจีน

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้พระราชทานที่ดินในบริเวณนี้ให้แก่เชลยศึกชาวเขมรประมาณ ๕๐๐ ครอบครัว ช่วงประมาณปี พ.ศ. ๒๕๗๓ ชาวไทยมุสลิมทางภาคใต้ได้ติดตามทัพของพระยาบรมหาประยูรวงศ์ที่ลงไปปราบกบฏทางภาคใต้ให้ขึ้นมาอาศัยยังกรุงเทพมหานคร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้เป็นไพร่หลวงทำงานสร้างวัดสังกัดกรมเกณฑ์บุญ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการฝึกหัดทำงานช่างศิลป์ ซึ่งในปัจจุบันทายาทของคนกลุ่มนี้ยังอยู่ที่บริเวณชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน หรือวัดแคนางเลิ้ง เช่น ทายาทคณะโขน ละครครูพูน เรืองนนท์ ที่ยังคงประกอบอาชีพการแสดงโขนละคร ในสมัยเดียวกันนี้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองแสนแสบต่อ

จากคลองมหานาค ตัดไปออกแม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำให้เกิดความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง มีผู้คนสัญจรและเกิดการค้าแลกเปลี่ยนมากขึ้นทำให้ผู้คนอพยพมาบริเวณบ้านสนามควายมากขึ้น (สุภาภรณ์ จินดามณีโรจน์, ๒๕๓๓)

- **สมัยรัชกาลที่ ๔ ถึงต้นรัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๓๙๔ - ๒๔๓๐)**

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำริขยายเมืองออกไปทางตะวันออก มีการขุดคลองรอบพระนครอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งได้รับพระราชทานนามว่า “คลองผดุงกรุงเกษม” หรือ “คลองคูพระนครชั้นนอก” ในปี พ.ศ. ๒๓๙๔ โดยมีลักษณะเป็นแนวขนานกับคลองรอบกรุงซึ่งขุดไว้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ มีความกว้าง ๑๐ วา ลึก ๖ ศอกยาว ๑๓๗ เส้น สิ้นค่าใช้จ่าย ๓๙๑ ชั่ง ๑๓ ตำลึง ๑ บาท ๑ เฟื้อง ใช้เวลาประมาณ ๑ ปี แล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๕ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อป้องกันพระนครจากข้าศึก และ ได้พัฒนากลายเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าต่อมาเมื่อมีการขยายตัวของประชากรมากขึ้น การสัญจรเริ่มแออัดเมื่อมีผู้คนอพยพมาอยู่อาศัยและทำการค้าในบริเวณนี้มากขึ้น มีเรือสินค้าและแพสินค้าเพิ่มมากขึ้น และต่อมาได้มีการพัฒนารูปแบบการคมนาคมทางบกขึ้น ซึ่งได้มีการตัดถนนใหม่หลายสาย ทำให้รูปแบบการค้ามีการปรับตัว และได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการค้าขายทางน้ำมาเป็นค้าขายทางบก จึงเกิดเป็นตลาดบกแห่งแรก คือ “ตลาดนางเลิ้ง” ซึ่งในยุคนี้พื้นที่โรงภาพยนตร์นางเลิ้งยังเป็นพื้นที่ว่างเปล่ายังไม่มีสิ่งก่อสร้างใดๆ

จากแผนที่ (แผนที่๓-๑) จะเห็นได้ว่ามีคลองผดุงกรุงเกษม คลองมหานาค และมีการตัดถนนครสวรรค์ และถนนเส้นสำคัญหลักๆหลายเส้นและมีถนนที่ตัดจากบริเวณถนนกรุงเกษมตัดผ่านบริเวณย่านนางเลิ้ง เพื่อเชื่อมไปถึงถนนเจริญกรุง มุ่งสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนตรอกที่เห็นในปัจจุบันยังมีได้มีการกล่าวถึงด้วยเป็นพื้นที่ว่างเปล่ายังไม่ปรากฏชุมชนอยู่อาศัยเด่นชัดนัก

แผนที่ ๓-๑ : ย่านนางเลิ้งในปี พ.ศ. ๒๔๓๑

(ที่มา : กรมแผนที่ทหาร แผนที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๔๗๔ (๒๕๒๗))

- **สมัยปลายรัชกาลที่ ๕ (ประมาณ พ.ศ. ๒๔๒๐ - ๒๔๕๗)**

ในยุคนี้เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของย่านนางเลิ้ง กล่าวคือด้วยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้เป็นแบบตะวันตก ดังที่พระองค์ได้ทรงพบเห็นเมื่อครั้งเสด็จประพาสต้น ซึ่งการขยายเมืองกรุงเทพมหานครในด้านตะวันออกมีการขยายพื้นที่เมืองโดยการสร้างถนนราชดำเนินเชื่อมพระบรมมหาราชวัง และสร้างพระราชวังดุสิต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพื้นที่รอบคูเมืองย่านนางเลิ้งให้แก่พระราชโอรส พระราชธิดาสร้างวัง เป็นเหตุให้พื้นที่ในบริเวณนี้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากมีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยตั้งชุมชนรอบๆ วังของเจ้านายเหล่านี้ เช่น

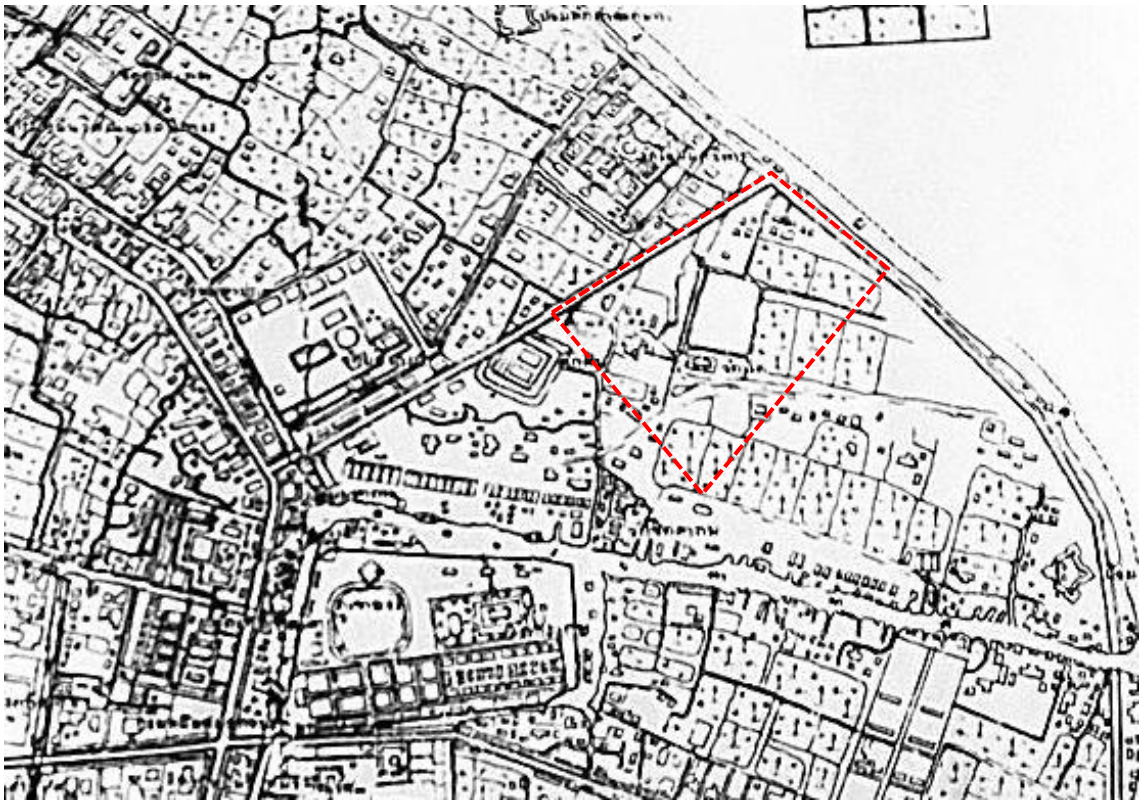
๑) วังจอมพลกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช (วังมหานาค) พ.ศ. ๒๔๔๓ โดยวังได้ถูกแบ่งเป็นหลายส่วนหลังจากที่กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชสิ้นพระชนม์ ส่วนที่เป็นตำหนักใหญ่ได้รื้อกลายเป็นตลาดมหานาค และส่วนที่ประทับของพระธิดายังคงเป็นที่อาศัยของราชสกุลจิรประวัติ

๒) วังกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ (วังนางเลิ้ง) พ.ศ. ๒๔๔๕ ปัจจุบัน คือ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตพณิชยการพระนคร แต่สิ่งก่อสร้างแต่เดิมถูกรื้อทิ้งหมดแล้วเหลือแต่เพียงอาคารไม้ขนาดเล็กของหม่อมคนหนึ่งของกรมหลวงชุมพรฯ

๓) วังกรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร (วังสะพานขาว) พ.ศ. ๒๔๕๐ ตำหนักที่ประทับของกรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกรถูกนำมาใช้เป็นที่ทำการของกรมประชาสงเคราะห์

๔) วังสมเด็จฯกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (วังวรดิศ) ปัจจุบันยังรักษาไว้เป็นพิพิธภัณฑ์วังวรดิศ และห้องสมุดกรมพระยาดำรงราชานุภาพ และบางส่วนยังเป็นที่ประทับของเชื้อสายสกุลดิสกุล

๕) บ้านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี อาคารบ้านท่านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีปัจจุบันเป็นโรงเรียนอนุบาลจุลนาค ซึ่งโรงเรียนใช้เพียงพื้นที่ชั้นล่าง ชั้นสองยังคงเป็นห้องเก็บหนังสือของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี และชั้นสามยังคงเป็นหอพระ

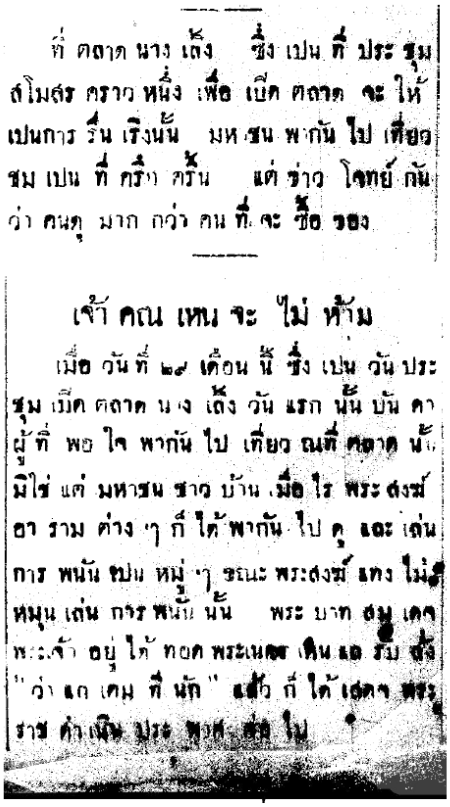
แผนที่ ๓-๒: ย่านนางเลิ้งในปี พ.ศ. ๒๔๔๐
(ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)

ตลาดนางเลิ้ง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดเกล้าให้สร้าง “ตลาดนางเลิ้ง” ขึ้นเมื่อมีการสร้างพระราชวังดุสิต โดยได้สร้างโรงแถวหรือตึกแถวและบ่อนไปพร้อมๆ กัน ซึ่งมีการเปิดตลาดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ ดังมีบันทึกไว้ดังนี้

ที่ตลาดนางเลิ้งที่เป็นที่ประชุมสโมสรคราวหนึ่งเพื่อเปิดตลาดจะเป็นการรื่นเริงนั้น มหาชนพากันไปเที่ยวชมเป็นที่ครึกครื้น แต่ข่าวโจทย์กันว่าคนดูมากกว่าคนที่ซื้อของ

เจ้าคุณเห็นจะไม่ห้าม เมื่อวันที่ ๒๙ เดือนนี้ซึ่งเป็นวันประชุมเปิดตลาดนางเลิ้งวันแรกนั้นบันดาผู้ที่พอใจพากันไปเที่ยว ณ ที่ตลาดนั้น มิใช่แต่มหาชนชาวบ้านเมื่อไร พระสงฆ์อารามต่างๆ ก็พากันไปดูและเล่นการพนันเป็นหมู่ๆ ขณะพระสงฆ์แทงไม้หมุนเล่นการพนันนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทอดพระเนตรเห็น แลรับสั่งว่า “แกเต็มทีนัก” แล้วก็ได้เสด็จพระราชดำเนินต่อไป

ที่ ตลาด นาง เล้ง ซึ่ง เปน ที่ ประ ชุม
สโมสร กราว หนึ่ง เพื่อ เบิด ตลาด จะ ให้
เปนการ รื่น เริงนั้น มห ชน พากัน ไป เที่ยว
ชม เปน ที่ กรึก กรื้น แต่ ชาว โจทย์ กัน
ว่า คนดู มาก กว่า คน ที่ จะ ซื้อ ของ

เจ้า คณ เหน จะ ไม่ ห้าม

เมื่อ วันที่ ๒๙ เดือน นี้ ซึ่ง เปน วัน ประ
ชุม เบิด ตลาด นาง เล้ง วัน แรก นั้น บัน ดา
ผู้ที่ พอ ใจ พากัน ไป เที่ยว ณที่ ตลาด นั้น
มิใช่ แต่ มหาชน ชาว บ้าน เมือ ไร พระ สงฆ์
อา ราม ต่าง ๆ ก็ ได้ พากัน ไป ดู และ เล่น
การ พนัน ขัน หมู่ ๆ ฉณะ พระสงฆ์ แทง ไม่ถ
หมุน เล่น การ พนัน นั้น พระ บาท สม เดจ
พระเจ้า อยู่ ได้ ทอด พระเนตร เห็น จะ รับ สั่ง
ว่า แก เคม ที่ นัก แล้ว ก็ ได้ เสดจ พระ
ราช ดำเนิน ประ พาส ต่อ ไป

รูปที่ ๓-๑ : บางกอกสมัย ฉบับวันที่ ๓๐ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๘

(ที่มา : บางกอกสมัย ฉบับวันที่ ๓๐ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒) หน้า ๑๓ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าให้ตัดถนนผ่านหน้าตลาดนางเลิ้งขึ้น เรียกว่าถนนหน้าตลาด หรือถนนนครสวรรค์ในปัจจุบัน และทำให้เกิดการอพยพของผู้คนเข้ามาอาศัยและค้าขายในบริเวณนี้มากขึ้น และโปรดเกล้าฯให้มีการสร้างตึกฝรั่ง หรือ ตึกแถวตามแนวถนนเพื่อการค้าขายด้วยทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ และต่อมาก็มีการตั้งโรงฝิ่นและโรงมหรสพขึ้นในบริเวณตลาด ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าคือ บริเวณโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีหรือโรงหนังนางเลิ้งในปัจจุบัน จากหลักฐานที่ว่ามีการแสดงหนังเร่ต่างๆ อาทิ หนังญี่ปุ่นในบริเวณนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๓๘

ความเจริญของย่านนางเลิ้งนั้นเห็นได้จากการที่มีรถรางสายแดงผ่านหน้าตลาดนางเลิ้ง ซึ่งเป็นรถรางที่เปิดบริการในปีพ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นรถรางสายปากคลองตลาด-เทเวศร์ (ผ่านปากคลองตลาด – วัดสามปลื้ม – สี่แยกวัดตึก – สี่แยกสะพานดำ – ภูเขาทอง – สี่แยกหลานหลวง – นางเลิ้ง - เทเวศร์) ซึ่งทำให้ ย่านนางเลิ้งสามารถเข้าถึงได้ง่ายและหลากหลายทั้งทางเรือ ทางบก ทั้งด้วยรถลากและรถราง

๓.๒.๒ ยุครุ่งเรืองโรงหนังนางเลิ้งและศาลาเฉลิมธานี

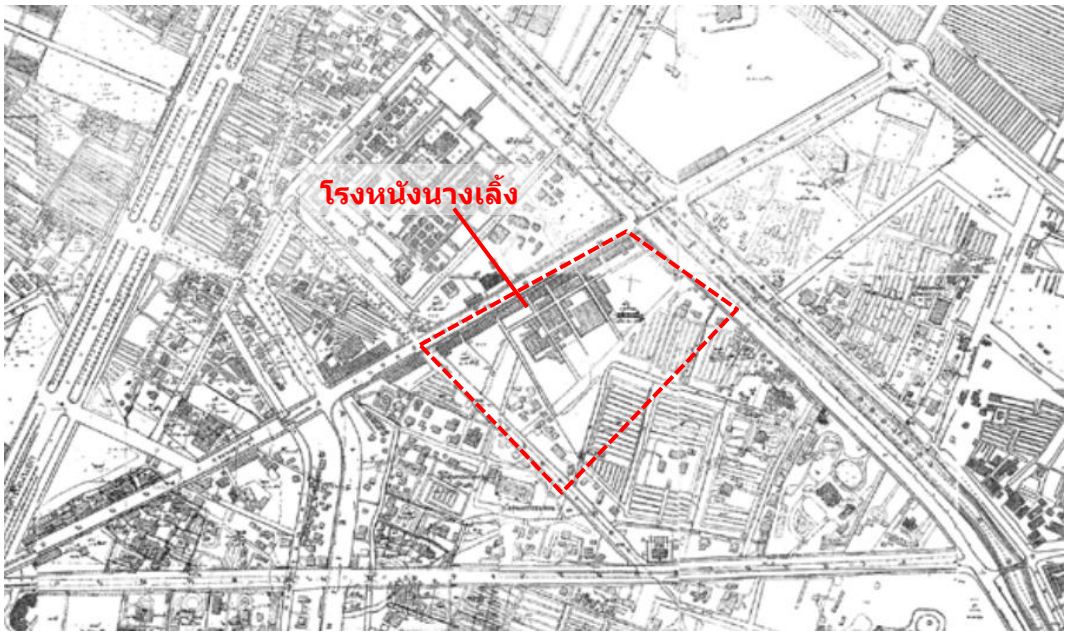
- **สมัยรัชกาลที่หก-รัชกาลที่ ๙ พ.ศ. ๒๔๕๘- ๒๕๐๕ กำเนิดโรงหนังนางเลิ้ง และยุครุ่งเรือง**

ในปีพ.ศ. ๒๔๕๘ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการกำหนดให้บริเวณย่านนางเลิ้งเป็นอำเภอ ซึ่งมีขอบเขตพื้นที่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง โดยทิศเหนือมีเขตตั้งแต่คลองข้างวัดมกุฏกษัตริยารามไปตามคลอดผดุงกรุงเกษมจนถึงสะพานจตุรภักตร์ ทิศตะวันออกตั้งแต่สะพานจตุรภักตร์

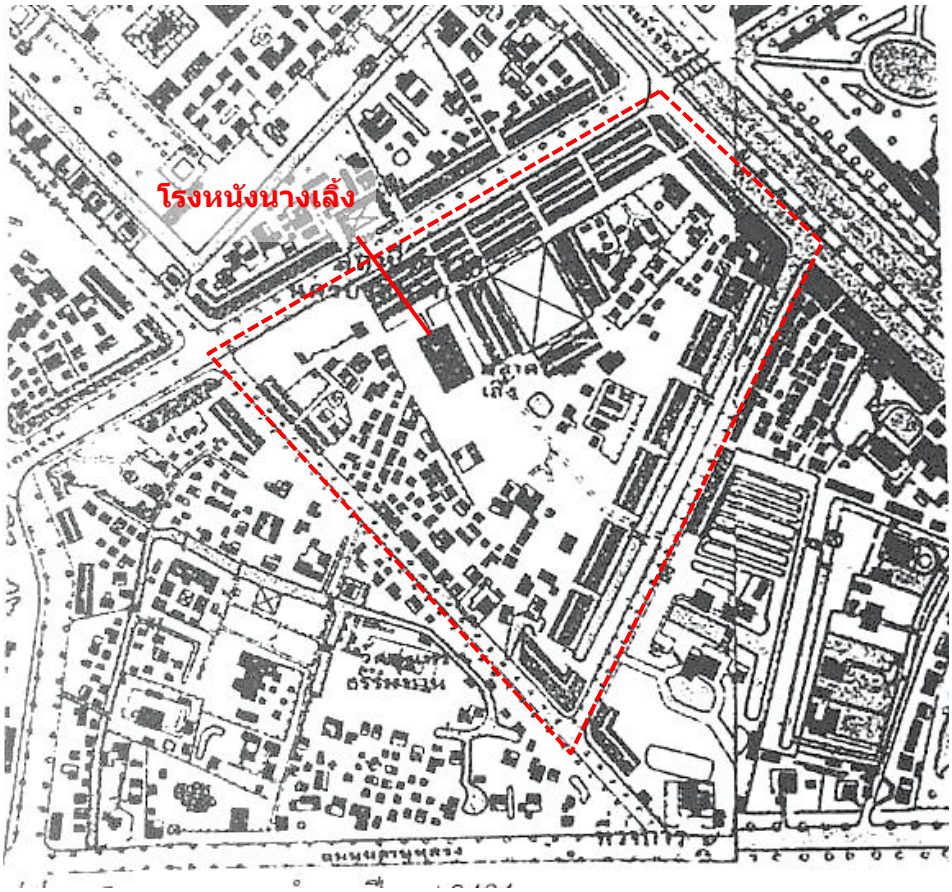
ถึงสี่แยกมหานาค ทิศใต้ตั้งแต่สี่แยกมหานาคจนถึงพระบรมพรรพต ทิศตะวันตกตั้งแต่บริเวณพระบรมบรรพต ไปตามคลองบางลำพูถึงปากคลองวัดตรีทศเทพไปจนถึงคลองข้างวัดมกุฎกษัตริยาราม (กรมศิลปากร, ๒๕๒๕ :๙๗) ในยุคนี้ได้เริ่มมีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ ซึ่งยังใช้เป็นร้านค้าอยู่ในปัจจุบันและได้รับการบูรณะจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เมื่อไม่นานมานี้ ซึ่งเป็นด้านหน้าของบ้านของเจ้าพระยาราชศุภมิตร เจ้ากรมวังในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีการนำชื่อสกุลมาตั้งเป็นชื่อถนนและชุมชนศุภมิตร เพื่อเป็นเกียรติแก่ท่านเจ้าของที่ดิน

จากการขยายพื้นที่ดังกล่าวทำให้ความเจริญได้เข้ามาสู่ย่านนางเลิ้ง มีบันทึกว่าในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ มีบริษัทหนังเร่ต่างประเทศได้นำหนังมาฉายในประเทศไทย ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพื้นที่หลายที่จากโรงมหรสพทั่วไปที่มีการแสดงต่าง เช่น จำอวด ลำเก และหนังเร่ รวมทั้งย่านนางเลิ้งด้วยเพื่อสร้างเป็นโรงหนัง

“โรงหนังนางเลิ้ง” ได้เปิดฉายเป็นครั้งแรกเมื่อวันพุธที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ สร้างโดยบริษัทพยนตร์พัฒนาการโดยมีลักษณะเป็นอาคารไม้สองชั้น ภายในมีม้านั่งยาวเรียงกัน ดังที่ได้รับการบันทึกในหนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ฉบับวันศุกร์ที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ว่า “ขอแจ้งความให้ท่านทั้งหลายทราบทั่วกันว่าบัดนี้การปลูกสร้างโรงหนังนางเลิ้งของบริษัทพยนตร์พัฒนาการได้แล้วเสร็จเรียบร้อยแล้ว สถานที่สะอาดสะอ้าน สมควรแก่ท่านทุกชั้นบรรดาศักดิ์จะได้เป็นที่พักผ่อนอารมณ์ กำหนดจะเปิดฉายตั้งแต่วันพุธที่ ๑๘ เดือนนี้เป็นต้นไป”

แผนที่ ๓-๓ : ย่านนางเลิ้งในปี พ.ศ. ๒๔๕๐
(ที่มา: กรมแผนที่ทหาร)

แผนที่ ๓-๔ : ย่านนางเลิ้งในปี พ.ศ.๒๔๖๔

(ที่มา: กรมแผนที่ทหาร)

สถาปัตยกรรมที่สำคัญในย่าน ประกอบด้วย อาคารตลาดนางเลิ้ง โรงหนังนางเลิ้งซึ่งเป็นโรงหนังไม้ ตึกแถวถนนนครสวรรค์ ตึกแถวถนนกรุงเกษม และตึกแถวถนนศุภมิตร โดยชุมชนจะตั้งถิ่นฐานหนาแน่นบริเวณ วัดแค และบริเวณตรอกสะพานยาวซึ่งเป็นตรอกที่นำไปสู่โรงหนังนางเลิ้ง จึงทำให้ไม่สามารถแยกองค์ประกอบสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ไปจากโรงหนังนางเลิ้งได้

ความเปลี่ยนแปลงในย่านนางเลิ้งเกิดขึ้นอีกครั้งในเดือนมกราคม ปีพ.ศ. ๒๔๗๒ ได้เกิดเหตุเพลิงไหม้ในบริเวณนี้ ทำให้บ้านเรือนเสียหายไปเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วย ห้องแถวหลังโรงหนังนางเลิ้ง ๗ ห้อง และบ้านเรือนชาวบ้าน ๒๑ หลัง (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๖ หน้า ๓๐๖ อ้างใน สุภาภรณ์) ทำความเสียหายแก่ความเจริญของย่านนี้ แต่โรงหนังนั้นไม่ถูกเพลิงไหม้ ดังนั้นพื้นที่ๆเห็นในแผนที่ฉบับก่อนปีพ.ศ. ๒๔๗๒ นั้น ตำแหน่งบ้านเรือนก็ได้มีความเปลี่ยนแปลงไปและพื้นที่ที่ถูกเพลิงไหม้ก็มีการสร้างตึกแถวมาทดแทน

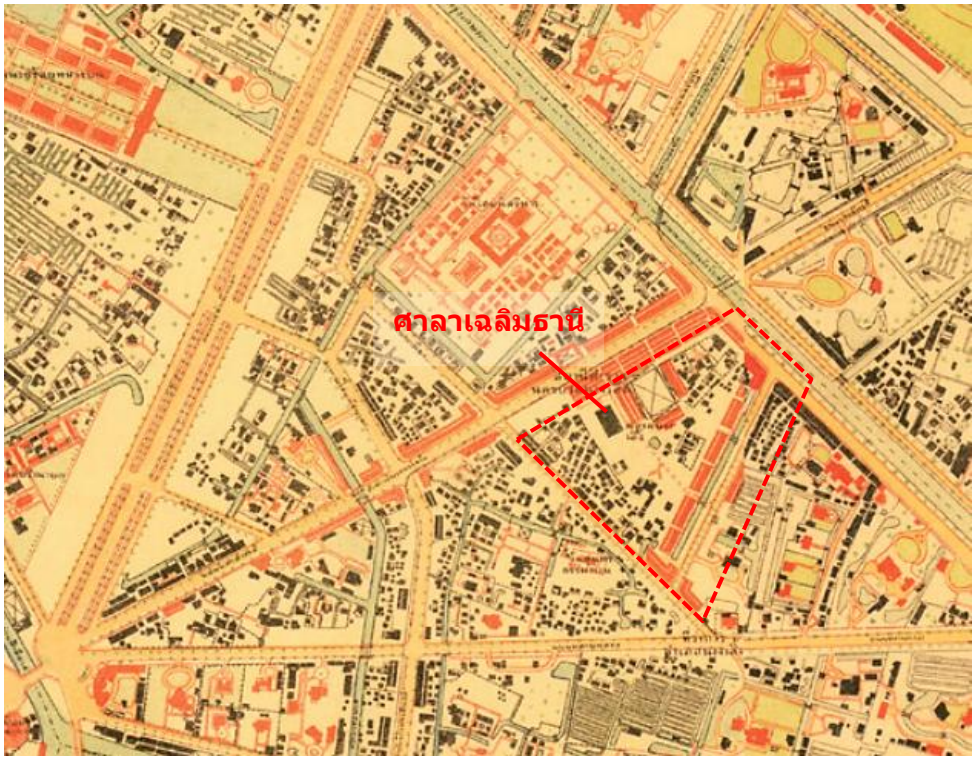
ในปีพ.ศ. ๒๔๗๕ เกิดความเปลี่ยนแปลงกับโรงหนังนางเลิ้งอีกครั้ง เมื่อบริษัทพยนตร์พัฒนากรได้ขายกิจการโรงหนังให้แก่บริษัท สหศินิมา และโรงหนังนางเลิ้งได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี” พร้อมกับโรงหนังในเครือเดียวกันอีก ๖ โรง คือ ๑) ศาลาเฉลิมกรุง ๒) ศาลาเฉลิมนคร ๓) ศาลาเฉลิมบุรี ๔) ศาลาเฉลิมเวียง ๕) ศาลาเฉลิมรัฐ และ๖) ศาลาเฉลิมราษฎร์ ในวาระสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๑๕๐ ปี

รูปที่ ๓-๒ : ภาพถ่ายทางอากาศหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ บริเวณย่านนางเลิ้ง
(ที่มา: ถ่ายโดย ฮันท์, วิลเลี่ยม พ.ศ. ๒๔๘๙ อ้างใน สุภาภรณ์ หน้า ๑๑๐)

ในยุคนี้ย่านนางเลิ้งและโรงหนังนางเลิ้งมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก ตลาดมีพ่อค้าแม่ค้าขายจองกว่า ๒๐๐ ราย ผู้คนคลาคล่ำ หน้าบริเวณโรงหนังนางเลิ้งในยุคแรกเป็นอาคารไม้สองชั้น ในการฉายหนังยุคแรกเป็นหนังเงียบซึ่งต้องใช้ดนตรีแตรวงประกอบ โดยวงแตรวงจะเริ่มเล่นหน้าโรงหนังก่อนหนังเริ่มฉาย เมื่อถึงเวลาที่หนังเริ่มฉายก็จะย้ายวงเข้าไปเล่นในโรงหนัง โดยนักดนตรีพยายามที่จะให้จังหวะเข้ากับเนื้อหาและอารมณ์ของภาพยนตร์ บริเวณหน้าโรงภาพยนตร์จึงเป็นบริเวณสำคัญซึ่งแหล่งรวมของอาหาร ขนม ผลไม้ และของว่าง เช่น ก๋วยเตี๋ยว ผัดไทย สาคูไส้หมู ไส้กรอก ข้าวหน้าเป็ด อ้อยควั่น แห้วควั่น ของดองต่างๆ รวมทั้งไอศกรีม ซึ่งอาหารและของว่างเหล่านี้จะขายจนถึงหนังเลิกฉายประมาณเที่ยงคืน นอกจากนั้นบริเวณนี้ยังเป็นที่พบปะของผู้ชมและชาวบ้านเพื่อพูดคุยกันเกี่ยวกับสาระบ้านเมืองและเรื่องของภาพยนตร์ก่อนฉายและหลังฉาย

การฉายภาพยนตร์ในยุคนี้มีความหลากหลายทั้งการฉายข่าว สารคดี และหนังเรื่องต่างๆ เช่น ที่เปรื่อง เปลี่ยนสายสืบกล่าวถึงบรรยากาศของโรงหนังนางเลิ้งว่า “ตอนเรียนอยู่ ป.๑ พ่อผมจะพามาดูหนังฝรั่งที่นี่ บางทีเป็นหนังคาวบอยดังๆ ยิงกันสนั่น ค่าตั๋วตอนนั้นเป็นสตางค์ ราคาสักสองสตางค์ได้ หน้าโรงมีขนมขายเยอะ ยิ่งตลาดโต้รุ่งยิ่งเยอะใหญ่ ที่นี่ถือเป็นโรงหนังชั้นสอง ชาวบ้านที่มีสตางค์เขาจะไปดูในเมืองอย่างเฉลิมกรุง เฉลิมไทยกัน...” (๒๕๔๑, อ้างในเทียมสูรย์, ๓๓)

แผนที่ ๓-๕ : ย่านนางเลิ้ง ในปี พ.ศ.๒๔๗๕
(ที่มา: กองสำรวจและแผนที่ สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร)

ในสมัยนี้ย่านนางเลิ้งได้มีดาราภาพยนตร์คนสำคัญที่อาศัยอยู่บริเวณถนนพะเนียงตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๔๙๗ คือ มิตร ชัยบัญชา ในเวลานั้นมิตรยังไม่ได้เข้าสู่วงการภาพยนตร์ไทย และถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ชีวิตมีความลำบาก โดยมิตรเล่าว่า “ความเป็นอยู่ในครอบครัวของผมไม่ดีนัก เพราะจนเหลือเกิน คุณแม่ขายผักอยู่ในตลาดนางเลิ้ง พ่อเลี้ยงขับรถขยะ ต่อมาเลิกขับรถขยะมาขับรถแท็กซี่ พอเลิกขับรถแท็กซี่มาทำงานประกันชีวิตอยู่บริษัทนครหลวงประกันภัย ส่วนผมนั้นก็ช่วยแม่ขายผักอยู่ในตลาดนางเลิ้ง ผมเอาทุกอย่างตั้งแต่ขายกล้วยแขก อ้อยควั่น สับปะรด และเลี้ยงปลากัด ช้อนลูกน้ำขาย เป็นลูกจ้างเจ๊กชายของชำในตลาดนางเลิ้งได้วันละ ๑ บาท ทานข้าววันละสองมื้อก็เอา” (วิภาวรรณ ยนต์เปี่ยม, ๒๕๓๕) มิตร ชัยบัญชา ประสบความสำเร็จในการแสดงภาพยนตร์ และเสียชีวิตจากอุบัติเหตุตกเครื่องเฮลิคอปเตอร์ ในวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ซึ่งภายหลังที่เสียชีวิตได้มีการนำศพของมิตร มาบำเพ็ญกุศลที่วัดแคนางเลิ้ง หรือวัดสุนทรธรรมทานที่มิตรมาทำบุญเป็นประจำในตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ และอัฐิของมิตรก็ถูกบรรจุอยู่ที่วัดแค ซึ่งยังมีผู้ที่มาทำบุญให้มิตรเป็นประจำ

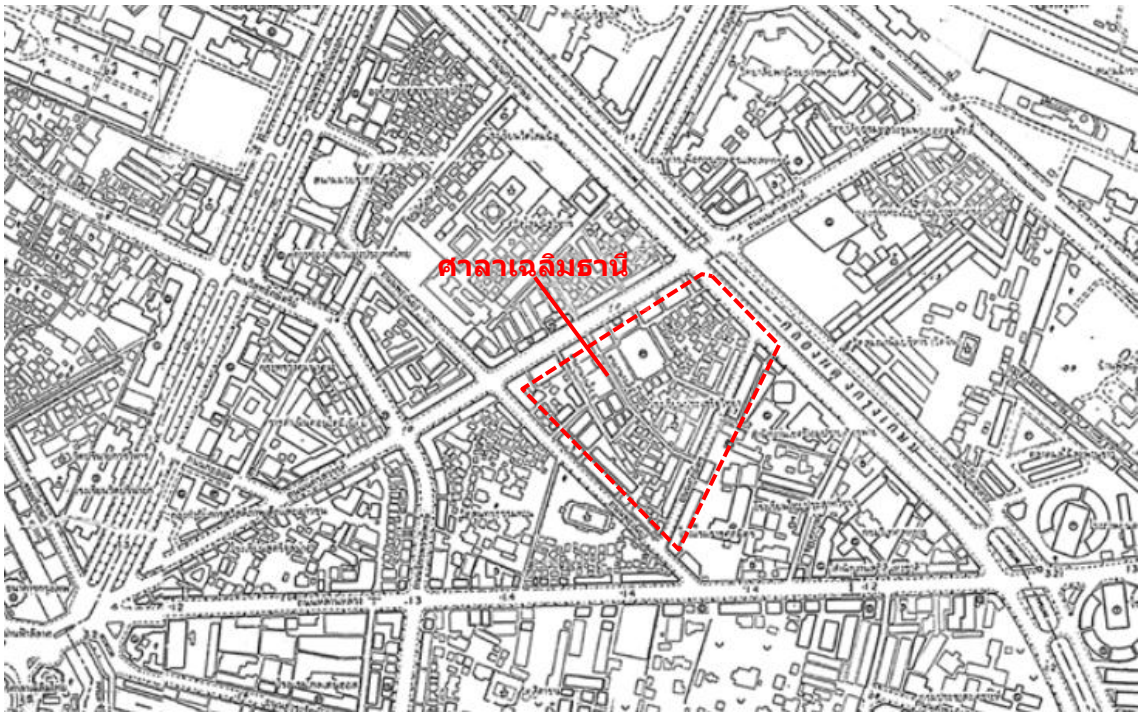

รูปที่ ๓-๔ : มิตร ชัยบัญชา นักแสดงชื่อดังในอดีต
(ที่มา : userserve-ak.last.fm/serve/_/๓๓๒๗๗๘๙๗.jpg)

๓.๒.๓ ยุคเสื่อมถอยของศาลาเฉลิมธานี

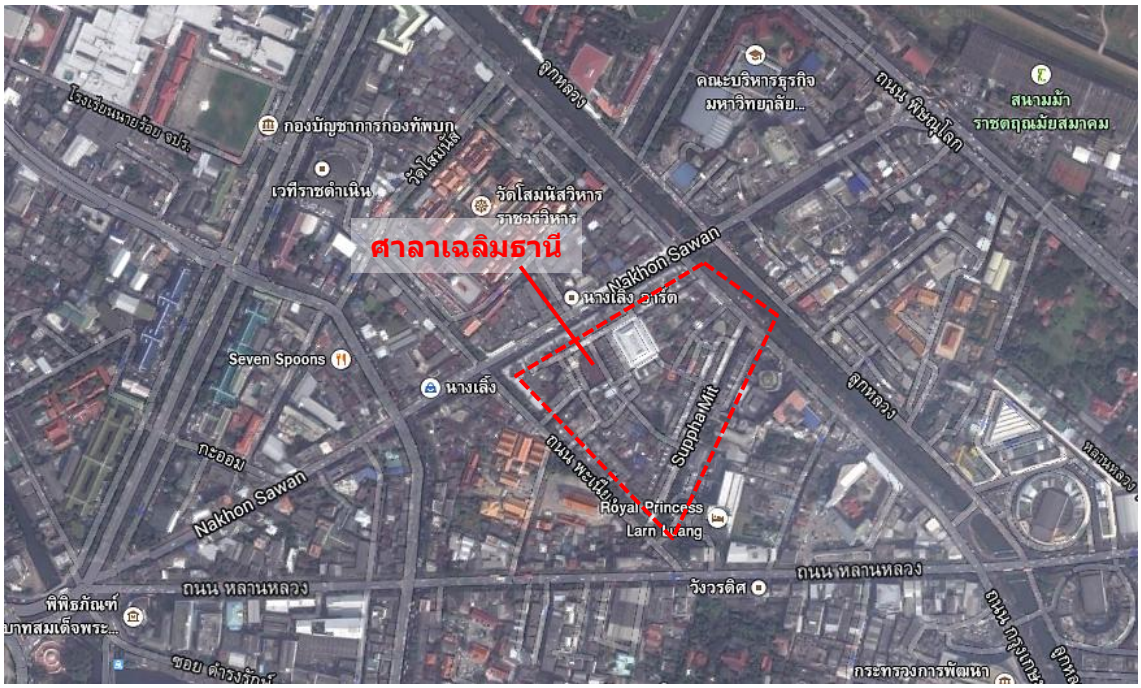
- **พ.ศ. ๒๕๐๖ – ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๘)**

ในสมัยนี้โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีไม่เป็นที่นิยมมากนัก เนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ ๒ ประการ คือ เริ่มจากวังต่างๆของเจ้านายได้ถูกเปลี่ยนเป็นสถานที่ราชการต่างๆผู้คนพื้นถิ่นที่มีกำลังทางเศรษฐกิจต่างอพยพย้ายถิ่นฐานตามความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นอกจากนั้นเหตุเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ในปีพ.ศ. ๒๕๑๒ ได้เผาผลาญบริเวณตรอกสะพานยาว และมีเพลิงไหม้เล็กๆ น้อยๆ อีกหลายครั้งได้ทำลายพื้นทางธุรกิจหลายพื้นที่ไป ผู้คนอพยพย้ายออกไปในพื้นที่ที่มีเศรษฐกิจที่ดีกว่า จากที่โรงภาพยนตร์เคยเป็นแหล่งดึงดูดผู้คนให้เข้ามาในย่านทำให้เศรษฐกิจรุ่งเรืองโดยเฉพาะกิจการอาหารต่างๆ ที่คนเข้ามาซื้ออาหารและขนมก่อนและหลังดูภาพยนตร์ กลับเป็นบทบาทของร้านอาหารนั้นเด่นกว่าโรงภาพยนตร์ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีในภายหลังจากที่เคยได้ฉายภาพยนตร์ในยุครุ่งเรืองทั้งไทยและต่างประเทศ “จากเดิมที่เคยมีผู้คนมาชมภาพยนตร์ ๒๐๐-๓๐๐ คน ต่อมาเหลือเพียง ๑๐-๒๐ คน โรงหนังประสบภาวะขาดทุน สภาพโรงหนังทรุดโทรมลงถึงจะทำการซ่อมบำรุงก็ไม่คุ้มทุน” (สุภาภรณ์, ๒๕๕๓) จนกระทั่งต้องดิ้นรนด้วยความอยู่รอดด้วยการฉายภาพยนตร์สองเรื่องควบ และภาพยนตร์ปลุกอารมณ์ ซึ่งเปรียบเสมือนการดิ้นรนของผู้ดำเนินการที่พยายามต่อสู้ที่จะให้โรงภาพยนตร์ยังได้ทำหน้าที่ต่อไป

แผนที่ ๓-๖ : ย่านนางเลิ้ง ในปี พ.ศ.๒๕๓๐
(ที่มา: กองสำรวจและแผนที่ สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร)

ในวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๗ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีได้หมดสภาพการเป็นโรงภาพยนตร์ตามกฎหมาย ปิดฉากโรงภาพยนตร์ที่ดำเนินการมาตลอด ๗๕ ปี ภาพยนตร์เรื่องสุดท้ายที่ทำการฉาย ในปีพ.ศ. ๒๕๓๖ และได้เปลี่ยนสภาพกลายเป็นโกดังและการทำกิจกรรมทางการค้าบางอย่างของผู้เช่าเดิม ซึ่งยังทำการเช่าโรงภาพยนตร์จากสำนักงานทรัพย์สินฯอยู่จนถึงปัจจุบัน ย่านนางเลิ้งก็ซบเซาลงไปตามความเปลี่ยนแปลง ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของย่านเช่นตลาด โรงหนัง บ้านเรือนและผู้คนที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามด้วยความสำคัญของสถาปัตยกรรมที่เป็นสัญลักษณ์ของย่างนางเลิ้งชาวบ้าน และนักวิชาการต่างช่วยกันรณรงค์อนุรักษ์และต้องการฟื้นฟูโรงหนังแห่งนี้ให้มีชีวิตกลับมาอีกครั้งหนึ่งและมีการจัดแสดงหนังเรื่องอีเลิ้ง ในปีพ.ศ. ๒๕๔๘ โดยได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย

แผนที่ ๓-๗ : ย่านนางเลิ้งในปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๕๗

(ที่มา: Google Earth)

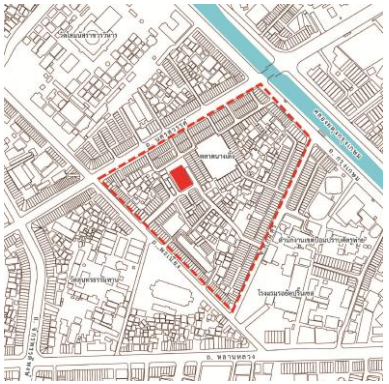

รูปที่ ๓-๔ : งานจัดแสดงหนังเรื่องอีเลิ้ง ในปีพ.ศ. ๒๕๔๘

(ที่มา : www.oknation.net/blog/home/blog_data/๒๗๖

/๓๙๒๗๖/images/news_img_๓๕๙๐๔๒_๓.jpg)

ตารางที่ ๓-๑ : สรุปพัฒนาการย่านนางเลิ้งและโรงหนังนางเลิ้งหรือโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

ปี	พ.ศ. ๒๔๔๐	พ.ศ. ๒๔๖๕	พ.ศ. ๒๔๗๕	พ.ศ. ๒๕๕๗
แผนที่ย่านนางเลิ้ง				
ลำดับเหตุการณ์สำคัญ	- รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าให้ขุดคลองผดุงกรุงเกษมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ เพื่อเป็นการขยายพระนคร - วัดโสมนัสราชวรวิหารสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ (พ.ศ.๒๓๙๖) - ย่านนางเลิ้งยังเป็นพื้นที่ว่างและมีการจัดเป็นพื้นที่แสดงมหรสพในบางครั้ง	- รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างถนนข้างวัดโสมนัสวรวิหาร (ถนนนครสวรรค์) ถึงถนนพิษณุโลกใกล้ตลาดนางเลิ้ง และสร้างสะพานเทวกรรมรักษ์ ข้ามคลองผดุงกรุงเกษมเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๓ - ก่อสร้างตลาดนางเลิ้ง ตลาดบกแห่งแรกของพระนคร พ.ศ. ๒๔๔๓ - บริษัทพยนตร์พัฒนากรสร้างโรงหนังนางเลิ้งในปี พ.ศ.๒๔๖๑ - ชุมชนมีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นโดยรอบตลาด บริเวณโดยรอบโรงหนังยังคงเป็นพื้นที่ว่าง ซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญและความโดดเด่นของโรงหนังในย่านนางเลิ้งแห่งนี้	- พ.ศ. ๒๕๗๕ บริษัทสหศินีมา ได้เป็นเจ้าของกิจการโรงหนังหลังเลิกแทนบริษัท พยนตร์พัฒนากร และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ศาลาเฉลิมธานี” - ย่านนางเลิ้งมีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นมากขึ้น พื้นที่ว่างด้านหลังโรงหนังกลายเป็นชุมชนอยู่อาศัยมีบ้านเรือนตั้งกระจัดกระจายโดยรอบศาลาเฉลิมธานี โดยยังเหลือพื้นที่ด้านหน้าและด้านข้างโรงหนังอยู่ - สามารถเข้าถึงศาลาเฉลิมธานีได้จากตรอกซอย และสามารถเดินได้รอบอาคารได้	- หลังจากปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ศาลาเฉลิมธานีได้ถูกปิดกิจการลง และผู้เช่าได้เปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยเป็นโกดังเก็บของ และใช้เป็นที่พักคนงาน - พื้นที่ด้านข้างอาคารเฉลิมธานีมีการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือชิดติดกับอาคาร พื้นที่ว่างภายในย่านนางเลิ้ง มีเพียงพื้นที่ด้านหน้าอาคารเฉลิมธานีเท่านั้น - ย่านนางเลิ้งมีการตั้งถิ่นฐานกันอย่างหนาแน่นมากยิ่งขึ้น อาคารบ้านเรือนภายในชุมชนมีสภาพแออัด

๓.๓ พื้นที่และรูปแบบสถาปัตยกรรมโรงหนังนางเลิ้งหรือโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

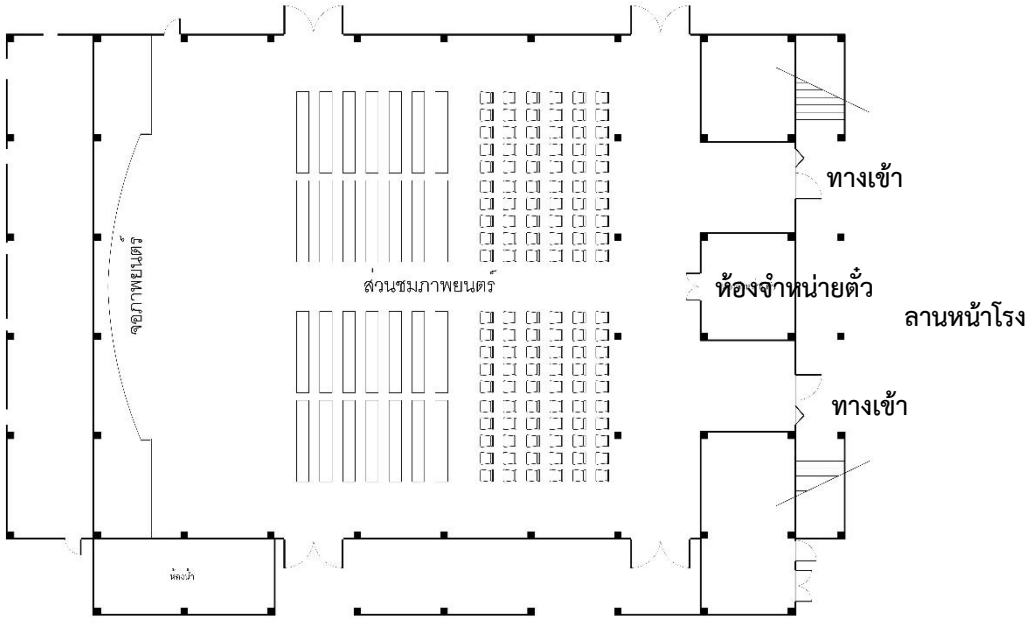
๓.๓.๑ บริบทของอาคาร

โรงหนังนางเลิ้งเป็นโรงหนังแห่งเดียวที่ตั้งอยู่ในย่านนางเลิ้งเป็นศูนย์กลางของย่านนางเลิ้งควบคู่กับตลาดนางเลิ้ง โดยถูกล้อมรอบด้วยชุมชนขนาดใหญ่ วัตถุประสงค์ในการสร้างโรงหนังจึงมีไว้บริการคนในย่านนางเลิ้ง

๓.๓.๒ ผังพื้นและการใช้พื้นที่

โรงหนังนางเลิ้งมีผังที่มีลักษณะซับซ้อนกว่าในยุคเริ่มต้น โดยมีส่วนชมภาพยนตร์เป็นส่วนหลักและล้อมรอบด้วยส่วนบริการต่างๆ เพื่อตอบรับประโยชน์ใช้สอย กล่าวคือ เป็นผังที่เน้นเรื่องการใช้งานเป็นหลัก

รูปแบบของโรงหนังเป็นอาคารชั้นเดียวมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลานหน้าโรงซึ่งเดิมเป็นลานดินอยู่ทางทิศเหนือ เป็นพื้นที่ตอบรับกับผู้ชมที่จะเข้ามาชมภาพยนตร์ (ทำหน้าที่แบบเดียวกับโถงซึ่งอยู่ภายในโรงหนังเฉลิมกรุง) ตัวอาคารมีทางเข้าทางทิศเหนือ ๒ ประตู ซึ่งพื้นที่ระหว่างประตูทั้งสองนี้เป็นห้องจำหน่ายตั๋ว ซึ่งเป็นห้องสี่เหลี่ยมด้านเท่าขนาดเล็ก ทางทิศตะวันออกและตะวันตก มีประตูด้านละ ๒ ประตู โดยลักษณะของประตูทางเข้าออกที่โรงหนังนางเลิ้งแห่งนี้มีไว้เพื่อความปลอดภัย ส่วนที่เป็นหน้าจอจะตั้งอยู่บริเวณสุดทางเดินของอาคารทางทิศใต้ มีการยกพื้นที่สูงขึ้นจากระดับที่นั่งคนดู ส่วนชมภาพยนตร์อยู่กลาง ล้อมด้วยส่วนบริการต่างๆ ที่นั่งคนดูมีลักษณะเป็นม้านั่งยาว ต่อมาจึงมีการกำหนดที่นั่งอย่างชัดเจน โดยเปลี่ยนเป็นที่นั่งเดี่ยว ส่วนที่เป็นชั้นลอยเหนือห้องขายตั๋วที่อยู่ทางทิศเหนือของอาคารเป็นห้องฉายและที่นั่งมีราคาแพงกว่าที่นั่งด้านล่าง

รูปที่ ๓-๕ : ผังพื้นโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี
(ที่มา : จากการสำรวจและข้อสันนิษฐาน)

รูปที่ ๓-๖ : สภาพด้านหน้าอาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีในปัจจุบัน
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘)

๓.๓.๓ รูปแบบทางสถาปัตยกรรม

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของโรงหนังนางเลิ้งเป็นโรงไม้ขนาดใหญ่หลังคาจั่ว ด้านหน้าเหนือทางเข้าเป็นไม้ตีปิดตามยาว แบบเรียบง่าย ได้รับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมจากตะวันตก ลักษณะของตัวโรงเป็นรูปทรงเดียวกันกับตลาดสดทั่วไปในยุคที่ร่วมสมัยกันหากแต่เป็นการปิดทึบ ส่วนช่องประตูหน้าต่างนั้นมีอยู่ทุกๆ ช่วงเสาเกือบทุกด้าน คาดว่าใช้ในการระบายอากาศ เนื่องจากสมัยก่อนไม่ได้มีเครื่องปรับอากาศหรือเครื่องระบายอากาศแบบในปัจจุบัน จากความจำเป็นที่จะต้องปิดล้อมพื้นที่ด้วยเหตุผลต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วในส่วนของโรงหนังญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้การสร้างหน้าต่างเพื่อใช้ระบายอากาศจึงมีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากอากาศภายในโรงหนังนั้นค่อนข้างร้อนอบอ้าว ซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสารว่า

> *“ทางด้านสุขลักษณะแล้ว มันเต็มทนทีเดียวละครับในฤดูร้อนผู้ที่เข้าไปชมก็เท่ากับไปเข้าเตาอบเราดีๆ นี่เอง เพราะเครื่องช่วยบรรเทาความร้อนอบอ้าวของบรรยากาศ เพียงพัดลมซึ่งหมุนด้วยกำลังไฟฟ้าเท่านั้น และมันก็ไม่มีอยู่อย่างเหลือเฟือ จึงช่วยบรรเทาได้ไม่เท่าไหร่ ใครที่ทนไม่ไหวแล้วไม่มีพัดติดมือเข้าไปด้วย ก็พากันซื้อพัดด้ามจิ๋วที่มีเด็กเดินร้องขายอยู่ภายในโรง “พัดจ๊ะพัดๆ” แข่งกับที่ร้องขายหมากพลู บุหรี่และน้ำหวาน ทั้งถั่วมันๆ ของชาวฮินดู ข้าวโพดคั่ว อ้อยควั่น มันแกว แห้วจีน ซึ่งมีอยู่เป็นประจำทุกโรงและร้อยขายแข่งกันเซ็งแซ่นั้น ช่วยกระพือลมบรรเทาความร้อนอบอ้าวสมทบกับพัดลมที่ทางโรงเขามีให้แต่ไม่เพียงพอ...”*

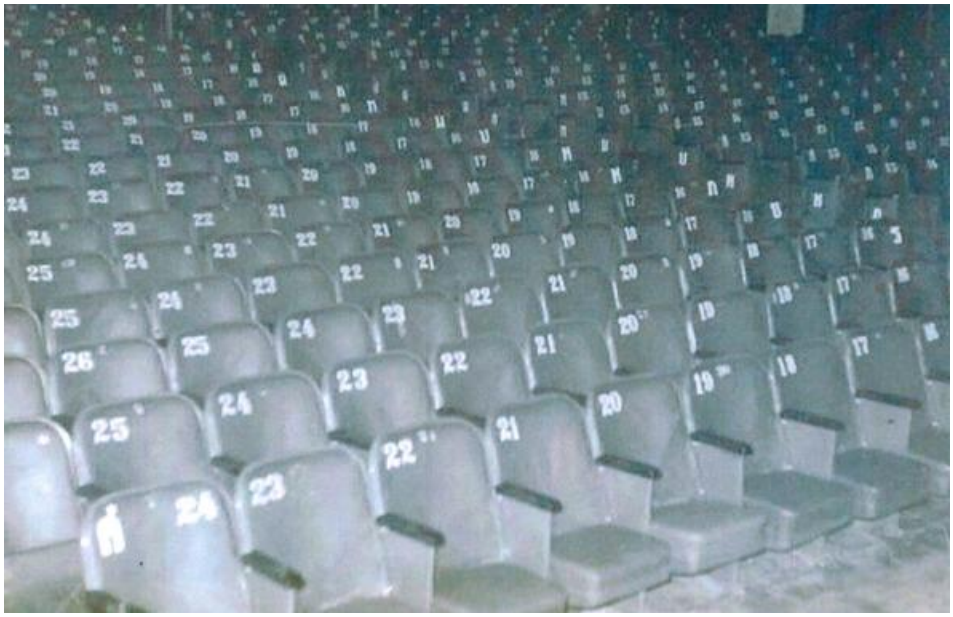
รูปที่ ๓-๗ : บริเวณช่องระบายอากาศด้านข้างอาคารเฉลิมธานี
(ที่มา : เอกสารจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

รูปที่ ๓-๘ : สภาพภายในอาคารเฉลิมธานีในอดีต
(ที่มา : เอกสารจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

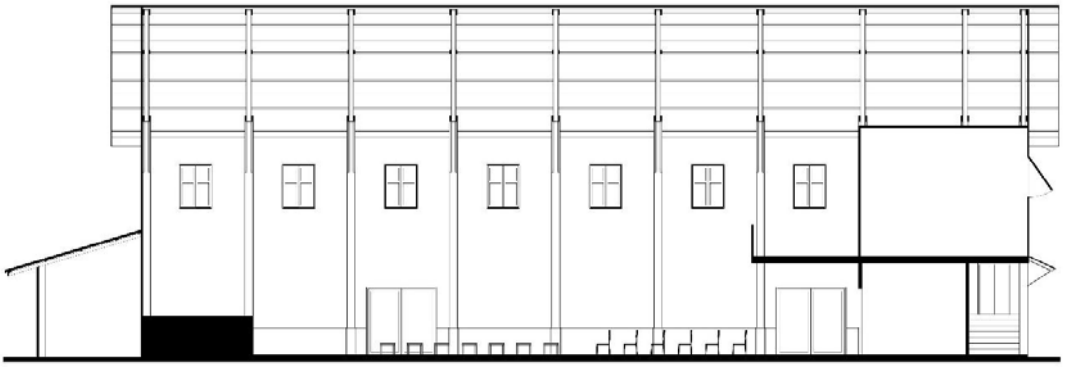
รูปที่ ๓-๙ : ที่นั่งชมภาพยนตร์ภายในอาคารเฉลิมธานีในอดีต
(ที่มา : เอกสารจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

รูปที่ ๓-๑๐ : ที่นั่งชมภาพยนตร์ภายในอาคารเฉลิมธานีในอดีต (ยุคเปลี่ยนเก้าอี้)
(ที่มา : เอกสารจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

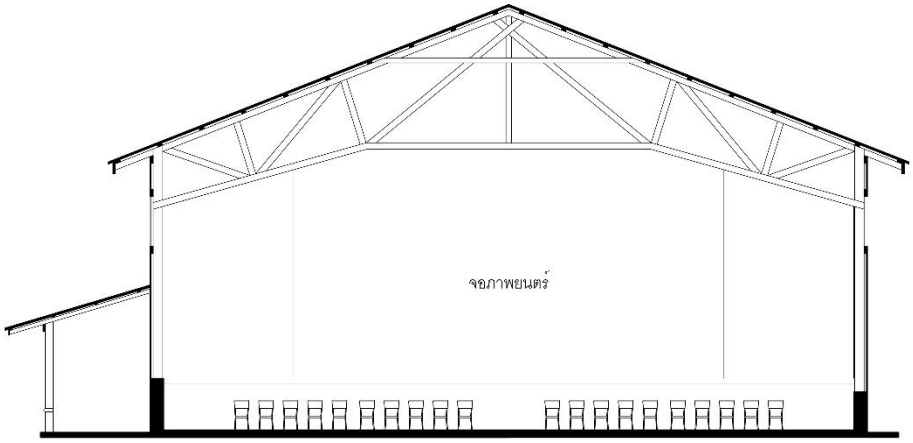
รูปที่ ๓-๑๑ : (บน) รูปด้านหน้า (กลาง) รูปด้านยาวอาคาร
และ (ยาว) รูปตัดตามยาวอาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี
(ที่มา : จากการสำรวจและข้อสันนิษฐาน)

๓.๓.๔ โครงสร้าง วัสดุ และระบบต่างๆ

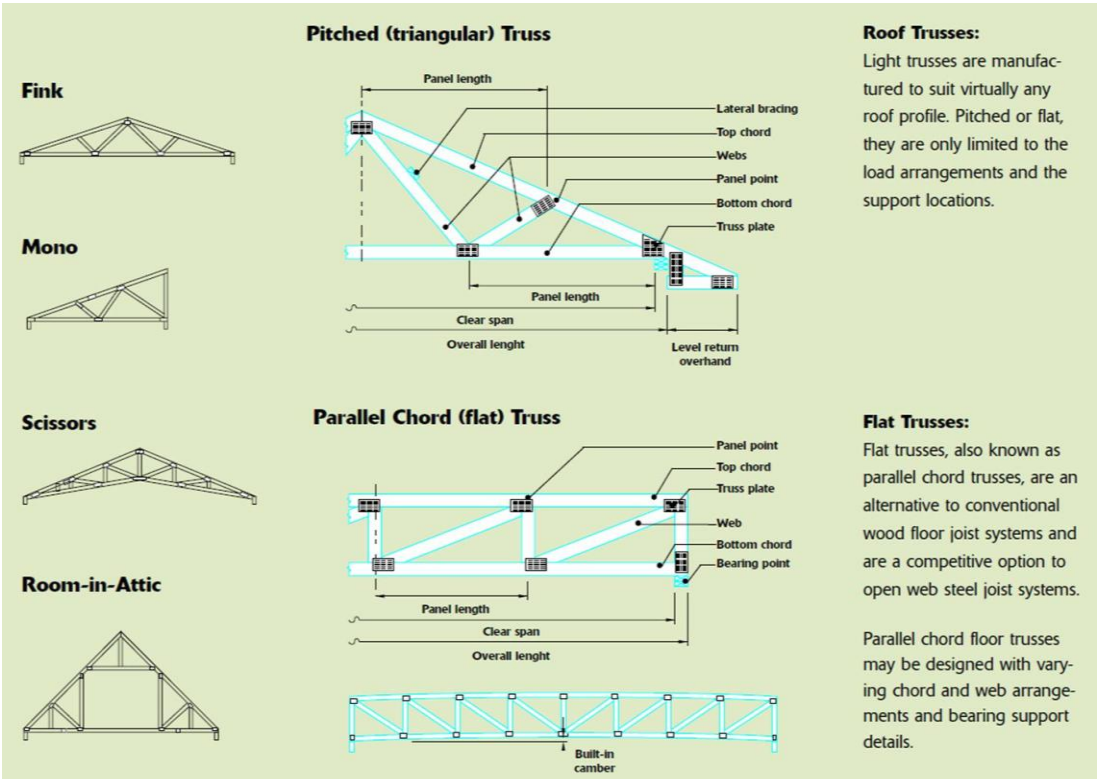
อาคารโครงสร้างไม้ซึ่งเป็นลักษณะของโรงภาพยนตร์มาตรฐานสมัยรัชกาลที่ ๖ การสร้างโรงหนังนางเลิ้ง มีการนำวัสดุพื้นถิ่นคือ “ไม้” มาใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้าง การทำช่วงเสาให้กว้าง เพื่อให้บริเวณพื้นที่ภายในโล่ง ไม่มีเสามาบังหรือสร้างความรบกวนต่อการชมภาพยนตร์ โครงสร้างที่ใช้คานไม้พาดตามยาวและมีโครงถักเป็นช่วงๆของโรงหนัง เป็นความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมของอาคาร ซึ่งมีความคล้ายกับเทคโนโลยีการสร้างสะพานรถไฟ และรูปแบบหลังคาของอาคารหรือบ้านเรือนในประเทศแถบตะวันตก ซึ่งต้องใช้ความรู้ทางวิศวกรรมโยธา (Civil Engineer) ในการควบคุมงาน โดยอาจจะใช้ช่างท้องถิ่นก่อสร้าง หลังคาเป็นสังกะสีลูกฟูก ส่วนพื้นปรับจากพื้นดินลาดพื้นซีเมนต์ในภายหลัง และสร้างยกพื้นขึ้นเป็นเวทีเพื่อตั้งจอผ้าขาว

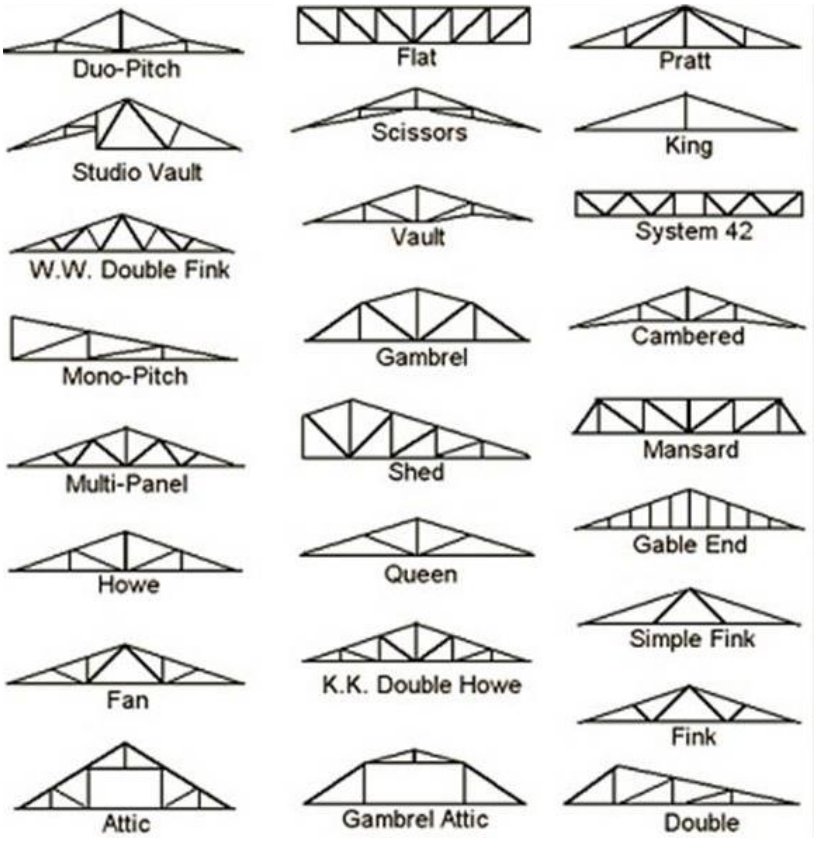
รูปที่ ๓-๑๒ : โครงสร้างของหลังคาแสดงให้เห็นลักษณะที่เป็นโครงไม้พาดยาวและร่อยรอยการกรุฝ้าและผนัง
(ที่มา: จากการเก็บข้อมูลเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๗)

รูปที่ ๓-๑๓ : รูปตัดภายในอาคารเฉลิมธานีแสดงโครงสร้างของหลังคา
(ที่มา : จากการสำรวจและข้อสันนิษฐาน)

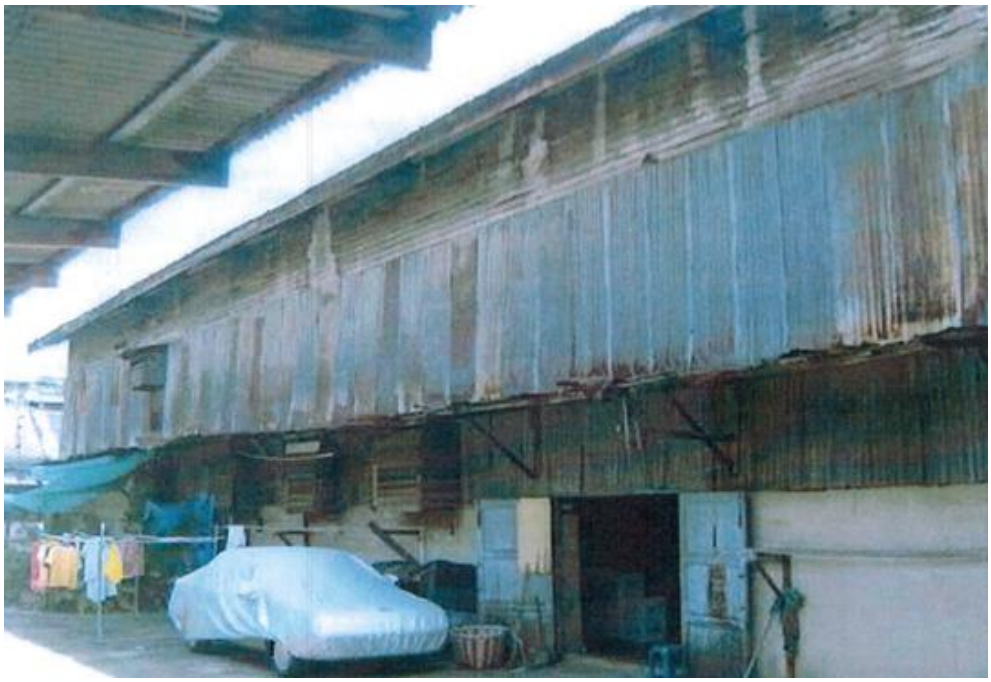

รูปที่ ๓.๑๔ : แสดงให้เห็นลักษณะโครงสร้างไม้หลังคาแบบต่างๆ
ในประเทศแถบตะวันตกที่ยังนิยมสร้างอาคารเหล่านี้จนมาถึงปัจจุบัน
(ที่มา : www.canadawood.cn/downloads/pdf/trusses/trusses_english.pdf)

รูปที่ ๓-๑๕ : แสดงให้เห็นลักษณะโครงสร้างไม้หลังคาแบบต่างๆ
ในประเทศแถบตะวันตกที่ยังนิยมสร้างอาคารเหล่านี้จนมาถึงปัจจุบัน
(ที่มา : www.canadawood.cn/downloads/pdf/trusses/trusses_english.pdf)

ผนังชั้นล่างและห้องฉายภาพยนตร์ชั้นบนเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูน ผนังชั้นบนเป็นผนังไม้ตีตามนอน ประตูและหน้าต่างเป็นไม้ โครงสร้างหลังคาเป็นไม้ พาดช่วงเสาขนาด ๒๐ เมตร มุงด้วยสังกะสี ฝ้าเพดานเป็นกระดานอัด เก้าอี้นั่งชมภาพยนตร์ทั้งหมดถูกถอดออก สภาพของอาคารโดยทั่วไปอยู่ในสภาพทรุดโทรม สำหรับลานคอนกรีตด้านหน้าโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีเป็นพื้นที่ที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนใช้ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ปัจจุบันในส่วนของระบบเสียง ระยะแรกที่ยังเป็นยุคของหนังเงียบ พบว่า ผนังของตัวโรงยังเป็นไม้ปิดธรรมดา แต่เมื่อหนังได้มีการพัฒนาเป็นระบบเสียงและเสียงในฟิล์ม ก็ได้มีการปรับปรุงโรงหนังเพื่อรองรับเทคโนโลยีใหม่นี้ โดยจากหลักฐานที่ยังปรากฏให้เห็นและคำบอกเล่าของผู้เป็นเจ้าของในปัจจุบัน พบว่ามีวัสดุป้องกันเสียงสะท้อน ใช้ลังกระดาษสำหรับวางไข่บุผนังด้านในของโรงภาพยนตร์ซึ่งเป็นวัสดุที่นิยมใช้กันตามโรงหนังทั่วๆ ไปในยุคที่เริ่มมีหนังเสียงเข้ามาโรงหนังนางเลิ้งกว้างขวางพอที่จะเป็นที่ขายของกินอยู่ในโรงหนัง ในยุคต่อมาจึงให้แม่ค้าเข้ามาขายของในช่วงเวลาพัก

รูปที่ ๓-๑๗ : สภาพด้านข้างภายนอกอาคารเฉลิมธานี
(ที่มา : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

สรุปย่านนางเลิ้งและโรงหนังนางเลิ้งต่างก็มีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นพื้นที่สาธารณะที่ให้บริการกับชุมชนในย่านและนอกย่าน มาเป็นเวลานานเกือบหนึ่งร้อยปี ดังนั้น โรงหนังนางเลิ้ง หรือโรงภาพยนตร์ศาลเฉลิมธานี จึงมีความสำคัญต่อย่านนางเลิ้ง ฐานะเป็นองค์ประกอบย่านนางเลิ้งที่สำคัญเพราะเป็นแหล่งที่ให้ความรู้และบันเทิง เป็นศูนย์กลางชุมชนนอกเหนือไปจากตลาด ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวของเศรษฐกิจและรายได้ให้แก่ชุมชนเป็นเวลายาวนาน นอกจากนั้นสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะแตกต่างจากสถาปัตยกรรมของโรงภาพยนตร์ในปัจจุบัน เป็นตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยประวัติศาสตร์ของอุตสาหกรรมในสยามได้รับ โดยรูปแบบอาคารแสดงให้เห็นถึงความผสมผสานของอิทธิพลจากตะวันตกและการนำมาปรับใช้วัสดุพื้นถิ่นที่หาได้ง่ายในสมัยนั้น ถึงแม้ว่าจะเสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา แต่โครงสร้างก็ยังคงความแข็งแรงอยู่จนถึงปัจจุบัน

บทที่ ๔
วิเคราะห์ความสำคัญและทางเลือกในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

รายงานฉบับนี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลทั้งลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมแผนงานโครงการ กฎหมาย และข้อจำกัดต่างๆ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาโครงการอันนำไปสู่ทางเลือกในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี หรือโรงหนังนางเลิ้งให้ เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้เพื่อประกอบในการออกแบบการนำโรงภาพยนตร์กลับมาใช้ และเพื่อคำนวณต้นทุนในการพัฒนา โดยแบ่งการศึกษาปัจจัยออกได้ดังนี้

๑. ลักษณะทางกายภาพ
๒. ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม
๓. แผนงานโครงการ กฎหมาย และข้อจำกัดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
๔. ทางเลือกในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

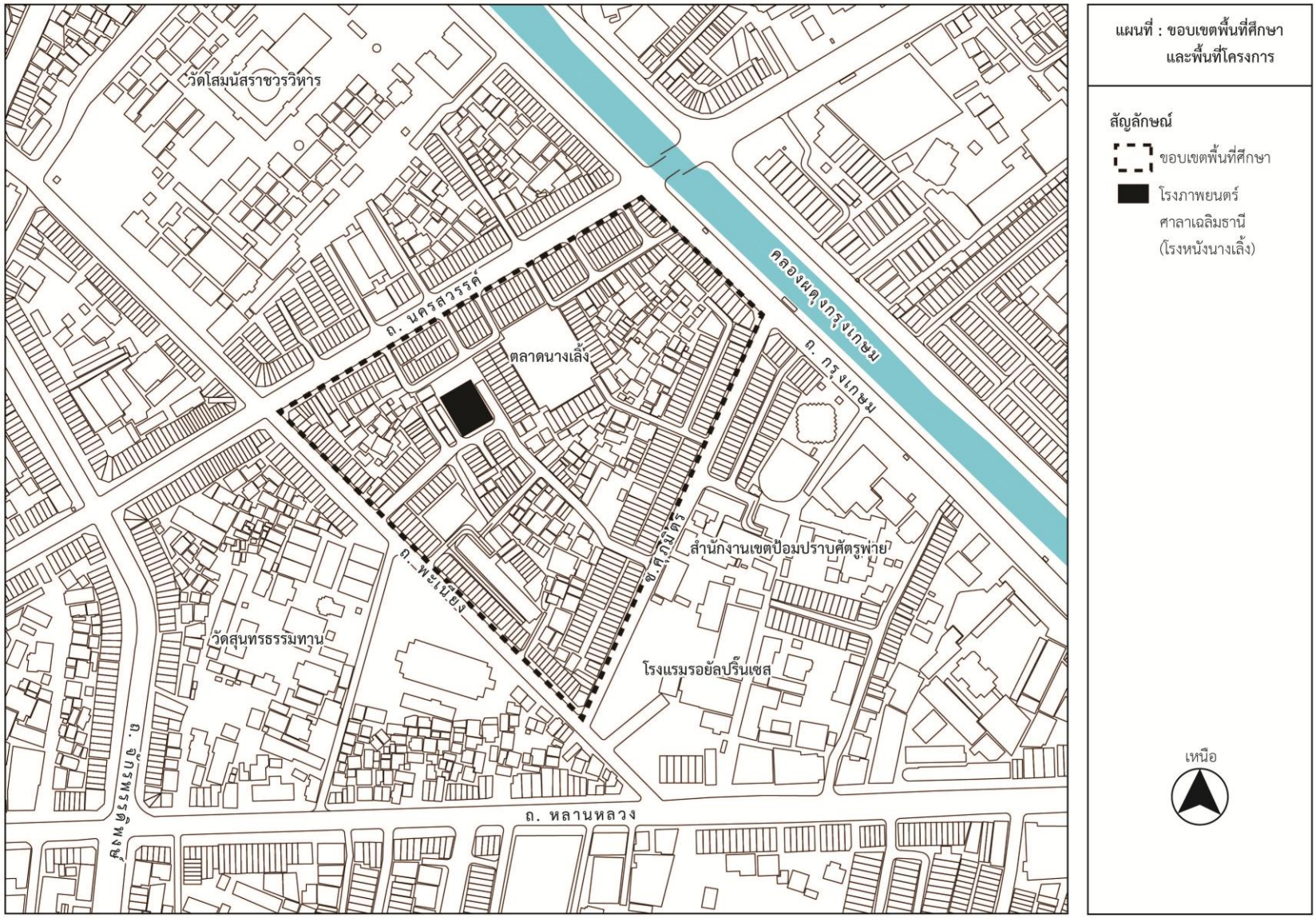
๔.๑ ลักษณะทางกายภาพ

๔.๑.๑ ทำเลที่ตั้งและอาณาเขต

โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ตั้งอยู่ที่ เลขที่ ๓๓ ซอยนครสวรรค์ ๔ ชุมชนศุภมิตร ๒ ย่านคลองผดุงกรุงเกษม ถนนนครสวรรค์ แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีชื่ออยู่ในทะเบียนโบราณสถานกรมศิลปากรเลขที่ ๐๐๕๕๓๘ ซึ่งรอขึ้นทะเบียนในปี พ.ศ. ๒๕๖๑

ศาลาเฉลิมธานีตั้งอยู่บนพื้นที่ดิน ๑ แปลง โฉนดที่ดินเลขที่ ๑๖ มีพื้นที่รวมประมาณ ๙๘๐ ตารางเมตร อาคารและบริเวณโดยรอบมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ความกว้าง ๔๕.๗ เมตร ความยาว ๓๒.๘๘ เมตร อยู่ในความดูแลของสำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ขณะนี้มีนายสมพงษ์ โชติวรรณ เป็นผู้เช่าสถานที่จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ต่อจากนายพิพัฒน์ โชติวรรณ ผู้เป็นบิดาซึ่งเป็นผู้เช่าต่อจากบริษัทสหศินิมา ตัวอาคารหันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นอาคารไม้สัก สองชั้นหลังคาจั่ว ซึ่งมีหลักฐานว่าได้ปรับปรุงจากโรงลิเกและได้เปิดเป็นโรงหนังนางเลิ้ง ในวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ มีบริเวณด้านหน้าอาคารซึ่งเป็นพื้นที่ว่างด้านหน้าและด้านข้างทางซ้าย ตัวอาคารอยู่ติดกับตลาดนางเลิ้งล้อมรอบด้วยเรือนแถวและที่พักอาศัยของชุมชนชาวนางเลิ้ง โรงหนังมีทางเข้าหลายด้าน คือ ซอยนครสวรรค์ ๒ และซอยนครสวรรค์ ๔ โดยมีถนนล้อมรอบดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับถนนนครสวรรค์
ทิศใต้ ติดกับถนนศุภมิตร
ทิศตะวันออก ติดกับถนนผดุงกรุงเกษม
ทิศตะวันตก ติดกับถนนพะเนียง

แผนที่ ๔-๑ : ย่านนางเลิ้ง และตำแหน่งโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีในปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๘)

(ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร)

๔.๑.๒ โครงข่ายการสัญจรและการเข้าถึง

โครงข่ายการสัญจรและการเข้าถึงศาลาเฉลิมธานีนั้น ค่อนข้างมีความซับซ้อนอันเนื่องมาจากพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของพื้นที่ ที่เป็นลักษณะตรอกซอกซอยขนาดเล็ก นอกจากนี้การที่ย่านนางเลิ้งตั้งอยู่บริเวณริมคลองผดุงกรุงเกษม จึงมีศักยภาพในการเข้าถุงพื้นที่ทางน้ำอีกด้วย(ในอนาคต) สามารถจำแนกโครงข่ายการสัญจรและการเข้าถึงพื้นที่ได้ดังนี้

๑) ระบบถนน

๑.๑) ถนนสายหลัก ทำหน้าที่เป็นทางสัญจรหลักในการเชื่อมต่อพื้นที่อื่นๆ โดยรอบและเชื่อมโยงเข้าสู่ย่านนางเลิ้ง มี ๒ เส้นทาง (แผนที่ ๔-๒) ดังนี้

- ถนนนครสวรรค์ เป็นถนนตัดที่เชื่อมต่อระหว่างถนนราชดำเนินกลางและถนนพิษณุโลก มีขนาด ๕ ช่องทางจราจร ยกเว้นช่องเดินรถมวลชนที่สามารถสวนทิศทางการเดินรถเข้ามาได้ ๑ ช่องทาง โดยกำหนดห้ามจอดในช่วงเวลา ๐๖.๐๐ - ๐๙.๐๐ น. และ ๑๔.๐๐ – ๒๐.๐๐ น.
- ถนนกรุงเกษม เป็นถนนเลียบทางด้านทิศตะวันตกของคลองผดุงกรุงเกษม เชื่อมระหว่างถนนราชดำเนินนอกและถนนหลานหลวง มีขนาด ๔ ช่องทางจราจร นอกจากนี้บริเวณถนนยังมีการกำหนดเขตการจอดรถ ซึ่งสามารถจอดรถได้ทั้ง ๒ ฟากของแนวถนน ยกเว้นรถบรรทุก และรถบรรทุกโดยสารเกิน ๑๕ คน ห้ามจอดตลอดแนวถนนทั้ง ๒ ฟาก
- ถนนหลานหลวง จากคลองผดุงกรุงเกษมและถนนพิษณุโลกตัดตรงไปยังเชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ ทิศทางการเดินรถเป็นทิศทางเดียว ยกเว้นช่องเดินรถขนส่งมวลชนสามารถสวนทิศทางการเดินรถเข้ามาได้ ซึ่งถนนนี้มีขนาด ๔ ช่องทางจราจร และมีช่องทางเดินรถขนส่งมวลชนอีก ๑ ช่องทาง

รูปที่ ๔-๑ : ถนนนครสวรรค์ (ซ้าย) และ ถนนกรุงเกษม (ขวา)
(ที่มา : googlemap)

๑.๒) ถนนสายรอง เป็นถนนที่มีความเร็วและปริมาณจราจรค่อนข้างต่ำ มีหน้าที่เชื่อมโยงและให้บริการส่วนต่างๆ ของชุมชน และเชื่อมต่อกับถนนสายหลัก มีจำนวน ๒ เส้นทาง ดังนี้

- ถนนพะเนียง ตั้งอยู่ทิศตะวันตกของศาลาเฉลิมธานี เชื่อมระหว่างถนน ถนนหลานหลวงและถนนนครสวรรค์ มีขนาด ๔ ช่องทางจรจร ทิศทางการเดินรถ ๒ ทาง และกำหนดเขตการจอดรถเป็นวันคู่กับวันคี่ และ มีการกำหนดจุดผ่อนผันหาบเร่ โดยกำหนดเวลาผ่อนผัน คือ เวลาประมาณ ๐๘.๐๐-๑๗.๐๐ น. และ ๑๘.๐๐ – ๒๔.๐๐ น.
- ถนนศุภมิตร เป็นถนนที่เชื่อมระหว่างถนนกรุงเกษมและถนนพะเนียงฝั่งถนนหลานหลวง มีขนาด ๓ ช่องทางจราจร ทิศทางการเดินรถ ๒ ทิศทาง โดยสามารถเข้าจากถนนพะเนียงได้ตลอดเวลา แต่หากเข้าทางถนนกรุงเกษม มีกำหนดเวลาได้ตั้งแต่ ๐๖.๐๐-๑๗.๐๐ น. เว้นวันหยุดราชการ และสามารถจอดรถได้ทั้ง ๒ ฟากของถนน

รูปที่ ๔-๒ : ถนนพะเนียง (ซ้าย) และ ถนนศุภมิตร (ขวา)
(ที่มา : googlemap)

๑.๓) ถนนสายย่อย เป็นถนนตรอกและซอยที่ตัดจากถนนสายหลักและสายรอง ทำหน้าที่ในการเป็นเส้นทางเข้าสู่ศาลาเฉลิมธานีและชุมชนย่านนางเลิ้ง หรือสถานที่ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยรถยนต์ เส้นทางเดินเท้าจึงเป็นเส้นทางสำคัญในการเข้าถึงพื้นที่เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากย่านนางเลิ้งเป็นย่านชุมชนเก่าที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน จึงต้องอาศัยเส้นทางเดินเท้าในการเข้าถึงพื้นที่ โดยสามารถลัดเลาะไปตามซอกระหว่างตึกแถวได้แก่ ตรอกนางเลิ้ง ๑ ซอยนครสวรรค์๒ และซอยนครสวรรค์๔ ตลอดจนตรอกที่เชื่อมในชุมชนไปยังวัดโสมนัสหรือวัดแคนางเลิ้ง การเข้าถึงพื้นที่ด้วยการอาศัยเส้นทางเดินเท้าเป็นหลักอันเป็นเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งที่บ่งบอกความเป็นย่านเก่าของย่านนางเลิ้งได้เป็นอย่างดี

รูปที่ ๔-๓ : ทางเข้าตลาดนางเลิ้ง (ซอยนครสวรรค์ ๖)(ซ้าย) ตรอกข้างอาคารเฉลิมธานี (กลาง) และ ตรอกข้างอาคารศาลาเฉลิมธานีเชื่อมต่อถนนพะเนียง (ขวา)
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘)

สรุป การเข้าถึงโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีและย่านนางเลิ้งนั้นมีระบบถนนที่ค่อนข้างยากด้วยรถยนต์เนื่องจากมีการกำหนดทิศทางการเดินรถ โดยมีถนนสายหลักเพียง ๓ สายเท่านั้นที่เป็นถนนสายหลักที่เชื่อมย่านนางเลิ้งกับพื้นที่อื่นๆ ใกล้เคียง ทำให้การเข้าถึงทางถนนในในพื้นที่ไม่สะดวกนัก แต่อย่างไรก็ตามเส้นทางเดินเท้ากลับเป็นเส้นทางสำคัญในการเข้าถึงโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีได้เป็นอย่างดี เพิ่มความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่ชุมชนต่างๆ อีกทั้งยังเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของย่านนางเลิ้งอีกด้วย

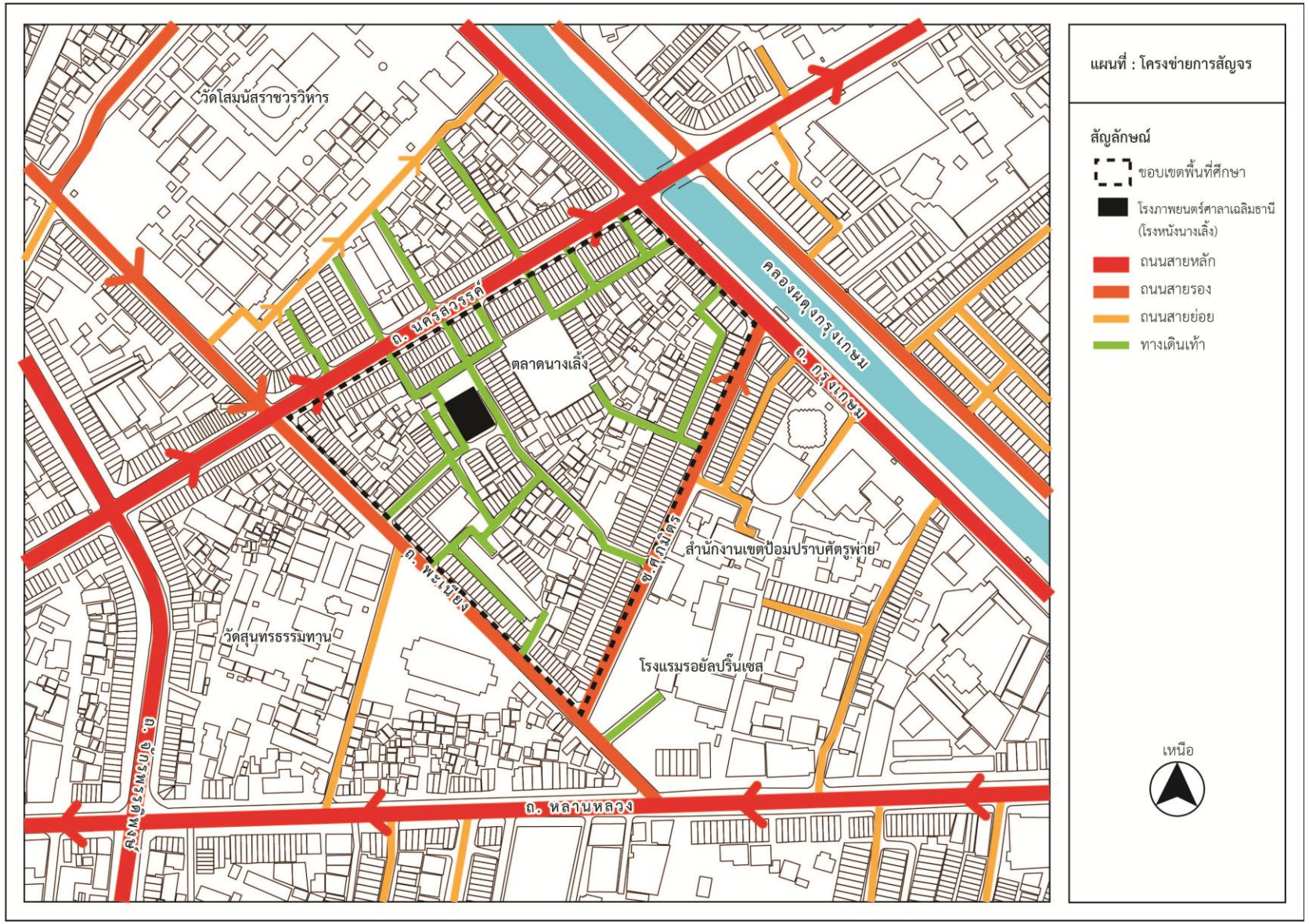
๒) ระบบขนส่งมวลชน

ระบบขนส่งมวลชนในพื้นที่ย่านนางเลิ้ง นั้นปัจจุบันสามารถเข้าถึงโดยระบบขนส่งมวลชนทางบกประเภทรางเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามในอนาคตจะมีระบบขนส่งมวลชนประเภทราง (รถไฟฟ้า) รถไฟฟ้ามหานคร สายสีส้มที่จะผ่านเข้ามาในพื้นที่ย่านนางเลิ้ง คือ สถานีสนามหลวง ซึ่งจะมีกำหนดการก่อสร้างแล้วเสร็จและเปิดให้บริการในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑) ระบบขนส่งมวลชนทางบก (รถประจำทาง)

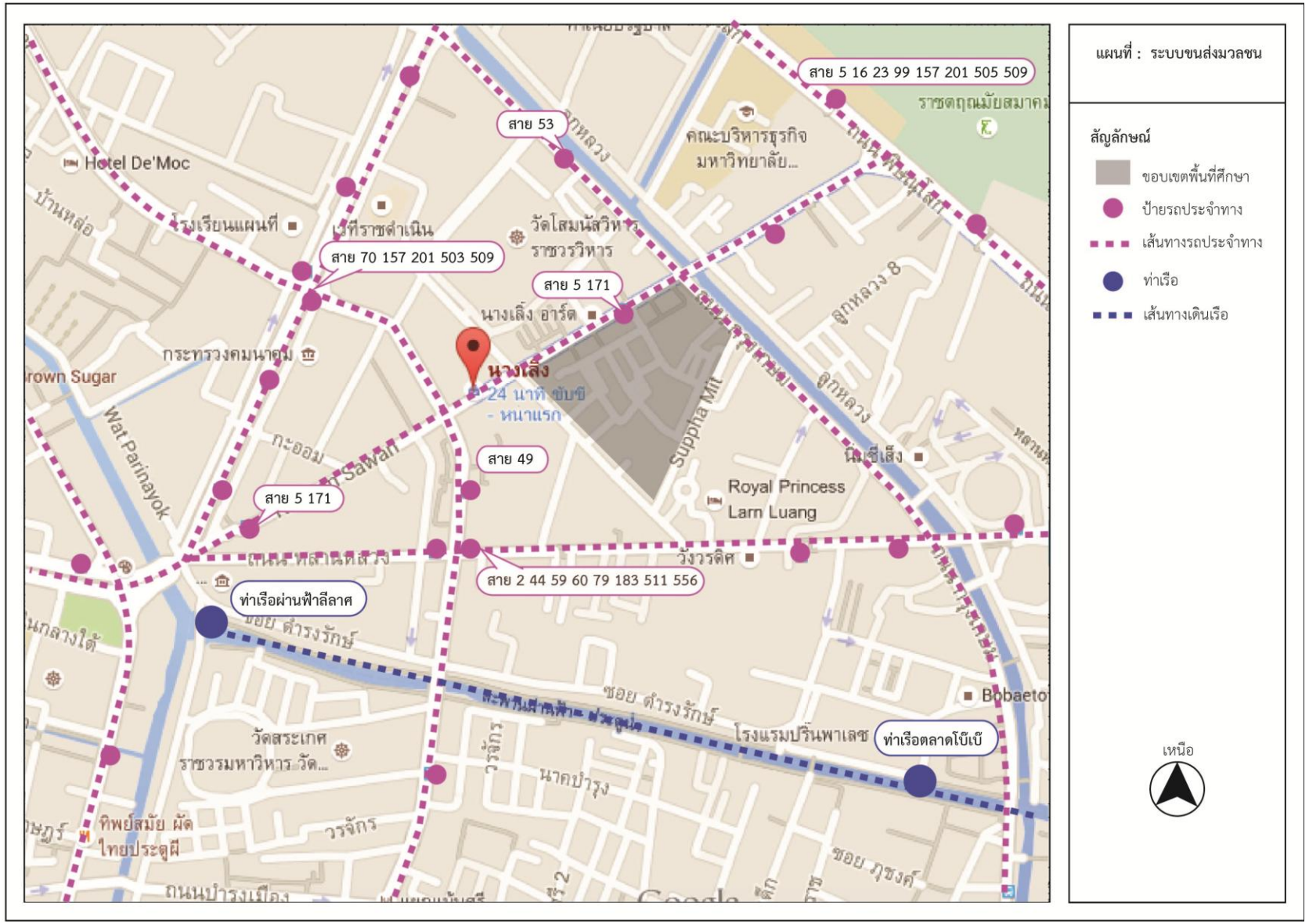
โดยส่วนใหญ่มีการให้บริการอยู่ในถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนหลานหลวง ถนนกรุงเกษม ถนนนครสวรรค์ และถนนบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ ถนนราชดำเนินนอก และถนนจักรพรรดิพงษ์ มีจุดให้บริการครอบคลุมพื้นที่ย่านนางเลิ้ง มีหลายสายให้เลือกค่อนข้างมาก และมีบริการเกือบทั้งวัน โดยสามารถจำแนกรายละเอียดการให้บริการ (แผนที่ ๔-๓) ดังนี้

- ถนนนครสวรรค์ มีรถประจำทางให้บริการทั้งหมด ๒ สาย คือ รถโดยสารประจำทางธรรมดา สาย ๕ และ ๗๑
- ถนนกรุงเกษม มีรถประจำทางให้บริการทั้งหมด ๑ สาย คือ รถโดยสารประจำทางธรรมดา สาย ๕๓
- ถนนหลานหลวง มีรถประจำทางให้บริการทั้งหมด ๘ สาย ได้แก่ สาย ๒ ๔๔ ๕๙ ๖๐ ๗๙ ๑๘๓ ๕๑๑ และ ๕๕๖

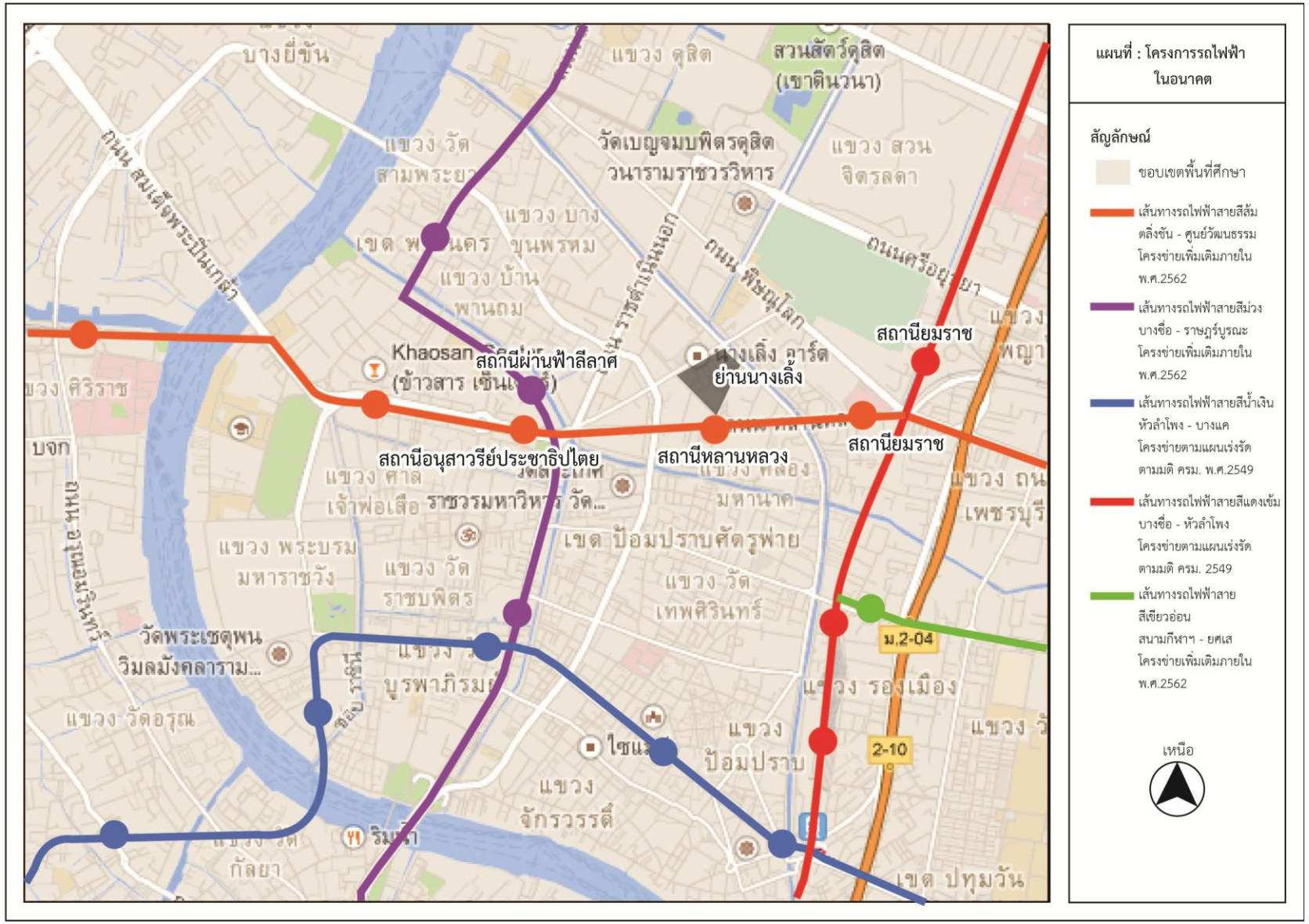
แผนที่ ๔-๒ : โครงข่ายการสัญจรบริเวณย่านนางเลิ้ง

(ที่มา : จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย)

แผนที่ ๔-๓ : ระบบขนส่งมวลชนที่เข้าถึงย่านนางเลิ้ง

(ที่มา : จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย)

แผนที่ ๔-๔ : โครงการรถไฟฟ้าในอนาคต

(ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร)

๒.๒) ระบบขนส่งมวลชนทางราง (รถไฟฟ้า)

เป็นระบบขนส่งมวลชนอีกประเภทหนึ่งที่สามารถเพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ย่านนางเลิ้งได้เป็นอย่างดีในอนาคต โดยจะมีรถไฟฟ้าที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงย่านนางเลิ้งที่สำคัญ ๓ สาย (แผนที่ ๔-๔) ได้แก่

- รถไฟฟ้าสายสีส้ม (ตลิ่งชัน – มีนบุรี) โดยมีสถานีที่ผ่านถนนหลานหลวง คือ สถานีหลานหลวง และสถานียมราช ซึ่งจะดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จและให้บริการในปี พ.ศ. ๒๕๖๒
- รถไฟฟ้าสายสีม่วง (บางซื่อ-ราษฎร์บูรณะ) โดยมีสถานีที่อยู่ใกล้พื้นที่ย่านนางเลิ้ง คือ สถานีผ่านฟ้าลีลาศ ซึ่งจะดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จและให้บริการในปี พ.ศ. ๒๕๖๒
- รถไฟฟ้าสายสีแดงเข้ม (บางซื่อ – หัวลำโพง) โดยมีสถานีที่อยู่ใกล้พื้นที่ย่านนางเลิ้ง คือ สถานียมราช คาดว่าจะเปิดใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙

๒.๓) ระบบขนส่งมวลชนทางน้ำ

เส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นอีกการคมนาคมในการเข้าถึงพื้นที่อีกทางเลือกหนึ่งของพื้นที่ย่านนางเลิ้งจากทางคลองมหานคร (คลองแสนแสบ) โดยมีท่าเรือผ่านฟ้าลีลาศ และท่าเรือตลาดโบ๊เบ๊ที่สามารถเข้าสู่พื้นที่ได้อีกทางเลือกหนึ่ง

สรุป จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าย่านนางเลิ้งมีระบบขนส่งมวลชนที่หลากหลาย ทำให้เกิดการเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างดี แต่ทั้งนี้เนื่องจากย่านนางเลิ้งเป็นย่านเมืองเก่าจึงมีพื้นที่จอดรถจำกัด ทำให้เป็นข้อจำกัดอีกอย่างหนึ่งของการพัฒนาย่าน แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยระบบขนสงมวลชนระบบรางโดยเฉพาะโครงการรถไฟฟ้าสายสีส้มที่เป็นปัจจัยสำคัญหลักที่จะทำให้เกิดการศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่และส่งผลให้เกิดเป็นแรงกระตุ้นการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นโดยรอบสถานีรถไฟฟ้ามากยิ่งขึ้น (แผนที่ ๔-๓ - ๔)

๔.๑.๓ การใช้ประโยชน์อาคาร

การใช้ประโยชน์ที่อาคารศาลาเฉลิมธานีปัจจุบันนี้จากการสำรวจพบว่าถูกใช้เป็นโกดังเก็บของและทิ้งร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ ขณะที่บริเวณย่านนางเลิ้งซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีมีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสานระหว่างพาณิชยกรรมและการอยู่อาศัย (Mixed Use) ที่เป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้เกิดกิจกรรมในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย โดยสามารถแบ่งรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่อาคาร (แผนที่ ๔-๕) ดังนี้

๑) ประเภทเพื่ออยู่อาศัย ส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ภายในย่านนางเลิ้ง ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนเก่าแก่ภายในพื้นที่ มีจำนวนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเภทอื่นๆ ภายในย่าน

๒) ประเภทพาณิชยกรรมผสมผสานที่อยู่อาศัย โดยใช้ชั้นล่างในการประกอบกิจการร้านค้าและอยู่อาศัยอยู่ชั้นสองขึ้นไป ส่วนใหญ่เกาะตัวอยู่บริเวณริมถนนนครสวรรค์ ถนนพะเนียง และถนนกรุงเกษม เป็นหลัก

๓) ประเภทพาณิชยกรรม ได้แก่ ตลาดนางเลิ้งซึ่งเป็นพาณิชยกรรมหลักอันเป็นศูนย์กลางสำคัญของย่าน และโรงแรมรอยัล ปริ๊นเซส ที่ตั้งอยู่บริเวณหัวมุมถนนพะเนียงตัดกับถนนศุภมิตร

๔) ประเภทสถาบันราชการ ได้แก่ สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่ายที่ตั้งอยู่บริเวณถนนศุภมิตร ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งที่มีประชาชนเข้ามาใช้เป็นจำนวนมาก

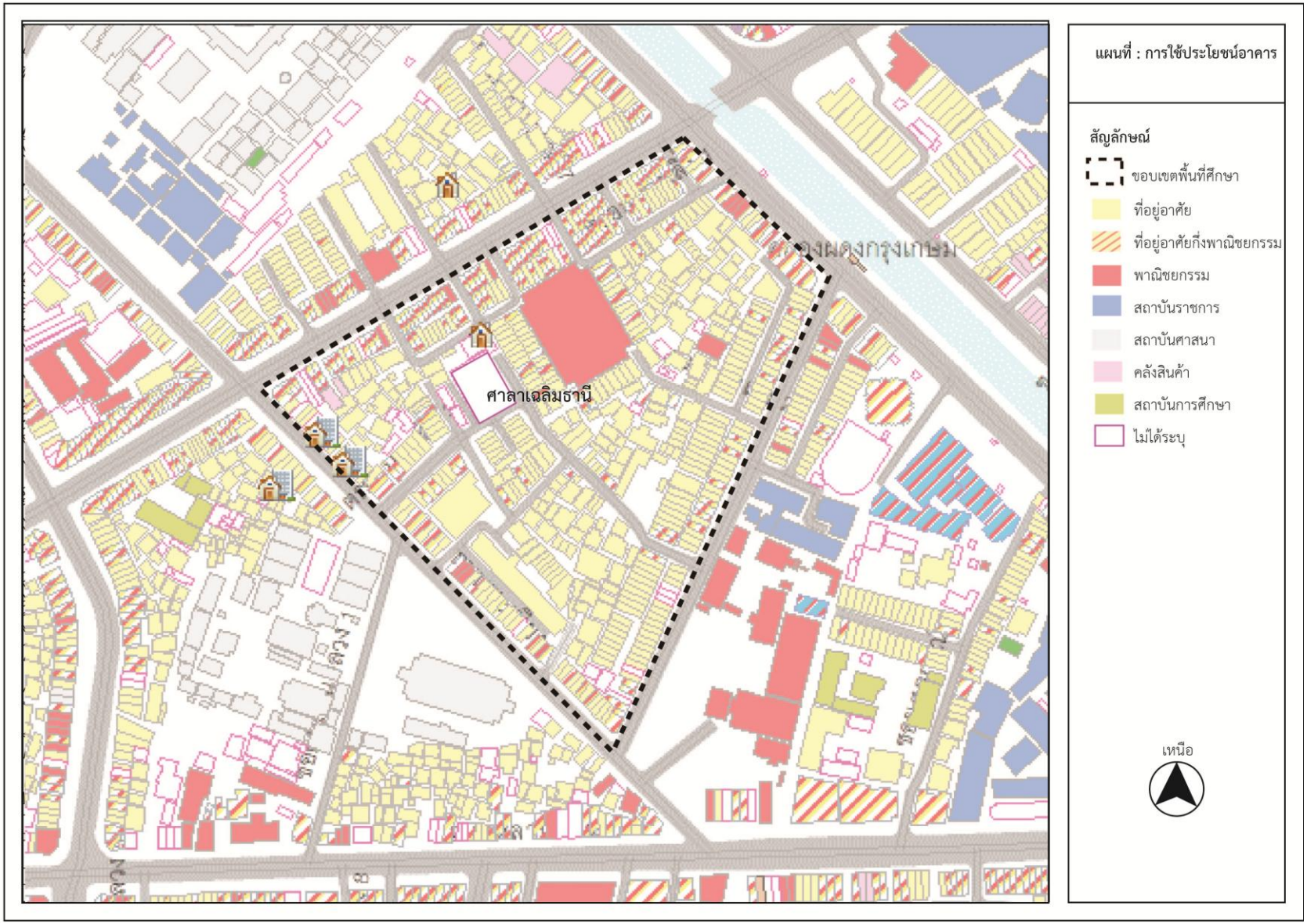
๕) ประเภทสถาบันศาสนา ได้แก่ วัดโสมนัสราชวรวิหาร วัดสุนทรธรรมทานหรือวัดแคนางเลิ้ง และเนื่องจากที่ดินของวัดมีขนาดใหญ่ภายในพื้นที่จึงเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาอีกด้วย

๖) อาคารที่ไม่ได้ระบุ มีกระจัดกระจายภายในย่านนางเลิ้ง เนื่องมาจากเศรษฐกิจที่ซบเซาจึงมีผู้ย้ายไปประกอบกิจการที่อื่นหรือปล่อยทิ้งร้างบ้าง อาคารศาลาเฉลิมธานีก็เป็นส่วนหนึ่งเช่นกัน

สรุป ย่านนางเลิ้งนั้นมีการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในย่านส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย โดยกิจกรรมการค้าที่เคยรุ่งเรืองในอดีตได้ซบเซาลงตามยุคสมัย ตลาดนางเลิ้งที่เคยเป็นศูนย์กลางการค้าได้ลดบทบาทลงให้บริการในระดับชุมชนเท่านั้น มีเพียงร้านค้าที่อยู่บริเวณถนนสายหลักเท่านั้น แต่ทั้งนี้ในอนาคตย่านนางเลิ้งจะได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนประเภทรถไฟฟ้าซึ่งอาจจะทำให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่พาณิชกรรม เพื่อรองรับศักยภาพการเข้าถึงที่เกิดขึ้นในบริเวณโดยรอบสถานีรถไฟฟ้า

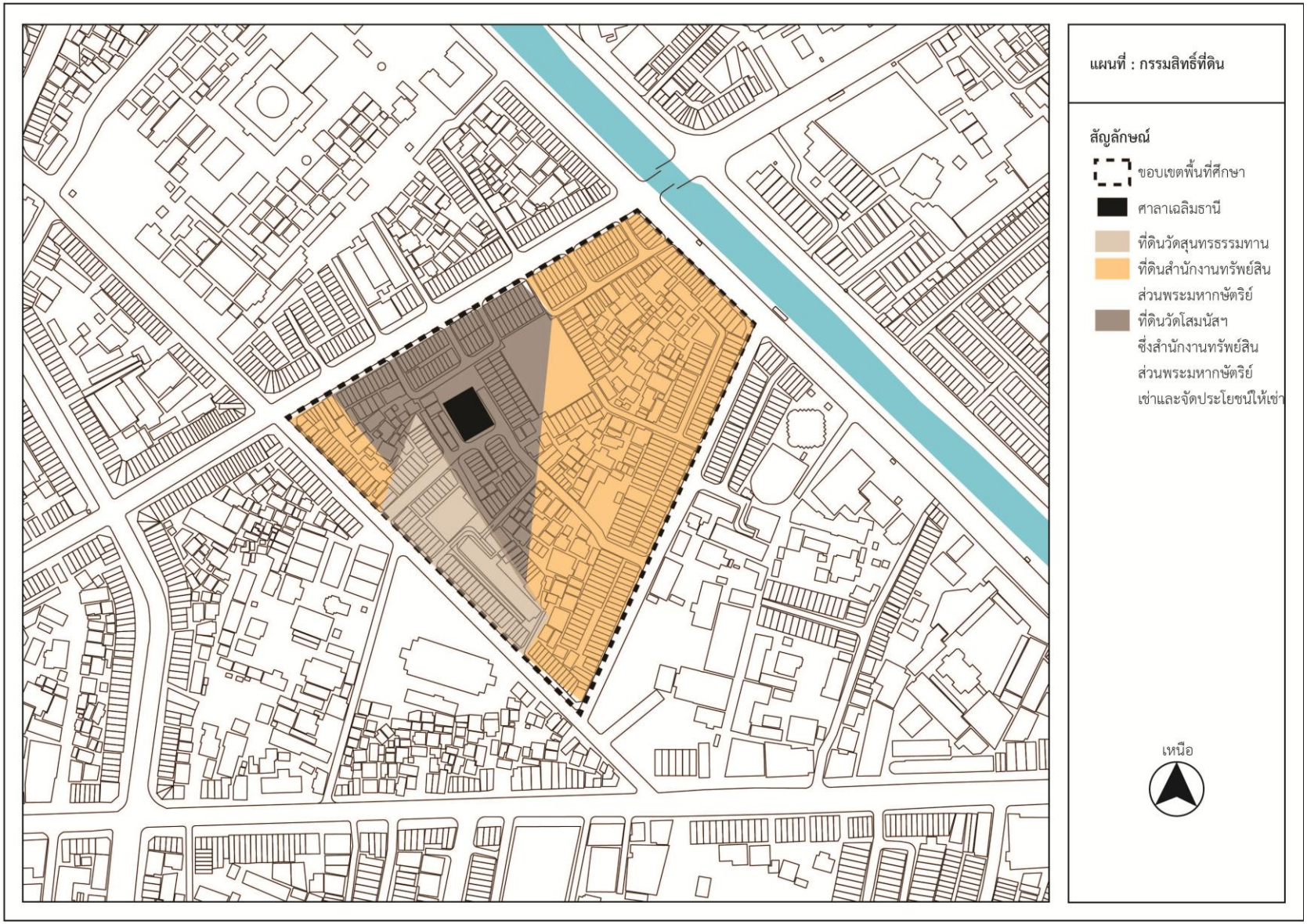
๔.๑.๔ กรรมสิทธิ์ที่ดิน

ที่ดินบริเวณย่านนางเลิ้งแบ่งส่วนใหญ่เป็นของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ประมาณร้อยละ ๗๐ ของพื้นที่ โดยพื้นที่ดินบริเวณโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีเป็นของวัดโสมนัสราชวรวิหาร โฉนดที่ดินเลขที่ ๑๖ มีพื้นที่รวมประมาณ ๙๘๐ ตารางเมตร ซึ่งสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้ทำการเช่าที่ดินของวัดโสมนัสราชวรวิหารแล้วจึงนามาสร้างอาคารศาลาเฉลิมธานี และอาคารตึกแถวเพื่อให้ประชาชนเช่าต่ออีกทอดหนึ่ง ทั้งนี้บริเวณถนนพะเนียงบางส่วนเป็นกรรมสิทธิ์ที่ดินของวัดสุนทรธรรมทานด้วย ดังนั้นในการอนุรักษ์และฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี และบริเวณย่านนางเลิ้งจึงเป็นไปได้ง่ายเนื่องจากเจ้าของที่ดินมีน้อยรายและมีความซับซ้อนน้อย (แผนที่ ๔-๖)

แผนที่ ๔-๕ : การใช้ประโยชน์อาคาร ย่านนางเลิ้งและบริเวณโดยรอบ

(ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร)

แผนที่ ๔-๖ : กรรมสิทธิ์ที่ดินย่านนางเลิ้ง

(ที่มา : ดัดแปลงจาก สมชาย เกตุรัตนมาลี, ๒๕๕๒)

๔.๑.๕ คุณค่าและสภาพอาคารในปัจจุบัน

เมื่อโรงภาพยนตร์เฉลิมธานีได้ปิดตัวลงใน พ.ศ. ๒๕๓๖ ส่งผลให้ชุมชนขาดแคลนพื้นที่สาธารณะสำหรับใช้งานมาเป็นเวลาหลายปี แต่ด้วยความรุ่งเรืองของโรงหนังนางเลิ้งในอดีตที่เป็นทั้งสถานบันเทิงและแหล่งความรู้ที่ได้จากภาพยนตร์ รวมทั้งความภาคภูมิใจในตัวอาคารสถาปัตยกรรมของคนในชุมชนนั้นยังคงอยู่ในใจและความทรงจำของคนในชุมชนเสมอมา นอกจากนั้นโรงหนังนางเลิ้ง ยังเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทยในฐานะเป็นโรงภาพยนตร์ในยุคเริ่มต้นของภาพยนตร์ไทย ที่ถูกสร้างโดยประชาชน เพื่อประชาชน การที่จะบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีให้กลับคืนมาอีกครั้งจึงต้องมีการศึกษาสภาพความเป็นไปของอาคารภายนอกและภายในรวมทั้งสภาวะแวดล้อมทางกายภาพของบริเวณโรงหนัง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการบูรณะอาคารให้ดีที่สุดต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

๑) คุณค่าทางสถาปัตยกรรม

โรงหนังนางเลิ้งมีขนาดความกว้างของอาคารคือ ๒๐ เมตร และมีความยาว ๒๙.๕๐ เมตร กว่าเก้าสิบปีที่ผ่านมาโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี หรือโรงหนังนางเลิ้ง สภาพปัจจุบันเป็นอาคารโครงสร้างไม้ซึ่งเป็นลักษณะของโรงภาพยนตร์มาตรฐานสมัยรัชกาลที่ ๖ ผังชั้นล่างและห้องฉายภาพยนตร์ ชั้นบนเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูน ผนังบนเป็นผนังไม้ตีตามนอน ประตูและหน้าต่างเป็นไม้ พาดช่วงเสาขนาด ๒๐ เมตร มุงด้วยสังกะสี ฝ้าเพดานเป็นกระดานไม้ตีตามนอน วัสดุป้องกันเสียงสะท้อนใช้ลังกระดาษสำหรับวางไข่บุผนังด้านในโรงภาพยนตร์ เก้าอี้นั่งชมภาพยนตร์ปัจจุบันถูกถอดออกหมดแล้ว สภาพอาคารโดยทั่วไปอยู่ในสภาพทรุดโทรม ทั้งนี้เนื่องจากอาคารไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือต่อเติมทางโครงสร้างอาคารนี้เองจึงเป็นข้อดีอย่างหนึ่งที่ยังคงรักษาความแท้ทางสถาปัตยกรรมเอาไว้ได้มาก

อาคารศาลาเฉลิมธานีในปัจจุบันก็ยังคงเป็นศูนย์กลางของชุมชนย่านนางเลิ้ง เป็นคุณค่าทางจิตใจในความหมายของมรดกที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) จากความทรงจำของคนในชุมชนที่ได้ใช้บริการเข้าชมภาพยนตร์ ใช้พื้นที่หน้าโรงหนังเป็นที่พบปะสังสรรค์ เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนตลอดมา ในขณะเดียวกันในความสำคัญทางกายภาพหรือ ในความหมายของมรดกที่จับต้องได้ (Tangible Heritage) นั้นโรงภาพยนตร์ที่มีสถาปัตยกรรมโครงสร้างไม้เพียงแห่งเดียวในเอเชียอาคเนย์ที่ยังคงมีสภาพที่สมบูรณ์ที่สุด ถึงแม้ว่าจะหยุดดำเนินการเป็นเวลากว่า ๒๐ ปีแล้วก็ตาม แต่โครงสร้างภายนอกที่ยังครบถ้วน รวมทั้งสิ่งก่อสร้างภายในโรงภาพยนตร์ ยังคงเห็นถึงองค์ประกอบภาพในชัดเจน เช่น เวที ห้องฉายภาพยนตร์ หรือหลังคาโครงถักที่มีความโดดเด่นทางเทคโนโลยีแตกต่างจากสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน

๒) สภาพอาคาร

๒.๑) พื้นที่ว่างด้านหน้าอาคาร

พื้นที่ว่างหน้าอาคารโรงหนังมีความกว้าง ๒๕.๗๐ เมตร ความยาว ๑๓.๒๖ เมตร จากการสัมภาษณ์คุณสมพงษ์ กล่าวว่า “แต่เดิมพื้นที่ว่างหน้าอาคารโรงภาพยนตร์นี้เสมือนเป็นศูนย์รวมของย่าน มีของขายบริเวณหน้าโรงหนัง สามารถหาของกินอร่อยๆหน้าโรงหนังได้ และยังมีการจัดแสดงต่างๆ ก่อนที่ภาพยนตร์จะฉาย” ในปัจจุบันเนื่องจากผู้เช่าเดิมได้หยุดดำเนินการโรงหนังนางเลิ้งประสบภาวะขาดทุน แต่ยังคงเช่าพื้นที่เพื่อใช้ทำกิจการอื่นเพื่อยังชีพ โรงหนังจึงได้เปลี่ยนเป็นสถานที่เก็บของ และสถานที่ประกอบกิจการทำขนมในเทศกาลตรุษสารท และบริเวณพื้นที่หน้าโรงหนังได้ถูกใช้เพื่อวางของจำหน่ายในช่วงเวลานั้น หากไม่มีกิจกรรมดังกล่าว ผู้คนในชุมชนเองก็สามารถมานั่งเล่นได้ ปัจจุบันได้มีการรื้อถอนอาคารด้านหน้าที่เคยเป็นร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าของอาคารเฉลิมธานีออกแล้ว

รูปที่ ๔-๔ : พื้นที่ว่างหน้าอาคารมีการทำกิจกรรมดำเนินการธุรกิจที่เปลี่ยนการใช้สอย
จากลานหน้าโรงภาพยนตร์เป็นพื้นที่ขายขนมตามเทศกาล (ซ้าย)
และ สภาพลานหน้าศาลาเฉลิมธานีในปัจจุบัน (ขวา)
(ที่มา: จากการสำรวจเก็บข้อมูล, กรกฎาคม ๒๕๕๗ ในช่วงเทศกาลสารทจีน และวันที่ ๓๑มีนาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๔-๕ : สภาพลานหน้าศาลาเฉลิมธานีในปัจจุบัน
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘)

๒.๒) สภาพความมั่นคงแข็งแรง

สภาพที่เสื่อมโทรมของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีตามกาลเวลา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ สภาพในปัจจุบันของโรงหนังนางเลิ้ง เป็นอาคารที่มีสภาพทรุดโทรม ถูกทิ้งร้างและไม่ได้รับการดูแล เป็นอาคารสองชั้นเฉพาะตรงด้านทางเข้า และด้านเวที ส่วนตรงกลางโล่ง อาคารทั้งหมดเป็นอาคารไม้เป็นแบบเดิมที่ถูกสร้างขึ้นมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๖๑ แต่มีส่วนเพิ่มเติมและซ่อมแซม โดยการโบก ปรับพื้น และการก่ออิฐบล็อก แต่สภาพโครงสร้างอาคารยังอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ความเสียหายส่วนใหญ่นั้นอยู่ภายในเป็นพวกวัสดุบุผิวต่างๆ เช่น ผนัง ฝ้าเพดาน ม่าน เวทีการแสดง

๒.๓) สภาพอาคารภายนอก

จากการเปลี่ยนแปลงในสภาพปัจจุบัน ทำให้ศาลาเฉลิมธานีต้องหยุดกิจการที่ดำเนินต่อเนื่องมาตลอด ผู้เช่าจึงไม่มีงบประมาณที่จะอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ที่ทรงคุณค่าแห่งนี้ ประกอบกับการขาดความรู้ทางด้านการอนุรักษ์ที่ถูกต้องจึงได้ทำการต่อเติมและรักษาตามสภาพ ดังนั้น จึงก่อให้เกิดความเสียหายในส่วนความสวยงามของอาคาร เนื่องจากสภาพที่ขัดแย้งกันของสีและวัสดุ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๓.๑) โครงสร้างอาคารภายนอก เป็นอาคารโครงสร้างไม้ สีไม้ได้รับการทา ฉาบและเคลือบใหม่เมื่อประมาณสามสิบปีที่แล้ว หลังจากนั้นก็ไม่ได้มีปรับปรุงอีก ทำให้เกิดการกร่อนของไม้ ซึ่งสามารถซ่อมแซมได้ ส่วนของหลังคามีการรั่วผุพังต้องได้รับการเปลี่ยนใหม่ทั้งหมด สภาพโดยรวมค่อนข้างทรุดโทรม

๒.๓.๒) ด้านหน้าอาคาร (Façade) ซึ่งเป็นส่วนที่มีสถาปัตยกรรมการตกแต่งที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงภาพยนตร์ ประกอบด้วย

- จากระดับหลังอกไก่ถึงหลังอะเส มีความยาว ๔.๕๐ เมตร ประกอบด้วยหลังคาทรงจั่ว มีลายฉลุประดับ ยังคงเห็นลวดลายชัดแจน แต่มีสภาพเสื่อมโทรม ป้ายชื่อศาลาเฉลิมธานี ที่ติดตั้งตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๗๕ มีความทรุดโทรม
- จากระดับหลังอะเส ถึงระดับพื้นชั้น ๒ เป็นหน้าต่างบานเกร็ด สามช่วง ช่วงละ ๘ บาน รวมทั้งหมด ๒๔ บานมีสภาพทรุดโทรม บางด้านก็แตกหัก
- จากระดับพื้นชั้น ๒ ถึงพื้นชั้น ๑ ประกอบด้วยกันสาด ประตูและหน้าต่างซ้ายขวาระหว่างประตู ได้ถูกปรับปรุงโดยการโบกปูนและทาสีฟ้า ใส่กระจกที่ช่องขายตั๋วหนัง และใช้กันสาดผ้าใบปูด้านบนระหว่างชั้นกันแดดกันฝน

๒.๓.๓) บริเวณด้านข้างและหลังอาคาร มีตรอกขนาดเล็กเดินเข้าไปได้ แต่มีสภาพทรุดโทรม โดยด้านหลังของอาคาร นั้นมีสังกะสีปิดทับบางส่วน เพื่อป้องกันแสงลอดเข้าเวลาฉายภาพยนตร์ ในส่วนนี้จึงมีส่วนป้องกันความทรุดโทรมของผนังไม้ขัดแตะในด้านล่างแต่ก็ยังก่อให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่สวยงามต่อตัวอาคาร

รูปที่ ๔-๖ : สภาพของผนังด้านหน้าอาคาร และหน้าต่างอาคารศาลาเฉลิมธานี
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๔-๗ : สภาพด้านหน้าอาคารศาลาเฉลิมธานี
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๔-๘ : สภาพปัจจุบันบริเวณห้องจำหน่ายตั๋วที่ขาดการดูแลรักษา
เนื่องจากธุรกิจที่ไม่ได้รับผลกำไร
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลเดือนมกราคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๔-๙ : สภาพด้านข้างอาคารศาลาเฉลิมธานี
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๔-๑๐ : สภาพหลังคาอาคารศาลาเฉลิมธานี และรั้วอาคารด้านข้าง
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘)

๒.๔) สภาพอาคารภายใน

ด้านในอาคารมีสภาพทรุดโทรมเนื่องจากถูกทิ้งร้างแต่ยังเหลือร่องรอย โครงสร้างของการใช้สอยเดิม เช่นส่วนของห้องฉายหนัง เวที ห้องน้ำ ซึ่งได้ถูกดัดแปลและควรได้รับการอนุรักษ์บูรณะดังนี้

๒.๔.๑) ด้านหน้าอาคารมีสองชั้น ชั้นล่างเป็นห้องขายตั๋ว ห้องน้ำ ชั้นบนเป็นส่วนของห้องฉายภาพยนตร์ซึ่งยังมีกล้องฉายภาพยนตร์เก่าอยู่

๒.๔.๒) ด้านกลางอาคารเป็นพื้นที่โล่ง กว้าง แต่เดิมเคยเป็นที่วางเก้าอี้นั่งม้ายาวจุคนดูได้ ๒๐๐ - ๓๐๐ คน พื้นเป็นดิน แต่ในปัจจุบันได้รับการปรับปรุงเป็นพื้นซีเมนต์ และเคยมีเก้าอี้แบบพนักพิงไม้ แต่ในปัจจุบันได้ถูกรื้อถอนออกหมดแล้วเหลือเพียงพื้นโล่งๆ

๒.๔.๓) ส่วนด้านหลังนั้นเป็นเวทีการแสดงและจอฉายภาพยนตร์อยู่ในสภาพทรุดโทรม ไม่มีจอภาพยนตร์แล้ว

๒.๔.๔) ส่วนฝ้าอาคารและผนังด้านในมีการตีไม้แปะเอาไว้เป็นโครงซึ่งแต่เดิมปิดไม้ซับเสียง แต่ปัจจุบันผุพังไปหมดแล้ว

๒.๔.๕) ส่วนโครงสร้างหลังคา เป็นโครงไม้ถัก(Truss) มีข้อน่าสังเกตจากผู้เขียนรายงานว่า เป็นโครงหลังคาความน่าสนใจเนื่องจากมีลักษณะการก่อสร้างคล้ายกับ โครงถักของสะพานรถไฟ เพื่อขยายขนาดของอาคารให้มีความกว้างขึ้น แต่ในขณะนี้ยังไม่สามารถหาข้อมูลของสถาปนิกผู้ออกแบบหรือวิศวกรโครงสร้างได้ ถือว่าเป็นเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยในขณะนั้น เนื่องจากมีปัญหาที่เคยเกิดขึ้นกับโรงหนังแห่งแรกของไทย คือโรงหนังอลังการ ของหม่อมเจ้าอลังการมาแล้วว่า ผู้ชมได้ร้องเรียนว่า

มีเสากลางโรงภาพยนตร์บังทัศนียภาพของภาพยนตร์ที่กำลังฉาย อยากให้มีการลดขนาดของเสาลง แต่ศาลาเฉลิมธานีนั้นไม่มีเสาตรงกลาง ทำให้ทัศนียภาพของผู้ชมกว้างไกลกว่าในอดีต ทั้งนี้ ก็เนื่องจากเทคโนโลยีการสร้างโรงหนังของผู้สร้างนั่นเอง

รูปที่ ๔-๑๑ : ภายในอาคารศาลาเฉลิมธานีในปัจจุบัน
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลเดือนมกราคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๔-๑๒ : ทางเข้าด้านข้างภายในอาคารศาลาเฉลิมธานีซึ่งขาดการระมัดระวังเรื่องความปลอดภัยอัคคีภัย
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลเดือนมกราคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๔-๑๓ : ด้านกลางของอาคารที่กลายเป็นที่เก็บของ
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลเดือนมกราคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๔-๑๔ : สภาพด้านหน้าเวทีฉายหนังในปัจจุบัน
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลเดือนมกราคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๔-๑๕ : โครงสร้างหลังคาแบบถัก (Truss) ที่ทำให้พื้นที่อาคารขยายออกไปได้กว้าง
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลเดือนมกราคม ๒๕๕๘)

รูปที่ ๔-๑๖ : โครงสร้างหลังคาแบบถัก (Truss)ที่คลุมด้วยสังกะสี
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลเดือนมกราคม ๒๕๕๘)

๒.๕) ระบบสาธารณูปโภคภายในอาคาร

เนื่องจากอาคารถูกทิ้งร้างมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๓๖ ทำให้ระบบสาธารณูปโภคของอาคารส่วนใหญ่เสื่อมโทรมและชำรุด แต่จากการสำรวจพื้นที่จริงพบว่ายังคงมีระบบบางส่วนที่สามารถใช้งานได้ แต่ก็ต้องมีการปรับปรุงให้ถูกต้องกับพระราชบัญญัติควบคุมอาคารในปัจจุบันต่อไป

๒.๕.๑) ระบบไฟฟ้า

- อุปกรณ์จ่ายไฟฟ้าแรงต่ำ (Main Distribution Board) ไม่พบอุปกรณ์ดังกล่าวมีเพียงหม้อแปลงไฟมีทั้งหมดลูก ขนานเป็นไฟขนาด ๓๘๐ แอมป์ โดยเชื่อมต่อกันกันสี่สายและยังมีกระแสไฟจำหน่ายเข้าสู่ตัวอาคาร
- สายไฟและอุปกรณ์ เช่น สวิตซ์ ปลั๊ก ซึ่งสายไฟนั้นเป็นการติดตั้งแบบติดผนังลอย และไม่มีการร้อยสายใส่ท่อกัลป์วาไนซ์ ป้องกันการฉีกขาดของสายไฟ ระบบต่างๆและสายไฟนั้นไม่ได้มาตรฐานต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงแก้ไขทั้งหมด
- ระบบไฟฟ้าสำรอง ไม่มีอุปกรณ์หรือเครื่องผลิตกระแสไฟฟ้าสำรอง เนื่องจากหยุดการดำเนินธุรกิจไปเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งการปรับปรุงใหม่นั้นต้องเพิ่มระบบไฟฟ้าสำรองรองรับตามมาตรฐานและระเบียบการก่อสร้างดัดแปลงอาคารต่อไป

๒.๕.๒) ระบบสุขาภิบาล

- ระบบบำบัดน้ำเสีย พบว่าไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียเนื่องจากขณะที่ทำกิจการเทศบัญญัติควบคุมการบำบัดน้ำเสียยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง
- ระบบน้ำดี จากการสอบถามจากผู้เช่า พบว่า ระบบน้ำดียังคงใช้ได้แต่ก็ชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา และน่าจะได้รับการปรับปรุงเดินท่อประปาใหม่ทั้งหมด ระบบประปา เดินยังใช้ได้และมีห้องน้ำมีห้องสองห้องหญิง แต่ก็ต้องใช้ปั๊มน้ำขนาดเล็กเพื่อดึงน้ำเข้าใช้ในพื้นที่
- ระบบป้องกันอัคคีภัย มีเพียงถังดับเพลิงมือขนาดใหญ่เท่านั้น แต่การดูแลรักษาอาคารไม้อนุรักษ์นี้ควรจะได้รับการระมัดระวังดูแลเป็นพิเศษ เนื่องจากประวัติของย่านนางเลิ้งเคยถูกเพลิงไหม้ใหญ่สองครั้งด้วยกัน ระบบป้องกันอัคคีภัยนี้ควรได้รับการออกแบบใหม่ทั้งหมด เช่น ตู้ดับเพลิง ถังดับเพลิงมือถือประจำจุดต่างๆ หัวรับน้ำดับเพลง ระบบเตือนภัยอัคคีภัย และระบบจ่ายน้ำดับเพลิง เป็นต้นระบบดับเพลิงมีถังดับเพลิงภายใต้กฎกรมโยธามีหัวดับเพลิงที่หมดสภาพ ขนาดมาตรฐานประมาณ ขนาดใหญ่ ทั่วไป

๒.๕.๓) ระบบปรับอากาศและระบายอากาศ

จากการค้นคว้า สำรวจและสอบถาม พบว่าศาลาเฉลิมธานีไม่มีการติดตั้งระบบปรับอากาศ และไม่มีการติดตั้งส่วนระบายอากาศนอกจาก ภูมิปัญญาของช่างก่อสร้างสมัยแรกเริ่มที่ติดตั้งหน้าต่างบานเกร็ดเพื่อระบายอากาศ แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องมีการซ่อมแซมและติดตั้งระบบระบายอากาศเพิ่มเติม และในส่วนของการใช้งานในปัจจุบันต้องศึกษาการติดตั้งระบบปรับอากาศเพิ่มเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้ใช้บริการ อย่างถูกต้องตามมาตรฐานและกฎหมายการก่อสร้างดัดแปลงอาคาร

รูปที่ ๔-๑๗ : ด้านข้างของอาคาถูกกรุด้วยโครงไม้เพื่อบุแผงรังไข่
(ที่มา : จากการสำรวจเก็บข้อมูลเดือนมกราคม ๒๕๕๘)

๔.๑.๖ มรดกวัฒนธรรมย่านนางเลิ้ง

จากการสำรวจพื้นที่ย่านางเลิ้ง พบว่า มีมรดกวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของผู้คนในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับศาลาเฉลิมธานีอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ ซึ่งประกอบด้วย ๑) มรดกวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangible Cultural Heritage) เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น บุคคลสำคัญ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิต และ ๒) มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เช่น สถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม เป็นต้น (แผนที่ ๔-๗) โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) ละครชาตรี ลิเก และโขน ที่เป็นแหล่งบันเทิงของเมืองมาตั้งแต่สมัยอดีต ซึ่งตั้งอยู่ด้านหลังถนนหลานหลวง ที่มีชื่อว่า “ตรอกละคร” แม้ว่าในปัจจุบันละครชาตรีจะเลือนหายไปบ้าง แต่ยังคงพบว่ายังมีหลายบ้านที่ยังมีลูกหลานให้ความสำคัญและสืบทอดอยู่ บ้านเรืองนนท์ หรือบ้านละครชาตรีของครูพูนเรืองนนท์ นอกจากจะมีชื่อเสียงในศิลปะการแสดงละครชาตรีแล้ว บ้านหลังนี้ยังมีประวัติศาสตร์อันแสนยาวนาน โดยจากการที่นายเรือง บุตรของศรีชุมพล (ฉิม) ครูสอนละครซึ่งได้รับราชการในราชสำนัก

เมืองนครราชศรีธรรมราช ได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากภาคใต้ ติดตามทัพเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) คราวลงไประงับความวุ่นวายทางหัวเมืองปักษ์ใต้ ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๓ และได้รับโปรดเกล้าฯ ให้มาตั้งถิ่นฐานย่านสนามกระบือ หรือถนนหลานหลวงในปัจจุบัน โดยยึดอาชีพเลี้ยงตัวด้วยการนำวิชาด้านการละครชาตรีที่ติดตัวออกแสดงตามงานต่างๆ จนเป็นที่ขึ้นชื่อลือนามละครชาตรีสนามควาย สืบทอดเรื่อยมาถึงรุ่นหลาน มีครูพูน เรืองนนท์ ได้เป็นหัวหน้าคณะละครที่มีชื่อเสียง รับแสดงทั้งละครชาตรี หนังตะลุง ลิเก และวงดนตรีปี่พาทย์ ถ่ายทอดฝีมือจากรุ่นสู่รุ่นทั้งเรื่องการขับร้อง การรำ และการเล่นดนตรีประกอบการแสดงที่ไพเราะมายังลูกหลาน ถึงรุ่นครูทองใบ ก็ได้รับการยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ละครชาตรี) ในปี พ.ศ.๒๕๔๐ ปัจจุบันทายาทบ้านเรืองนนท์ ยังคงสืบทอดคณะละครโดยรับงานแสดงในงานพิธีต่างๆ

๒) ศิลปะการแสดงโขนและศิลปะการผลิตชุดเครื่องแต่งกายโขนละคร “บ้านนราศิลป์” หรือ “คณะนราศิลป์” ที่ก่อตั้งมาตั้งแต่ราวสมัยรัชกาลที่ ๖ โดยคุณแม่ละม่อน สุสังกรกาญจน์ และรับช่วงต่อมาโดย คุณแม่จินดา ปานสมุทร์ ซึ่งนอกจากจะรับงานแสดงโขนกลางแปลง โขนหน้าจอ ละครชาตรี และดนตรีไทยแล้ว คณะนราศิลป์ยังเป็น “บ้านเครื่อง” ทำงานเบื้องหลังในการผลิตชุดเครื่องแต่งกายโขนละครให้แก่การแสดงต่างๆ รวมถึงโขนธรรมศาสตร์สมัยอาจารย์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ยังให้บ้านนราศิลป์จัดทำเครื่องโขนละคร นอกจากนั้นยังผลิตรายการวิทยุ ผลิตละครร้อง ละครเวที รวมถึงทำบริษัทสร้างภาพยนตร์ชื่อ “นราศิลป์ภาพยนตร์”

๓) ย่านร้านอาหารอร่อย ย่านนางเลิ้งได้รับคำกล่าวขานว่าเป็นย่านอาหารสุดยอดของกินอร่อยอันดับต้นๆ ของกรุงเทพมหานครที่มีนักชิมแม่ช้อยนางรำ และเชลล์ชวนชิม ไปจนถึงเปิบพิสดารการันตรีมาแล้ว เช่น ร้านข้าวขาหมูนายเอี้ยง ก๋วยเตี๋ยวเนื้อหน้าโรงหนัง สาคูไส้หมู กุ้ง และปลาสูตรแม่ส้อง และเป็ดพะโล้ เป็นต้น นอกจากในตลาดจะมีร้านอาหารอร่อยแล้ว บริเวณตึกแถวรอบนอกตลาดก็มีร้านอาหารที่อร่อยไม่แพ้กัน เช่น เป็ดย่างร้านจิ๊บกี่ ร้านข้าวหมูอบ หมูย่าง ร้านแกงกะหรี่หมูและสตูลิ้นหมู รวมทั้งร้านขนมหวานที่มีอยู่หลายเจ้า ได้แก่ ขนมไทยป้าสมจิตร นันทาขนมไทย ขนมหม้อแกงป้าหงส์ ขนมกล้วย ขนมตาล ขนมตะโก้ของป้าวัฒนา และร้านกาแฟโบราณ Salon De café

๔) ร้านค้าเก่าแก่ บนถนนนครสวรรค์นอกจากมีร้านอาหารอร่อยแล้ว ยังมีร้านค่าเก่าแก่อยู่ ๒ ร้าน ได้แก่ (๑) ร้านขายยาบนถนนนครสวรรค์ตรงทางเข้าตลาดนางเลิ้งมีอยู่ ๒-๓ ร้าน โดยเอกลักษณ์ของร้านคือตู้ยาโบราณคลาสสิก บรรจุทั้งยาจีนและยาแผนปัจจุบัน และ (๒) ร้านนางเลิ้งอาร์ต เป็นร้านถ่ายรูปเก่าแก่ของย่าน แลแป็นรับทำล็อกเก็ตหินแหร่งแรกของประเทศไทย มีอายุกว่า ๘๐ ปี

๕) ประเพณีวัฒนธรรมของผู้คนในย่านส่วนใหญ่จะเป็นวันสำคัญต่างๆ ในสังคมไทย เช่น วันสงกรานตร์ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับศาสนาพุทธ การประกอบกิจกรรมทางศาสนาส่วนมากจะประกอบที่วัดสุนทรธรรมทาน นอกจากนี้กิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของย่านนางเลิ้ง คืองานประจำปีศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เนื่องจากย่านนางเลิ้งนั้นเคยเป็นที่ตั้งของวังสมเด็จกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ซึ่งชาวย่านนางเลิ้งให้ความเคารพศรัทธาอย่างมาก จึงมีการตั้งศาลที่ตลาดนางเลิ้งด้วย และที่สำคัญยังคงรักษาประเพณีที่หาชมได้ยากในปัจจุบันอย่างพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้าในวันอัฐ

มีบูชา แรม ๘ ค่ำ แห่งเดือนวิสาขะ หรือเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันที่ตรงกับวันถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้า โดยประกอบกิจกรรมที่วัดสุนทรธรรมทาน

๖) ตรอกสะพานยาว เป็นตรอกส่วนที่มีทางเข้าอยู่ถนนพะเนียงและท้ายตรอกอยู่ใกล้ศาลาเฉลิมธานีหรือโรงหนังนางเลิ้ง เป็นย่านของหญิงขายบริการ โดยเริ่มต้นที่ตรอกนางเลิ้ง ๒ ซึ่งเป็นตรอกแคบๆ ผ่านตลาดนางเลิ้ง ศาลาเฉลิมธานี ผ่านถนนพะเนียง จนกระทั่งออกมาที่วัดสุนทรธรรมทาน ซึ่งเข้าใจว่าสร้างคร่อมคูน้ำตะวันออกของวัดสุนทรธรรมทานไปไหลไปสู่คลองผดุงกรุงเกษม ภายหลังคลองตื้นเขินมีสภาพเป็นโคลนผู้คนทั้งสองหากจึงมีการสร้างสะพานไม้ทอดยาวประมาณ ๓๐๐ เมตร เพื่อใช้เดินไปมาหาสู่กัน ชาวบ้านจึงเรียกว่า “ตรอกสะพานยาว” ซึ่งแต่เดิมในตอนกลางคืนบริเวณตรอกนี้จะมีหญิงสาวโสเภณีแต่งตัวสวยมานั่งเพื่อเรียกแขก และเมื่อตลาดนางเลิ้งได้ซบเซากิจการบริเวณตรอกสะพานยาวก็ซบเซาลงด้วยเช่นกัน จนกระทั่งเกิดเหตุเพลิงไหม้ในปี พ.ศ.๒๕๑๒ บทบาทของตรอกสะพานยาวจึงสิ้นสุดลง เหลือเพียงความทรงจำ

๗) มิตรชัย บัญชา เป็นบุคคลสำคัญของย่านนางเลิ้ง ซึ่งเป็นดารานักแสดงภาพยนตร์ไทยที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ที่เคยอาศัยอยู่กับแม่และพ่อเลี้ยงที่บริเวณถรรพะเนียง ในช่วง พ.ศ.๒๔๘๕-๒๔๙๗ ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่มิตรลำบากมากก่อนที่จะเข้าสู่วงการภาพยนตร์ไทย แม้ภายหลังที่มิตรประสบความสำเร็จแล้วก็ยังกลับมาทำบุญที่วัดสุนทรธรรมทานอยู่เป็นประจำ จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต ศพของมิตรก็ยังนำมาบำเพ็ญกุศลและบรรจุอัฐิที่วัดสุนทรธรรมทาน

๘) โรงภายพตร์ศาลาเฉลิมธานี หรือโรงหนังนางเลิ้งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ดังที่กล่าวในบทที่ ๓

๙) ตลาดนางเลิ้ง ถูกสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยมีการเปิดตลาดอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ อันเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่มีการสร้างพระราชวังดุสิต รวมไปถึงวังเจ้านายที่ตั้งอยู่รายรอบตลอดจนสองฝั่งคลองผดุงกรุงเกษม และถือเป็นตลาดบกแห่งแรกของกรุงเทพมหานคร จึงทำให้ตลาดนางเลิ้งเติบโตและพัฒนาอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันบทบาทความเป็นย่านตลาดที่มีความคึกคักลดลงอันเนื่องมาจากการขยายตัวของเมือง เหลือเพียงตลาดสดและอาหารที่บริการในในย่านและบริเวณโดยรอบเท่านั้น อย่างไรก็ตามจากการพัฒนาปรับปรุงตลาดนางเลิ้งและอาคารโดยรอบของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ก็ทำให้ตลาดและร้านค้าย่านนางเลิ้งให้มีความสะอาดสะอ้าน ถูกสุขลักษณะ ทันสมัย ส่งเสริมให้ย่านนางเลิ้งฟื้นกลับมามีชีวิตอีกครั้งเพื่อบริการประชาชนและนักท่องเที่ยว

๑๐) กลุ่มอาคารตึกแถวย่านนางเลิ้ง ถือเป็นกลุ่มอาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เริ่มมีการก่อสร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ มีทั้ง ตึกแถว ๒ ชั้น ริมถนนนครสวรรค์ และถนนกรุงเกษม ตึกแถวชั้นครึ่งรอบตลาดและหัวมุมถนนศุภมิตรตัดถนนกรุงเกษมและถนนพะเนียง และห้องแถวไม้ริมถนนพะเนียง

๑๑) วัดสุนทรธรรมทาน (วัดแค) มีฐานะเป็นวัดราฎร์ มีชื่อเดิม คือ วัดแค หรือวัดสนามกระบือ ในสมัยรัชกาลที่ ๒ เป็นวัดที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนย่านตลาดนางเลิ้งเป็นอย่างมาก การประกอบกิจกรรมทางศาสนาของชุมชน เช่น ประเพณีสงกราต์ การบรรพชาอุปสมบท และพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้า

๑๒) วัดโสมนัสราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดราชวรวิหาร พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใน พ.ศ.๒๓๙๖ ด้วยพระราชดำริให้มีการสร้างอารามหลวงริมคูพระนครอย่างเช่นกรุงศรีอยุธยา เพื่อเฉลิมพระเกียรติและอุทิศพระราชกุศลแด่สมเด็จพระนางเจ้าโสมนัสวัฒนาวดี พระบรมราชเวที ภายในพระวิหารภายในประดิษฐานพระสัมพุทธโสมนัสวัฒนาวดีนาถบพิตร เป็นพระประธาน และภายในมีภาพจิตกรรมงานฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ ๔ เล่าเรื่อง อิเหนาและสอดแทรกปริศนาธรรม ที่สวยงามมาก โดยด้านหลังพระวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปฉลองพระองค์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคู่กับพระพุทธรูปฉลองพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าโสมนัสวัฒนาวดี

๑๓) ศาลเจ้านางเลิ้ง ตั้งอยู่ภายในตลาดนางเลิ้ง เป็นศาลเจ้าที่มีการอัญเชิญ “เสด็จเตี่ย” หรือพระบรมรูปกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์เข้ามาประดิษฐานภายในศาลเป็นที่เคารพของชาวชุมชนนางเลิ้ง

๑๔) แหล่งนักพนัน ย่านนางเลิ้งมีการตั้งของโรงบ่อนขึ้นหลายแห่งและมีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานครในอดีต แม้ในระยะหลังมีกฎหมายห้ามการเปิดโรงบ่อน แต่นักพนันในย่านนางเลิ้งก็ยังคงมีให้เห็นอยู่บาง โดยกลุ่มที่เรียกว่าเป็นเซียนพนันได้หันไปเล่นพนันมวย ม้าแข่ง และสลากกินแบ่งรัฐบาล

๑๕) คลองผดุงกรุงเกษม อยู่ทางทิศตะวันออกของย่านนางเลิ้งซึ่งมีถนนกรุงเกษมเป็นตัวกั้น ขุดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ขุดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ เพื่อขยับขยายพระนครออกไป เริ่มขุดจากปากคลองริมแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณวัดเทวราชกุญชร (วัดสมอแครง) ย่านเทเวศร์ มีแนวขนานไปกับคลองคูเมืองเดิม ผ่านย่านหัวลำโพง ตัดผ่านคลองมหานาคไปทะลุแม่น้ำเจ้าพระยาอีกด้านหนึ่งบริเวณวัดแก้วแจ่มฟ้า สี่พระยา คลองนี้ขุดเสร็จในปี พ.ศ. ๒๓๙๕

รูปที่ ๔-๑๘ : ตึกแถวชั้นครึ่งสมัยรัชกาลที่ ๕ บริเวณหน้าศาลาเฉลิมธานี
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

รูปที่ ๔-๑๙ : ที่เก็บอัฐิมิตร ชัยบัญชาที่วัดสุนทรธรรมทาน (ซ้าย) บ้านนราศิลป์ (กลาง) และศาลเจ้านางเลิ้ง (ขวา)
(ที่มา : จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

๔.๑.๗ สถานที่สำคัญบริเวณโดยรอบย่านนางเลิ้ง

นอกจากภายในย่านนางเลิ้งจะประกอบไปด้วยแหล่งมรดกวัฒนธรรมมากมาย บริเวณโดยรอบย่านในรัศมีระยะ ๕๐๐ เมตรโดยรอบย่านก็มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของกรุงเทพมหานครที่สามารถส่งเสริมความเชื่อมโยงและกิจกรรมมายังโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีและย่านนางเลิ้งได้ (แผนที่ ๔-๘) สามารถจำแนกได้ ๔ ดังนี้

๑) ย่านตลาด ได้แก่ ตลาดโบ๊เบ๊ และตลาดสะพานขาว

๒) ศาสนสถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดโสมนัสราชวรวิหาร วัดสุนทรธรรมทาน วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร วัดสมณานัมบริหาร และวัดสิตาราม

๓) สนามกีฬา ได้แก่ สนามม้านางเลิ้งหรือสนามม้าราชตฤณมัย และ สนามมวยเวทีราชดำเนิน

๔) อาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น บ้านนรสิงห์ วังนางเลิ้ง บ้านพิษณุโลก บ้านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ตึกสุริยานุวัตร วังวรดิศ วังสะพานขาว พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ป้อมมหากาฬ และบ้านมนังคศิลา

๔.๑.๘ องค์ประกอบทางจินตภาพย่านนางเลิ้ง (แผนที่ ๔-๙)

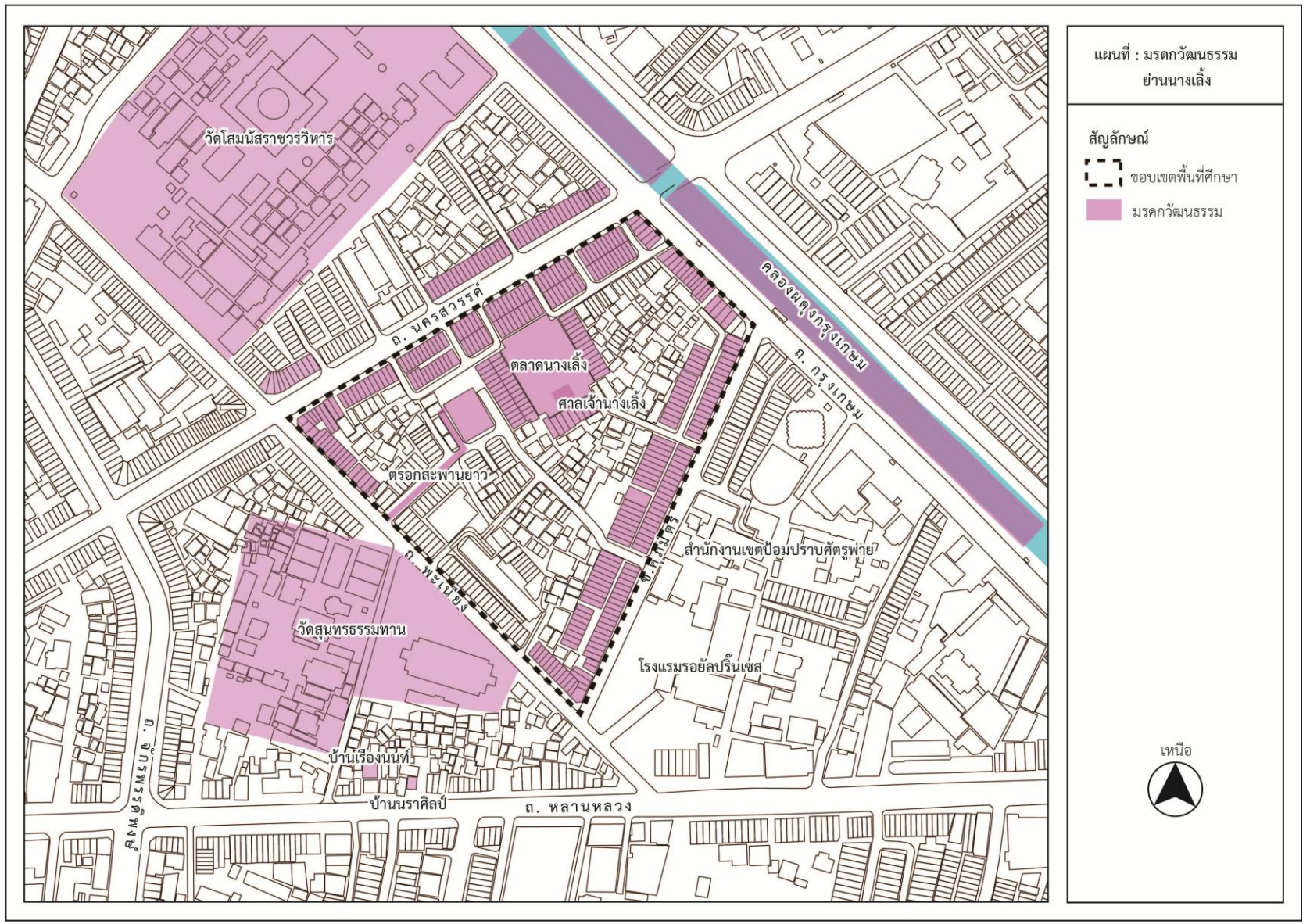
๑) เส้นทาง (Path) เป็นเส้นทางสายหลักและรองที่เชื่อมต่อไปยังโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ได้แก่ ถนนนครสวรรค์ ถนนกรุงเกษม ถนนพะเนียง ถนนศุภมิตร และเส้นทางเดินเท้าในตรอกต่างๆ

๒) เส้นขอบ (Edge) ได้แก่ ขอบเขตที่ล้อมรอบโรงภาพยนตร์เฉลิมธานี คือ ถนนนครสวรรค์ ถนนกรุงเกษม ถนนพะเนียง และถนนศุภมิตร

๓) จุดรวมกิจกรรม (node) เป็นศูนย์รวมของการทำกิจกรรมในพื้นที่ได้แก่ ลานว่างหน้าศาลาเฉลิมธานี ตลาดนางเลิ้ง และวัดแคนางเลิ้ง

๔) ย่าน (District) ย่านนางเลิ้ง ซึ่งมีชุมชนศุภมิตร ๑ ชุมชนศุภมิตร ๒ และตลาดนางเลิ้ง

๕) จุดหมายตา (Landmark) เป็นจุดเด่นในระดับย่านนางเลิ้งนี้ได้แก่ ซุ้มประตูทางเข้าตลาดนางเลิ้ง สะพานเทวกรรมรังรักษ์ และศาลาเฉลิมธานี

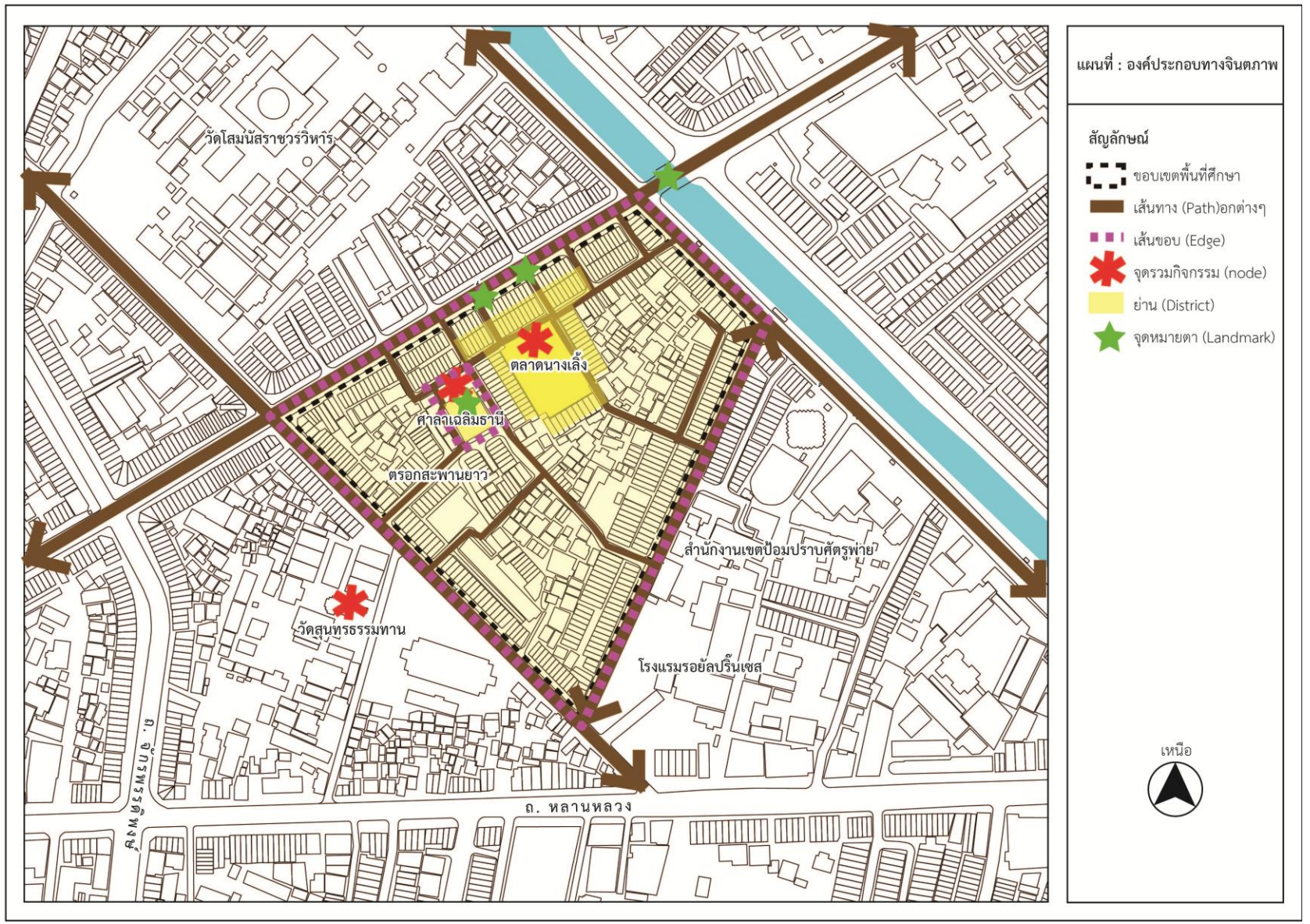
แผนที่ ๔-๗ : มรดกวัฒนธรรมย่านนางเลิ้ง

(ที่มา : จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย)

แผนที่ ๔-๘ : สถานที่สำคัญบริเวณโดยรอบย่านนางเลิ้งในรัศมี ๕๐๐ เมตร

(ที่มา : จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย)

แผนที่ ๔-๙ : องค์ประกอบจินตภาพย่านนางเลิ้ง

(ที่มา : จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย)

๔.๒ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม

๔.๒.๑ ลักษณะทางเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณากิจกรรมทางเศรษฐกิจของย่านนางเลิ้งส่วนใหญ่นั้นเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจให้กับย่าน นั้นคือ การเป็นย่านการค้าซึ่งมีแหล่งศูนย์กลางด้านการค้าที่สำคัญของย่าน คือ ตลาดนางเลิ้ง ซึ่งนอกจากตัวตลาดแล้วภายในย่านนางเลิ้งยังมีรูปแบบการค้าแบบกระจายตัวอยู่โดยรอบพื้นที่ตามแนวถนนนครสวรรค์ และถนนกรุงเกษม พบกลุ่มอาชีพที่มากที่สุดในย่านคือ การค้าขายอาหารสำเร็จรูปและขายของในตลาดในลักษณะลูกจ้างรายวัน ส่วนอีกลุ่มคือขายของชำและงานบริการทั่วไปมีการดำเนินกิจกรรมการค้าขายที่คึกคักตั้งแต่วันจันทร์ – วันศุกร์ ส่วนวันเสาร์ – วันอาทิตย์ มีบางร้านเท่านั้นที่เปิดขาย เนื่องจากลูกค้าน้อยกว่าวันธรรมดา แสดงให้เห็นว่ากลุ่มลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการพื้นที่ส่วนมากเป็นข้าราชการ พนักงานบริษัท นักเรียน นักศึกษาที่อยู่ในละแวกโดยรอบ โดยช่วงเวลาในการตั้งร้านและเก็บร้าน ๐๙.๐๐-๑๔.๐๐ น. เป็นการจำหน่ายอาหารสด อาหารแห้ง และอาหารสำเร็จรูป โดยมีความคักคักในช่วงเวลา ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. มากที่สุด นอกจากนี้บริเวณโดยรอบย่านรัศมี ๕๐๐ เมตร ยังมีสถาบันราชการ สถานศึกษา โรงแรม และอาคารสำนักงานต่างๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะส่งเสริมเศรษฐกิจของย่านและก่อให้เกิดความหลากหลายของผู้คนและกิจกรรมที่สำคัญของย่านนางเลิ้ง (แผนที่ ๔-๑๐)

๔.๒.๒ ลักษณะทางสังคม

ย่านนางเลิ้ง ประกอบด้วย ๒ ชุมชนจัดตั้ง คือ ชุมชนศุภมิตร ๑ และชุมชนศุภมิตร ๒ จากข้อมูลสำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่ายในปี พ.ศ.๒๕๕๗ ระบุว่ามีประชากรในชุมชนศุภมิตร ๑ จำนวนประชากร ๖๗๒ คน และ ชุมชนศุภมิตร ๒ จำนวนประชากร ๙๘๖ คน สภาพชุมชนค่อนข้างแออัด มีการรวมกลุ่มทางสังคมของชุมชนมีลักษณะการเช่าอยู่อาศัยมีปฏิสัมพันธ์กันแบบบ้านใกล้เรือนเคียง ภายในชุมชนค่อนข้างแออัดโดยมีตลาดนางเลิ้งเป็นศูนย์กลางชุมชน

๔.๓ แผนงานโครงการ กฎหมาย และข้อกำหนดที่ที่เกี่ยวข้อง

๔.๓.๑ แผนงานโครงการที่เกี่ยวข้อง

แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่โครงการของเขตป้อมปราบศัตรูพ่ายซึ่งมีทั้งโครงการพัฒนาพื้นที่และโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) โครงการปรับปรุงฟื้นฟูย่านคลองผดุงกรุงเกษม บริเวณย่านวัดโสมนัสวรวิหารและย่านนางเลิ้ง โดยสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ประกอบด้วยโครงการ ปรับปรุงทางเท้าโดยรอบย่านปรับปรุงทางเท้าคลองผดุงกรุงเกษม งานก่อสร้างป้ายทางเข้าและป้ายบอกทาง งานปรับปรุงตึกแถวริมถนนโดยรอบย่าน งานก่อสร้างท่าเรือนำเที่ยว งานก่อสร้างซุ้มประตูทางเข้า และหลังคาคลุมทางเดินงานปรับปรุงทางเดินภายในย่าน งานปรับปรุงลานอเนกประสงค์ชุมชน งานปรับปรุงอาคารเฉลิมธานีพร้อมลานหน้าอาคาร และปรับปรุงลานหน้าวัดโสมนัสราชวรวิหาร ปัจจุบันโครงการทั้งหมดยังไม่ได้ดำเนินการ (แผนที่ ๔-๑๑)

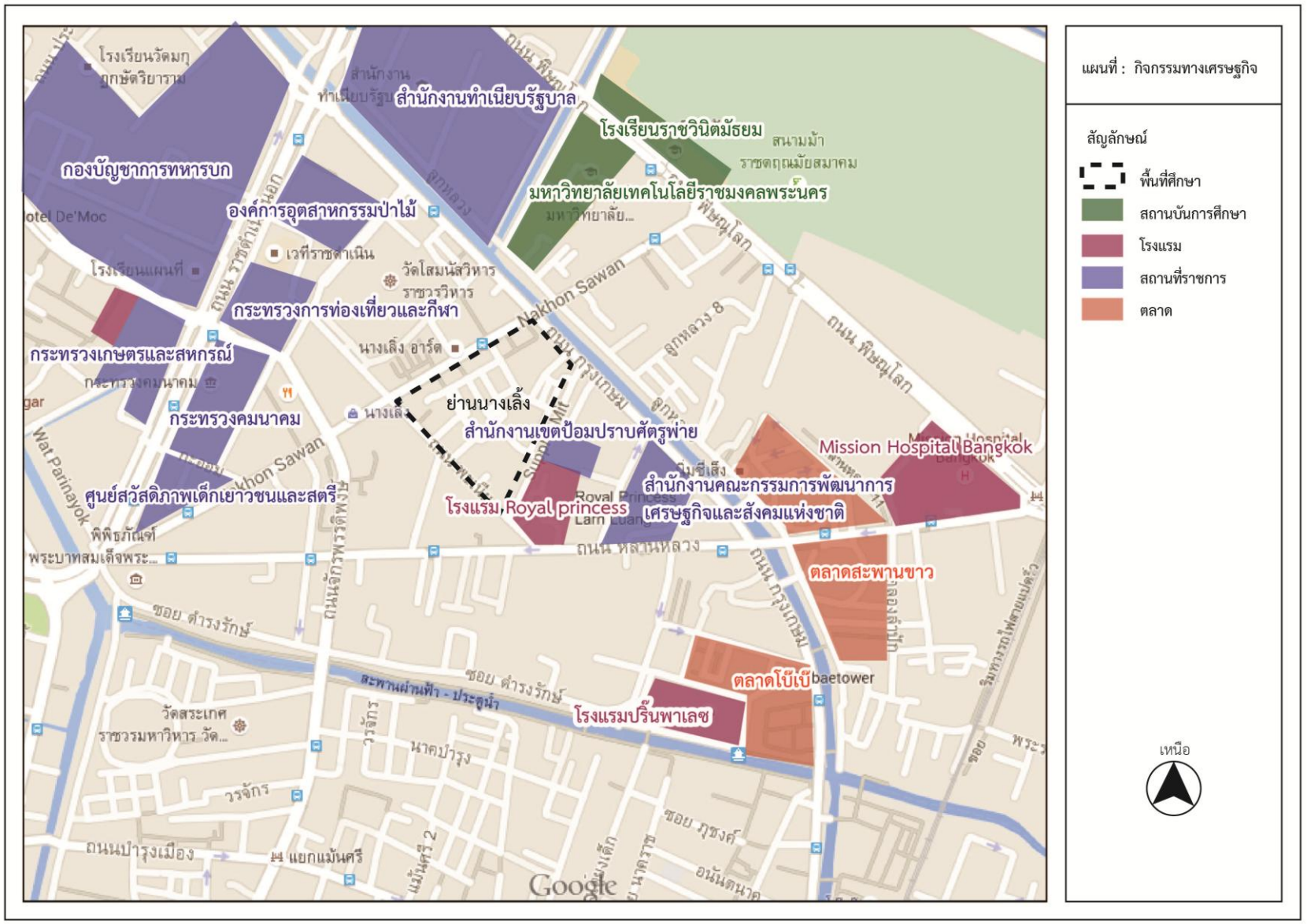
๒) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์และทาสีอาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในปี พ.ศ.๒๕๔๕ ประกอบด้วย ชุมชนนางเลิ้ง ชุมชนท่าเตียน และตึกแถวถนนอัษฎางค์ รวมทั้งสิ้น ๓๑๖ คูหา ปัจจุบันโครงการดำเนินการแล้วเสร็จแล้ว

๓) โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า สามารถสรุปโครงการรถไฟฟ้าที่จะผ่านพื้นที่ศึกษาและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ๓ สาย (แผนที่ ๔-๑๒) ดังนี้

๓.๑) รถไฟฟ้าสายสีส้ม ช่วงตลิ่งชัน – มีนบุรี โดยมีแนวเส้นทางจาก ถนนเลียบทางระไฟตลิ่งชัน – ใต้สะพานอรุณอัมรินทร์ ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ซอยราชินี(สนามหลวง) ถนนราชดำเนินกลาง ถนนหลานหลวง (สามแยกพะเนียง) ผ่านแยกยมราช เข้าสู่ถนนดินแดง ถนนวิภาวดี ซอยประชาสงเคราะห์ ๒๑ ถนนรัชดาภิเษก ถนนพระราม ๙ และถนนรามคำแหงตลอดสาย มีสถานีบางขุนนนท์เป็นสถานีต้นทาง และมีสถานีสุวินทวงศ์เป็นสถานีปลายทาง พื้นที่ย่านนางเลิ้งจะมีสถานีหลานหลวงมีตำแหน่งอยู่ที่ใต้ถนนหลานหลวงบริเวณสามแยกพะเนียง คาดว่าจะแล้วเสร็จ ปี พ.ศ. ๒๕๖๒

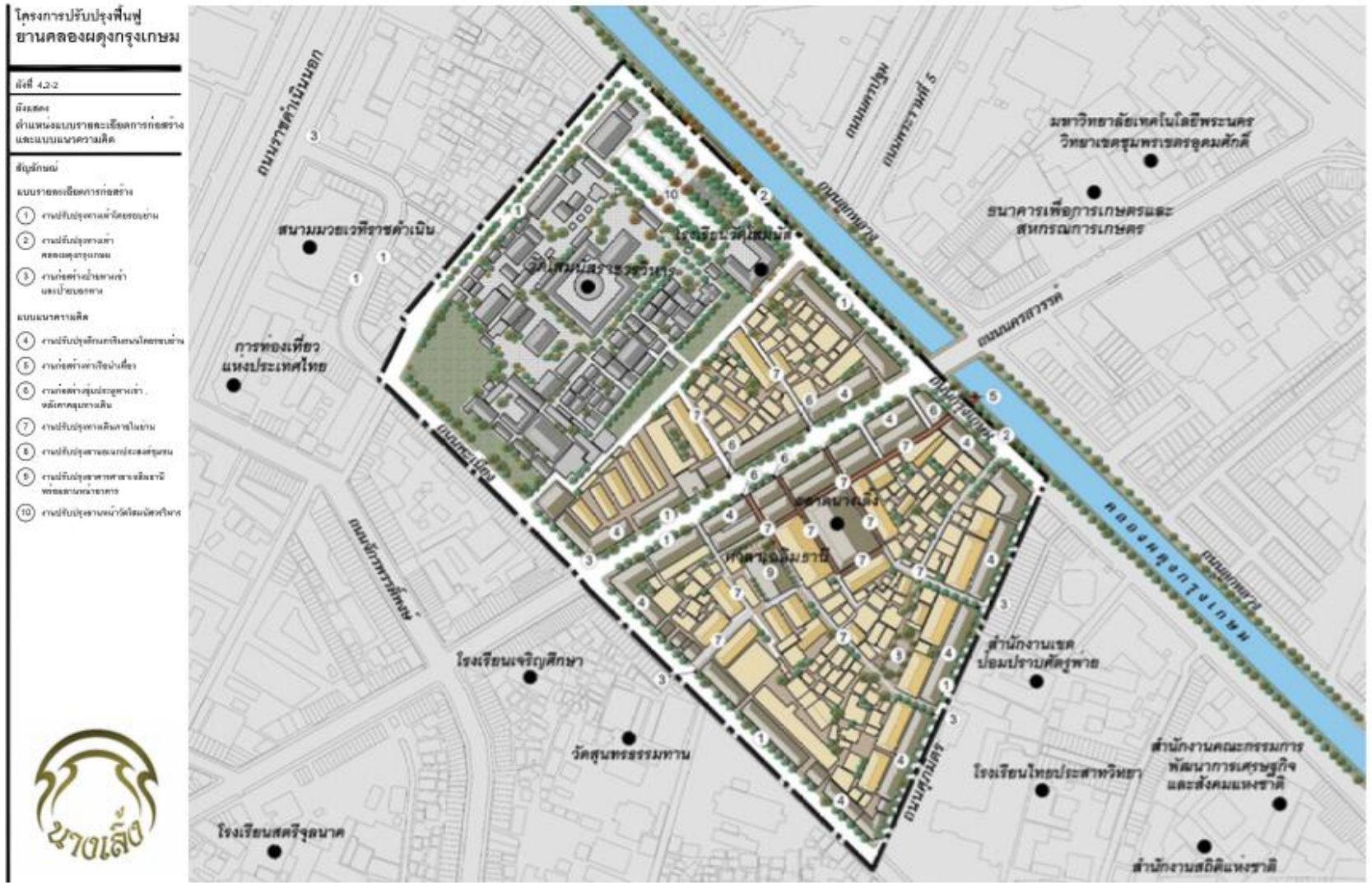
๓.๒) รถไฟฟ้าสายสีม่วง (บางซื่อ-ราษฎร์บูรณะ) โดยมีสถานีที่อยู่ใกล้พื้นที่ย่านนางเลิ้ง คือ สถานีผ่านฟ้าลีลาศ มีตำแหน่งอยู่ที่ใต้ถนนพระสุเมรุ ก่อนถึงถนนราชดำเนินนอก หน้าร้านอาหารนิวออลีนส์ คาดว่าจะดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จและให้บริการในปี พ.ศ. ๒๕๖๒

๓.๓) รถไฟฟ้าสายสีแดงเข้ม (บางซื่อ – หัวลำโพง) โดยมีสถานีที่อยู่ใกล้พื้นที่ย่านนางเลิ้ง คือ สถานียมราช คาดว่าจะเปิดใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙

แผนที่ ๔-๑๐ : กิจกรรมทางเศรษบกิจบริเวณโดยรอบย่านนางเลิ้งรัศมี ๕๐๐ เมตร

(ที่มา : จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย)

แผนที่ ๔-๑๑ : ผังโครงการปรับปรุงฟื้นฟูย่านคลองผดุงกรุงเกษม บริเวณย่านวัดโสมนัสวรวิหารและย่านนางเลิ้ง
(ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร)

แผนที่ ๔-๑๒ : โครงการรถฟ้าในอนาคตของกรุงเทพมหานคร

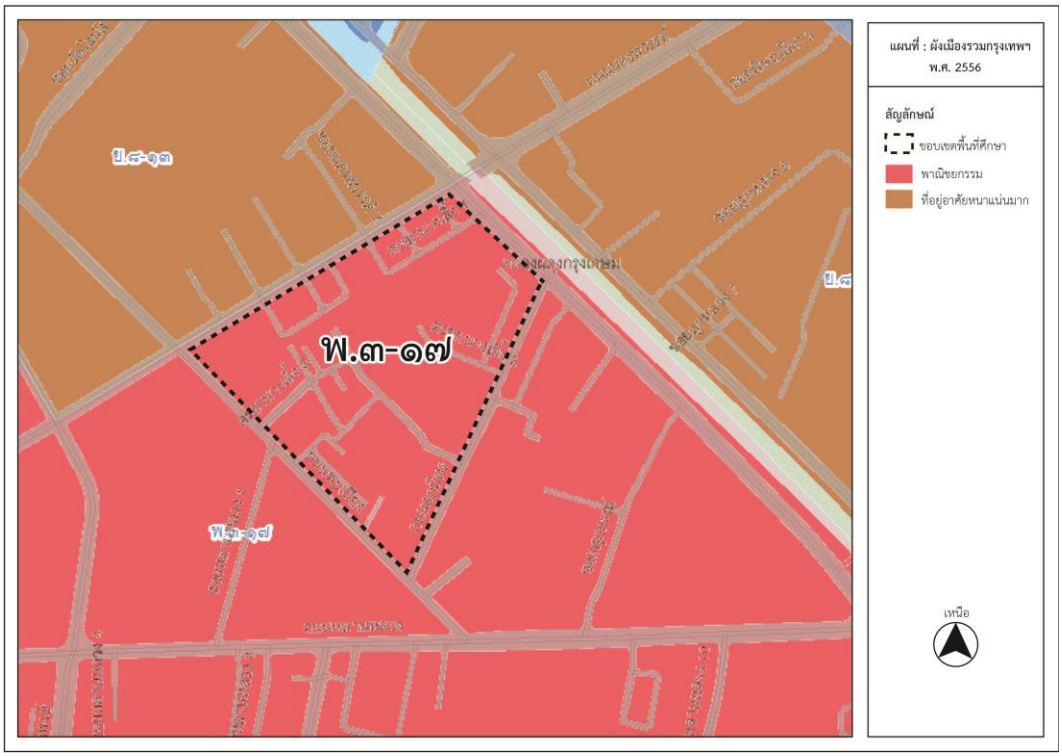
(ที่มา : http://upload.wikimedia.org/wikipedia/th/๖/๖๙/BMRT_map.png)

๔.๓.๒ กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

รายงานฉบับนี้ได้ศึกษาความเป็นไปได้ของการบูรณะและฟื้นฟูโรงหนังนางเลิ้ง โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างและดัดแปลงอาคาร ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ตลอดจน ข้อกำหนดต่างๆของการออกแบบ ได้แก่ กฎหมายผังเมือง พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร กฎกระทรวงต่างๆ โดยแบ่งเป็นสองส่วนคือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน และข้อกำหนดในการออกแบบ ก่อสร้างและดัดแปลงอาคาร โดยมีรายละเอียดดังนี้ (รายละเอียดภาคผนวก)

๑) กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๖

ตามข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครพ.ศ. ๒๕๕๖ กำหนดบริเวณที่ตั้งย่านนางเลิ้ง เป็นเขตสีแดงประเภท พ.๓ - ๑๗ “มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ใช้ประโยชน์เป็นศูนย์พาณิชยกรรมของเมือง เพื่อรองรับการประกอบกิจกรรมทางธุรกิจ การค้า การบริการ และนันทนาการที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป” ได้แก่พื้นที่พาณิชยกรรมบริเวณเขตเมืองชั้นใน และบริเวณที่เป็นย่านการค้ามาแต่อดีตที่มีศักยภาพในการพัฒนา เนื่องจากบริการสาธารณูปโภคและความสะดวกด้านการเดินทางประกอบด้วย อาคารพาณิชย์ และอาคารสำนักงาน (พื้นที่ประกอบการไม่เกิน ๕,๐๐๐ ตร.ม.) โดยควบคุมขนาดพื้นที่ให้เหมาะสมกับระดับการให้บริการสาธารณูปโภค สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีกิจกรรมและความหนาแน่นสูงขึ้นสามารถพัฒนาได้บนถนนที่มีความกว้างสัมพันธ์กับขนาดพื้นที่อาคารเพื่อความเหมาะสมกับศักยภาพของบริเวณพื้นที่ และความสะดวกในการเข้าถึง (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๐ ตอนที่ ๔๑ ก วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๖ หน้า ๕) (แผนที่ ๔-๑๓)

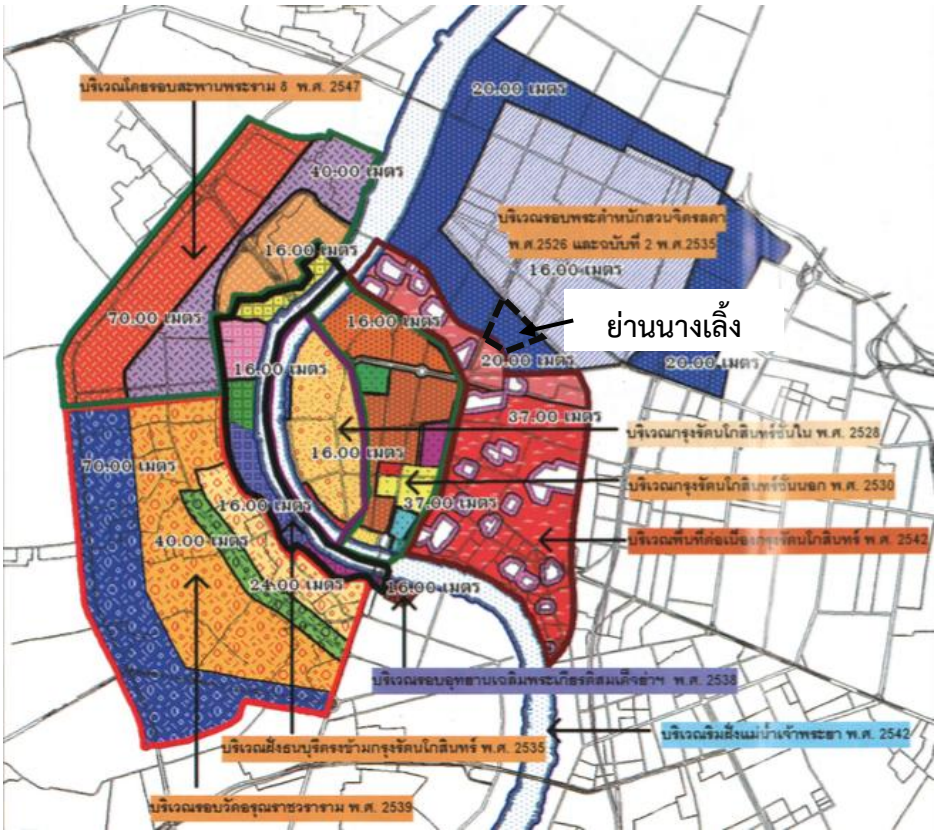

แผนที่ ๔-๑๓ : ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ตามกฎกระทรวงให้บังคับใช้ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๖
(ที่มา :สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร)

๒) ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

๒.๑) เรื่อง กำหนดบริเวณหามกอสราง ดัดแปลง ใชหรือเปลี่ยนการใชอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในทองที่แขวงถนนนครไชยศรี แขวงวชิรพยาบาล แขวงดุสิต แขวงสวนจิตรลดา แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต แขวงทุงพญาไท แขวงสามเสนใน เขตพญาไท แขวงวัดโสมนัส เขตปอมปราบศัตรูพาย และแขวงวัดสามพระยา แขวงบางขุนพรม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๖

กรุงเทพมหานครมีการกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภทที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์และความเรียบร้อยของเมือง โดยย่านนางเลิ้งอยู่ในพื้นที่ เพื่อรักษาความปลอดภัยของสถาบันระดับสูง และบริเวณที่สมควรรักษาเป็นพิเศษเฉพาะแห่ง บริเวณโดยรอบสวนจิตรลดาในท้องที่แขวงถนนนครไชยศรี แขวงวชิรพยาบาล แขวงดุสิต แขวงสวนจิตรลดา แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต แขวงทุงพญาไท แขวงสามเสนใน เขตพญาไท แขวงวัดโสมนัส เขตปอมปราบศัตรูพาย และแขวงวัดสามพระยา แขวงบางขุนพรม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๖ โดยพื้นที่ควบคุมแบ่งเป็น ๒ บริเวณ ซึ่งย่านนางเลิ้งอยู่ในบริเวณที่ ๒ ห้ามก่อสร้างดัดแปลง อาคารอื่นใด เว้นแต่อาคารที่พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยว อาคารแถวอยู่อาศัย อาคารชุดอยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ซึ่งมิใช่ห้องแถวหรือตึกแถว โรงเรียน สถานพยาบาล ศาสนสถาน อาคารสาธารณะ อาคารหรือสถานที่ทำการของราชการซึ่งมี ความสูงไม่เกิน ๒๐ เมตร โดยข้อบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับแก่อาคาร ประเภท อาคารของราชการท้องถิ่นที่ใช้ในราชการหรือเพื่อสาธารณประโยชน์ เขื่อน สะพาน อุโมงค์ ทางหรือท่อระบายน้ำ รั้ว หรือกำแพง (แผนที่ ๔-๑๔)

แผนที่ ๔-๑๔ : แผนที่แสดงบริเวณที่มีบัญญัติกรุงเทพมหานคร
บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ และพื้นที่ใกล้เคียง
(ที่มา :สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร)

๒.๒) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒

ในการปรับอาคารโรงหนังนางเลิ้งให้นำไปสู่การกลับมาใช้ได้ในเชิงพาณิชย์ และเป็นอาคารสาธารณะ นั้นจักต้องศึกษาวิเคราะห์กฎหมายอาคารที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ ก่อสร้างและการใช้งาน ได้แก่กฎหมายควบคุมอาคาร องค์ประกอบของอาคาร ระบบสาธารณูปโภค ระบบป้องกันอัคคีภัย การก่อสร้างและดัดแปลงอาคาร กฎหมายสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ระยะเวลาและต้นทุนในการออกแบบดำเนินการก่อสร้าง ประกอบด้วย

๒.๒.๑) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ฉบับที่ ๑-๔ (๒๕๒๒, ๒๕๓๕, ๒๕๔๓, ๒๕๕๐)

มาตรา ๒๑ ผู้ใดจะก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคารต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นและดำเนินการตามมรตรา ๓๙ทวิ

มาตรา ๓๒ อาคารควบคุมการใช้ คือ อาคารสำหรับใช้เพื่อพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม การศึกษา การสาธารณสุข หรือกิจการอื่นทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๙ ทวิ ผู้ใดจะก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคารโดยไม่ยื่นคำรับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นก็ได้โดยการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น และต้องดำเนินการแจ้งข้อมูลและเอกสา ได้แก่ ชื่อผู้รับผิดชอบออกแบบ ควบคุมงานพร้อมใบอนุญาต และแบบต่างๆรวมทั้งรายการคำนวณของอาคารที่จะทำการก่อสร้างดัดแปลง ชำระค่าธรรมเนียมการตรวจแบบ ผู้แจ้งสามารถเริ่มดำเนินการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอนอาคารตามที่แจ้งไว้ได้ตั้งแต่วันที่รับแจ้ง

๒.๒.๒) กฎกระทรวง กำหนดการรับน้ำหนัก ความต้านทาน ความคงทนของอาคารและพื้นที่รองรับอาคารในการต้านแรงสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว พ.ศ. ๒๕๕๐

ข้อ ๒ บริเวณที่ ๑ หมายความว่า พื้นที่หรือบริเวณที่เป็นดินอ่อนมากที่อาจได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหวระยะไกล ได้แก่ กรุงเทพมหานคร

โดยกฎกระทรวงฉบับนี้กล่าวถึงการออกแบบโครงสร้างในการรับแรงสั่นสะเทือนจากแผ่นดินไหวหรือผลจากแรงลม ตามกฎกระทรวงฉบับที่ ๖ (พ.ศ ๒๕๒๗) โดยกำหนดให้ใช้ค่าใดค่าหนึ่งที่มากกว่า

๒.๒.๓) กฎกระทรวง ฉบับต่างๆ ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒

- **กฎกระทรวงฉบับที่ ๕๕ พ.ศ. ๒๕๔๓**

“อาคารสาธารณะ” หมายความว่า อาคารที่ใช้เพื่อประโยชน์ในการชุมนุมคนได้โดยทั่วไป เพื่อกิจกรรมทางการราชการ การเมือง การศึกษา การศาสนา การสังคม การนันทนาการ หรือการพาณิชยกรรม เช่นโรงมหรสพ หอประชุม โรงแรม โรงพยาบาล สถานศึกษา หอสมุด สนามกีฬากลางแจ้ง สนมกีฬาในร่ม ตลาด ห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า สถานบริการ ท่าอากาศยาน อุโมงค์ สะพาน อาคารจอดรถ สถานีรถ ท่าจอดเรือ โป๊ะจอดเรือ สุสาน ศาสนสถาน เป็นต้น

“ที่ว่าง” หมายความว่าพื้นที่อันปราศจากหลังคาหรือสิ่งก่อสร้างปกคลุม ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวอาจจะจัดให้เป็นบ่อน้ำ สระว่ายน้ำ บ่อพักน้ำเสีย ที่พักมูลฝอย ที่พักรวมมูลฝอย หรือที่จอดรถ ที่อยู่ภายนอกอาคารก็ได้ และให้หมายความรวมถึงพื้นที่ของสิ่งก่อสร้าง หรืออาคารที่สูงจากระดับพื้นดินไม่เกิน ๑.๒๐ เมตร และไม่มีหลังคาหรือสิ่งก่อสร้างปกคลุมเหนือระดับนั้น

หมวด ๑ ลักษณะของอาคาร

ข้อ ๗ และ ๑๑ ป้ายที่ติดตั้งบนผนังอาคารต้องไม่บังช่องแสง ช่องลม ประตู หน้าต่างของอาคาร และต้องติดตั้งสูงจากพื้นทางเท้าไม่น้อยกว่า ๒.๕๐ เมตร

ข้อ ๑๓ ป้ายที่ติดตั้งอยู่บนพื้นดิน ต้องสูงไม่เกินระยะที่วัดจากจุดติดตั้งไปยังกึ่งกลางถนนสาธารณะที่อยู่ใกล้ที่สุดและยาวไม่เกิน ๓๒ เมตร

หมวด ๒ ส่วนต่างๆ ของอาคาร

หมวด ๒ ส่วน๒ พื้นที่ภายในอาคาร

ข้อ ๒๑ ช่องทางเดินในอาคารสาธารณะ อาคารพาณิชย์ ต้องมีความกว้างตั้งแต่ ๑.๕๐ เมตรขึ้นไป

ข้อ ๒๒ ห้องหรือส่วนของอาคารที่ใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆต้องมีระยะดิ่งไม่น้อยกว่าตามที่กำหนดไว้ คือ ห้องที่ใช้เป็นสำนักงาน ห้องเรียน ห้องอาหาร ห้องโถงภัตตาคาร โรงงาน มีระยะดิ่ง ๓.๐๐เมตร

ห้องขายสินค้า ห้องประชุม ห้องคนไข้รวม คลังสินค้า โรงครัว ตลาด และอื่นๆที่คล้ายกัน มีระยะดิ่ง ๓.๕๐ เมตร โดยให้วัดจากพื้นถึงพื้น ในกรณีของชั้นใต้หลังคาให้วัดจากพื้นถึงยอดฝาหรือยอดผนังอาคาร และในกรณีของห้องหรือส่วนของอาคารที่อยู่ภายในโครงสร้างของหลังคา ให้วัดจากพื้นถึงยอดฝาหรือยอดผนังของห้องหรือส่วนของอาคารดังกล่าวที่ไม่ใช่โครงสร้างของหลังคา

หมวด ๒ ส่วนที่ ๓ บันไดของอาคาร

ข้อ ๒๔ บันไดของอาคารสาธารณะที่ใช้กับชั้นที่มีพื้นที่เหนือขึ้นไปรวมกันเกิน ๓๐๐ ตารางเมตร ต้องมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า ๑.๕๐ เมตร ถ้ามีความกว้างน้อยกว่าให้มีอย่างน้อย ๒ บันได โดยแต่ละบันไดต้องกว้างไม่น้อยกว่า ๑.๒๐ เมตร

ชานพักบันไดและพื้นที่หน้าบันไดต้องมีความกว้างและยาวไม่น้อยกว่าความกว้างสุทธิของบันได เว้นแต่บันไดที่กว้างเกิน ๒เมตร ชานพักและพื้นที่หน้าบันไดมีความยาวไม่เกิน ๒ เมตร ก็ได้ โดยมีลูกตั้งสูงไม่เกิน ๑๘ เซนติเมตร และลูกนอนกว้างกว่า ๒๕ เซนติเมตร

ข้อ ๒๕ บันไดตามข้อ ๒๔ ต้องมีระยะห่างไม่เกิน ๔๐ เมตร จากจุดที่ไกลสุดบนพื้นชั้นนั้น

ข้อ ๒๖ บันไดตามข้อ ๒๓ และข้อ ๒๔ ที่เป็นแนวโค้งเกิน ๙๐ องศาจะไม่มีชานพักบันไดก็ได้ แต่ต้องมีความกว้างเฉลี่ยของลูกนอนไม่น้อยกว่า ๒๒ เซนติเมตร สำหรับบันไดตามข้อ ๒๓ และไม่น้อยกว่า ๒๕ เซนติเมตร สำหรับบันไดตามข้อ ๒๔

หมวด ๒ ส่วนที่ ๔ บันไดหนีไฟ

ข้อ ๒๘ บันไดหนีไฟต้องมีความลาดชันน้อยกว่า ๖๐ องศา เว้นแต่ตึกแถว และบ้านแถวที่สูงไม่เกินสี่ชั้น ให้มีบันได้หนีไฟที่มีความลาดชันเกิน ๖๐ องศาได้ และต้อมีชานพักบันไดทุกชั้น

ข้อ ๒๙ บันไดหนีไฟภายนอกอาคารต้องมีความกวางสุทธิไม่น้อยกว่า ๖๐ เซนติเมตร และต้องมีผนังส่วนที่บันไดหนีไฟพาดผ่านเป็นผนังทึบก่อสร้างด้วยวัสดุถาวรที่เป็นวัสดุทนไฟ

บันไดหนีไฟตามวรรคหนึ่ง ถ้าทอดไม่ถึงพื้นชั้นล่างของอาคาร ต้องมีบันไดโลหะที่สามารถเลื่อนหรือยืดหรือหย่อนลงมาจนถึงพื้นชั้นล่างได้

ข้อ ๓๐ บันไดหนีไฟภายในอาคารต้องมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า ๘๐ เซนติเมตร มีผนังทึบก่อสร้างด้วยวัสดุถาวรที่เป็นวัสดุทนไฟกั้นโดยรอบ เว้นแต่สวนที่เป็นช่องระบายอากาศและช่องประตูหนีไฟ

และต้องมีอากาศถ่ายเทจากภายนอกอาคารได้โดนแต่ละชั้นต้องมีช่องระบายอากาศที่เปิดสู่ภายนอกอาคารได้มีพื้นที่รวมกันไม่น้อยกว่า ๑.๔ ตารางเมตร กับต้องมีแสงสว่างให้เพียงพอทั้งกลางวันและกลางคืน

ข้อ ๓๑ ประตูหนีไฟต้องทำด้วยวัสดุทนไฟ มีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า ๘๐ เซนติเมตร สูงไม่น้อยกว่า ๑.๙๐ เมตร และต้องทำเป็นบานเปิดชนิดผลักออกสู่ภายนอกเท่านั้นกับต้องติดอุปกรณ์ชนิดที่บังคับให้บานประตูปิดได้เอง และต้องสามารถเปิดออกได้โดยสะดวกตลอดเวลา ประตูหรือทางออกสู่บันไดหนีไฟต้องไม่มีธรณีหรือขอบกั้น

ข้อ ๓๒ พื้นหน้าบันไดหนีไฟต้องกว้างไม่น้อยกว่าความกว้างของบันไดและอีกด้านหนึ่งกว้างไม่น้อยกว่า ๑.๕๐ เมตร

- **กฎกระทรวงฉบับที่ ๓๙ พ.ศ. ๒๕๓๗**

การติดตั้งระบบป้องกันอัคคีภัย จำนวนห้องน้ำ-ห้องส้วม พร้อมแสงสว่าง และการระบายอากาศ อาคารที่ชุมชนมากๆ เช่น โรงมหรสพ โรงแรม อาคารที่จอดรถ ห้างสรรพสินค้า และอาคาสูงตั้งแต่ ๓ ชั้นขึ้นไป

ข้อ ๓ อาคารที่ไม่ใช่ห้องแถว บ้านแฝด บ้านแถว และอาคารที่สูงเกิน ๒ ชั้นให้ติดตั้งเครื่องมือดับเพลิงแบบมือถืออย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ละชั้นไว้หนึ่งเครื่องต่อพื้นที่อาคารไม่เกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร ทุกระยะ ๔๕ เมตร แต่ไม่น้อยกว่า ชั้นละ ๑ เครื่อง

ข้อ ๕ อาคารที่มีพื้นที่รวมกันเกิน ๒,๐๐๐ ตารางเมตร ต้องมีระบบสัญญาณเตือนไฟด้วย

- **กฎกระทรวง ฉบับที่ ๖๓ พ.ศ. ๒๕๕๑**

ข้อ ๙ ห้องน้ำและห้องส้วมจะแยกจากกันหรือรวมอยู่ในห้องเดียวกันก็ได้โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้ สร้างด้วยวัสดุทนทาน และทำความสะอาดง่าย ระยะดิ่งระหว่างพื้นพ้องถึงเพดานยอดฝาหรือผนังตอนต่ำสุดต้องไม่ต่ำกว่า ๒ เมตร มีช่อระบายอากาศไม่น้อยกว่า ๒๐% ของพื้นที่ห้อง หรือมีพัดลมระบายอากาศได้เพียงพอ

(๙) ในกรณีที่ห้องน้ำและห้องส้วมรวมอยู่ในห้องเดียวกัน ต้องมีขนาดพื้นที่ภายในของห้องไม่น้อยกว่า ๑.๕๐ ตารางเมตร แต่ถ้าห้องน้ำและส้วมแยกกัน ต้องมีขนาดพื้นที่ภายในของแต่ละห้องไม่น้อยกว่า ๐.๙๐ ตารางเมตร และมีความกว้างภายในไม่น้อยกว่า ๙๐ เซนติเมตร

- **กฎกระทรวงฉบับที่ ๕๑ พ.ศ. ๒๕๔๑**

ว่าด้วยการกำหนดการระบายน้ำ ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

ข้อ ๒ อาคารที่ก่อสร้างหรือดัดแปลต้องมีการระบายน้ำฝนออกจากอาคารที่เหมาะสม และเพียงพอไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่นหรือเกิดน้ำไหลนองไปยังที่ดินอื่นที่อยู่ข้างเคียง

๓) กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร สำหรับผูพิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. ๒๕๔๘

ข้อ ๓ อาคารและประเภทที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและคนชราในบริเวณที่เปิดให้บริการแก่คนทั่วไป

(๓) สำนักงาน โรงมหรสพ โรงแรม หอประชุม ศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้า ประเภทต่างๆ ที่มีส่วนใดเปิดให้บริการแก่คนทั่วไปเกิน ๒,๐๐๐ ตารางเมตร

- ป้ายและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สัญลักษณ์ผู้พิการและป้ายแสดทางไปสู่สิ่งอำนวยความสะดวก
- ทางลาด และลิฟต์ โดยทางลาดต้องมีความชันไม่เกิน ๑:๑๒ มีความกว้างไม่น้อยกว่า ๙๐ เซนติเมตร
- ห้องส้วม ต้องจัดให้มีห้องส้วมผู้พิการอย่างน้อย ๑ ห้อง

๔) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ ๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

ศาลาเฉลิมธานีนั้นได้ถูกบันทึกทะเบียนฐานะโบราณสถาน ซึ่งจะได้รับการจดทะเบียนเป็นโบราณสถานในอีกสองปีข้างหน้า คือในปี พ.ศ ๒๕๖๑ โรงภาพยนตร์เฉลิมธานีจะมีอายุครบ ๑๐๐ ปี ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรจะได้เตรียมศึกษาไปถึงพระราชบัญญัติโบราณสถาน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการไว้ด้วย

มาตรา ๗ ทวิ (๘) ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคารภายในเขตของโบราณสถานซึ่งอธิบดีได้ประกาศขึ้นทะเบียน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี

มาตรา ๙ โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว และเป็นโบราณสถานที่มีเจ้าของ หรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายชำรุด หักพังหรือเสียหาย ไม่ว่าด้วยประการใดๆ ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานนั้นแจ้งการชำรุด หักพัง หรือเสียหาย เป็นหนังสือไปยังอธิบดีภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่เกิดการชำรุด หักพังหรือเสียหายนั้น

มาตรา ๙ ทวิ (๙) โบราณสถานตามมาตรา ๙ ที่ใดจัดให้มีการเรียกเก็บค่าเข้าชม หรือค่าบริการอื่นเป็นปกติธุระหรือจัดเก็บผลประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากโบราณสถานนั้น ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมทั้งหมด หรือบางส่วนตามที่อธิบดีกำหนด

การกำหนดค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมโบราณสถานตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีแต่งตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน โดยให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองร่วมเป็นกรรมการด้วย

มาตรา ๑๐ (๑๐) ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลายเคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่างๆ ของโบราณสถาน หรือขุดค้นสิ่งใดๆหรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถานเว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขด้วย

มาตรา ๑๐ ทวิ(๑๑) พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในโบราณสถาน เพื่อตรวจดูว่าได้มีการซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลงรื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้ายโบราณสถาน หรือส่วนต่างๆของโบราณสถาน หรือมีการขุดค้นสิ่งใดๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถานหรือไม่ ในการนี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึด หรืออายัดวัตถุที่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นวัตถุที่ได้มาจากการขุดค้นในบริเวณโบราณสถานได้

การตรวจ ยึดหรืออายัดตามความในวรรคหนึ่ง ให้กระทำได้ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก และเมื่อดำเนินการตรวจ ยึดหรืออายัดแล้ว ในเขตกรุงเทพมหานครให้รายงานต่ออธิบดีในเขตจังหวัดอื่นให้รายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและอธิบดีเพื่อทราบ

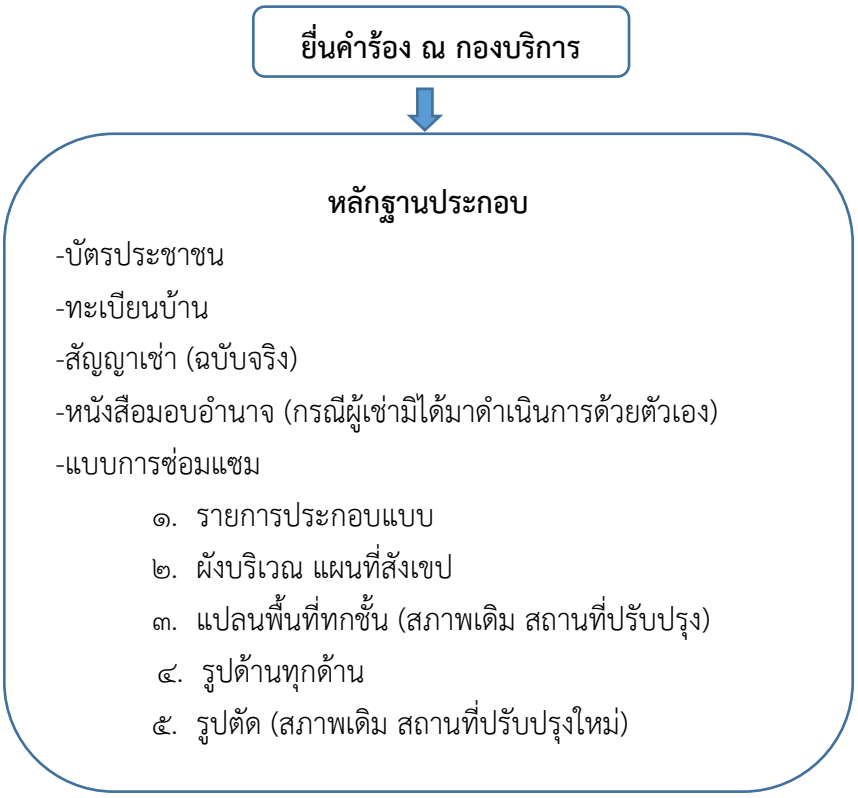
มาตรา ๑๑ โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วนั้น แม้ว่าจะเป็นโบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือ บุคคลใดๆ ทากรซ่อมแซมหรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการบูรณะหรือรักษาไว้ให้คงสภาพเดิมได้ แต่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบก่อน

๔.๓.๓ ข้อจำกัดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนั้นการดำเนินการบูรณะซ่อมแซม อาคารประวัติศาสตร์นั้นยังมีข้อจำกัดอีกคือ เนื่องจากศาลาเฉลิมธานีอยู่ในรายการของอาคารอนุรักษ์ ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงอาคารอนุรักษ์อีกด้วยหลักการอนุรักษ์อีกด้วย ทั้งนี้กองโครงการอนุรักษ์สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้มีข้อกำหนดดังนี้

แนวทางดำเนินการกับอาคารอนุรักษ์

ถึงแม้ว่าอาคารอนุรักษ์จะไม่อนุญาตให้ดัดแปลงสภาพ แต่ก็อาจจะสามารถดำเนินการต่างๆเพื่อให้การใช้สอยที่เหมาะสมได้ ทั้งที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ก่อนโดยดำเนินการยื่นคำร้องพร้อมหลักฐาน คือ

แผนภูมิที่ ๔-๑ : ขั้นตอนการยื่นคำร้องดัดแปลงอาคารอนุรักษ์แก่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
(ที่มา : กองโครงการอนุรักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

ทั้งนี้สำนักงานทรัพย์สินได้วางแนวทางการซ่อมแซม บุรณะ ปรับปรุงส่วนต่างๆ ในอาคารอนุรักษ์ไว้ ดังนี้

ตารางที่ ๔-๑ : แนวทางการซ่อมแซม บุรณะ ปรับปรุงส่วนต่างๆ ในอาคารอนุรักษ์

ส่วนประกอบ	การออกแบบ/ที่ตั้ง/วัสดุ
หลังคา	• ใช้กระเบื้องว่าวที่มีรูปทรงใกล้เคียงกับวัสดุเดิม • ส่วนปลายของขอบแนวกระเบื้องบริเวณด้านหน้าและหลัง ปูไปบนแนวแผงไม้และมีรางสังกะสีชุบเหล็กเป็นรางน้ำฝนและท่อน้ำทิ้ง • ใช้ยางกันซึมหรือวัสดุกันน้ำอื่นๆ ต้องคงลักษณะความลาดเอียงของแนวระดับไว้
บานชั้นในของหน้าต่างและประตู	• ช่องบานชั้นในของประตู-หน้าต่างที่สร้างใหม่ควรมีขนาดเท่าและกลมกลืนกับแนววงกบเดิม • วงกบเดิมยังต้องคงสภาพไม้ • การกรุบานประตู-หน้าต่าง สามารถทำได้ในหลายแบบ แต่ต้องเข้ากันกับของเดิม คือจะต้องเป็นไม้หรือกระจกก็ได้โดยใช้สีพื้นหรือกระจกฝ้า
หน้าต่างประตู	• ต้องคงสภาพบานและกรอบไว้หรือทำให้เหมือนเดิม (ทั้งประตูและหน้าต่าง) หากประตูเป็นบานเฟี้ยมให้คงสภาพไว้และด้านในจะติดตั้งเป็นเหล็กยึดหรือกระจกก็ได้
ห้องใต้ดิน	• ไม่อนุญาต
แนวผนังที่ใช้ร่วมกัน	• อนุญาตให้เจาผนังภายในถึงกันไม่มากกว่า ๕๐ % ของความยาวตลอดแนวผนัง
ขึ้นบันได	• ตำแหน่งของขึ้นบันไดที่มีอยู่จะคงไว้หรือเปลี่ยนหรือเพิ่มก็สามารถออกแบบได้ทั้งรูปทรง จำนวนขึ้นให้มีความหลากหลายตามต้องการ วัสดุใกก็ได้ ยกเว้นก่ออิฐถือปูนหรือคอนกรีต แต่ให้มีการก่อไว้ก่อนแล้วอนุญาตให้คงไว้ได้ • หากพื้นอาคารเป็นไม้การก่อปูนทำไว้ต้องเปลี่ยนเป็นวัสดุอย่างอ่นที่ไม่ใช่การก่อปูน
พัดลมดูดอากาศ	• ต้องติดตั้งบริเวณส่วนหน้าหรือต่อเติมเพื่อการใช้สอย ในบริเวณพื้นที่ด้านหน้าเท่านั้น จะเป็นด้วยวัสดุชนิดใดก็ได้ เช่น โลหะที่ไม่สะท้อนแสง หรือมีการเคลือบสี
ท่อร้อยสายไฟและรางระบายน้ำ	• ท่อน้ำทิ้งจากหลังคา ท่อแก๊สและท่อน้ำทิ้งของเครื่องปรับอากาศให้ติดตั้งบริเวณผนังด้านนอก • ท่อน้ำทิ้งของเครื่องปรับอากาศต้องห่อหุ้มให้เรียบร้อยสวยงาม • รางน้ำอื่นๆจะไม่อนุญาตให้อยู่นอกแนวผนังกำแพง สายไฟและแผงควบคุมต้องยื่นออกมาจากแนวผนังด้านหน้าให้น้อยที่สุด

(ที่มา : กองโครงการอนุรักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

จากการศึกษาข้อกำหนดด้านต่างๆ ทั้งกายภาพ กฎหมาย และข้อจำกัด ในบทต่อไปผู้วิจัยจะได้นำเสนอทางเลือกในการปรับปรุงโรงหนังนางเลิ้ง หรือโรงภาพยนตร์เฉลิมธานี ในสองทางเลือกด้วยกัน คือ การบูรณะให้เหมือนกับของเดิมที่มีความแท้ด้วย(Authenticity) และทางเลือกที่สองคือการนำมาดัดแปลงและปรับใช้เพื่อให้เหมาะในสภาวการณ์ปัจจุบัน(Adaptive Reuse) ซึ่งทั้งสองทางต่างก็เป็นแนวทางการอนุรักษ์ที่มีผู้นิยมนำมาใช้เพื่อบูรณะและฟื้นฟูอาคารทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ศาลาเฉลิมธานี ผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสีย และข้อจำกัดในแต่ละทางเลือกเพื่อเลือกสิ่งที่ดีที่สุดต่อไป

๔.๔ ทางเลือกในการบูรณะและฟื้นฟูศาลาเฉลิมธานี

การศึกษาความเป็นไปได้ของการบูรณะและฟื้นฟูศาลาเฉลิมธานี จำเป็นต้องมีการศึกษาทางเลือกในการทำงาน ซึ่งแต่ละทางเลือกจะประกอบด้วยความเหมาะสม ข้อจำกัด ความเสี่ยง และงบประมาณที่คาดการณ์ ผู้จัดทำได้สรุปทางเลือก ๓ ประการด้วยกัน ได้แก่

๑. ศาลาเฉลิมธานีในฐานะโรงมหรสพและสถานที่ประกอบการทางธุรกิจ

๒. ศาลาเฉลิมธานีในฐานะเป็นโบราณสถาน

๓. ศาลาเฉลิมธานีในฐานะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตและโบราณสถาน

ทั้งนี้เพื่อนำมาประกอบการศึกษาความเป็นไปได้ในการบูรณะและฟื้นฟูศาลาเฉลิมธานี เพื่อให้มีมิติในการศึกษาให้ครบด้านมากที่สุด และเพื่อประเมินแนวทางเลือกก่อนที่จะทำการเลือกแนวทางที่ดีที่สุดเพื่อโครงการในอนาคตต่อไป โดยในรายงานฉบับนี้ผู้จัดทำได้รายได้นำกรอบแนวคิดและแนวทางการศึกษาเรื่องทางเลือกนี้มาจาก แนวทางการเขียนรายงานของหน่วยงานบริการสาธารณะของประเทศแคนาดา (Public Works and Government Services Canada)[๑] โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (ตารางที่ ๔-๒ – ๔-๔)

จากทางเลือกสามประการข้างต้น คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรที่จะเลือกทางเลือกที่ ๓ คือ บูรณะและฟื้นฟูให้ศาลาเฉลิมธานีเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตควบคู่กับการเป็นโบราณสถาน จึงจะนำเสนอและถ่ายทอดเรื่องราวของอุสาหกรรมภาพยนตร์และได้ให้ประชาชนได้เรียนรู้การชมมโหรสพภาพยนตร์ในยุคเมื่อหนึ่งร้อยปีก่อน และได้เปิดให้ชมอาคารประวัติศาสตร์เพื่อแสดงให้เห็นถึงเทคโนโลยีการสร้างอาคารไม้ขนาดใหญ่ที่มีสภาพสมบูรณ์และสามารถใช้งานได้แห่งเดียวในประเทศไทย

[๑] http://www.tpsgc-pwgsc.gc.ca/biens-property/sngp-npms/ti-it/etivcarftp-idsfvfrmd-eng.html

๔.๔.๑ ทางเลือกที่ ๑ ศาลาเฉลิมธานีในฐานะโรงมหรสพและสถานที่ประกอบการทางธุรกิจ (Movie Theatre and Business Site)

ตารางที่ ๔-๒ : รายละเอียดแนวคิดทางเลือกที่ ๑

หัวข้อ	ข้อสังเกต/ข้อคิดเห็น
รายละเอียดทางเลือกที่ ๑	- เนื่องจากพื้นที่บริเวณย่านนางเลิ้งเป็นเขตเมือง และมีศักยภาพในการพัฒนาสูง ที่ดินมีราคาสูงขึ้นในอนาคตซึ่งอยู่ในพื้นที่รัศมี ๕๐๐ เมตร จากสถานีรถไฟฟ้าหลานหลวง (สายสีส้ม) - อาคารศาลาเฉลิมธานีถือเป็นสถาปัตยกรรมที่เหลือเพียงแห่งเดียวที่เป็นอาคารไม้รอบๆบริเวณนี้เป็นอาคารเรือนแถวซึ่งประกอบธุรกิจค้าขายแต่เดิม - การฟื้นฟูอาคารประวัติศาสตร์เปลี่ยนให้เป็นพื้นที่การค้าจึงเป็นการทำให้ชุมชนมีความเคลื่อนไหวและมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น
เกณฑ์การประเมินทางเลือก	
๑. ความเหมาะสมของเทคนิคทางสถาปัตยกรรม	- ต้องมีการปรับเปลี่ยนอาคารและการใช้งานให้เข้ากับกฎหมายการดัดแปลงอาคาร ติดตั้งสิ่งที่กฎหมายบังคับโดยขยายทางเดินในอาคาร ติดตั้งระบบป้องกันไฟ มีบันไดหนีไฟ และการปรับเปลี่ยนเป็นในเชิงพาณิชย์ที่มีร้านค้าอยู่ด้วย - ติดตั้งระบบปรับอากาศที่จะต้องศึกษาการติดตั้งไม่ให้ทำลายอาคารไม้ ทัศนียภาพ และไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสภาพแวดล้อมของบริเวณโดยรอ
๒. งบประมาณ	- การปรับปรุงอาคารศาลาเฉลิมธานีเฉพาะภายนอกโดยพื้นฐานใช้งบประมาณ ๑๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท - การปรับปรุงอาคารเฉลิมธานีเป็นโรงมหรสพที่สมบูรณ์แบบและสถานที่ในเชิงพาณิชย์งบประมาณต้องเพิ่มมากขึ้น ไปอีกตามการออกแบบ เพื่อดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาใช้บริการได้รับความสะดวกสบาย ดังนั้น งบประมาณอาจเพิ่มขึ้นซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการออกแบบ สามารถประมาณการค่าใช้จ่ายโดยประมาณได้ดังนี้

	๑) งานปรับปรุงภูมิทัศน์ภายนอก ๖๐๐,๐๐๐ บาท ๒) งานปรับปรุงบูรณะอาคารทั้งหมด ๑๙,๕๐๐,๐๐๐ บาท (ค่าก่อสร้างโครงสร้างไม้ตร.ม.ละ ๒๕,๐๐๐ บาท) ๓) งานตกแต่งอาคารภายใน ๑๕,๖๐๐,๐๐๐ บาท (ตร.ม. ละ ๒๐,๐๐๐ บาท) ๔) งานระบบสาธารณูปโภค ๑๑,๗๐๐,๐๐๐ บาท ระบบน้ำ ไฟฟ้า และป้องกันอัคคีภัย (ตร.ม. ละ ๑๕,๐๐๐ บาท) ๕) ค่าที่ปรึกษาและวิจัย ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท (ประกอบด้วย สถาปนิก วิศวกร นักโบราณคดี ผู้เชี่ยวชาญด้านภาพยนตร์ นักการตลาด อัตราประมาณตำแหน่งละ ๖๕,๐๐๐ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท ต่อคนต่อเดือน) (อ้างอิงจากกรมกรมบัญชีกลาง)) ระยะเวลาดำเนินงาน ๓ เดือน **รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๔๘,๙๐๐,๐๐๐ บาท**
๓. ความคุ้มทุน (ผลตอบแทน)	- มีแนวโน้มว่าจะได้ความคุ้มทุนรวดเร็ว จากการเก็บค่าเช่าในส่วนต่างๆ ทั้งร้านค้า และโรงมหรสพ ซึ่งสามารถแบ่งให้เช่าในแต่ละกิจกรรม รวมทั้งยังได้รายได้จากการฉายภาพยนตร์ประจำวัน
๔. ความเหมาะสมต่อข้อบัญญัติและกฎหมาย	- หากออกแบบและดัดแปลงให้เหมาะสมตามข้อบัญญัติต่างๆ จะขัดแย้งต่อหลักการอนุรักษ์อาคารที่มีข้อกำหนดให้คงความแท้ (Authenticity) ได้มากที่สุด อาคารจะถูกดัดแปลงเพื่อการใช้งานในสภาวะเมืองปัจจุบัน - การนำกลับมาใช้เป็นโรงมหรสพเต็มรูปแบบยังส่งผลกระทบต่อการใช้งานอาคารและยากต่อการรักษาอาคารให้คงความเป็นสภาพเดิมไว้ได้

๕. ผลกระทบ	- เกิดการดัดแปลงรูปแบบอาคาร (Alteration) ซึ่งอาจส่งผลให้มูลค่าของความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมลดทอนลง - เกิดความเปลี่ยนแปลงของชุมชน จากที่มีความสงบเป็นเวลาหลายสิบปีจะเกิดความพลุกพล่านในย่านนี้อีกครั้ง จึงต้องเตรียมความพร้อมด้านชุมชนด้วย
๖. ความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อผลตอบแทนทางธุรกิจ	- เมื่อปรับปรุงให้ถูกต้องตามกฎหมายอาคารแล้ว แต่ก็ยังเกิดความเสี่ยงจากการที่มีการเปลี่ยนแปลงของข้อบัญญัติ กฎหมายการควบคุมอาคารและโบราณสถาน - ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ศาลาเฉลิมธานีจะได้รับการจดทะเบียนเป็นโบราณสถาน ดังนั้นการใช้พื้นที่โบราณสถานเต็มรูปแบบเช่นนี้น่าจะขัดกับบัญญัติโบราณสถาน
๗. ความเหมาะสมต่อข้อจำกัดของโครงการ ๗.๑ ข้อบัญญัติกฎหมาย ๗.๒ ความปลอดภัย ๗.๓ ที่จอดรถ	 - ขัดต่อข้อบัญญัติกฎหมายในปัจจุบันและอนาคต - ไม่สามารถขยายทางเข้าออกให้ตรงตามข้อกำหนดของกรุงเทพมหานครได้ หากเกิดอัคคีภัย รถยนต์ไม่สามารถเข้าไปได้ - ไม่มีที่จอดรถ เป็นทางเดินเข้าเท่านั้นทำให้การขนส่งหรือการทำธุรกิจไม่สะดวก
๘. เหตุผลในการยกเลิกโครงการหรือคำแนะนำเพิ่มเติม	- มีความเสี่ยงในการลงทุนสูง
๙. ข้อสรุปแนวทางการดำเนินการ	- ไม่น่าจะสามารถดำเนินการได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดที่สำคัญคือขัดต่อกฎหมาย ถึงแม้จะมีข้อได้เปรียบในเชิงธุรกิจสูงมาก

๔.๔.๒ ทางเลือกที่ ๒ ศาลาเฉลิมธานีในฐานะเป็นโบราณสถาน (Archaeological Site)

ตารางที่ ๔-๓ : รายละเอียดแนวคิดทางเลือกที่ ๒

หัวข้อ	ข้อสังเกต/ข้อคิดเห็น
รายละเอียดทางเลือกที่ ๒	- การรักษาอาคารทางประวัติศาสตร์ที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง คือ การเก็บรักษาในรูปแบบโบราณสถาน ศาลาเฉลิมธานีจะได้รับการเผยแพร่ความสำคัญและความงามทางสถาปัตยกรรมในยุค ๑๐๐ ปี ที่ผ่านมา และจะไม่เกิดความเปลี่ยนแปลงกับตัวอาคารในทางที่ทำให้คุณค่าทางวัฒนธรรมเสียหาย ควรจะเหลือแต่ความเสื่อมตามสภาพที่จะได้รับการดูแลรักษาไว้เพื่อสื่อความหมายและเป็นมรดกต่อคนรุ่นหลังต่อไป
เกณฑ์การประเมินทางเลือก	
๑. ความเหมาะสมของเทคนิคทางสถาปัตยกรรม	- เมื่อการรักษามีวัตถุประสงค์ที่จะคงคุณค่าความแท้ของอาคารประวัติศาสตร์ จึงไม่เกิดความเปลี่ยนแปลงใดๆ นอกเหนือจากการบูรณะและฟื้นฟูให้กลับเป็นอย่างสภาพเดิมเมื่อแรกสร้าง ด้วยกลวิธีการอนุรักษ์ที่ถูกวิธี
๒. งบประมาณ	- ค่าบูรณะและฟื้นฟูศาลาเฉลิมธานี ประกอบด้วย ๑) งานปรับปรุงภูมิทัศน์ภายนอก ๖๐๐,๐๐๐ บาท ๒) งานปรับปรุงบูรณะอาคารทั้งหมด ๑๙,๕๐๐,๐๐๐ บาท (ค่าก่อสร้างโครงสร้างไม้ ตร.ม.ละ ๒๕,๐๐๐ บาท) ๓) งานระบบสาธารณูปโภค ๑๑,๗๐๐,๐๐๐ บาท ระบบน้ำ ไฟฟ้า และป้องกันอัคคีภัย(ตร.ม. ละ ๑๕,๐๐๐ บาท) ๔) ค่าที่ปรึกษาและวิจัย ๙๐๐,๐๐๐ บาท (ประกอบด้วย สถาปนิก วิศวกร นักโบราณคดี นักโบราณคดี อัตราประมาณตำแหน่งละ ๖๕,๐๐๐ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท ต่อคนต่อเดือน) (อ้างอิงจากกรมกรมบัญชีกลาง)) ระยะเวลาดำเนินงาน ๓ เดือน **รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๓๒,๗๐๐,๐๐๐ บาท**

๓. ความคุ้มทุน (ผลตอบแทน)	- กรณีของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไม่สามารถคำนวณความคุ้มทุนเป็นจำนวนเงินได้ แต่เป็นสิ่งที่คุ้มค่าต่อประเทศชาติ และสากลในการเก็บมรดกของชุมชนที่มีค่าไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาที่มาและรากฐานของบรรพบุรุษของตน
๔. ความเหมาะสมต่อข้อบัญญัติและกฎหมาย	- มีความเหมาะสม ไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติใดๆ
๕. ผลกระทบ	- ผลกระทบน่าจะเกิดกับชุมชนและคนทั่วไปที่ไม่สามารถเข้ามาใช้บริการศาลาเฉลิมธานีได้ตามปกติหลังจากที่ได้รับการบูรณะแล้ว และไม่สามารถนำมาเป็นโรงภาพยนตร์ได้ คงแต่จะเปิดให้เป็นที่ชมโบราณสถานในอดีตเท่านั้น
๖. ความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อผลตอบแทนทางธุรกิจ	- ไม่สามารถดำเนินการในเชิงธุรกิจได้
๗. ความเหมาะสมต่อข้อจำกัดของโครงการ ๗.๑ ข้อบัญญัติกฎหมาย ๗.๒ ความปลอดภัย ๗.๓ ที่จอดรถ ๗.๔ อากาศร้อนในอาคารเนื่องจากไม่มีเครื่องปรับอากาศ	 - ไม่ขัดต่อข้อกฎหมาย - มีปัญหาจากการป้องกันอัคคีภัยของอาคารไม้ แต่สามารถที่จะแก้ไขจากการติดตั้งระบบป้องกันอัคคีภัย และการช่วยเฝ้าระวังของชุมชน - ผู้ชมจะได้รับรู้สภาพอันจำกัดของการคมนาคมและที่จอดรถ เนื่องจากในสมัยก่อนในชุมชนไม่มีความจำเป็นต้องใช้รถ มีตรอกซอกซอยที่เดินถึงกันได้ เป็นการเรียนรู้ความเป็นอยู่ของชุมชนเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร - ถึงแม้อากาศภายในอาคารจะร้อนแต่ก็เป็นสภาพเสมือนจริงของยุคก่อน สามารถแก้ไขได้โดยใช้พัดลมแอร์ และปลูกต้นไม้ไว้โดยรอบ
๗. เหตุผลในการยกเลิกโครงการหรือคำแนะนำเพิ่มเติม	- อาจจะมีข้อจำกัดในการเข้ามาใช้ของชุมชน
๘. ข้อสรุปแนวทางการดำเนินการ	- เป็นแนวทางที่มีความเป็นไปได้สูง แต่อาคารประวัติศาสตร์ทำหน้าที่เพียงแค่เก็บรักษากายภาพ(Fabric) ของอาคารให้ผู้คนรับรู้เท่านั้น

๔.๔.๓ ทางเลือกที่ ๓ ศาลาเฉลิมธานีในฐานะเป็นพิพิธภัณฑ์มีชีวิตและโบราณสถาน (Living Museum and Archaeological Site)

ตารางที่ ๔-๔ : รายละเอียดแนวคิดทางเลือกที่ ๓

หัวข้อ	ข้อสังเกต/ข้อคิดเห็น
รายละเอียดทางเลือกที่ ๒	- การจัดการให้ประชาชนทุกคนได้มีโอกาสเข้าใจและมีประสบการณ์จริง โดยการจัดรูปแบบการนำเสนอการสื่อความหมายในอาคารโบราณสถาน เสมือนจริง โดยจัดแสดงให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงในการชมภาพยนตร์ - ประชาชนยังสามารถมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชมและเข้าใจวิธีการฉายภาพยนตร์ในยุคโบราณ ได้ฟังดนตรีมโหรีและแตรวง นอกจากนั้นยังมีนิทรรศการวิวัฒนาการของภายนตร์และโรงภาพยนตร์ตั้งแต่แรกเริ่ม รวมทั้งได้ชื่นชมกับโรงมหรสพในยุคต้นและโครงสร้างของศาลาเฉลิมธานีที่ควรมีการเปลือยบางส่วนเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ถึงความสามารถขอช่างในสมัยเมื่อ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา
เกณฑ์การประเมินทางเลือก	
๑. ความเหมาะสมของเทคนิคทางสถาปัตยกรรม	- เมื่อการรักษามีวัตถุประสงค์ที่จะคงคุณค่าความแท้ของอาคารประวัติศาสตร์ จึงไม่เกิดความเปลี่ยนแปลงใดๆ นอกเหนือจากการบูรณะและฟื้นฟูให้กลับเป็นอย่างสภาพเดิมเมื่อแรกสร้าง ด้วยกลวิธีการอนุรักษ์ที่ถูกวิธี
๒. งบประมาณ	- ค่าบูรณะและฟื้นฟูศาลาเฉลิมธานี ประกอบด้วย ๑) งานปรับปรุงภูมิทัศน์ภายนอก ๖๐๐,๐๐๐ บาท **๒)** งานปรับปรุงบูรณะอาคารทั้งหมด ๑๙,๕๐๐,๐๐๐ บาท (ค่าก่อสร้างโครงสร้างไม้ตร.ม.ละ ๒๕,๐๐๐) **๓)** ค่าปรับปรุงให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ๑๕,๖๐๐,๐๐๐ บาท ประกอบด้วย จอภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพยนตร์ ระบบเสียง ระบบแสง เวที เก้าอี้ยาวและเก้าอี้หวาย ห้องนิทรรศการ ห้องสมุด และงานตกแต่งภายในต่างๆ (ตร.ม. ละ ๒๐,๐๐๐ บาท)

	๔) งานระบบสาธารณูปโภค ๑๑,๗๐๐,๐๐๐ บาท ระบบน้ำ ระบบไฟฟ้า และระบบป้องกันอัคคีภัย (ตร.ม. ละ ๑๕,๐๐๐ บาท) ๕) ค่าที่ปรึกษาและวิจัย ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท (ประกอบด้วย สถาปนิก วิศวกร นักโบราณคดี ผู้เชี่ยวชาญด้านภาพยนตร์ อัตราประมาณตำแหน่งละ ๖๕,๐๐๐ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท ต่อคนต่อเดือน) (อ้างอิงจากกรมกรมบัญชีกลาง)) ระยะเวลาดำเนินงาน ๓ เดือน **รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๔๘,๖๐๐,๐๐๐ บาท**
๓. ความคุ้มทุน (ผลตอบแทน)	- กรณีของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไม่สามารถคำนวณความคุ้มทุนเป็นจำนวนเงินได้ แต่เป็นสิ่งที่คุ้มค่าต่อประเทศชาติและสากลในการเก็บมรดกของชุมชนที่มีค่าไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาที่มาและรากฐานของบรรพบุรุษของตน
๔. ความเหมาะสมต่อข้อบัญญัติและกฎหมาย	- มีความเหมาะสม ไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติใดๆ
๕. ผลกระทบ	- มีผลกระทบที่ดีต่อชุมชนและประชาชนโดยรวมทั้งประเทศ ในอันที่จะเข้าใจและเรียนรู้ในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย และสถาปัตยกรรมโรงภาพยนตร์ในสมัยก่อน
๖. ความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อผลตอบแทนทางธุรกิจ	- ไม่มีความเสี่ยงใด เนื่องจากมิได้คิดในเชิงธุรกิจ

๗. ความเหมาะสมต่อข้อจำกัดของโครงการ ๗.๑ ข้อบัญญัติกฎหมาย ๗.๒ ความปลอดภัย ๗.๓ ที่จอดรถ ๗.๔ อากาศร้อนในอาคารเนื่องจากไม่มีเครื่องปรับอากาศ	- ไม่ขัดต่อข้อกฎหมาย - มีปัญหาจากการป้องกันอัคคีภัยของอาคารไม้ แต่สามารถที่จะแก้ไขจากการติดตั้งระบบป้องกันอัคคีภัย และการช่วยเฝ้าระวังของชุมชนได้ - ผู้ชมจะได้รับรู้สภาพอันจำกัดของการคมนาคมและที่จอดรถ เนื่องจากในสมัยก่อนในชุมชนไม่มีความจำเป็นต้องใช้รถ มีตรอกซอกซอยที่เดินถึงกันได้ เป็นการเรียนรู้ความเป็นอยู่ของชุมชนเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครฯ - ถึงแม้จะร้อนแต่ก็เป็นสภาพเสมือนจริงของยุคก่อน สามารถแก้ไขได้โดยใช้พัดลมแอร์ และปลูกต้นไม้ไว้โดยรอบ
๗. เหตุผลในการยกเลิกโครงการหรือคำแนะนำเพิ่มเติม	- เจ้าของโครงการอาจจะพึงพอในรักษาอาคารประวัติศาสตร์ไว้เฉพาะเป็นเพียงโบราณสถาน ไม่ต้องการจัดแสดงการสื่อความหมายอื่นใดในฐานะพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต
๘. ข้อสรุปแนวทางการดำเนินการ	- เป็นโครงการที่มีแนวโน้มในความเป็นไปได้สูงสุดในแง่การจัดการ การดูแลรักษาอาคาร และการมีส่วนร่วมกับชุมชน

จากการศึกษาข้อกำหนดด้านต่างๆ ทั้งกายภาพ กฎหมาย และข้อจำกัดต่างๆที่ผู้วิจัยได้นำเสนอทางเลือกในการปรับปรุงโรงหนังนางเลิ้ง หรือโรงภาพยนตร์เฉลิมธานี ซึ่งได้ระบุไว้ ๓ทางเลือกที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยคำนึงถึงหลักการสำคัญสองประการคือ การบูรณะให้เหมือนกับของเดิมที่มีความแท้ด้วย (Authenticity) และทางเลือกที่สองคือการนำมาดัดแปลงและปรับใช้เพื่อให้เหมาะในสภาวการณ์ปัจจุบัน (Adaptive Reuse) ซึ่งทั้งสองทางต่างก็เป็นแนวทางที่สุด การอนุรักษ์ที่มีผู้นิยมนำมาใช้เพื่อบูรณะและฟื้นฟูอาคารทั้งสิ้น ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าทางเลือกที่สามคือ การบูรณะและฟื้นฟูศาลาเฉลิมธานีเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการอนุรักษ์อาคารและพื้นที่ใช้สอยด้านหน้า รวมทั้งสามารถนำเสนอการสื่อความหมายของโรงมหรสพในยุคเริ่มต้นได้สมบูรณ์ที่สุด ทั้งนี้จะได้นำเสนอแผน รูปแบบและแนวทางความเป็นไปได้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศาลาเฉลิมธานีในแบบทางเลือกที่สามคือเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตอย่างละเอียดในบทที่ ๕

บทที่ ๕
แนวทางในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี
ในฐานะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต

๕.๑ แผนการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

๕.๑.๑ วิสัยทัศน์

เป็นการบูรณะและฟื้นฟู (restoration[๑] and rehabilitation[๒]) โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ให้คงอยู่ในสภาพเริ่มแรกของโรงภาพยนตร์ เก็บรักษาไว้ซึ่งมรดกวัฒนธรรมทั้งในรูปจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ให้เป็นมรดกของคนรุ่นหลัง และเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ยังยืนต่อไป

๕.๑.๒ วัตถุประสงค์โครงการ

๑) เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้เห็นเทคนิคการก่อสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

๒) เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ความเป็นมาของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในรูปแบบกำเนิดโรงภาพยนตร์และภาพยนตร์ไทย

๓) เพื่อใช้เป็นที่ฉายภาพยนตร์ในโอกาสสำคัญ

๔) เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกท้องถิ่นให้เป็นมรดกชองชาติและของโลกต่อไป

๕) เพื่อให้ประชาขนได้มีแหล่งเรียนรู้และมีพื้นที่สร้างสรรค์ (Creative space)

๖) เป็นการพัฒนาชุมชนไม่ให้เกิดการทิ้งร้าง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ท้องถิ่นและเมือง

๗) เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนทั้งด้านการท่องเที่ยวและการค้าเพื่อพัฒนาย่านเก่าให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง

๕.๑.๓ การกำหนดรูปแบบลักษณะและแนวคิดของโครงการ (Characteristic and Concept)

อาคารอนุรักษ์โดยทั่วไปมีแนวคิดสอดคล้องกันในแนวทางสากล คือ การปรับปรุงอาคารให้มีลักษณะเดียวกันกับยุคที่เริ่มสร้าง ให้คงความแท้ (Authenticity)ให้มากที่สุด อีกทั้งโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี มีลักษณะสถาปัตยกรรมโครงสร้างไม้ผสมผสานแบบตะวันตกและพื้นถิ่น ตามหลักการของแนวทางของ ICOMOS International Council on Monuments and Sites Principles for the Preservation of Historic Timber Structures (๑๙๙๙), ซึ่งถือว่าสถาปัตยกรรมโครงสร้างไม้ไม่เป็นเพียงมรดกท้องถิ่นเท่านั้นยังเป็นมรดกของโลกอีกด้วย การอนุรักษ์อาคารไม้ยังไม่เป็นเพียงการคงรักษาทางกายภาพของอาคาร

---

[๑] บูรณะ (Restoration) หมายถึง การทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมอย่างที่เคยเป็นในอดีต ซึ่งสามารถเพิ่มเติมส่วนที่ขาดหายไปได้โดยมีหลักฐานที่ชัดเจน

[๒] ฟื้นฟู (Rehabilitation) หมายถึง การรักษาส่วนที่มีคุณค่าไว้ แต่อาจเพิ่มเติมส่วนอื่นๆ ได้ เพื่อประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบันหรือบางทีก็เรียกการประยุกต์การใช้สอย (Adaptive re-use)

แต่ยังได้อนุรักษ์ฝีมือของช่างซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมอีกประเภทหนึ่ง (Charter on the Built Vernacular Heritage (๑๙๙๙) ตามหลักการการอนุรักษ์ข้อ ๕ “การอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ไม่เป็นเพียงแต่งการอนุรักษ์รูปแบบอาคารภายนอกเท่านั้นแต่ยังต้องคงวิถีการใช้งานและความรู้ความเข้าใจ และความสัมพันธ์ของประเพณีและมรดกที่จับต้องไม่ได้อีกด้วย” ซึ่งในที่นี้จึงมิอาจที่จะรักษาเพียงสภาพทางกายภาพของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีเท่านั้น แต่ยังต้องสื่อความหมายในความเป็นโรงมหรสพในสมัยแรกเริ่มให้ทุกคนรับรู้ถึงความเป็นมาของมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งนี้

๕.๑.๔ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ ๕-๑ : หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

หน่วยงานระดับนานาชาติ (International)	หน่วยงานระดับชาติ (National)	หน่วยงานระดับภาค (Regional)	หน่วยงานระดับท้องถิ่น (Local)
- ยูเนสโก (UNESCO) - องค์กรอิสระ (NGO)	- กรมศิลปากร - กระทรวงวัฒนธรรม - สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน) - กรมโยธาธิการและผังเมือง - สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยกรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) - สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมป์ - สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมป์ - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย - สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม - องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (NGO)	- กรุงเทพมหานคร - สำนักผังเมือง - สำนักวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว - เครือข่ายองค์กรอิสระ (NGO)	- สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย - คณะกรรมการชุมชน และตัวแทนชุมชนนางเลิ้ง - ตัวแทนสถาบันการศึกษา - วัดโสมนัสราชวรวิหาร - วัดสุนทรธรรมทาน (วัดแคนางเลิ้ง) - วัดอื่นๆ - อาสาสมัครชุมชม - ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

๕.๑.๕ งบประมาณ

งบประมาณในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีทั้งภายในและภายนอก ประกอบด้วยงานปรับปรุงภูมิทัศน์ลานอเนกประสงค์หน้าอาคารเพื่อใช้เป็นพื้นที่แสดงมโหรี และร้านค้าท้องถิ่น งานปรับปรุงบูรณะโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี งานปรับปรุงโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมานีให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต งานระบบสาธารณูปโภค และงานงานจ้างที่ปรึกษา เพื่อสำรวจ วางผัง ออกแบบรายละเอียด และประมาณราคาค่าก่อสร้าง รวมทั้งหมดเป็นเงิน ๔๘,๖๐๐,๐๐๐.- บาท (สี่สิบแปดล้านหกแสนบาทถ้วน)

ตารางที่ ๕-๒ : งบประมาณดำเนินการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

รายการ	งบประมาณ (บาท)
๑) งานปรับปรุงภูมิทัศน์ลานอเนกประสงค์หน้าอาคารเพื่อใช้เป็นพื้นที่แสดงมโหรี และร้านค้าท้องถิ่น	๖๐๐,๐๐๐
๒) งานปรับปรุงบูรณะโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี (ตร.ม.ละ ๒๕,๐๐๐ บาท)	๑๙,๕๐๐,๐๐๐
๓) งานปรับปรุงโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ประกอบด้วย - จอภาพยนตร์ - เครื่องฉายภาพยนตร์ - ระบบเสียง - ระบบแสง - เวที - เก้าอี้ยาวและเก้าอี้หวาย - ห้องนิทรรศการ - ห้องสมุด - งานตกแต่งภายในต่างๆ (ตร.ม. ละ ๒๐,๐๐๐ บาท)	๑๕,๖๐๐,๐๐๐
๔) งานระบบสาธารณูปโภค ประกอบด้วย - ระบบน้ำ - ระบบไฟฟ้า - ระบบป้องกันอัคคีภัย (ตร.ม. ละ ๑๕,๐๐๐ บาท)	๑๑,๗๐๐,๐๐๐
๔) งานจ้างที่ปรึกษา เพื่อสำรวจ วางผัง ออกแบบรายละเอียดและประมาณราคาค่าก่อสร้าง ประกอบด้วย - ผู้จัดการโครงการ - สถาปนิกด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม - นักประวัติศาสตร์และโบราณคดี - ผู้เชี่ยวชาญด้านภาพยนตร์ - วิศวกรโยธา - นายช่างสำรวจ (อัตราค่าจ้างบุคลากรอ้างอิงจากกรมกรมบัญชีกลาง ระยะเวลาดำเนินงาน ๓ เดือน)	๑,๒๐๐,๐๐๐
รวมเป็นเงิน	**๔๘,๖๐๐,๐๐๐**

๕.๑.๖ แผนดำเนินการ

ตารางที่ ๕-๒ : แผนดำเนินการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

หัวข้อ	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลาดำเนินการ (แบ่งเป็นไตรมาส)						หมายเหตุ
			๑	๒	๓	๔	๕	๖	
๑	**กลยุทธ์ที่ ๑ การจัดตั้งผู้มีส่วนร่วมและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี (Stakeholders and communities to respond)**								ผู้จัดตั้งโครงการและชุมชนความมีความเห็นร่วมกันโดยร่วมประชุมหารือตั้งแต่เริ่มตั้งโครงการ
๑.๑	ผู้มีส่วนร่วมระดับท้องถิ่น	- สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย - ตัวแทนชุมชนนางเลิ้ง - ตัวแทนสถาบันการศึกษาทุกระดับ - วัดโสมนัสวรวิหาร - วัดสุนทรธรรมทาน (วัดแคนางเลิ้ง) - และวัดอื่นๆ - อาสาสมัครชุมชน - ตัวแทนกลุ่มต่างๆในชุมชน - องค์กรอิสระ (NGO)							ผู้นำและประชาชนในท้องถิ่นถือว่าเป็นกำลังที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดของพื้นที่ประวัติศาสตร์
๑.๒	ผู้มีส่วนร่วมระดับภาค	- กรุงเทพมหานคร - สำนักผังเมือง - สำนักวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว - เครือข่ายองค์กรอิสระ (NGO)							ควรจะเป็นผู้ดำเนินการขยายเครือข่ายให้กับชุมชน

หัวข้อ	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลาดำเนินการ (แบ่งเป็นไตรมาส)						หมายเหตุ
			๑	๒	๓	๔	๕	๖	
๑.๓	ผู้มีส่วนร่วมระดับประเทศ	- กระทรวงวัฒนธรรม - กรมศิลปากร - สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - หอภาพยนตร์(องค์กรมหาชน) - กรมโยธาธิการและผังเมือง - สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยกร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) - สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมป์ - องค์การการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย - องค์กรอิสระ (NGO)							เป็นผู้สนับสนุนและดูแลอาคารประวัติศาสตร์และกิจกรรมในอาคาร
๑.๔	ผู้มีส่วนร่วมระดับนานาชาติ	- ยูเนสโก (UNESCO) - องค์กรอิสระ (NGO)							สนับสนุน ช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการดูแลรักษาโครงการในระดับนานาชาติ
๒	**กลยุทธ์ที่ ๒ การตั้งกลุ่มเป้าหมาย (Positioning)**								กลุ่มเป้าหมายถูกวางไว้สำหรับทุกคนทุกเพศวัยและผู้ทุพพลภาพ
๒.๑	คนท้องถิ่น	- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - กรุงเทพมหานคร - หอภาพยนตร์ - องค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง							เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเพราะอยู่ในพื้นที่ควรจะปรับให้เป็นผู้ดูแล(Custodian)
๒.๒	ครอบครัว	- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - กรุงเทพมหานคร - หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน)							เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว

หัวข้อ	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลาดำเนินการ (แบ่งเป็นไตรมาส)						หมายเหตุ
			๑	๒	๓	๔	๕	๖	
		- องค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง							
๒.๓	นักเรียนนักศึกษา	- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - กรุงเทพมหานคร - หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน) - องค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง							เป็นกลุ่มที่จะได้รับการส่งเสริมความรู้ดานประวัติศาสตร์และอุตสาหกรรมภาพยนตร์รวมทั้งความรู้ทางสถาปัตยกรรมของชาติ
๒.๔	ประชาชนทั่วไป	- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - กรุงเทพมหานคร - หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน) - องค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง							เป็นกลุ่มที่จะได้รับการส่งเสริมความรู้ดานประวัติศาสตร์และอุตสาหกรรมภาพยนตร์ รวมทั้งความรู้ทางสถาปัตยกรรมของชาติ ความทั้งได้เกิดการรำลึกถึงอดีตที่เคยผ่านมาเป็นการสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัยอีกด้วย
๓	**กลยุทธ์ที่ ๓ แผนการศึกษาวิจัยรายงานสำรวจอาคารประวัติศาสตร์และขุดค้นทางโบราณคดี (Historical Building Report)**								เป็นการวิจัยเพื่อตรวจสอบสภาพและความถูกต้องทางด้านโบราณคดีและประวัติอาคารเพื่อการบูรณะที่ถูกต้องสมบูรณ์
๓.๑	การคัดเลือกผู้ที่จะเขียนรายงาน	- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์หรือหอภาพยนตร์(องค์กรมหาชน)							ผู้รับผิดชอบนั้นขึ้นอยู่กับผู้ที่ได้รับการมอบหมายดูแลบูรณะโครงการ
๓.๒	การตรวจรับรายงาน	- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์หรือหอภาพยนตร์(องค์กรมหาชน) - กรมศิลปากร							ต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องทางโบราณคดี

หัวข้อ	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลาดำเนินการ (แบ่งเป็นไตรมาส)						หมายเหตุ
			๑	๒	๓	๔	๕	๖	
๔	**กลยุทธ์ที่ ๔ แผนการปรับปรุงอาคาร**								การออกแบบเพื่อคนทุกเพศวัย รวมทั้งผู้ทุพพลภาพ จึงต้องคำนึงแนวการออกแบบ Universal Design หรือ Architecture for All เป็นการอำนวยความสะดวกให้กับคนทุกคน
๔.๑	แนวทางการปรับปรุงซ่อมแซม	- ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย							ประชุมภาคีของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อหาข้อสรุปในแนวทาง
๔.๒	จ้างผู้รับเหมาและดำเนินการ	- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน)							
๔.๓	ตรวจสอบอาคารและพื้นที่เพื่อรับงาน	- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน)							
๕	**กลยุทธ์ที่ ๕ กลยุทธ์การสื่อความหมาย**								เพื่อให้ความรู้และสื่อความหมายแก่ประชาชนทั่วไปให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อความเป็นมาและสภาพอาคารของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี
๕.๑	จัดเตรียมอุปกรณ์การฉายภาพยนตร์	- หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน)							เพื่อสื่อความเข้าใจและให้ความรู้แก่คนทั่วไป
๕.๒	จัดเตรียมการตกแต่งภายใน	- หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน) - ผู้มีส่วนได้เสีย							เพื่อสื่อความหมายของใช้สมัยเริ่มแรก
๕.๓	การจัดนิทรรศการ	- หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน) - ผู้มีส่วนได้เสีย							เพื่อสื่อความหมายของใช้สมัยเริ่มแรก

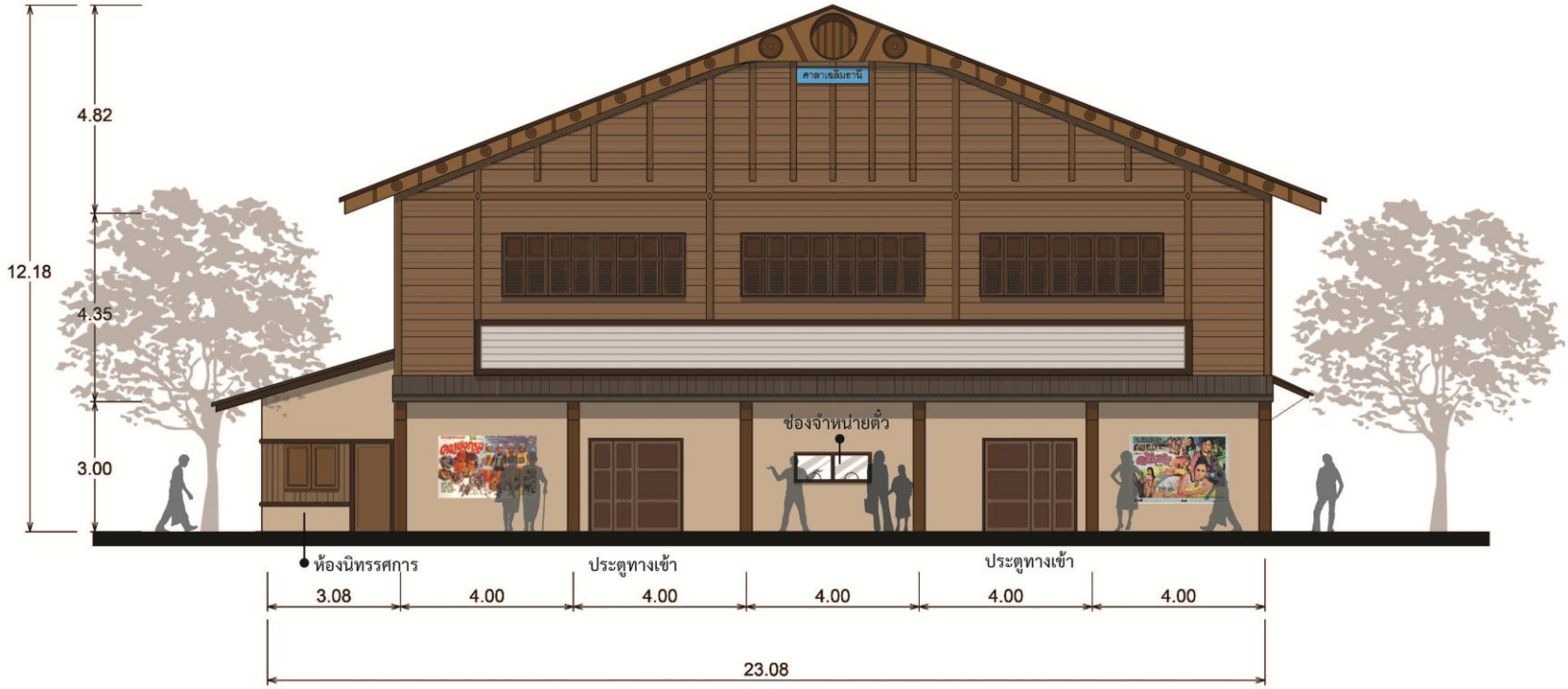
หัวข้อ	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลาดำเนินการ (แบ่งเป็นไตรมาส)						หมายเหตุ
			๑	๒	๓	๔	๕	๖	
๕.๔	จัดเตรียมวงมโหรีและแตรงวง	- หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน) - ผู้มีส่วนได้เสีย							เพื่อสื่อความหมายการใช้งานสมัยเริ่มแรก
๕.๕	จัดเตรียมกิจกรรมหน้าโรงมหรสพ	- หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน) - ผู้มีส่วนได้เสีย							เพื่อสื่อความหมายการใช้งานสมัยเริ่มแรก
๕.๖	สื่อต่างๆ แผ่นพับ แผนที่	- หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน) - ผู้มีส่วนได้เสีย							
๕.๗	จัดเตรียมแผนประชาสัมพันธ์	- หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน) - ผู้มีส่วนได้เสีย							
๖	**กลยุทธ์ที่ ๖** **การกำกับติดตามดูแลรักษา**								เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้งานควรจะมีการกำกับติดตามและดูแลบำรุงรักษาสภาพอาคารและกิจกรรมในพื้นที่
๖.๑	จัดเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่	- หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน) - อาสาสมัคร - ผู้มีส่วนได้เสีย							ควรจะให้คนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการอธิบายความเป็นมา
๖.๒	กลุ่มนักวิจัย	- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน)							
๖.๓	ติดตามการดูแลสภาพอาคาร	- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน)							
๖.๔	ติดตามการจัดนิทรรศการ	- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - หอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน)							

๕.๒ แนวคิดการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

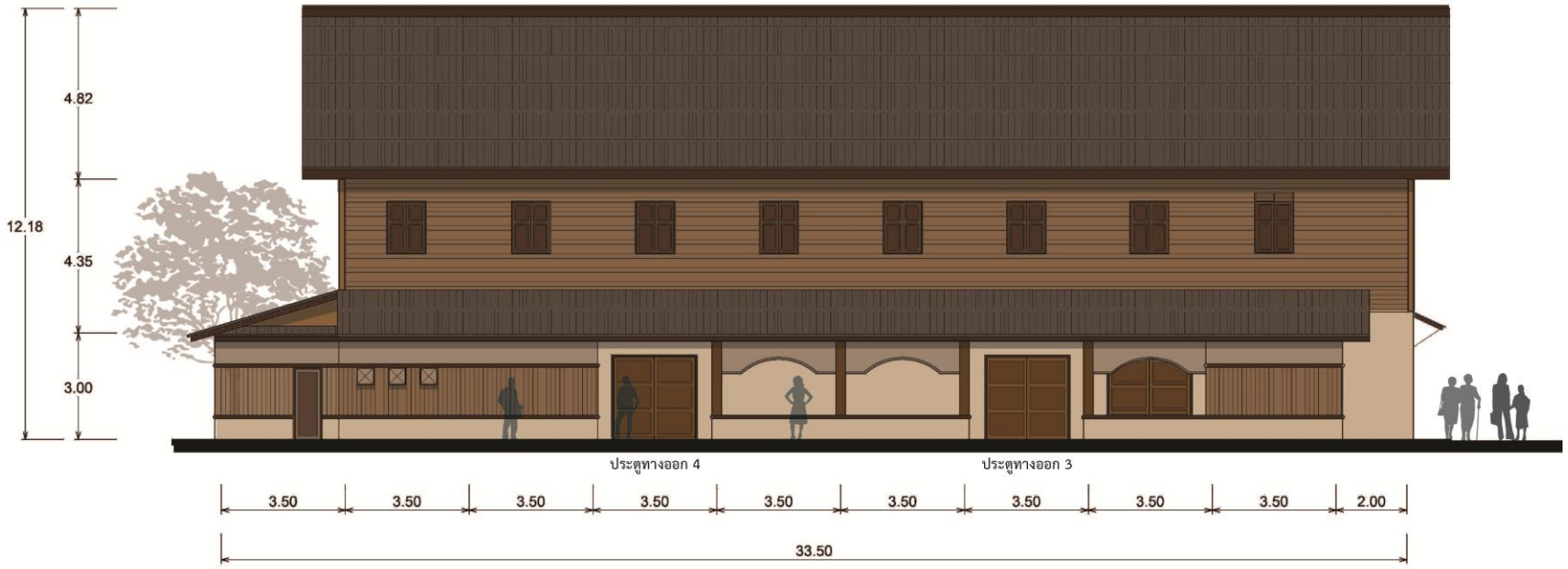
รูปที่ ๕-๑ : ผังบริเวณ แนวทางการบูรณะและฟื้นฟูบริเวณโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

(ที่มา : ผู้วิจัย)

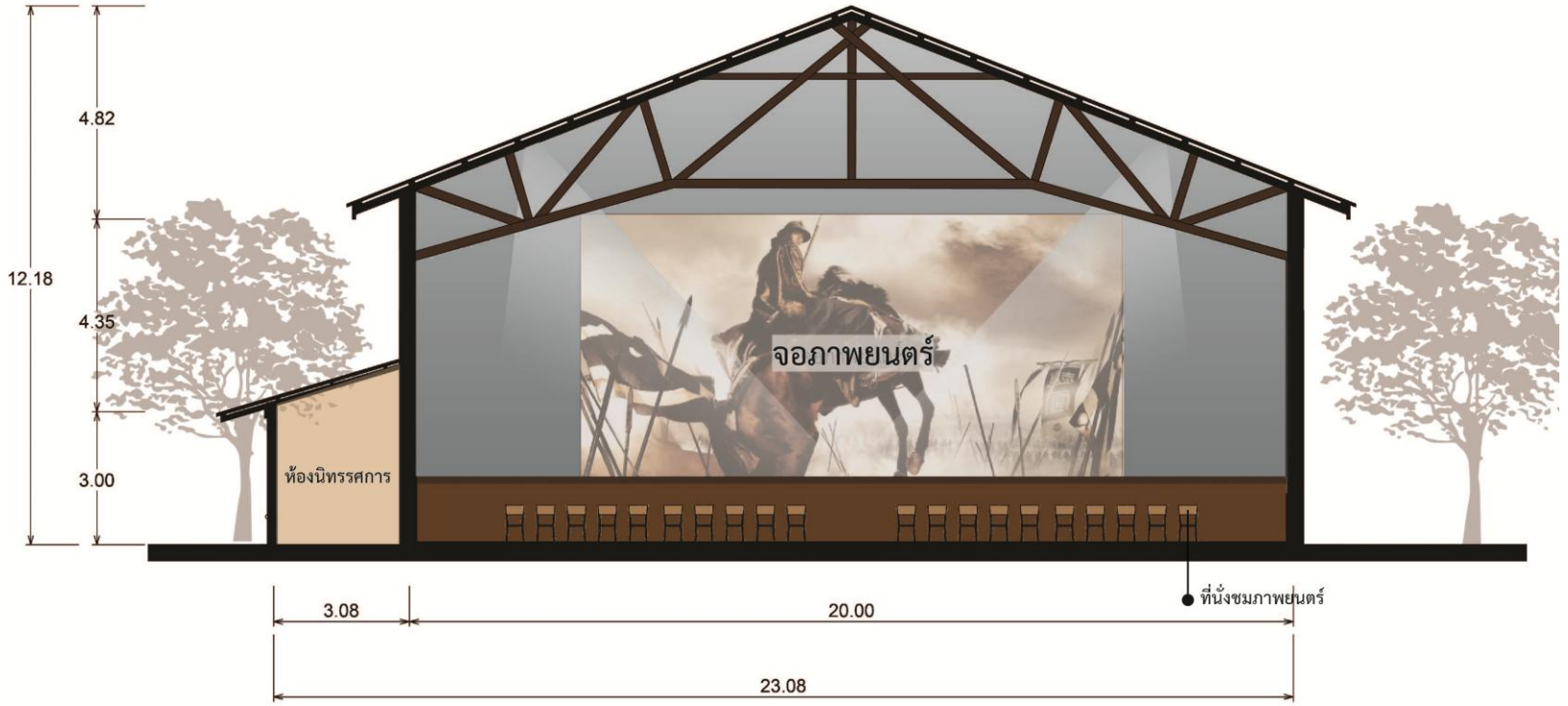
รูปที่ ๕-๒ : รูปด้านหน้าอาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

(ที่มา : ผู้วิจัย)

รูปที่ ๕-๓ : รูปด้านข้างอาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

(ที่มา : ผู้วิจัย)

รูปที่ ๕-๔ : รูปตัดด้านหน้าอาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

(ที่มา : ผู้วิจัย)

รูปที่ ๕-๕ : รูปตัดด้านข้างอาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

(ที่มา : ผู้วิจัย)

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ การป้องกันอัคคีภัยและความปลอดภัยของอาคาร

๑) การป้องกันอัคคีภัย

จากเอกสารระบบดับเพลิงและป้องกันการอัคคีภัยของสภาวิศวกรปีพ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดการประเมินเพื่อแยกแยะพื้นที่ กำหนดระดับความเสี่ยง และระบุความต้องการของระบบดับเพลิงและป้องกันอัคคีภัย นั้น ศาลเฉลิมธานี เข้าข่ายพื้นที่ครอบครองอันตรายน้อย (Light Hazard Occupancies) ในฐานะพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ซึ่งอยู่ในหนึ่งของ ๙ องค์ประกอบดังนี้ (๑) โรงแรม อาคารที่พักอาศัยรวม อพาร์ตเม้นท์ (เฉพาะส่วนห้องพัก) (๒) สำนักงานทั่วไป (๓) โบสถ์ วัดและวิหาร (๔) สโมสร (๕) สถานศึกษา (๖) โรงพยาบาล (ควบคุมวัสดุตามมาตรฐานโรงพยาบาล (๗) สถานพยาบาลและพักฟื้น (ควบคุมวัสดุตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง) (๘) ห้องสมุด (ยกเว้นห้องสมุดที่มีชั้นวางหนังสือขนาดใหญ่) (๙) พิพิธภัณฑ์

การป้องกันอัคคีภัยในอาคารประวัติศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเพลิงไหม้เป็นสิ่งอันตรายสำหรับอาคารไม้ และโรงมหรสพไม้ส่วนใหญ่ในโลกก็ถูกทำลายจากเพลิงไหม้ อีกทั้งในย่านนางเลิ้งนั้นก็เคยเกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ๆมาถึงสองครั้งด้วยกัน ดังนั้นการป้องกันอัคคีภัยและการติดตั้งระบบดับเพลิง จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและเร่งด่วนพร้อมๆกับการบูรณะและฟื้นฟู ซึ่งมีแนวทางการจัดการในการดูแลอาคารประวัติศาสตร์ดังนี้

๒) นโยบายด้านความปลอดภัยของอาคาร

เพื่อความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ของพนักงาน ผู้ใช้อาคารและผู้ชม จึงต้องมีการลดความเสี่ยงในการเกิดอัคคีภัยด้วยนโยบายการจัดการความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งนี้เจ้าของอาคารและผู้ดูแลเป็นผู้รับผิดชอบตามกฎหมาย ซึ่งควรที่จะมีการประเมินความเสี่ยงการเกิดอัคคีภัยและติดตั้งระบบดูแลที่มีประสิทธิภาพ

๒.๑) แต่งตั้งผู้รับผิดชอบระบบป้องกันอัคคีภัย ควรจะมีการกำหนดผู้ที่ดูแลด้านระบบป้องกันอัคคีภัยที่ชัดเจน ซึ่งควรจะมีอำนาจในการจัดการควบคุมสถานการณ์และควรแต่งตั้งผู้ช่วยในการดูแลนี้

๒.๒) จัดเตรียมคู่มือสำหรับความปลอดภัยจากอัคคีภัย

เนื้อหาคู่มือควรประกอบด้วย

- การอธิบายกลยุทธ์การป้องกันภัย
- วิธีการจัดการกรณีเกิดอัคคีภัย
- บอกสถานที่วางอุปกรณ์ดับเพลิงในตำแหน่งต่างๆของอาคาร
- ระบบการทดสอบและการซ่อมแซมโดยละเอียด
- บทบาทของเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุอัคคีภัย และความรับผิดชอบ
- การควบคุมเมื่อเกิดความเสียหาย
- โปรแกรมการฝึกพนักงาน
- ระบบของอาคาร

๒.๓)การติดตั้งระบบป้องกันอัคคีภัยและระบบเตือนภัย

กฎกระทรวงฉบับที่ ๓๙ (พ.ศ.๒๕๓๗) ข้อ ๓ กำหนดว่า หองแถว ตึกแถว บานแถว และบานแฝด ที่มีความสูงไมเกิน ๒ชั้น ตองติดตั้งเครื่องดับเพลิงแบบมือถือ อยางใดอยางหนึ่ง ตามชนิดและขนาดที่กำหนดไวในตารางที่ ๑ ทายกฎกระทรวงนี้จำนวนคูหาละ ๑ เครื่อง

อาคารอื่นนอกจากอาคารตามวรรคหนึ่ง ตองติดตั้งเครื่องดับเพลิงแบบมือถืออยางใดอยางหนึ่งตามชนิดและขนาดที่กำหนดไวในตารางตามวรรคหนึ่ง สำหรับดับเพลิงที่เกิดจากประเภทของวัสดุที่มีในแตละชั้นไว๑ เครื่อง ตอพื้นที่อาคารไมเกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร ทุกระยะไมเกิน ๔๕เมตร แตไมนอยกวาชั้นละ ๑ เครื่องการติดตั้งเครื่องดับเพลิงตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ตองติดตั้งใหสวนบนสุดของตัวเครื่องสูงจากระดับพื้นอาคารไมเกิน ๑.๕๐ เมตร ในที่มองเห็นสามารถอานคำแนะนำการใชได และสามารถนำไปใชงานไดโดยสะดวกและตองอยูในสภาพที่ใชงานไดตลอดเวลา

ตารางที่ ๕-๔ : และขนาดของเครื่องดับเพลิงแบบมือถือ

ชนิดหรือประเภทของอาคาร	ชนิดของเครื่องดับเพลิง	ขนาดบรรจุ (ไมนอยกวา)
(๑) หองแถว ตึกแถว บานแถว และบานแฝด ที่มีความสูงไมเกิน ๒ ชั้น	(๑) น้ำยาอัดความดัน	๑๐ ลิตร
	(๒) กรด-โซดา	๑๐ ลิตร
	(๓) โฟมเคมี	๑๐ ลิตร
	(๔) กาซคารบอนไดออกไซด	๓กิโลกรัม
	(๕) ผงเคมีแหง	๓ กิโลกรัม
	(๖) เฮลอน (HALON ๑๒๑๑)	๓ กิโลกรัม
(๒) อาคารอื่นนอกจากอาคารตาม (๑)	(๑) โฟมเคมี	๑๐ลิตร
	(๒) กาซคารบอนไดออกไซด	๔กิโลกรัม
	(๓) ผงเคมีแหง	๔กิโลกรัม
	(๔) เฮลอน (HALON ๑๒๑๑)	๔กิโลกรัม

กฎกระทรวงฉบับที่ ๔๖ (พ.ศ.๒๕๔๐)

ขอ ๓ อาคารที่กอสราง ดัดแปลง หรือเคลื่อนยายโดยไดรับอนุญาตตามพระราชบัญญัติควบคุอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ มีสภาพหรือมีการใชที่อาจเปนภยันตรายตอสุขภาพ ชีวิต รางกายหรือทรัพยสินหรืออาจไมปลอดภัยจากอัคคีภัย หรือกอใหเกิดเหตุรำคาญ หรือกระทบกระเทือนตอการรักษาคุณภาพสิ่งแวดลอม ใหเจาพนักงานทองถิ่นมีอำนาจสั่งใหเจาของ หรือผูครอบครองอาคารดำเนินการแกไขใหเปนไปตามกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา ๘ หรือขอบัญญัติทองถิ่นที่ออกตามมาตรา ๙ หรือมาตรา ๑๐ ที่ใชบังคับอยูในวันที่ไดรับอนุญาต หรือใบรับแจงใหกอสราง ดัดแปลงหรือเคลื่อนยายอาคาร ใหแลวเสร็จภายในระยะเวลาที่เจาพนักงานทองถิ่นกำหนด แตตองไมนอยกวา ๓๐ วัน ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร เจาพนักงานทองถิ่นจะขยายระยะเวลาออกไปอีกก็ได

ขอ ๔ อาคารที่กอสราง ดัดแปลง หรือเคลื่อนยายกอนวันที่พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.๒๕๒๒ ใชบังคับ และอยูภายใตบังคับแหงพระราชบัญญัติควบคุมการกอสรางอาคาร พ.ศ. ๒๔๗๙ หรือพระราชบัญญัติควบคุมการกอสรางในเขตเพลิงไหม พ.ศ. ๒๔๗๖ มีสภาพหรือมีการใชที่อาจเปนภยันตรายตอสุขภาพ ชีวิต รางกายหรือทรัพยสิน หรืออาจไมปลอดภัยจากอัคคีภัย หรือกอใหเกิดเหตุรำคาญ

หรือกระทบกระเทือนตอการรักษาคุณภาพสิ่งแวดลอม ใหเจาพนักงานทองถิ่นมีอำนาจสั่งใหเจาของหรือผูครอบครองอาคารดำเนินการแกไขใหเปนไปตามกฎกระทรวง เทศบัญญัติ ขอบัญญัติจังหวัด กฎ ขอบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งที่ไดออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติควบคุมการกอสรางอาคาร พ.ศ.๒๔๗๙ หรือพระราชบัญญัติควบคุมการกอสรางในเขตเพลิงไหม พ.ศ. ๒๔๗๖ แลวแตกรณี ที่ใชบังคับอยูในขณะนั้นใหแลวเสร็จภายในระยะเวลาที่ เจาพนักงานทองถิ่นกำหนด แตตองไมนอยกวา ๓๐ วัน ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรเจาพนักงานทองถิ่นจะขยายระยะเวลาออกไปอีกก็ได

ในกรณีที่อาคารซึ่งกอสราง ดัดแปลง หรือเคลื่อนยายกอนวันที่พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ใชบังคับ แตไมอยูภายใตบังคับแหงพระราชบัญญัติควบคุมการกอสรางอาคาร พ.ศ. ๒๔๗๙ หรือพระราชบัญญัติควบคุการกอสรางในเขตเพลิงไหม พ.ศ. ๒๔๗๖ มีสภาพหรือมีการใชที่อาจเปนภยันตรายตอสุขภาพ ชีวิต รางกายหรือทรัพยสิน หรืออาจไมปลอดภัยจากอัคคีภัย หรือกอใหเกิดเหตุรำคาญ หรือกระทบกระเทือนตอการรักษาคุณภาพสิ่งแวดลอม ใหเจาพนักงานทองถิ่นมีอำนาจสั่งใหเจาของ หรือผูครอบครองอาคารดำเนินการแกไขเทาที่จะกระทำไดตาม ความจำเปนและความเปนธรรมแกเจาของหรือผูครอบครองอาคารใหแลวเสร็จภายในระยะเวลา ที่เจาพนักงานทองถิ่นกำหนด แตตองไมนอยกวา ๓๐ วัน ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรเจาพนักงาน ทองถิ่นจะขยายระยะเวลาออกไปอีกก็ได

ขอ ๕ ในกรณีที่อาคารตามขอ ๓ หรือขอ ๔ เปนอาคารสูง อาคารขนาดใหญพิเศษ อาคารขนาดใหญ อาคารสาธารณะ อาคารอยูอาศัยรวม โรงงาน ภัตตาคาร และสำนักงาน มีสภาพหรือมีการใชที่ อาจไมปลอดภัยจากอัคคีภัย ใหเจาพนักงานทองถิ่นมีอำนาจสั่งใหเจาของหือผูครอบครองอาคาร ดำเนินการแกไขใหอาคารดังกลาวมีระบบความปลอดภัยเกี่ยวกับอัคคีภัยภายในระยะเวลาที่เจา พนักงานทองถิ่นกำหนด ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรเจาพนักงานทองถิ่นจะขยายระยะเวลาออกไปอีกก็ได ในการสั่งการใหแกไขอาคารตามวรรคหนึ่ง เจาพนักงานทองถิ่นจะสั่งใหเจาของหรือผู ครอบครองอาคารดำเนินการไดในกรณีดังตอไปนี้

(๓) ติดตั้งเครื่องดับเพลิงแบบมือถือตามชนิดและขนาดที่กำหนดไวในตารางทายกฎกระทรวงนี้อยางใดอยางหนึ่งสำหรับดับเพลิงที่เกิดจากประเภทของวัสดุที่มีในแตละชั้น โดยใหมี๑ เครื่องตอ พื้นที่ไมเกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร ทุกระยะไมเกิน ๔๕.๐๐ เมตร แตไมนอยกวาชั้นละ ๑ เครื่อง การติดตั้งเครื่องดับเพลิงแบบมือถือนี้ตองติดตั้งใหสวนบนสุดของตัวเครื่องสูงจากระดับพื้น อาคารไมเกิน ๑.๕๐ เมตร ในที่มองเห็นสามารถอานคำแนะนำการใชได และสามารถเขาใชสอยไดสะดวกและตองอยูในสภาพที่ใชงานไดตลอดเวลา

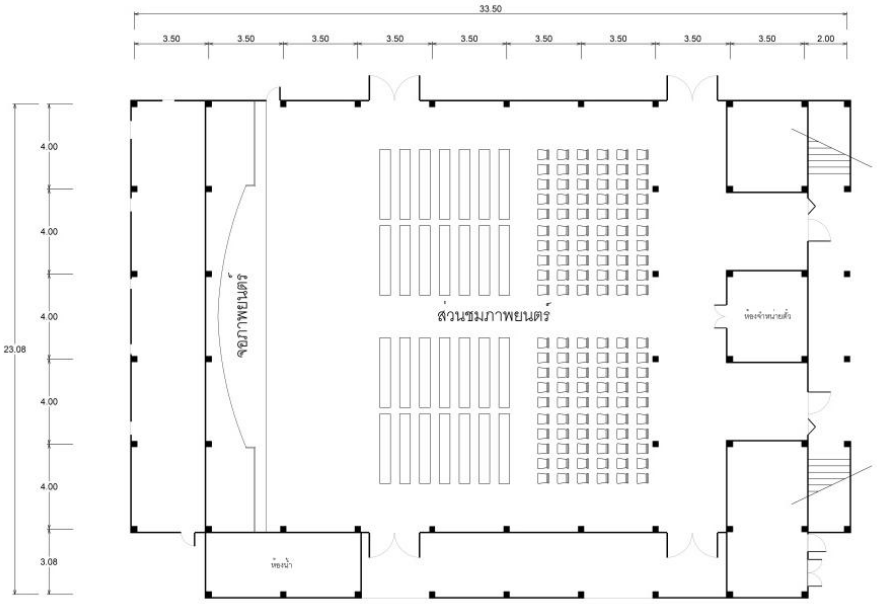
ตารางที่ ๕-๕ : ชนิดและขนาดของเครื่องดับเพลิงแบบมือถือ

ชนิดของเครื่องดับเพลิง	ขนาดบรรจุไม่น้อยกว่า
(๑) กาซคาร์บอนไดออกไซด์	๔ กิโลกรัม
(๒) ผงเคมีแห้ง	๔ กิโลกรัม

๕.๓.๒ ระบบปรับอากาศภายในโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

ในกรณีที่มีความต้องการจะติดตั้งระบบปรับอากาศในอนาคต เนื่องจากสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ควรมีการศึกษาเรื่องการติดตั้งที่ไม่เป็นอันตรายต่อตัวอาคารและสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ทางผู้วิจัยได้รับคำปรึกษาจากตัวแทนของบริษัท Al-Co ซึ่งเป็นบริษัทชั้นนำที่ดูแลด้านอาคารประหยัดพลังงานจากประเทศเยอรมัน ซึ่งได้คำนวณจากพื้นที่อาคารและได้ให้แนวทางการติดตั้งดังนี้

๑) พื้นที่ของอาคาร

รูปที่ ๕-๖ : ผังพื้นอาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี
(ที่มา : ผู้วิจัย)

จากผังพื้นดังกล่าวประมาณการผู้ชม ๓๐๐ คน ความสูง ๑๒.๑๘ เมตร จั่ว ๔.๒๗ เมตร

FA ๑๐ cmh x ๓๐๐ = ๓,๐๐๐

ACH = ๘ ACH.

การใช้งาน = ๘ ชั่วโมงต่อวัน

อุณหภูมิภายในอยู่ที่ ๒๕ องศาเซลเซียส

ภายนอกประมาณ ๓๕ องศาเซลเซียส

๒) แนวทางการติดตั้ง

๒.๑) การปรับโครงสร้างผนังและเพดานของอาคารเพื่อระบบปรับอากาศ

- ผนัง : เนื่องจากเป็นอาคารไม้ ดังนั้น ควรจะมีการบุผนังด้านในใหม่ เพื่อกันความร้อนจากภายนอกและเพื่อซับ
- เสียง (Acoustic Absorption) : ใช้โครงสร้างอลูมิเนียม และแผ่นผนังใยแก้วซับเสียง โดยด้านข้างด้านขวา (หันหน้าเข้าจอภาพยนตร์) เป็นด้านที่มีการับแดดในช่วงบ่ายอาจมีการเพิ่มความหนาของผนังเป็นพิเศษ
- เพดาน : มีการป้องกันความร้อนเช่นกัน โดยมีการติดตั้งพัดลมสำหรับดูดอากาศเพื่อใช้ในตอนที่ไม่ได้เปิดระบบปรับอากาศเพื่อระบายลมร้อนใต้หลังคา

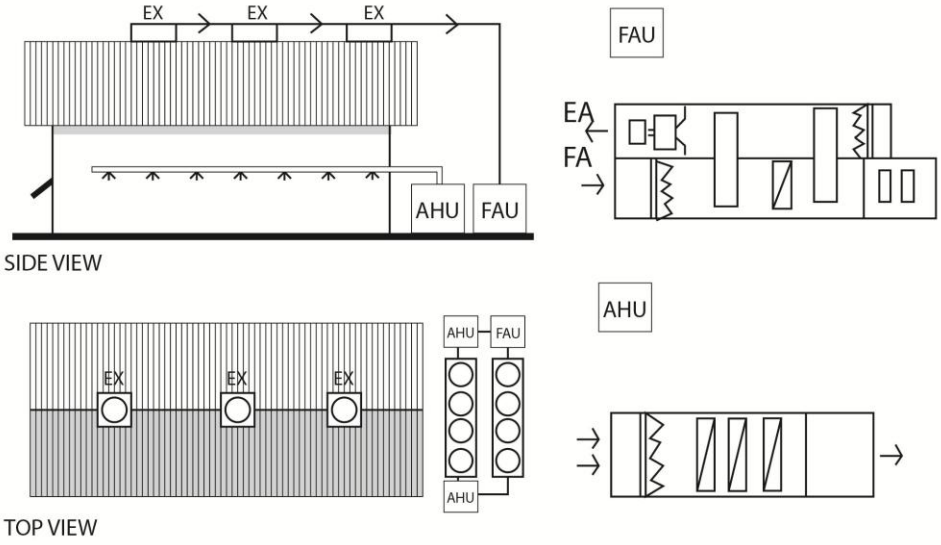
๒.๒) การออกแบบระบบปรับอากาศเบื้องต้น

ผู้เข้าชมประมาณ ๓๐๐ คน เปิดใช้ประมาณ ๘ ชั่วโมงต่อวัน

อุณหภูมิภายในปรับอากาศ ๒๕ องศาเซลเซียส / ๕๐ % RH =+- ๑๐

- ระบบ DX Cooling System โดยใช้ Air cooled Chiller x ๑ พร้อมกับ Outdoor Air Handing Unit x ๒, Fresh Air Unit x ๑
- Air Cooled Chiller ขนาด ๓๐ ตัน ๑ เครื่อง และ ๔๕ ตัน ๑ เครื่อง แบบ Turbocor โดยใช้ระบบส่งน้ำเย็นด้วยปั๊มไฟฟ้า เพื่อจ่ายให้ AHU และ FAU ที่ตั้งอยู่ภายนอกอาคาร
- FAU ขนาด ๓,๕๐๐ CMH มีระบบ Heat Recovery โดยใช้ Sorbtionheel cooling cap. ๓๕ องศาเซลเซียส / ๖๕% RH → ๒๐ องศาเซลเซียส / ๑๐ g/kg day Air.
- AHU ขนาด ๒๔,๐๐๐ CMH ๒ เครื่อง Cooling Cap ๓๐ ตัน ๒ เครื่อง
- Exhaust Fan ขนาด ๑๐๐๐ CMH ๓ ตัว ติดตั้งบริเวณยอดจั่วเพื่อดูดลมร้อนออกนอกอาคาร

๓) รูปแบบ Single Line Diagram

รูปที่ ๕-๗ : รูปแบบ Single Line Diagram
(ที่มา : ผู้วิจัย)

๔) งบประมาณ

ค่าใช้จ่าย ประกอบด้วย อุปกรณ์เครื่องปรับอากาศ การติดตั้ง การดูแลซ่อมแซม ประมาณ ๕,๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าล้านบาทถ้วน)

๕.๓.๓ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

๑) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนมีส่วนที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาแบบยั่งยืน ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้งานในพื้นที่ของตน และควรมีความตระหนักต่อหน้าที่ในการอนุรักษ์รักษาท้องถิ่นของตน นอกจากนั้นยังควรทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ความเป็นไปในท้องถิ่นในฐาน การมีจิตสาธารณะสามารถถูกปลุกเร้าโดยการสื่อความหมาย และการให้ความรู้แก่ผู้มีส่วนได้เสีย ผู้เข้าชม และชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์การจัดการรวมทั้งความร่วมมือกันในการปกป้องอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของชุมชนให้เป็นของประเทศและสากลต่อไป

ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๘ หมวด ๒ ประชาชน ส่วนที่ ๑ ความเป็นพลเมืองและหน้าที่ของพลเมือง มาตรา ๒๗ กล่าวถึงหน้าที่ของพลเมืองไว้ในข้อ (๕) ว่า “ช่วยเหลือราชการ... ปกป้อง พิทักษ์ อนุรักษ์ และสืบสานขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรม

ของชาติ...” และในส่วนที่ ๒ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ตอนที่ ๓ สิทธิพลเมือง มาตรา ๖๓ กล่าวว่า “ชุมชนย่อมมีสิทธิปกป้อง ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาอันดีงามของชุมชน ท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน พลเมืองย่อมมีสิทธิร่วมกับชุมชนหรือร่วมกับรัฐในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ตลอดจนพัฒนาด้านต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน” บทบาทของชุมชนจึงมีพลังอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม

๒) สร้างเครือข่ายอาสาสมัคร

อาสาสมัคร เป็นกลุ่มคนหนึ่งซึ่งมาจากสถานภาพที่แตกต่างกัน ทั้งฐานะ ประวัติ วัฒนธรรม การเมือง สังคม และศาสนา แต่ทั้งหมดนี้มีสิ่งที่เหมือนกันคือ จิตสาธารณะ การเป็นอาสาสมัครนั้น ต้องเสียสละ แรงกาย แรงใจ ไม่ได้รับค่าตอบแทน อาสามสมัครนั้นสามารถช่วยงานในท้องถิ่นของตน หรือเพื่อการท่องเที่ยว

ตัวอย่างหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในเรื่องระบบอาสาสมัคร คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประชาชนที่ สามารถจัดการเวลาได้จะเสียสละเวลา อุทิศแรงกายมาร่วมงานอาสาสมัคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแลมรดกวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน อาสาสมัครนี้สามารถเป็นได้ตั้งแต่เด็กมัธยมจนถึงผู้เกษียณอายุแล้ว โดยมิได้รับผลตอบแทนทางเงิน แต่ได้รับความภาคภูมิใจในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สามารถช่วยเหลือชุมชนตนเองได้

ประชาชนสามารถสมัครเป็นอาสาสมัครได้ผ่านทางอินเตอร์เน็ทของชุมชนหรือเมือง จากนั้นจะได้รับการอบรมวิธีการเป็นอาสาสมัครและการเข้าไปดูกิจกรรมที่ตนเองสนใจในหน่วยงานต่างๆ ที่เมือง Durham รัฐนอร์ทแคโรไลน่า มีกลุ่มอาสาสมัครชื่อ Durhamwayfinder ผู้สนใจสามารถเข้าไปเลือกในเว็บไซต์ถึงกิจกรรมที่สนใจ เช่น อาสาสมัครของโรงภาพยนตร์Carolina Theatre ซึ่งเป็นโรงหนังเก่าแก่ที่ได้รับการอนุรักษ์ อาสาสมัครต้องใส่ชุดสีดำ และจะมีตารางหรือกิจกรรมส่งมาให้อาสาสมัครทางจดหมาย (อีเมล์) แต่มิใช่การบังคับ หากอาสาสมัครคนใดสนใจก็สามารถเดินทางไปทำงานตามเวลา จะมีการดูแลให้อาสาสมัครมีที่จอดรถ และบอกสถานที่ไปทำงานให้ โดยมีผู้จัดการโครงการประจำอยู่ที่ศูนย์บริการชุมชนของเมืองซึ่งได้รับค่าจ้างเป็นคนติดต่อประสานงานอาสาสมัครให้ ในบางครั้งอาสาสมัครก็แต่งกายในชุดประจำชาติไปประจำตามจุดต่างๆของพิพิธภัณฑ์เพื่อสื่อความหมายให้กับผู้ที่มาชมให้เห็นถึงลักษณะการแต่งกายในสมัยก่อน และเพื่อให้เข้ากับการเล่าเรื่องในสถานที่นั้นๆ

ชุมชนนางเลิ้งสามารถร่วมกันเป็นอาสาสมัครเพื่อดูแลโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีได้ เท่ากับเป็นการประหยัดงบประมาณของประเทศ อีกทั้งยังร่วมกันแต่งชุดย้อนยุคร้อยปีที่แล้วเพื่อให้เกิดบรรยากาศ ส่งเสริมให้คนเข้ามาชมรู้สึกสนุกสนานและขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนด้วยการนำสิ่งของเก่ามาจัดนิทรรศการกลางแจ้ง หรือจำหน่ายได้อีกด้วย

๓) สร้างภาคีเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมย่านนางเลิ้ง

สร้างเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมย่านนางเลิ้งมีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชน หรือกลุ่มองค์กรที่เห็นความสำคัญของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีและย่านนางเลิ้งที่สามารถรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ย่านนางเลิ้งซึ่งเป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและกลุ่มต่างๆ สร้างอำนาจการต่อรองเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดกี่ขับเคลื่อนให้แก่ชาวชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่บริเวณชุมชนของตน โดยการสร้างเครือข่ายจะเน้นที่การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชน ประชาคม และกลุ่มผู้ประกอบการต่างๆ โดยมุ่งหวังให้เกิดศักยภาพและเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรให้สามาถนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่อย่างยั่งยืนต่อไป

เครือข่ายกลุ่มหรือองค์กรในพื้นที่ควรประกอบด้วย ๓ กลุ่ม ได้แก่

๓.๑) ภาคเอกชน (private sector) ประกอบด้วย ชุมชนที่จดทะเบียน ประชาคม ชมรม และมูลนิธิ องค์กรทางศาสนาและโรงเรียน กลุ่มธุรกิจอื่นๆ ที่มีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่าน

๓.๒) ภาครัฐ (public sector) ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับเมืองและท้องถิ่น

๓.๓) องค์กรที่เกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรม (heritage group) ประกอบด้วย เครือข่ายท่องเที่ยวภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

๕.๓.๔ แนวทางการควบคุมอาคารบริเวณโดยรอบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

บริเวณโดยรอบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีตั้งอยู่ปะปนกับอาคารทั้งสมัยเก่า และอาคารสมัยใหม่ ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายทางสถาปัตยกรรม ความสูง และขนาด ที่รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย และเปลี่ยนไปเพื่อรองรับกับการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต โดยอาศัยเครื่องมือในการควบคุม ดังนี้

๑) การควบคุมภาพรวมความสูงของอาคารบริเวณรอบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

บริเวณโดยรอบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีมีความจำเป็นต้องมีการควบคุมความสูงของอาคาร เพื่อไม่ให้เกิดการบดบังทัศนียภาพและมุมมองที่เข้าสู่อาคาร โดยเสนอให้กำหนดความสูงของอาคารโดยรอบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีในระยะ ๕๐ เมตร ให้มีความสูงไม่เกิน ๑๖ เมตร (อ้างอิงจากข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครเรื่องกำหนดความสูงโดยรอบศาสนสถาน) นอนนั้นจะไม่มีการไล่ระดับความสูงของอาคารภายในบริเวณใกล้เคียงให้มีความสูงที่เพิ่มขึ้นตามลำดับแต่ไม่เกินความสูงที่เสนอ

๒) การควบคุมภาพรวมสถาปัตยกรรมบริเวณรอบศาลาเฉลิมธานี

อาคารโดยรอบที่อยู่ระยะประชิดโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ควรมีลักษณะสถาปัตยกรรมที่กลมกลืนกับโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี เช่น สี วัสดุ เป็นต้น

๓) การควบคุมภาพรวมระยะประชิดบริเวณรอบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

บริเวณแนวอาคารที่อยู่ติดกับโดยรอบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี และบริเวณแนวแกนถนนสายหลักที่พุ่งเข้าสู่โรงภาพยนตร์โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี จะมีการกำหนดแนวของอาคารให้มีระยะห่างจากถนนที่เท่ากันและมีความสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและขับเน้นเข้าสู่โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

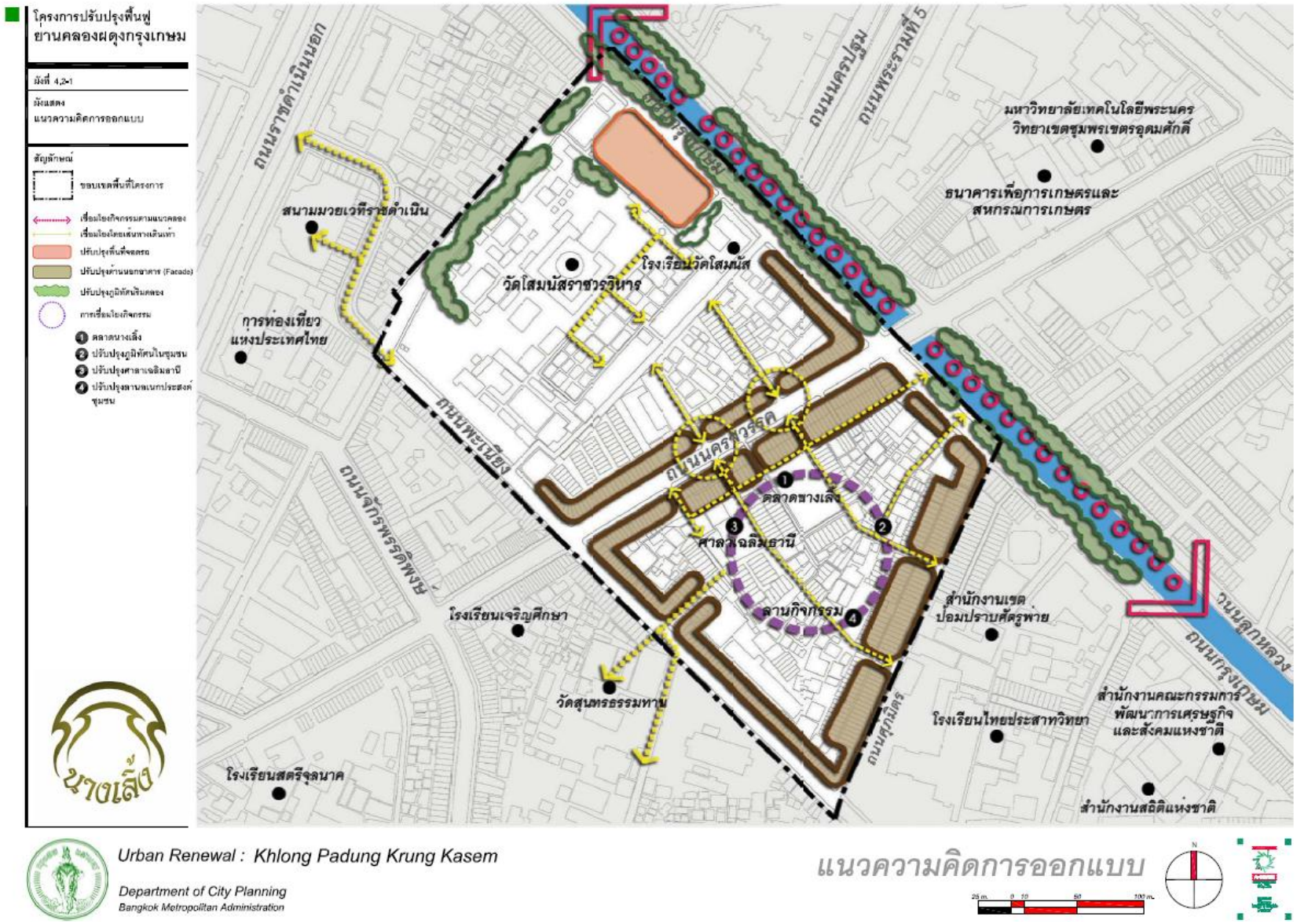
๔) การควบคุมภาพรวมภูมิสถาปัตยกรรมบริเวณรอบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี

บริเวณโดยรอบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีจะมีการควบคุมพื้นที่สีเขียวสาธารณะเพื่อให้เกิดความสวยงามทางด้านภูมิทัศน์ และเป็นสาธารณะประโยชน์ นอกจากควบคุมถนนบริเวณโดยรอบโรงภาพยนตร์เฉลิมธานีแล้ว ยังมีการควบคุมแนวการปลูกต้นไม้บริเวณถนนสายหลักที่เข้าสู่โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี และบริเวณแนวรอบของศาลาเฉลิมธานี เพื่อให้เกิดการขับเน้นของสายตา และการเดินเข้าสู่โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี ทั้งยังก่อให้เกิดความร่มรื่นสวยงามให้แก่โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงอีกด้วย

๕.๓.๕ การจัดระบบการสัญจรและการเชื่อมต่อของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีกับพื้นที่โดยรอบ

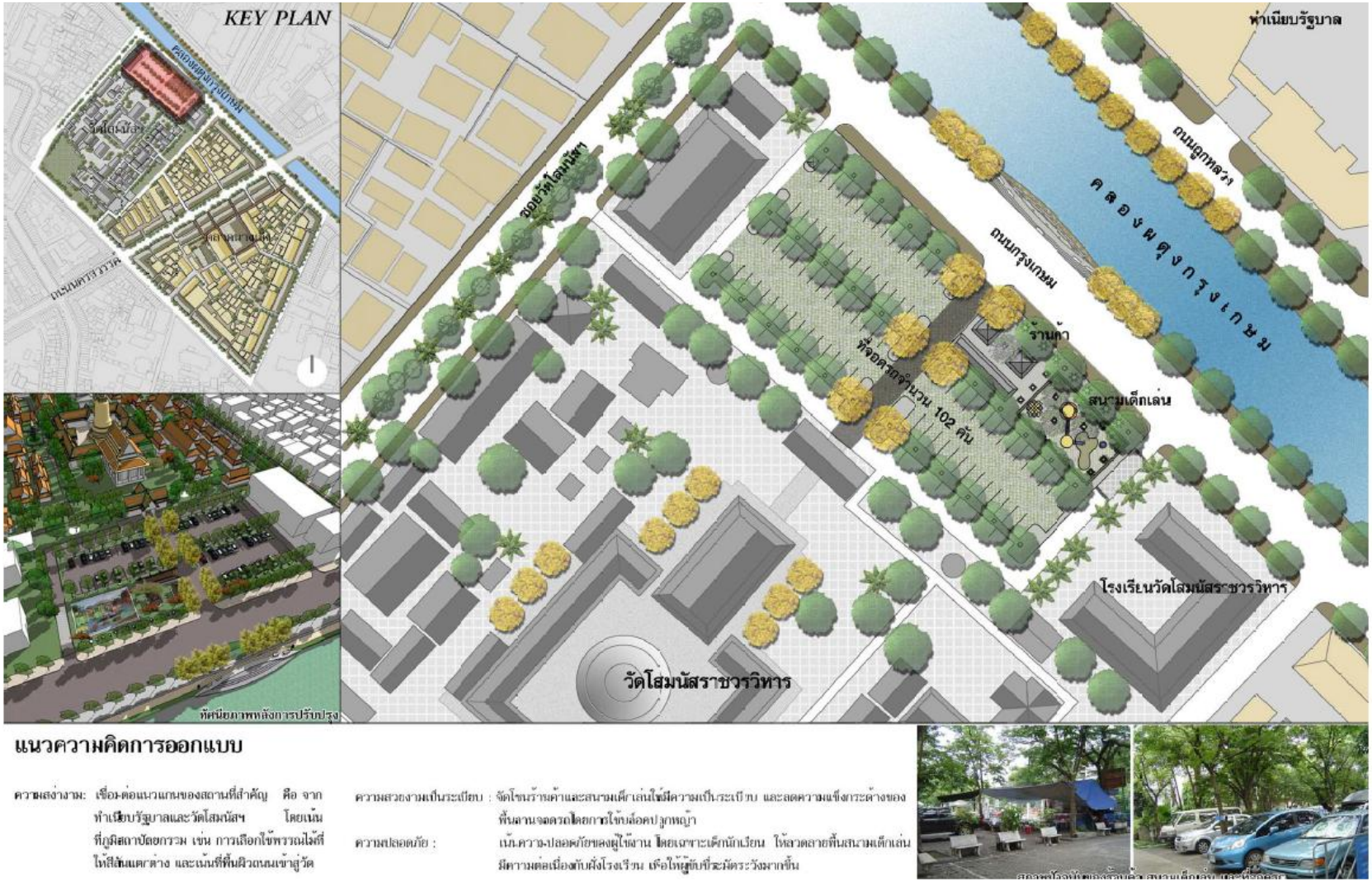
เนื่องจากที่ตั้งของศาลาเฉลิมธานีนั้นอยู่ใจกลางชุมชน ปัจจุบันการเข้าถึงพื้นที่ได้เฉพาะทางเดินเท้าซึ่งเป็นตรอกขนาดเล็กเท่านั้น ไม่สามารถนำรถยนต์เข้าถึงพื้นที่ได้ อันเป็นลักษณะของชุมชนแบบเก่าที่ใช้การเดินติดต่อกันในย่านมากกว่าใช้พาหนะอื่น ดังนั้น เพื่อสอดรับกับยุคสมัยในปัจจุบัน และรองรับการพัฒนาจากการเกิดขึ้นของการเข้าถึงด้วยรถไฟฟ้าสายสีส้มในอนาคต จึงควรมีการปรับปรุงการสัญจรภายในพื้นที่ ทั้งจากทางบกและทางน้ำ ให้สอดคล้องกับระบบโครงข่ายภาพรวมของเมือง และโครงข่ายการท่องเที่ยวของกรุงรัตนโกสินทร์ตลอดจนการเชื่อมโยงย่านประวัติศาสตร์ตามแนวคลองผดุงกรุงเกษมด้วย โดยในการรองรับการเข้าถึงโดยรถยนต์ก็ควรมีการจัดเตรียมพื้นที่จอดรถไว้สำหรับที่จะเข้ามาใช้พื้นที่โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีที่ไม่สามารถเดินทางด้วยการขนส่งสาธารณะได้

ทั้งนี้ สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานครได้ทำการศึกษาและจัดทำแผนผังของที่จอดรถในบริเวณใกล้เคียงโดยละเอียดดังนี้ (แผนที่ ๕-๑ และรูปที่ ๕-๘ – ๙)

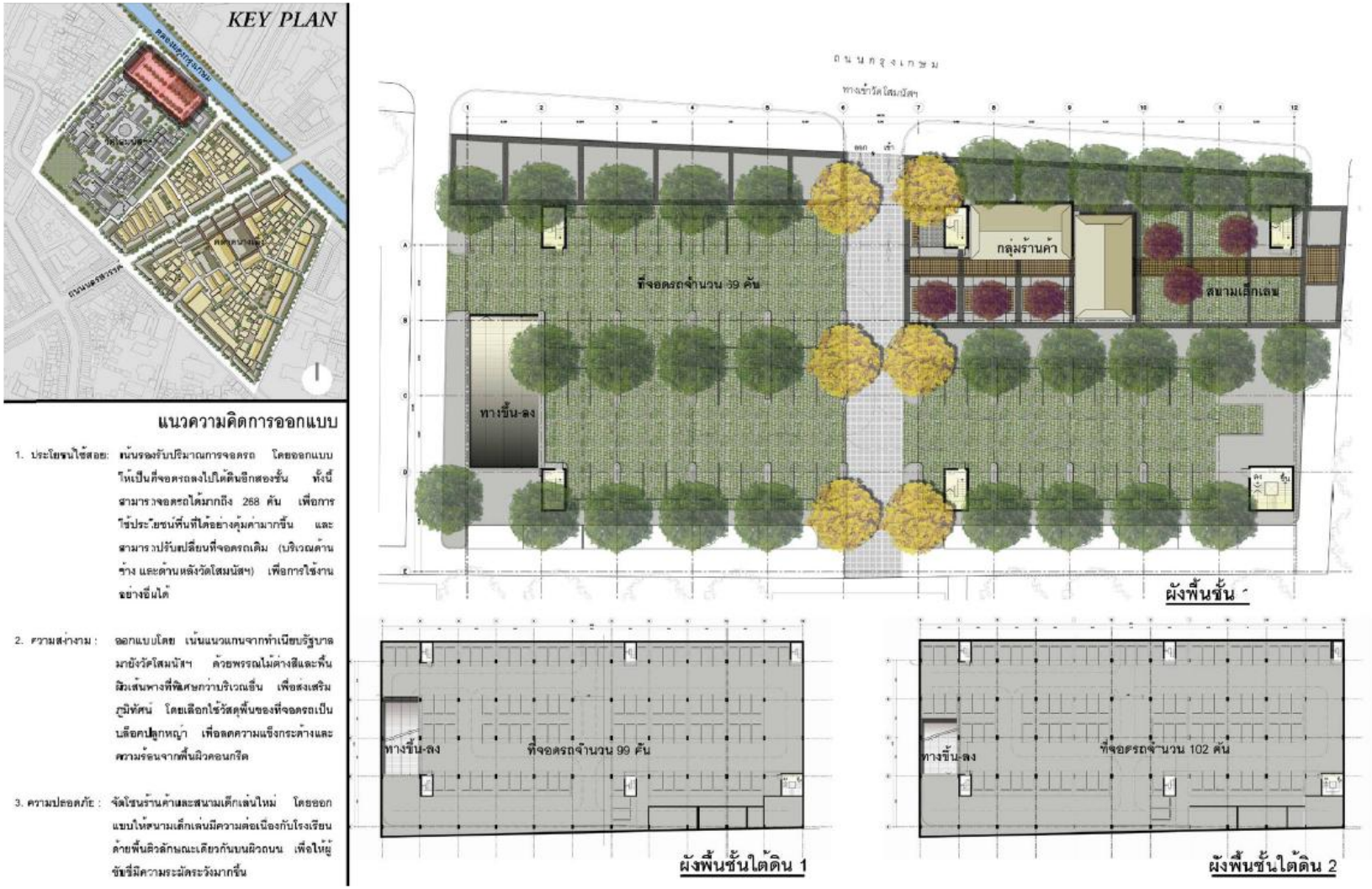
แผนที่ ๕-๑ : ผังแนวความคิดการปรับปรุงฟื้นฟูโครงข่ายการสัญจรและพื้นที่จอดรถย่านนางเลิ้ง

(ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒)

รูปที่ ๕-๘ : แนวความคิดการปรับปรุงลานวัดโสมนัสราชวรวิหาร (แนวทางที่ ๑) สามารถจอดรถได้ ๑๐๒ คัน

(ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒)

รูปที่ ๕-๙ : แนวความคิดการปรับปรุงลานวัดโสมนัสราชวรวิหาร (แนวทางที่ ๒) สามารถจอดรถได้ ๖๙ คัน

(ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒)

๕.๓.๖ การบริหารจัดการ

ในการบูรณะฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีนั้น จำเป็นต้องมีการปรับปรุงฟื้นฟูย่านนางเลิ้งควบคู่ไปด้วยเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ทั้งนี้ในการปรับปรุงฟื้นฟูมีความเกี่ยวข้องหลายฝ่ายที่จะร่วมกันดำเนินการ โดยเฉพาะในส่วนของการบริหารจัดการของชุมชนหรือผู้เช่าอาคารเฉลิมธานีเดิมที่มีความละเอียดอ่อน จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงร่วมกับเจ้าของอาคารหรือที่ดิน และผู้เช่าอาคารมาประสานงานกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกิดความเข้าใจเห็นพ้องต้องกันให้ได้มากที่สุด

ดังนั้น การบริหารจัดการของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ ที่มีหน้าที่แตกต่างกันดังนี้

๑) สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ในฐานะเจ้าของโรงภาพยนตร์เฉลิมธานี ที่ให้เช่าอาคาร และควรสนับสนุนให้เกิดแนวทางการปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับความจำเป็นและแนวทางการพัฒนาในอนาคตของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีและย่านนางเลิ้งด้วย เช่น การระบุถึงการปรับปรุงสภาพอาคารให้มีความสมบูรณ์ของผู้เช่าที่จะต่อสัญญา หรือผู้เช่ารายใหม่ที่จะเข้ามาใช้สอยอาคารควรมีหน้าที่อย่างไร การสนับสนุนให้ผู้เช่าทำการปรับปรุงสภาพทางกายภาพของอาคารในลักษณะการให้สิทธิพิเศษต่างๆ สำหรับผู้เช่าที่จะทำการปรับปรุงเอง รวมทั้งหน้าที่ในการประสานงานหน่วยงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปทิศทางเดียวกัน และกำหนดแผนงาน โครงการต่างๆ ที่จะสามารถทำให้การบูรณะฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของย่านที่จะได้รับในอนาคตต่อไป

๒) หอภาพยนตร์ในกรณีที่ได้รับการมอบหมายดำเนินการ

หอภาพยนตร์(องค์การมหาชน) ในฐานะที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดการด้านภาพยนตร์ และมีความรู้และวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการด้านพิพิธภัณฑ์ภาพยนตร์ ควรเป็นองค์กรที่สนับสนุนจัดหาอุปกรณ์ บุคลากร และการอบรม อาสาสมัครที่จะเข้ามาช่วยดูแลในการใช้งานอาคาร เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยทั้งวิวัฒนาการของโรงภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ไทย เพื่อสื่อความหมายให้กับอาคาร และเป็นการสร้างจิตวิญญาณให้กับสิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ และส่งเสริมให้ชุมชนรักท้องถิ่นและเข้าใจในมรดกวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ทั้งนี้การจัดกิจกรรมใดๆต้องไม่รบกวนโครงสร้างของอาคารที่จะได้รับการลงทะเบียนเป็นโบราณสถานในอนาคต ควรจัดการทำงานเป็นเครือข่ายกับเจ้าของอาคาร หน่วยงานที่มีความรู้ด้านการอนุรักษ์โบราณสถานเช่น กรมศิลปากร กองอนุรักษ์ สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ หรือสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์

๓) ผู้เช่าอาคาร

ในฐานะเป็นผู้ใช้งานอาคาร ควรเห็นความสำคัญของการปรับปรุงสภาพทางกายภาพอาคาร รวมทั้งการดูแลรักษาให้มีสภาพสวยงาม ระเบียบเรียบร้อย สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะส่งผลถึงผลประโยชน์ต่างๆ ที่ผู้เช่าจะได้รับในกรณีที่มีการดำเนินตามแผนงานที่มีการวางเอาไว้ ทั้งทางด้านสิทธิการใช้อาคารและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนในอนาคตด้วย

๔) ประชาชน

ประชาชนในฐานะเป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรมควรจะตระหนักในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกของตนทั้งในฐานะท้องถิ่นและของชาติ ควรจะศึกษาหาความรู้ในเชิงอนุรักษ์และพระราชบัญญัติโบราณสถาน เพื่อจะได้เกิดความเข้าใจไม่กระทำการรุกล้ำหรือทำลายโบราณสถานอันเป็นมรดกของชาติ ซึ่งจะก่อให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนและหน่วยงานที่ดูแลมรดกฯ นอกจากนั้นยังสามารถเป็นกำลังในรูปแบบอาสาสมัครเพื่อทำนุบำรุงมรดกในท้องถิ่นของตนเพื่อเก็บรักษาไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลาน คนรุ่นหลัง ต่อไป

๕) กรุงเทพมหานคร

ในฐานะเจ้าหน้าที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีอำนาจตามกฎหมายที่ดูแลพื้นที่ในด้านต่างๆ เช่นสภาพโดยรวมของพื้นที่และย่าน ความปลอดภัย สาธารณูปโภค สาธารณูปการ การควบคุมกิจกรรมตามผังเมืองต่างๆ ควรมีการสำรวจและกำหนด การจัดทำแนวทางการออกแบบ (Design Guideline) อย่างเหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการในการอนุรักษ์อาคารเก่าที่มีคุณค่า ที่จะเป็นการควบคุมการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพทั้งเฉพาะอาคารและรูปแบบของเมือง ในการออกข้อกำหนดกรุงเทพมหานครเทศบัญญัติ เป็นต้น เพื่อให้การปรับปรุงพื้นที่ที่กำหนดให้มีความถูกต้องและเหมาะสม

๕.๔ สรุป

ในบทที่ ๕ นี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางความเป็นไปได้ในการบูรณะและฟื้นฟูโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี โดยสรุปได้ว่ามีความเป็นไปได้สูงในการที่จะได้รับการบูรณะและฟื้นฟูในฐานะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (Living Museum) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนได้เห็นความแท้ของรูปทรงสถาปัตยกรรมไม้ ได้รับรู้ความเป็นมาของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในรูปแบบกำเนิดโรงภาพยนตร์และภาพยนตร์ไทย เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนทั้งด้านการท่องเที่ยวและการค้าเพื่อพัฒนาย่านเก่านางเลิ้งให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง ซึ่งการการอนุรักษ์นี้ควรมีหน่วยงานหลายภาคส่วนมีส่วนร่วมในการรักษาพื้นที่ทางมรดกวัฒนธรรมแห่งนี้ไว้ ในระดับท้องถิ่น ระดับภาค ระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการบูรณะและฟื้นฟู ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายนอกและการตกแต่งภายในประมาณ ๔๘,๖๐๐,๐๐๐ ล้านบาท และในการดำเนินการควรมีแผนงานรองรับโดยแบ่งระยะการทำงานเป็น ๖ ไตรมาสด้วยกัน สำหรับการดำเนินการทั้ง ๖ กลยุทธ์ คือ การจัดตั้งผู้มีส่วนร่วมและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี การตั้งกลุ่มเป้าหมาย แผนการศึกษาวิจัยรายงานสำรวจอาคารประวัติศาสตร์และขุดค้นทางโบราณคดี กลยุทธ์การสื่อความหมาย และการกำกับติดตามดูแลรักษา โดยมีข้อเสนอแนะต่างๆที่จะส่งเสริมให้การอนุรักษ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คือ การป้องกันอัคคีภัยและความปลอดภัยของอาคาร ระบบปรับอากาศภายในอาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานี การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน แนวทางการควบคุมอาคารบริเวณโดยรอบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมธานีและการบริหารจัดการ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฤตพร ห้าวเจริญ, ๒๕๔๖ *บทบาทและการพัฒนาพื้นที่ย่านนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร* วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการวางผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กาญจนาคพันธุ์ ๒๕๒๐. *เรื่องของละครเพลง* กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์เรืองศิลป์

กฎกระทรวง ๒๕๔๘ กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร สำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา.

กองโครงการอนุรักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ขุนวิจิตรมาตรา. ๒๕๔๕. *๑๐๐ ปีขุนวิจิตรมาตรา* (สง่า กาญจนาคพันธุ์) กรุงเทพ: สารคดี.

ขุนวิจิตรมาตรา. *๒๕๒๓. ๘๐ ปีในชีวิตข้าพเจ้า* กรุงเทพฯ:บัณฑิตการพิมพ์.

ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานและบริเวณที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ บริเวณพื้นที่ต่อเนื่องกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๕๔๒

จ.ไตรปิ่น. “โรงหนังเมื่อ ๖๐ ปีก่อน” ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๓๔

จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย. ๒๕๔๔. *ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย ตั้งแต่แรกเริ่มจนสิ้นสมัยสงครามโลกครั้งที่๒* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชาตรี ประกิตนนทการ .๒๕๔๗.*การเมืองและสังคมในศิลปะสถาปัตยกรรม สยามสมัย ไทยประยุกต์ ชาตินิยม* กรุงเทพฯ: มติชน

ปถพีรดี *พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์: อดีตศาลาเฉลิมไทย* สกุลไทย ปีที่ ๕๑ ฉบับที่ ๒๖๕๙ อังคารที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๔๘

เพลินพิศ กำราญ และเนียนศิริ ตาละลักษมณ์. ๒๕๒๒. *พระประวัติและผลงานของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์*. ธนบุรี: สหประชาพาณิชย์.

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ฉบับที่ ๑-๔ (๒๕๒๒, ๒๕๓๕, ๒๕๔๓, ๒๕๕๐)

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดย*พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕*

โดม สุขวงศ์, “๘๐ ปีภาพยนตร์ในประเทศไทย” *ศิลปวัฒนธรรม* ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๒๕

ยุธิษเฐียร (ยศ วัชรเสถียร) ๒๕๑๓ *เกร็ดจากอดีต* พระนคร: รวมสาส์น.

เทียมสูรย์ ศิริศรีศักดิ์, ๒๕๔๓. *การศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ย่านนางเลิ้ง* วิทยานิพนธ์สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บางกอกสมัย ฉบับวันที่ ๓๐ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒) หน้า ๑๓ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

แผนที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๔๓๑-๒๔๗๔ โดยกรมแผนที่ทหารของกองบัญชาการทหารสูงสุด ปีที่ผลิต ๒๕๔๑

แผนที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๔๕๐-๒๕๕๐ ของสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๐

พินิจพระนคร ๒๔๗๕-๒๕๔๕ ของกรมแผนที่ทหาร และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่พิมพ์ ๒๕๔๙

สมชาติ จึงสิริอารักษ์. ๒๕๕๓. *สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยามสมัยรัชกาลที่ ๔-พ.ศ ๒๔๘๐* กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร ๒๕๕๒ . *รายงานฉบับสมบูรณ์แบบรายละเอียดการก่อสร้าง บทที่ ๔ บริเวณย่านวัดโสมนัสวรวิหารและย่านตลาดนางเลิ้ง* .A-Seven Corporation Co.Ltd.

สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, *ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๖*

สุภรณ์ ถาวรนิธิ, สืบตำนานสถานที่ประวัติศาสตร์ ๑๐๐ ปีภาพยนตร์ในประเทศไทย" *สารคดี*

สุภาภรณ์ จินดามณีโรจน์. ๒๕๕๓. พัฒนาการย่านนางเลิ้ง. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๒.

สมชาย เกตุรัตนมาลี. ๒๕๕๒. ศักยภาพในการพัฒนาที่อยู่อาศัยย่านเมืองเก่า:กรณีศึกษาชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานครวิทยานิพนธ์สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ สถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หนังสือพิมพ์บางกอกไตมส์ ฉบับประจำวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗

มูลนิธิสำนักวิจัยและพัฒนาชุมชนเมือง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

วิภาวรรณ ยนต์เปี่ยม. ๒๕๓๕. มิตร ชัยบัญชา ๒๒ ปีแห่งการจากนิรันดร์ของพระเอกตลอดกาล Decade ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๗

วุฒิชัย จิตรจำนง. ๒๕๕๓. การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาศักยภาพพื้นที่อาคารเก่า กรณีศึกษาการประปานครหลวงเก่า (แม้นศรี) ส่วนบริหารงานก่อสร้างและอาคาร. การศึกษาอิสระสำหรับนักศึกษา โครงการปริญญาโทสาขาธุรกิจอสังหาริมทรัพย์. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. ๒๕๔๐. *ชื่อบ้านนามเมือง* พิมพ์ครั้งที่ ๔ กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน

ภาษาอังกฤษ

Aygen, Zeynep. ๒๐๑๓. International Heritage and Historic Building Conservation: Saving the World's Past. New York. Routledge.

Australian Government: Department of the Environment and Heritage, ๒๐๐๔. *Adaptive Reuse: Preserving our past, building our future*, Pirion, Canberra,

ICOMOS.(๑๙๖๔). The Venice Charter. Accessed December ๑๒, ๒๐๑๔. Available from http://www.icomos.org/charters/venice_e.pdf.

ICOMOS. ๑๙๘๗ Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter ๑๙๘๗) Accessed December ๑๒, ๒๐๑๔. Available from http://www.international.icomos.org/charters/towns_e.pdf

ICOMOS. (๑๙๙๔). The Nara Document on Authenticity. Accessed December ๑๒, ๒๐๑๔. Available from
http://www.icomos.org/charters/nara-e.pdf
International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) ๑๙๙๙ Charter on the Built Vernacular Heritage Accessed December ๑๒, ๒๐๑๔. Available from http://www.international.icomos.org/charters/vernacular_e.pdf

ICOMOS. ๑๙๙๙/๒๐๑๓. The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance. Accessed January ๑๑, ๒๐๑๕. Available from http://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-๒๐๑๓-Adopted-๓๑.๑๐.๒๐๑๓.pdf

ICOMOS ๒๐๐๘., The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites. Accessed November ๑๓, ๒๐๑๔. Available from http://www.enamecharter.org/

International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) ๒๐๑๑ The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas Accessed December ๑๒, ๒๐๑๔. Available from http://www.international.icomos.org/Paris๒๐๑๑/GA๒๐๑๑_CIVVIH_text_EN_FR_final_๒๐๑๒๐๑๑๐.pdf , http://www.canadawood.cn/downloads/pdf/trusses/trusses_english.pdf

Jones, Janna. ๒๐๐๓. The Southern Movie Palace. Florida. University of Florida

Tyler, Illene R. ๒๐๐๙.An Introduction to Its History, Principles, and Practice. Second Edition. New York. W.W. Norton& Company, Inc.

สัมภาษณ์

โดม สุขวงศ์ ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

Chap Prem, a lecturer at Faculty of Community Development and Social Sciences, Mean Chey University, Cambodia.

.Ea Darith, the deputy director, department of conservation of monuments outside Angkor Park, Apsara Authority, Cambodia

Gary Pollard, the owner of Empire Theatre, Block Island, Rhode Island, USA

Leedom Lefferts, Senior Researcher at Carolina Asia Center, University of North Carolina, USA

ภาคผนวก

แผนที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๔๕๐

จากหนังสือแผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๕๕๐

(สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร และคณะ, ๒๕๕๐)

แผนที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๔๗๕

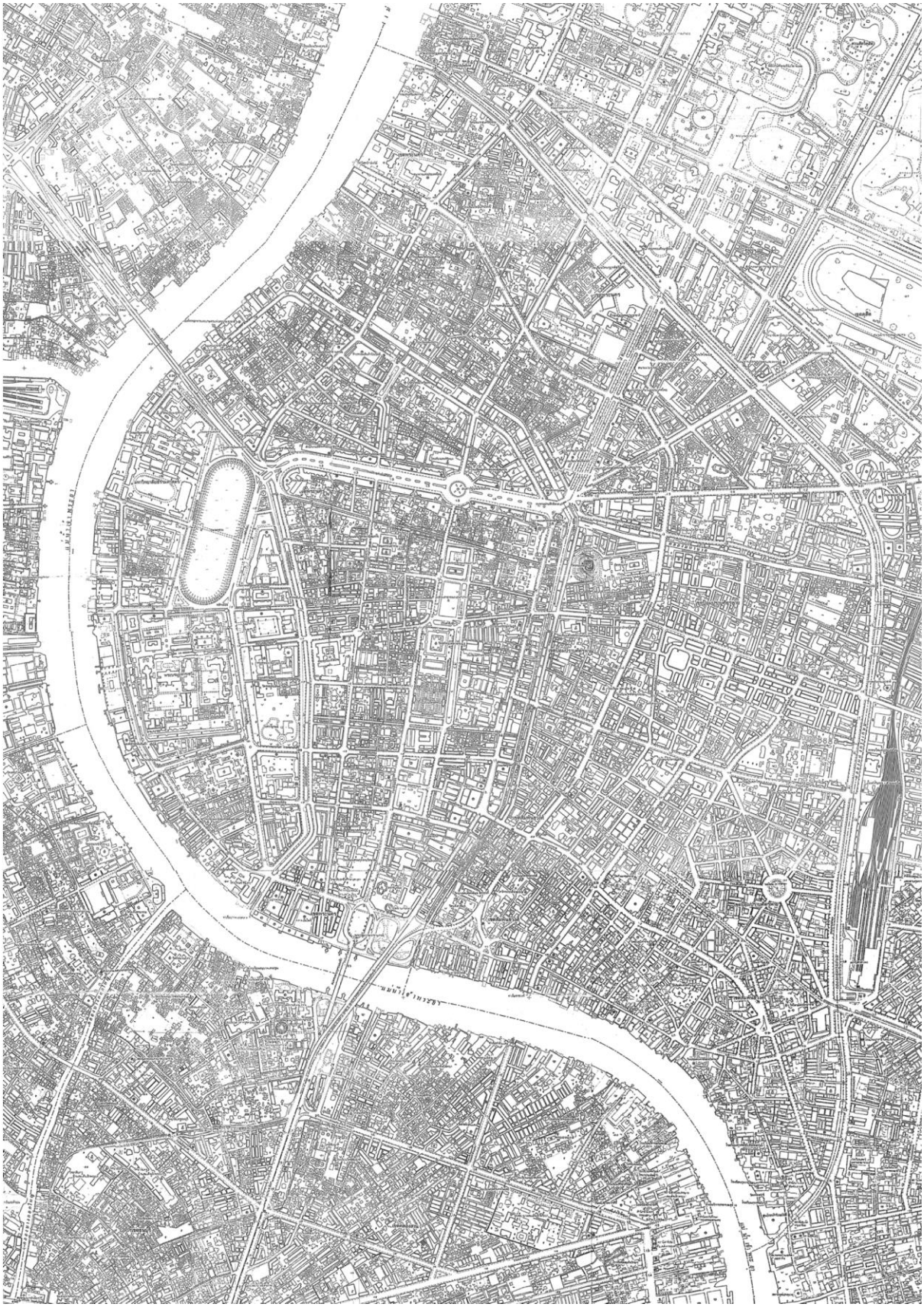
(กรุงเทพมหานคร, ๒๔๗๕)

แผนที่กรุงเทพมหานคร ประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๔

จากกรมแผนที่ทหาร

(กรมแผนที่ทหาร, ๒๔๘๔)

แผนที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๓๐

จากห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

(กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๐)

แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนกประเภทท้ายกฎกระทรวง ให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๖

มาตราส่วน ๑ : ๙๕,๐๐๐

๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๑๐ กิโลเมตร

๖๔๕ ๕๐ ๕๕ ๖๐ ๖๕ ๗๐ ๗๕ ๘๐ ๘๕ ๙๐ ๙๕ ๗๐๐ ๐๕ ๑๐

๑๕๐๐ ๑๔๙๕ ๑๐ ๐๕ ๐๐ ๙๕ ๙๐ ๘๕ ๘๐ ๗๕ ๗๐ ๖๕ ๖๐ ๕๕ ๕๐ ๔๕ ๔๐ ๓๕ ๓๐ ๒๕ ๒๐ ๑

สรุปข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภท	ย.1	ย.2	ย.3	ย.4	ย.5	ย.6	ย.7	ย.8	ย.9	ย.10	พ.1	พ.2	พ.3	พ.4	พ.5	อ.1	อ.2	อ.3	ก.1	ก.2	ก.3	ก.4	ก.5	ศ.1	ศ.2
ที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยว																									
ที่อยู่อาศัยประเภทบ้านแฝด	x																		x	x	x	x			
ที่อยู่อาศัยประเภทบ้านแถว	x	1																	x	x	x	x			
ที่อยู่อาศัยประเภทห้องแถว ตึกแถว	x	2																	x	x	x	x			
ที่อยู่อาศัยประเภทอาคารอยู่อาศัยรวม พื้นที่ไม่เกิน 1,000 ตารางเมตร	x	2																	x	x	x	x	4		
ที่อยู่อาศัยประเภทอาคารอยู่อาศัยรวม พื้นที่ไม่เกิน 2,000 ตารางเมตร	x	x	3															x	x	x	x	x	x	x	x
ที่อยู่อาศัยประเภทอาคารอยู่อาศัยรวม พื้นที่ไม่เกิน 5,000 ตารางเมตร	x	x	3	1*												x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
ที่อยู่อาศัยประเภทอาคารอยู่อาศัยรวมพื้นที่ไม่เกิน 10,000 ตารางเมตร	x	x	3	1*							x	2	2			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
ที่อยู่อาศัยประเภทอาคารอยู่อาศัยรวม พื้นที่เกิน 10,000 ตารางเมตร	x	x	x	x	3	3	3				x	3	3			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
พาณิชยกรรมประเภทห้องแถว ตึกแถว	x	2	1																x	x	x	x			
พาณิชยกรรมพื้นที่ไม่เกิน 100 ตารางเมตร																									
พาณิชยกรรมพื้นที่ไม่เกิน 300 ตารางเมตร	x	2																	2	2	2	2			
พาณิชยกรรมพื้นที่ไม่เกิน 500 ตารางเมตร	x	3	2													2	x	x	x	x	x	3	2		
พาณิชยกรรมพื้นที่ไม่เกิน 1,000 ตารางเมตร	x	x	3													3	x	x	x	x	x	x	3		
พาณิชยกรรมพื้นที่ไม่เกิน 2,000 ตารางเมตร	x	x	x	2												x	x	x	x	x	x	x	x	x	2
พาณิชยกรรมพื้นที่ไม่เกิน 5,000 ตารางเมตร	x	x	x	x	2											x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
พาณิชยกรรมพื้นที่ไม่เกิน 10,000 ตารางเมตร	x	x	x	x	3	3	2	2	1	1	2	2	1			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
พาณิชยกรรมพื้นที่เกิน 10,000 ตารางเมตร	x	x	x	x	x	x	3	3	2	2	x	3	3	2	2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
สำนักงานประเภทห้องแถว ตึกแถว	x	2	1																x	x	x	x			
สำนักงานพื้นที่ไม่เกิน 100 ตารางเมตร																									
สำนักงานพื้นที่ไม่เกิน 300 ตารางเมตร	x	2																	x	2	x	x	1		
สำนักงานพื้นที่ไม่เกิน 500 ตารางเมตร	x	x	2	1	1													x	x	x	x	x	x		
สำนักงานพื้นที่ไม่เกิน 1,000 ตารางเมตร	x	x	x	2	1											x	x	x	x	x	x	x	x		
สำนักงานพื้นที่ไม่เกิน 2,000 ตารางเมตร	x	x	x	x	x	2	2	1								x	x	x	x	x	x	x	x	x	
สำนักงานพื้นที่ไม่เกิน 5,000 ตารางเมตร	x	x	x	x	x	3	2	2								x	x	x	x	x	x	x	x	x	
สำนักงานพื้นที่ไม่เกิน 10,000 ตารางเมตร	x	x	x	x	x	x	2	3			2	2	2			x	x	x	x	x	x	x	x	x	2
สำนักงานพื้นที่เกิน 10,000 ตารางเมตร	x	x	x	x	x	x	x	x	2	1	x	3	3	2	1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
โรงแรมไม่เกิน 50 ห้อง	x	2	2	2												x	x	x	x	x	x	x	x		
โรงแรมไม่เกิน 80 ห้อง	x	3	3	3	2	2	2	2								x	x	x	x	x	x	x	x	x	
โรงแรมเกิน 80 ห้อง	x	x	x	x	3	3	2	2	1	1	2	2	2	2	1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
ตลาดพื้นที่ไม่เกิน 1,000 ตารางเมตร	1	1	1	1	1	1	1	1								x	x	x	1	1	1	1	1	1	1
ตลาดพื้นที่ไม่เกิน 2,500 ตารางเมตร	x	x	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	1	1	x	x	x	x	x	x	2	2	x	x
ตลาดพื้นที่ไม่เกิน 5,000 ตารางเมตร	x	x	3	3	3	3	3	x	x	x	3	3	3	x	x	x	x	x	x	x	x	3	3	x	x
ตลาดพื้นที่เกิน 5,000 ตารางเมตร	x	x	3	3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3	3	x	x
คลังน้ำมันเชื้อเพลิง/สถานที่เก็บน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อจำหน่าย	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3	x	x	x
สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	x	x
สถานที่บรรจุก๊าซ/สถานที่เก็บก๊าซ/ห้องบรรจุก๊าซ	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
สถานีบริการก๊าซปิโตรเลียมเหลว	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3	x	x	x
สถานีบริการก๊าซธรรมชาติ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	x	1	1	1	1	1	1	x	x
ศูนย์ประชุม/อาคารแสดงสินค้า/นิทรรศการ	x	x	3	3	3	3	3	3	2	2	3	2	3	2	2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
สถานบริการ	x	x	x	x	x	x	x	x								x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
โรงมหรสพ	x	x	x	3	3	3	3	3								x	x	x	x	x	x	x	x	2	2
สวนสนุก	x	x	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	x	x	x	x	x	x	3	3	x	x
สนามแข่งรถ	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x
สนามแข่งม้า	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x
สนามยิงปืน	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x
สวนสัตว์	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3	x	x	x
สถานสงเคราะห์หรือรับเลี้ยงสัตว์					x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x						x	x
โรงงานประเภทห้องแถว ตึกแถว	x	x	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	x	x	9	9	9	x	x	x	x	9	x	x
โรงงานพื้นที่ไม่เกิน 100 ตารางเมตร	x	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	x	9	9	9	x	x
โรงงานพื้นที่ไม่เกิน 300 ตารางเมตร	x	x	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	x	x	x	5	5	x	x
โรงงานพื้นที่ไม่เกิน 500 ตารางเมตร	x	x	x	x	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	x	x	x	5	5	x	x
โรงงานพื้นที่เกิน 500 ตารางเมตร	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	9	9	x	x	x	x	x	x	x	x
หน่วยงานคอนกรีตผสมเสร็จ (ชั่วคราว)	x	x	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	x	x	10	10	x	x
โรงฆ่าสัตว์/โรงพักสัตว์	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x		x	x	x
ไซโลเก็บผลิตผลทางการเกษตร	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x			x	x
การเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้า	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x				x	x
การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเค็ม/น้ำกร่อย	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		4	x	x	x
สถานีขนส่งผู้โดยสาร	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	x	x	x	x	2	x	x	2	x	x
สถานที่เก็บ/สถานีรับส่ง/กิจการรับส่งสินค้า	x	x	x	x	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3				x	x	x	3	3	x	x
การซื้อขาย/เก็บชิ้นส่วนเครื่องจักรกลเก่า	x	x	x	2	2	2	2	x	x	x	2	2	x	x	x				x	x	x		x	x	x
การซื้อขาย/เก็บเศษวัสดุพื้นที่เกิน 100 ตารางเมตร (เป็นอาคารปิด)	x	2	2	2	2	2	2	x	x	x	x	x	x	x	x			x	2	x	2	2	2	x	x
การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย	x	6	6	6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	6	6	6	x	x	x	6	6	x	x
การกำจัดวัตถุอันตราย	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	5	5	5	5	x	x	5	x	x	x
สุสาน/ฌาปนสถาน	5	5	5	5	5	5	5	7	7	7	7	7	7	7	7	5	5	5	5	5	5			7	7
สถานศึกษาระดับต่ำกว่าอุดม/อาชีวศึกษา																x	x		8	8					
สถานศึกษาระดับอุดม/อาชีวศึกษา	x	x	x	x	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	x	x	x	x	x	x	x	x	2	2
สถานพยาบาล																5	5	8		8					
สถานสงเคราะห์หรือรับเลี้ยงเด็ก																x	x	x							
สถานสงเคราะห์หรือรับเลี้ยงคนชรา																x	x	x							
สถานสงเคราะห์หรือรับเลี้ยงคนพิการ																x	x	x							
ป้ายโฆษณา	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	x	4	4	4	x	x
ที่พักอาศัยชั่วคราวสำหรับคนงาน	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10			10	10
อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน – FAR (ก) (ต่อ 1)	1	1.5	2.5	3	4	4.5	5	6	7	8	5	6	7	8	10	2	1.5	1	0.5	1	0.5	1	1	3	4
อัตราส่วนพื้นที่ว่างต่อพื้นที่อาคารรวม – OSR (ข) (ร้อยละ)	40	20	12.5	10	7.5	6.5	6	5	4.5	4	6	5	4.5	4	3	15	20	40	100	40	100	40	40	10	7.5
ที่ว่างด้านหน้าอาคาร (เมตร) (ค)	2	2 (ง)																	2	2	2	2	2		
ที่ว่างด้านข้างอาคาร (เมตร) (ค)	2	1																	1	2	1	1	1		
ที่ว่างด้านหลังอาคาร (เมตร) (ค)	2	2																	2	2	2	2	2		
ขนาดแปลงที่ดินต่ำสุดในโครงการจัดสรรฯ (ตารางวา)	100	50 (จ)																	1,000	100	1,000	100			
ความสูงสูงสุด (เมตร)	12	12																	12	12	12	12	12		

เงื่อนไข X = ไม่อนุญาต

1* = เงื่อนไขตั้งอยู่ริมถนนที่มีเขตทางไม่น้อยกว่า 10 ม./หรืออยู่ในระยะ 500 ม. จากสถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน

1 = เงื่อนไขตั้งอยู่ริมถนนที่มีเขตทางไม่น้อยกว่า 12 ม./หรืออยู่ในระยะ 500 ม. จากสถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน

2 = เงื่อนไขตั้งอยู่ริมถนนที่มีเขตทางไม่น้อยกว่า 16 ม./หรืออยู่ในระยะ 500 ม. จากสถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน

3 = เงื่อนไขตั้งอยู่ริมถนนที่มีเขตทางไม่น้อยกว่า 30 ม./หรืออยู่ในระยะ 500 ม. จากสถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน

4 = เงื่อนไขเรื่องที่ตั้ง

5 = เงื่อนไขความเกี่ยวเนื่องของกิจกรรม

6 = เงื่อนไขภายใต้การควบคุม/อนุญาต กทม.

7 = เงื่อนไขทดแทนของเดิม

8 = เงื่อนไขเรื่องขนาด/ระดับการบริการ

9 = เงื่อนไขตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงฯ

10 = เงื่อนไขตั้งชั่วคราวในหน่วยสถานที่ก่อสร้างหรือบริเวณใกล้เคียงวันกิจการบางประเภทที่ระบุไว้ในกฎกระทรวงฯ

(ก) FAR (Floor Area Ratio) “อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน” หมายความว่า อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมทุกชั้นของอาคารทุกหลังต่อพื้นที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งอาคาร

(ข) OSR (Open Space Ratio) “อัตราส่วนของที่ว่างต่อพื้นที่อาคารรวม” หมายความว่า อัตราส่วนของที่ว่างอันปราศจากสิ่งปกคลุมต่อพื้นที่อาคารรวมทุกชั้นของอาคารทุกหลังที่ก่อสร้างในที่ดินแปลงเดียวกัน

(ค) ระยะร่นรอบอาคาร ไม่ใช้บังคับกับบ้านเดี่ยวที่มีขนาดแปลงที่ดินน้อยกว่าแปลงละ 40 ตร.ว.หรือมีด้านใดด้านหนึ่งน้อยกว่า 6 ม.ซึ่งมีการแบ่งแยกหรือแบ่งโอนก่อนกฎกระทรวงใช้บังคับ

(ง) บ้านแถว ห้องแถว และตึกแถว ให้มีระยะถอยร่นไม่น้อยกว่า 6 ม.

(จ) บ้านแถว ห้องแถว และตึกแถว ให้มีขนาดต่ำสุดของแปลงที่ดินไม่น้อยกว่า 20 ตร.ว.

หมายเหตุ ตารางสรุปข้อกำหนดนี้ได้จัดทำขึ้นด้วยวิธีการสรุปสาระสำคัญมาจากกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับใช้เป็นคู่มือปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎกระทรวงดังกล่าว หากปรากฏข้อความ ข้อกฎหมาย หรือข้อเท็จจริงประการใดที่ขัดหรือแย้งกับกฎกระทรวงดังกล่าวแล้ว ให้ยึดถือข้อความในกฎกระทรวงและบัญชีท้ายกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556 เป็นหลัก

กฎกระทรวงดังกล่าวประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๓๐ ตอนที่ ๔๑ ก ลงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๖

ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร
เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่แขวงถนนนครไชยศรี แขวงวชิรพยาบาล แขวงดุสิต แขวงสวนจิตรลดา แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต แขวงทุ่งพญาไท แขวงสามเสนใน เขตพญาไท แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และแขวงวัดสามพระยา แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2526

โดยที่เป็นการสมควรมีข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่แขวงถนนนครไชยศรี แขวงวชิรพยาบาล แขวงดุสิต แขวงสวนจิตรลดา แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต แขวงทุ่งพญาไท แขวงสามเสนใน เขตพญาไท แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และแขวงวัดสามพระยา แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 และมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และมาตรา 67 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 กรุงเทพมหานครโดยได้รับความเห็นชอบจากสภากรุงเทพมหานคร จึงตราข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้เรียกว่า “ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่แขวงถนนนครไชยศรี แขวงวชิรพยาบาล แขวงดุสิต แขวงสวนจิตรลดา แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต แขวงทุ่งพญาไท แขวงสามเสนใน เขตพญาไท แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และแขวงวัดสามพระยา แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2526”

ข้อ 2 ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาและกรุงเทพกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้

(1) *“บริเวณที่ 1”* หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณระหว่างทิศเหนือจดถนนสุโขทัย ซอยสุคันธารามและคลองสามเสน ทิศตะวันออกจดถนนพระรามที่ 6 ทิศตะวันออกเฉียงใต้จดทางรถไฟสายตะวันออก ทิศใต้จดถนนหลานหลวงและถนนกรุงเกษม ทิศตะวันตกจดถนนสามเสนและถนนพระรามที่ 5

(2) *“บริเวณที่ 2”* หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณระหว่างทิศเหนือจดถนนนครไชยศรี และคลองสามเสน ทิศตะวันออกจดถนนพระรามที่ 6 ซอยวัดมะกอก ซอยเสนารักษ์ เส้นตรงจากจุดบรรจบที่ถนนโยธีกับซอยเสนารักษ์ผ่านถนนศรีอยุธยาข้ามทางรถไฟสายตะวันออก และซอยวิทยาลัยครูเพชรบุรี ทิศใต้จดถนนเพชรบุรี ถนนหลานหลวง ถนนจักรพรรดิพงษ์ ถนนวิสุทธิ์กษัตริย์และถนนท่าเกษม ทิศตะวันตกจดแม่น้ำเจ้าพระยา ยกเว้นบริเวณที่ 1

ทั้งนี้ ตามแผนที่ท้ายข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้

ข้อ 4 ภายในบริเวณที่ 1 ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารอื่นใด เว้นแต่อาคารที่พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยว โรงเรียน สถานพยาบาล ศาสนสถาน อาคารหรือสถานที่ทำการของทางราชการ ซึ่งมีความสูงไม่เกิน 12 เมตร โดยวัดจากระดับถนนหรือขอบทางเท้าที่ใกล้ที่สุดถึงส่วนที่สูงที่สุดของอาคาร

ข้อ 5 ภายในบริเวณที่ 2 ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารอื่นใด เว้นแต่อาคารที่พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยว อาคารแถวอยู่อาศัย อาคารชุดอยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ซึ่งมิใช่ห้องแถวหรือตึกแถว โรงเรียน สถานพยาบาล ศาสนสถาน อาคารสาธารณะ อาคารหรือสถานที่ทำการของทางราชการ ซึ่งมีความสูงไม่เกิน 20 เมตร โดยวัดจากระดับถนนหรือขอบทางเท้าที่ใกล้ที่สุดถึงส่วนที่สูงที่สุดของอาคาร

ข้อ 6 อาคารที่ก่อสร้างมาก่อนและขัดกับข้อ 4 หรือข้อ 5 ห้ามมิให้ทำการดัดแปลง เว้นแต่จะเป็นการดัดแปลงเพื่อให้อาคารนั้นไม่ขัดกับข้อ 4 หรือข้อ 5

ข้อ 7 อาคารที่ก่อสร้างมาก่อนและขัดกับข้อ 4 หรือข้อ 5 และเป็นอาคารประเภทควบคุมการใช้ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ห้ามมิให้เปลี่ยนการใช้อาคาร เว้นแต่เป็นการเปลี่ยนการใช้อาคารเพื่อให้อาคารนั้นไม่ขัดกับข้อ 4 หรือข้อ 5

[1] **ข้อ 8** ข้อบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับแก่อาคาร ดังต่อไปนี้

(1) อาคารของราชการส่วนท้องถิ่น ที่ใช้ในราชการหรือเพื่อสาธารณประโยชน์

(2) เขื่อน สะพาน อุโมงค์ ทางหรือท่อระบายน้ำ รั้วหรือกำแพง

ข้อ 9 อาคารที่ได้รับอนุญาตให้ก่อสร้างหรือดัดแปลงก่อนวันที่ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้ใช้บังคับและยังก่อสร้างหรือดัดแปลงไม่แล้วเสร็จ ให้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตต่อไปได้ แต่ห้ามมิให้ดัดแปลงอาคารนั้นให้ขัดกับข้อ 4 หรือข้อ 5

ข้อ 10 ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครรักษาการตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้

ประกาศ ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2526
พลเรือเอก เทียม มกรานนท์
ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ *เหตุผลในการประกาศใช้ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครฉบับนี้ คือ เนื่องจากได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่แขวงถนนนครไชยศรี แขวงวชิรพยาบาล แขวงดุสิต แขวงสวนจิตรลดา แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต แขวงทุ่งพญาไท แขวงสามเสนใน เขตพญาไท แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และแขวงวัดสามพระยา แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร และมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า ถ้าไม่มีการออกกฎกระทรวงหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นภายใน 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ประกาศนั้นมีผลใช้บังคับให้ประกาศดังกล่าวเป็นอันยกเลิก จึงจำเป็นต้องตราข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้*

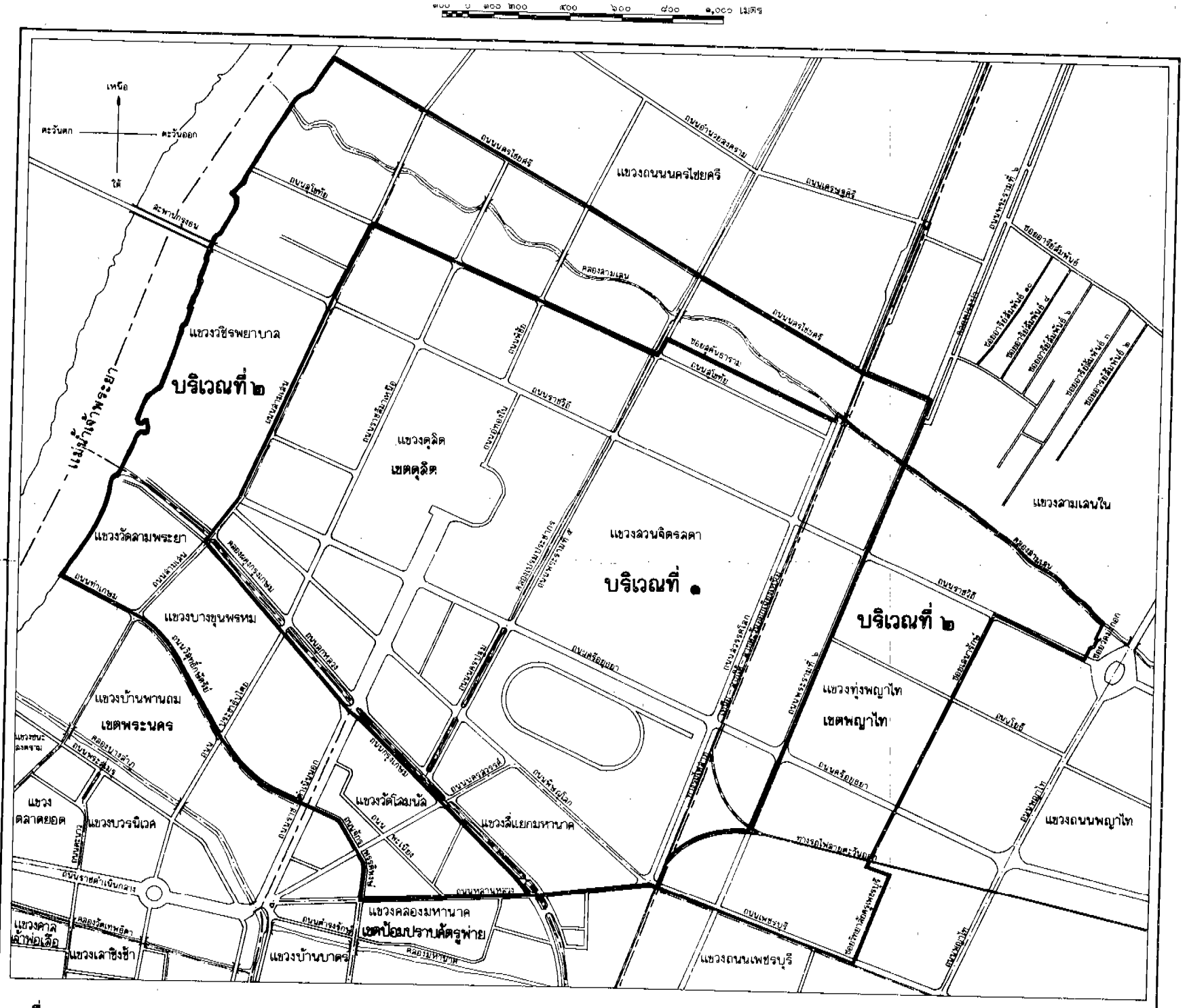
ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 100 ตอนที่ 36 วันที่ 15 มีนาคม 2526

[1] ข้อ 8 ความเดิมถูกยกเลิกโดยข้อ 3 แห่งข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่แขวงถนนนครไชยศรี แขวงวชิรพยาบาล แขวงดุสิต แขวงสวนจิตรลดา แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต แขวงทุ่งพญาไท แขวงสามเสนใน เขตพญาไท แขวงวัดโสมนัส เขตป้องปราบศัตรูพ่าย และแขวงวัดสามพระยา แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และให้ใช้ข้อความที่พิมพ์ไว้แล้วนี้แทน

แผนที่ท้ายข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร
เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่แขวงถนนนครไชยศรี แขวงวชิรพยาบาล แขวงดุสิต แขวงสวนจิตรลดา แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต แขวงทุ่งพญาไท แขวงสามเสนใน เขตพญาไท แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และแขวงวัดสามพระยา แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๒๖

มาตราส่วน ๑:๒๐,๐๐๐

๐ ๒๐๐ ๔๐๐ ๖๐๐ ๘๐๐ ๑,๐๐๐ เมตร

เหนือ
ตะวันตก
ตะวันออก
ใต้
ถนนบรมราชชนนี
ถนนอำนวยสงคราม
ถนนบูรพาภิวัฒน์
ถนนเศรษฐศิริ
ถนนพระรามที่ ๖
ซอยอารีย์สัมพันธ์
ซอยอารีย์สัมพันธ์ ๔๐
ซอยอารีย์สัมพันธ์ ๔
ซอยอารีย์สัมพันธ์ ๖
ซอยอารีย์สัมพันธ์ ๗
ซอยอารีย์สัมพันธ์ ๒
ละพานกรุงธน
คลองสามเสน
ถนนนครไชยศรี
ซอยสุขุมวิทา
ถนนบูรพาภิวัฒน์
แขวงถนนนครไชยศรี
แขวงวชิรพยาบาล
บริเวณที่ ๒
แม่น้ำเจ้าพระยา
ถนนสามเสน
ถนนวรจักร
ถนนราชวิถี
ถนนสุโขทัย
แขวงดุสิต
เขตดุสิต
ถนนพระรามที่ ๕
ถนนพระราม ๕
ถนนนครราชสีมา
แขวงสวนจิตรลดา
บริเวณที่ ๑
แขวงสามเสนใน
แขวงวัดสามพระยา
ถนนราชเทวี
ถนนพระรามที่ ๖
ถนนราชวิถี
ถนนพิษณุโลก
ถนนพระราม ๕
ถนนพระรามที่ ๖
ถนนพระราม ๕
ถนนราชวิถี
ถนนพิษณุโลก
ถนนพระราม ๕
ถนนพระรามที่ ๖

ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร
เรื่อง ควบคุมอาคาร
พ.ศ. ๒๕๔๔

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขปรับปรุงข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครว่าด้วยการควบคุมอาคาร

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๙ และมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๕ มาตรา ๔๘ มาตรา ๔๙ และมาตรา ๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และมาตรา ๙๗ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๘ กรุงเทพมหานครโดยความเห็นชอบของสภากรุงเทพมหานคร จึงตราข้อบัญญัติขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบัญญัตินี้เรียกว่า “ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง ควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๔๔”

ข้อ ๒ ข้อบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง ควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒

(๒) ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง อาคารจอดรถยนต์ พ.ศ. ๒๕๒๑

บรรดาเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศหรือคำสั่งอื่นใดในส่วนที่ได้บัญญัติไว้แล้วในข้อบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับข้อบัญญัตินี้ให้ใช้ข้อบัญญัตินี้แทน

ข้อ ๔ ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครรักษาการตามข้อบัญญัตินี้ และมีอำนาจออก ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศหรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามข้อบัญญัตินี้

หมวด ๑
วิเคราะห์ศัพท์

ข้อ ๕ ในข้อบัญญัตินี้

(๑) “กรวด” หมายความว่า ก้อนหินที่เกิดตามธรรมชาติขนาดโตเกิน ๓ มิลลิเมตร

(๒) “ก่อสร้าง” หมายความว่า สร้างอาคารขึ้นใหม่ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างขึ้นแทนของเดิมหรือไม่

(๓) “การระบายน้ำทิ้ง” หมายความว่า การปล่อยน้ำทิ้งลงสู่หรือไหลไปสู่แหล่งรองรับน้ำทิ้งหรือแหล่งระบายน้ำ

(๔) “เขตทาง” หมายความว่า ความกว้างรวมของทางระหว่างแนวที่ดินทั้งสองด้าน ซึ่งรวมความกว้างของผิวจราจร ทางเท้า ที่ว่างสำหรับปลูกต้นไม้ คูน้ำ และอื่นๆ เข้าด้วย

(๕) “คลังสินค้า” หมายความว่า อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่ใช้เป็นที่สำหรับเก็บสินค้าหรือสิ่งของ เพื่อประโยชน์ทางการค้าหรืออุตสาหกรรม หรือเพื่อประโยชน์ในการประกอบกิจการเก็บขนถ่ายสินค้า ทั้งนี้ไม่รวมถึงอาคารเก็บของ

(๖) “ความกว้างของบันได” หมายความว่า ระยะที่วัดตามความยาวของลูกนอนบันได

(๗) “ความสูงของอาคาร” หมายความว่า ส่วนสูงของอาคารวัดตามแนวดิ่งจากระดับถนนขึ้นไปถึงส่วนของอาคารที่สูงที่สุด

(๘) “คอนกรีต” หมายความว่า วัสดุที่ประกอบขึ้นด้วยส่วนผสมของปูนซีเมนต์ มวลผสมละเอียด เช่น ทราย เป็นต้น มวลผสมหยาบ เช่น หิน หรือกรวด เป็นต้น และน้ำ ทั้งนี้ให้หมายความรวมถึง คอนกรีตกำลังปกติ คอนกรีตกำลังสูง และคอนกรีตกำลังสูงพิเศษ

(๙) “คอนกรีตเสริมเหล็ก” หมายความว่า คอนกรีตที่มีเหล็กเสริมฝังภายในให้ทำหน้าที่รับแรงได้มากขึ้น

(๑๐) “คอนกรีตอัดแรง” หมายความว่า คอนกรีตที่มีเหล็กเสริมอัดแรงฝังภายในที่ทำให้เกิดหน่วยแรงที่มีปริมาณพอจะลบล้างหน่วยแรงอันเกิดจากน้ำหนักบรรทุก

(๑๑) “โครงสร้างหลัก” หมายความว่า ส่วนประกอบของอาคารที่เป็นเสา คาน ตง พื้น หรือโครงเหล็กที่มีช่วงพาดตั้งแต่ ๑๕ เมตรขึ้นไป ซึ่งโดยสภาพถือได้ว่ามีความสำคัญต่อความมั่นคงของอาคารนั้น

(๑๒) “จุดสุดเชิงลาด” หมายความว่า จุดเริ่มต้นหรือจุดสุดท้ายที่มีความเอียงลาดน้อยกว่า ๒ ใน ๑๐๐

(๑๓) “ช่วงบันได” หมายความว่า ระยะตั้งบันไดซึ่งมีขั้นต่อเนื่องกันโดยตลอด

(๑๔) “ชั้นใต้ดิน” หมายความว่า พื้นของอาคารชั้นที่อยู่ต่ำกว่าระดับดินมากกว่า ๑.๒๐ เมตร

(๑๕) “เชิงลาดสะพาน” หมายความว่า สะพานหรือทางสาธารณะเปลี่ยนระดับหรือทางเดินรถเฉพาะที่เชื่อมกับสะพานหรือทางเปลี่ยนระดับที่มีส่วนลาดชันตอนหนึ่งตอนใดตั้งแต่ ๒ ใน ๑๐๐ ขึ้นไป

(๑๖) “ซ่อมแซม” หมายความว่า ซ่อมหรือเปลี่ยนส่วนต่างๆ ของอาคารให้คงสภาพเดิม

(๑๗) “ฐานราก” หมายความว่า ส่วนของอาคารที่ใช้ถ่ายน้ำหนักอาคารลงสู่ดิน

(๑๘) “ดัดแปลง” หมายความว่า เปลี่ยนแปลงต่อเติม เพิ่ม ลด หรือขยาย ซึ่งลักษณะขอบเขต แบบรูปทรง สัดส่วน น้ำหนัก เนื้อที่ของโครงสร้างของอาคารหรือส่วนต่างๆ ของอาคาร ซึ่งได้ก่อสร้างไว้แล้วให้ผิดไปจากเดิม และมิใช่การซ่อมแซมหรือการดัดแปลงที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๑๙) “ดาดฟ้า” หมายความว่า พื้นที่ส่วนบนสุดของอาคารที่ไม่มีหลังคาปกคลุม และบุคคลขึ้นไปใช้สอย

(๒๐) “ดิน” หมายความว่า วัสดุธรรมชาติที่ประกอบเป็นเปลือกโลก เช่น หิน กรวด ทราย ดินเหนียว เป็นต้น

(๒๑) “ตลาด” หมายความว่า อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่ใช้เป็นตลาดตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

(๒๒) “ตึกแถว” หมายความว่า อาคารที่ก่อสร้างติดต่อกันเป็นแถวตั้งแต่สองคูหาขึ้นไปมีผนังร่วมแบ่งอาคารเป็นคูหา และประกอบด้วยวัสดุทนไฟเป็นส่วนใหญ่

(๒๓) “ถนนสาธารณะ” หมายความว่า ทางสาธารณะที่ยวดยานผ่านได้

(๒๔) “ทราย” หมายความว่า ก้อนหินเม็ดเล็กละเอียดที่มีขนาดโตไม่เกิน ๓ มิลลิเมตร

(๒๕) “ทาง” หมายความว่า ทางตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบกไม่ว่าในระดับพื้นดิน ใต้ดิน หรือเหนือพื้นดิน แต่ไม่รวมถึงทางรถไฟ

(๒๖) “ทางเข้าออกของรถ” หมายความว่า ทางที่ใช้สำหรับเข้าออกหรือออกหรือเข้าจากที่จอดรถถึงปากทางเข้าออกของรถ หรือปากทางออกของรถหรือปากทางเข้าของรถ

(๒๗) “ทางน้ำสาธารณะ” หมายความว่า ทางน้ำที่ประชาชนมีสิทธิใช้เป็นทางคมนาคมได้

(๒๘) “ทางร่วมทางแยก” หมายความว่า บริเวณที่ทางที่อยู่ในระดับเดียวกันหรือต่างระดับกันตั้งแต่สองสายที่มีเขตทางกว้างตั้งแต่ ๖ เมตรขึ้นไป และยาวต่อเนื่องไม่น้อยกว่า ๒๐๐ เมตรมาบรรจบหรือตัดกันที่บริเวณระดับเดียวกัน

(๒๙) “ทางระบายน้ำสาธารณะ” หมายความว่า ช่องน้ำไหลตามทางสาธารณะและถนนสาธารณะ ซึ่งกำหนดไว้ให้ระบายออกจากอาคารได้

(๓๐) “ทางส่วนบุคคล” หมายความว่า ที่ดินของเอกชนซึ่งประชาชนใช้เป็นทางคมนาคมได้ และมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นทางคมนาคมที่มีความยาวไม่เกิน ๕๐๐ เมตร

(๒) เป็นทางคมนาคมที่เจ้าของกรรมสิทธิ์หวงห้ามกรรมสิทธิ์ไว้ไม่ว่าจะโดยการปิดป้ายประกาศหรือการเรียกหรือรับค่าตอบแทนสำหรับการใช้เป็นทางคมนาคม หรือการทำสัญญากับผู้ใช้ แต่ไม่รวมถึงการทำสัญญายินยอมให้กรุงเทพมหานครเข้าปรับปรุงใช้สอย

(๓๑) “ทางสาธารณะ” หมายความว่า ที่ดินที่ประชาชนมีสิทธิใช้เป็นทางคมนาคมได้ ที่ไม่ใช่ทางส่วนบุคคล

(๓๒) “ที่กลับรถ” หมายความว่า พื้นที่หรือสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่กลับรถเพื่อสะดวกในการจอดหรือเข้าออกของรถ

(๓๓) “ที่จอดรถ” หมายความว่า พื้นที่หรือสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นที่จอดรถสำหรับอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ทั้งนี้ให้หมายความรวมถึงพื้นที่หรือสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดรถเพื่อให้เช่าจอดหรือเก็บฝากรถ

(๓๔) “ที่พักมูลฝอย” หมายความว่า อุปกรณ์หรือสถานที่ที่ใช้สำหรับเก็บกักมูลฝอยเพื่อรอการย้ายไปที่พักรวมมูลฝอย

(๓๕) “ที่พักรวมมูลฝอย” หมายความว่า อุปกรณ์หรือสถานที่ที่ใช้สำหรับเก็บกักมูลฝอยเพื่อรอการขนย้ายไปกำจัด

(๓๖) “ที่ว่าง” หมายความว่า พื้นที่อันปราศจากหลังคาหรือสิ่งก่อสร้างปกคลุม ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวอาจจะจัดให้เป็นบ่อน้ำ สระว่ายน้ำ บ่อพักน้ำเสีย ที่พักรวมมูลฝอยหรือที่จอดรถ ที่อยู่ภายนอกอาคารก็ได้ และให้ความหมายรวมถึงพื้นที่ของสิ่งก่อสร้างหรืออาคารที่สูงจากระดับพื้นดินไม่เกิน ๑.๒๐ เมตร และไม่มีหลังคาหรือสิ่งก่อสร้างปกคลุมเหนือระดับนั้น

(๓๗) “ที่สาธารณะ” หมายความว่า ที่ซึ่งเปิดหรือยินยอมให้ประชาชนเข้าไปหรือใช้เป็นทางสัญจรได้ ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีการเรียกเก็บค่าตอบแทนหรือไม่

(๓๘) “แท่นกลับรถ” หมายความว่า อุปกรณ์หรือเครื่องจักรกลที่ใช้สำหรับติดตั้งภายในอาคารหรือภายนอกอาคารเพื่อช่วยในการหมุนหรือกลับรถ

(๓๙) “นายช่าง” หมายความว่า ข้าราชการกรุงเทพมหานครที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพ- มหานครแต่งตั้งให้เป็นนายช่าง

(๔๐) “นายตรวจ” หมายความว่า ข้าราชการกรุงเทพมหานครที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพ- มหานครแต่งตั้งให้เป็นนายตรวจ

(๔๑) “น้ำทิ้ง” หมายความว่า น้ำจากอาคารที่ผ่านระบบบำบัดน้ำเสียแล้วจนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด หรือมีคุณภาพที่เหมาะสมจะระบายลงแหล่งรองรับน้ำทิ้งได้

(๔๒) “น้ำเสีย” หมายความว่า ของเหลวที่ผ่านการใช้แล้วทุกชนิดทั้งที่มีกากหรือไม่มีกาก

(๔๓) “น้ำหนักบรรทุกคงที่” หมายความว่า น้ำหนักของส่วนต่างๆ ของอาคาร ทั้งนี้ให้รวมถึงน้ำหนักของวัตถุต่างๆ ที่มิใช่โครงสร้างของอาคารแต่ก่อสร้างหรือติดตั้งอยู่บนส่วนต่างๆ ของอาคารตลอดไป

(๔๔) “แนวถนน” หมายความว่า เขตถนนและทางเดินที่กำหนดไว้ให้เป็นทางสาธารณะ

(๔๕) “บ่อดักไขมัน” หมายความว่า ส่วนที่เปิดได้ของทางระบายน้ำที่กำหนดไว้เพื่อดักไขมัน

(๔๖) “บ้านแถว” หมายความว่า ห้องแถวหรือตึกแถวที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งมีที่ว่างด้านหน้าและด้านหลังระหว่างรั้วหรือแนวเขตที่ดินกับตัวอาคารแต่ละคูหา

(๔๗) “บ้านแฝด” หมายความว่า อาคารที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยก่อสร้างติดต่อกันสองบ้าน มีผนังร่วมแบ่งอาคารเป็นบ้าน มีที่ว่างระหว่างรั้วหรือแนวเขตที่ดินกับอาคารด้านหน้าด้านหลัง และด้านข้างของแต่ละบ้าน และมีทางเข้าออกของแต่ละบ้านแยกจากกันเป็นสัดส่วน

(๔๘) “แบบแปลน” หมายความว่า แบบเพื่อประโยชน์ในการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารโดยมีรูปแสดงรายละเอียดส่วนสำคัญขนาดเครื่องหมายวัสดุ และการใช้สอยต่างๆ ของอาคารอย่างชัดเจนพอที่จะใช้ในการดำเนินการได้

(๔๙) “ปั้นจั่น” หมายความว่า เครื่องยกที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ เช่น เสา และรอก เป็นต้น ไม่ว่าจะมีคานยื่นหรือไม่มี สำหรับยกของหนัก

(๕๐) “ปากทางเข้าออกของรถ” หมายความว่า ส่วนของทางสำหรับรถเข้าออกที่เชื่อมกับเขตทางสาธารณะ

(๕๑) “ปากทางออกของรถ” หมายความว่า ส่วนของทางสำหรับรถออกที่เชื่อมกับเขตทางสาธารณะ

(๕๒) “ปากทางเข้าของรถ” หมายความว่า ส่วนของทางสำหรับรถเข้าที่เชื่อมกับเขตทางสาธารณะ

(๕๓) “แปลน” หมายความว่า แบบแสดงลักษณะส่วนราบของอาคาร

(๕๔) “ผนัง” หมายความว่า ส่วนก่อสร้างในด้านตั้งซึ่งกั้นด้านนอกหรือระหว่างหน่วยของอาคารให้เป็นหลังหรือหน่วยแยกจากกัน

(๕๕) “ผนังกันไฟ” หมายความว่า ผนังทึบที่ทำด้วยวัสดุทนไฟที่มีคุณสมบัติในการป้องกันไฟได้ดีไม่น้อยกว่าผนังที่ก่อด้วยอิฐธรรมดา ฉาบปูน ๒ ด้าน หนาไม่น้อยกว่า ๑๘ เซนติเมตร ถ้าเป็นผนังคอนกรีตเสริมเหล็กต้องหนาไม่น้อยกว่า ๑๒ เซนติเมตร และไม่มีช่องที่ให้ไฟหรือควันผ่านได้

(๕๖) “ผู้ควบคุมงาน” หมายความว่า ผู้ซึ่งรับผิดชอบในการอำนวยการหรือควบคุมดูแลการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร

(๕๗) “ผู้ดำเนินการ” หมายความว่า เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารซึ่งกระทำการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคารด้วยตนเอง และหมายความรวมถึงผู้ซึ่งตกลงรับกระทำการดังกล่าวไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม และผู้รับจ้างช่วง

(๕๘) “ผู้ออกแบบ” หมายความว่า ผู้รับผิดชอบในการคำนวณ เขียนแบบ และกำหนดรายการ เพื่อใช้ในการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร

(๕๙) “แผนผังบริเวณ” หมายความว่า แผนที่แสดงลักษณะที่ตั้ง และขอบเขตที่ดินและอาคารที่ก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนการใช้ รวมทั้งแสดงลักษณะและขอบเขตของที่สาธารณะและอาคารในบริเวณที่ดินที่ติดต่อโดยสังเขปด้วย

(๖๐) “ฝา” หมายความว่า ส่วนก่อสร้างในด้านตั้งซึ่งกั้นแบ่งพื้นที่ภายในอาคารให้เป็นห้องๆ

(๖๑) “พื้น” หมายความว่า พื้นของอาคารที่บุคคลเข้าอยู่หรือเข้าใช้สอยได้ภายในขอบเขตของคานหรือตงที่รับพื้นหรือภายในพื้นนั้น หรือภายในขอบเขตของผนังอาคารรวมทั้งเฉลียงหรือระเบียงด้วย

(๖๒) “พื้นที่อาคาร” หมายความว่า พื้นที่ของพื้นของอาคารทุกชั้นที่บุคคลเข้าอยู่หรือเข้าใช้สอยได้ภายในขอบเขตด้านนอกของคาน หรือภายในพื้นนั้น หรือภายในขอบเขตด้านนอกของผนังของอาคาร และหมายความรวมถึงเฉลียงหรือระเบียงด้วย

(๖๓) “ภัตตาคาร” หมายความว่า อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่ใช้เป็นที่ขายอาหารหรือเครื่องดื่ม โดยมีพื้นที่ไว้บริการภายในหรือภายนอกอาคาร

(๖๔) “มาตรา” หมายความว่า มาตราตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม

(๖๕) “มูลฝอย” หมายความว่า มูลฝอยตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

(๖๖) “ระบบท่อยืน” หมายความว่า ท่อส่งน้ำและอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการดับเพลิง

(๖๗) “ระบบบำบัดน้ำเสีย” หมายความว่า กระบวนการทำหรือปรับปรุงน้ำเสียให้มีคุณภาพเป็นน้ำทิ้ง รวมทั้งการทำให้น้ำทิ้งพ้นไปจากอาคาร

(๖๘) “ระบบประปา” หมายความว่า ระบบการจ่ายน้ำเพื่อใช้และดื่ม

(๖๙) “รายการคำนวณ” หมายความว่า รายการแสดงวิธีการคำนวณกำลังของวัสดุการรับน้ำหนัก และกำลังต้านทานของส่วนต่างๆ ของอาคาร

(๗๐) “รายการคำนวณประกอบ” หมายความว่า รายการแสดงวิธีการคำนวณทางด้านวิศวกรรมทุกสาขา

(๗๑) “รายการประกอบแบบแปลน” หมายความว่า ข้อความชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับ คุณภาพ และชนิดของวัสดุตลอดจนวิธีการปฏิบัติ หรือวิธีการสำหรับการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร เพื่อให้เป็นไปตามแบบแปลน

(๗๒) “รื้อถอน” หมายความว่า รื้อส่วนอันเป็นโครงสร้างของอาคารออกไป เช่น เสา คาน ตง หรือส่วนอื่นของโครงสร้างตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๗๓) “รูปด้าน” หมายความว่า แบบแสดงลักษณะส่วนตั้งภายนอกของอาคาร

(๗๔) “รูปตัด” หมายความว่า แบบแสดงลักษณะส่วนตั้งภายในของอาคาร

(๗๕) “แรงกระแทก” หมายความว่า แรงกระทำอันเนื่องมาจากวัตถุเคลื่อนมากระทบ

(๗๖) “แรงลม” หมายความว่า แรงลมที่กระทำต่อโครงสร้าง

(๗๗) “โรงงาน” หมายความว่า อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่ใช้เป็นโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

(๗๘) “โรงมหรสพ” หมายความว่า อาคารหรือส่วนใดของอาคารที่ใช้เป็นสถานที่สำหรับฉายภาพยนตร์ แสดงละคร แสดงดนตรี หรือการแสดงรื่นเริงอื่นใด และมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดให้สาธารณชนเข้าชมการแสดงนั้น เป็นปกติธุระโดยจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม

(๗๙) “โรงแรม” หมายความว่า อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่ใช้เป็นโรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม

(๘๐) “ลิฟต์” หมายความว่า อุปกรณ์หรือเครื่องจักรกลที่ใช้สำหรับบรรทุกบุคคลหรือสิ่งของขึ้นลงระหว่างชั้นต่างๆ ของอาคาร

(๘๑) “ลิฟต์ดับเพลิง” หมายความว่า ลิฟต์ที่พนักงานดับเพลิงสามารถควบคุมการใช้ขณะเกิดเพลิงไหม้

(๘๒) “ลิฟต์ยกรถ” หมายความว่า ลิฟต์ที่ใช้สำหรับยกรถเพื่อเคลื่อนย้ายไปสู่ชั้นต่างๆ ของอาคาร

(๘๓) “ลูกตั้ง” หมายความว่า ระยะตั้งของขั้นบันไดแต่ละขั้น

(๘๔) “ลูกนอน” หมายความว่า ระยะราบของขั้นบันไดแต่ละขั้น

(๘๕) “วัสดุถาวร” หมายความว่า วัสดุซึ่งตามปกติไม่แปลงสภาพได้ง่าย โดยน้ำ ไฟ หรือดินฟ้าอากาศ

(๘๖) “วัสดุทนไฟ” หมายความว่า วัสดุก่อสร้างที่ไม่เป็นเชื้อเพลิง

(๘๗) “สถานบริการ” หมายความว่า อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคาร ที่ใช้เป็นสถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ

(๘๘) “สถาบันที่เชื่อถือได้” หมายความว่า ส่วนราชการ หรือนิติบุคคล ที่มีวัตถุประสงค์ในการให้คำปรึกษาแนะนำด้านวิศวกรรม ซึ่งมีวิศวกรประเภทวุฒิวิศวกรตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพวิศวกรรมเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและลงลายมือชื่อรับรองผลการตรวจสอบงานวิศวกรรมควบคุม

(๘๙) “ส่วนต่างๆ ของอาคาร” หมายความว่า ส่วนของอาคารที่จะต้องแสดงรายการคำนวณการรับน้ำหนักและกำลังต้านทาน เช่น แผ่นพื้น คาน เสา และรากฐาน เป็นต้น

(๙๐) “ส่วนลาด” หมายความว่า ส่วนระยะตั้งเทียบกับส่วนระยะยาวของฐานตามแนวราบ

(๙๑) “สำนักงาน” หมายความว่า อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่ใช้เป็นที่ทำการ

(๙๒) “เสาเข็ม” หมายความว่า เสาที่ตอกลงดินหรือหล่ออยู่ในดินเพื่อรับน้ำหนักบรรทุกของอาคาร ทั้งนี้ให้หมายความรวมถึงกำแพงคอนกรีตซึ่งมีรูปร่างต่างๆ ที่หล่ออยู่ในดินเพื่อใช้รับน้ำหนักบรรทุกของอาคารด้วย

(๙๓) “หน่วยแรง” หมายความว่า แรงหารด้วยพื้นที่หน้าตัดที่รับแรงนั้น

(๙๔) “หลังคา” หมายความว่า สิ่งปกคลุมส่วนบนของอาคารสำหรับป้องกันแดดและฝน และให้หมายรวมถึงโครงสร้างหรือสิ่งใดซึ่งประกอบขึ้น เพื่อยึดเหนี่ยวสิ่งปกคลุมนี้ให้มั่นคงแข็งแรง

(๙๕) “ห้องแถว” หมายความว่า อาคารที่ก่อสร้างต่อเนื่องกันเป็นแถวตั้งแต่สองคูหาขึ้นไป มีผนังร่วมแบ่งอาคารเป็นคูหา และประกอบด้วยวัสดุไม่ทนไฟเป็นส่วนใหญ่

(๙๖) “ห้องโถง” หมายความว่า อาคารหรือส่วนของอาคารซึ่งจัดพื้นที่ไว้เป็นสัดส่วน โดยเฉพาะที่สามารถใช้เป็นที่ประชุม ชุมนุม จัดงานหรือแสดงกิจกรรมต่างๆ ได้ ทั้งนี้ไม่รวมพื้นที่ที่เป็นทางเดินร่วมในอาคาร เช่น โถงหน้าลิฟต์ โถงพักคอยบริเวณหน้าโต๊ะลงทะเบียน โถงรับแขก เป็นต้น

(๙๗) “เหล็กโครงสร้างรูปพรรณ” หมายความว่า เหล็กที่ผลิตออกมามีหน้าตัดเป็นรูปลักษณะต่างๆ ใช้ในงานโครงสร้าง

(๙๘) “เหล็กเสริม” หมายความว่า เหล็กที่ใช้ฝังในเนื้อคอนกรีตเพื่อเสริมกำลังขึ้น

(๙๙) “แหล่งรองรับน้ำทิ้ง” หมายความว่า ท่อระบายน้ำสาธารณะ คู คลอง แม่น้ำ ทะเลและแหล่งน้ำสาธารณะ

(๑๐๐) “อาคารเก็บของ” หมายความว่า อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่ใช้เป็นที่สำหรับเก็บสินค้าหรือสิ่งของ เพื่อประโยชน์ของเจ้าของอาคารซึ่งมีปริมาตรที่ใช้เก็บของไม่เกิน ๒,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ทั้งนี้ การวัดความสูงเพื่อคำนวณปริมาตรให้วัดจากพื้นชั้นนั้นถึงยอดผนัง สูงสุด

(๑๐๑) “อาคารขนาดใหญ่” หมายความว่า อาคารที่ก่อสร้างขึ้นเพื่อใช้พื้นที่อาคารหรือส่วนใดของอาคารเป็นที่อยู่อาศัยหรือประกอบกิจการประเภทเดียวหรือหลายประเภท โดยมีพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นในหลังเดียวกันเกิน ๒,๐๐๐ ตารางเมตร หรืออาคารที่มีความสูงตั้งแต่ ๑๕ เมตรขึ้นไปและมีพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นในหลังเดียวกันเกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร การวัดความสูงของอาคารให้วัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึงพื้นดาดฟ้า สำหรับอาคารทรงจั่วหรือปั้นหยาให้วัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึงยอดผนังของชั้นสูงสุด

(๑๐๒) “อาคารขนาดใหญ่พิเศษ” หมายความว่า อาคารที่ก่อสร้างขึ้นเพื่อใช้พื้นที่อาคารหรือส่วนใดของอาคารเป็นที่อยู่อาศัย หรือประกอบกิจการประเภทเดียวหรือหลายประเภทโดยมีพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นในหลังเดียวกันตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๑๐๓) “อาคารจอดรถ” หมายความว่า อาคารหรือส่วนของอาคารที่ใช้สำหรับจอดรถตั้งแต่ ๑๐ คันขึ้นไป หรือมีพื้นที่จอดรถ ทางวิ่ง และที่กลับรถในอาคาร ตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๑๐๔) “อาคารจอดรถซึ่งติดตั้งระบบเคลื่อนย้ายรถด้วยเครื่องจักรกล” หมายความว่า สิ่งก่อสร้างหรือโครงหรือเครื่องจักรกลที่สร้างขึ้น หรือติดตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดรถหรือเก็บรถโดยใช้ระบบเครื่องกลในการนำรถไปจอดหรือเก็บ ทั้งนี้ให้รวมถึงแท่นหรือพื้นหรือโครงสร้างที่ทำขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดรถคันเดียวหรือหลายคัน และไม่ว่าแท่นหรือพื้นหรือโครงสร้างดังกล่าวจะติดตั้งอยู่กับที่หรือสามารถเคลื่อนย้ายไปอยู่ในตำแหน่งต่างๆ ได้หรือไม่ก็ตาม และให้รวมถึงแท่นกลับรถด้วย โดยจะติดตั้งอยู่ภายในอาคารจอดรถ หรือต่อเชื่อมกับอาคารจอดรถ หรือตั้งเป็นอิสระอยู่นอกอาคารก็ได้

(๑๐๕) “อาคารชุด” หมายความว่า อาคารชุดตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด

(๑๐๖) “อาคารพาณิชย์” หมายความว่า อาคารที่ใช้เพื่อประโยชน์ในการพาณิชยกรรมหรือบริการธุรกิจหรืออุตสาหกรรม ที่ใช้เครื่องจักรที่มีกำลังการผลิตเทียบไม่เกิน ๕ แรงม้า

(๑๐๗) “อาคารพิเศษ” หมายความว่า อาคารที่ต้องการมาตรฐานความมั่นคงแข็งแรงและความปลอดภัยเป็นพิเศษ เช่น อาคารดังต่อไปนี้

ก. โรงมหรสพ อัฒจันทร์ หอประชุม หอสมุด หอศิลป์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หรือศาสนสถาน

ข. อู่เรือ คานเรือ หรือท่าจอดเรือ สำหรับเรือขนาดใหญ่เกิน ๑๐๐ ตันกรอส

ค. อาคารหรือสิ่งที่สร้างขึ้นสูงเกิน ๑๕ เมตร หรือสะพานหรืออาคารหรือโครง หลังคาช่วงหนึ่งเกิน ๑๐ เมตร หรือมีลักษณะโครงสร้างที่อาจก่อให้เกิดภยันตรายต่อสาธารณชนได้

ง. อาคารที่เก็บวัสดุไวไฟ วัสดุระเบิด หรือวัสดุกระจายพิษ หรือรังสีตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

(๑๐๘) “อาคารสรรพสินค้า” หมายความว่า อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่มีพื้นที่สำหรับแสดงหรือขายสินค้าต่างๆ และมีพื้นที่ตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป โดยมีการแบ่งส่วนของอาคารตามประเภทของสินค้าหรือตามเจ้าของพื้นที่ ไม่ว่าการแบ่งส่วนนั้นจะทำในลักษณะของการกั้นเป็นห้องหรือไม่ก็ตาม โดยให้หมายความรวมถึงอาคารแสดงสินค้าด้วย

(๑๐๙) “อาคารสาธารณะ” หมายความว่า อาคารที่ใช้เพื่อประโยชน์ในการชุมนุมได้โดยทั่วไปเพื่อกิจกรรมทางราชการ การเมือง การศึกษา การสังคม การศาสนา การนันทนาการ หรือการพาณิชยกรรม เช่น โรงมหรสพ หอประชุม โรงแรม โรงพยาบาล สถานศึกษา หอสมุด สนามกีฬากลางแจ้ง สถานกีฬาในร่ม ตลาด ห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า สถานบริการ ท่าอากาศยาน อุโมงค์ สะพาน อาคารจอดรถ สถานีรถ ท่าจอดเรือ โป๊ะจอดเรือ สุสาน ฌาปนสถาน ศาสนสถาน เป็นต้น

(๑๑๐) “อาคารสูง” หมายความว่า อาคารที่บุคคลอาจเข้าอยู่หรือเข้าใช้สอยได้ที่มีความสูงตั้งแต่ ๒๓ เมตรขึ้นไป การวัดความสูงของอาคารให้วัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึงพื้นดาดฟ้า สำหรับอาคารทรงจั่วหรือปั้นหยา ให้วัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึงยอดผนังของชั้นสูงสุด

(๑๑๑) “อาคารแสดงสินค้า” หมายความว่า อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่จัดแสดงหรือขายหรือส่งเสริมการขายสินค้า และให้หมายรวมถึงอาคารที่สร้างชั่วคราวเพื่อจัดกิจกรรมดังกล่าวด้วย

(๑๑๒) “อาคารอยู่อาศัย” หมายความว่า อาคารซึ่งโดยปกติบุคคลใช้อยู่อาศัยได้ทั้งกลางวันและกลางคืน ไม่ว่าจะเป็นการอยู่อาศัยอย่างถาวรหรือชั่วคราว

(๑๑๓) “อาคารอยู่อาศัยรวม” หมายความว่า อาคารหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยสำหรับหลายครอบครัว โดยแบ่งออกเป็นหน่วยแยกจากกันสำหรับแต่ละครอบครัวมีห้องน้ำ ห้องส้วม ทางเดินทางเข้าออก และทางขึ้นลงหรือลิฟต์แยกจากกันหรือร่วมกัน ทั้งนี้ให้หมายความรวมถึงหอพักด้วย

(๑๑๔) “อิฐธรรมดา” หมายความว่า ดินที่ทำขึ้นเป็นแท่งทึบและได้เผาให้สุก

หมวด ๒
หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการอนุญาต การดำเนินการแจ้ง การออกใบรับรองและใบแทน

ข้อ ๖ ผู้ใดจะก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้ายอาคาร ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารดัดแปลงหรือใช้ที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถเพื่อการอื่นๆ ขอต่ออายุใบอนุญาต ขอรับใบแทนใบอนุญาต ขอรับใบแทนใบรับรอง หรือการโอนใบอนุญาต ให้ยื่นคำขอหรือโดยการแจ้งต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตามความในหมวดนี้

ผู้ยื่นคำขอหรือผู้แจ้ง ต้องเป็นเจ้าของอาคารหรือเป็นตัวแทนซึ่งได้รับมอบอำนาจ โดยชอบด้วยกฎหมายจากเจ้าของอาคาร

ข้อ ๗ เจ้าของอาคารผู้ใดประสงค์จะขอรับใบอนุญาต

(๑) ก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอน ให้ยื่นคำขออนุญาตตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง พร้อมด้วยเอกสารตามที่ระบุไว้ในแบบดังกล่าว

(๒) เคลื่อนย้ายอาคาร ให้ยื่นคำขออนุญาตตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง พร้อมด้วยเอกสารตามที่ระบุในแบบดังกล่าว

ผู้ขอรับใบอนุญาตต้องแนบเอกสารเกี่ยวกับแผนผังบริเวณ แบบแปลน รายการประกอบแบบแปลน ตามที่ระบุไว้ในแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง จำนวน ๕ ชุดพร้อมกับคำขอ สำหรับการขออนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคารที่เป็นอาคารประเภทควบคุมการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจะประกาศกำหนดให้ผู้ขอรับใบอนุญาตต้องแนบเอกสารดังกล่าวมากกว่า ๕ ชุดก็ได้แต่ไม่เกิน ๗ ชุด

การขออนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้าย อาคารสาธารณะ อาคารพิเศษ หรืออาคารที่ก่อสร้างด้วยวัตถุถาวรและวัตถุทนไฟเป็นส่วนใหญ่ ต้องแนบรายการคำนวณและรายการคำนวณประกอบ จำนวน ๑ ชุด พร้อมกับคำขอตาม (๑) หรือ (๒) ด้วย

ข้อ ๘ เจ้าของอาคารผู้ใดประสงค์จะก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคารโดยไม่ยื่นคำขอรับใบอนุญาต ให้ดำเนินการแจ้งต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

(๑) แจ้งให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทราบ ตามแบบที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนด พร้อมทั้งแจ้งข้อมูลและยื่นเอกสารดังต่อไปนี้ด้วย

ก. ชื่อของผู้รับผิดชอบงานออกแบบอาคาร ซึ่งจะต้องเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมประเภทวุฒิสถาปนิก ตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพสถาปัตยกรรม

ข. ชื่อของผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณอาคาร ซึ่งจะต้องเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมประเภทวุฒิวิศวกร ตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพวิศวกรรม

ค. ชื่อของผู้ควบคุมงาน ซึ่งจะต้องเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพสถาปัตยกรรม และเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพวิศวกรรม

ง. สำเนาใบอนุญาตของบุคคลตาม ก. ข. และ ค.

จ. หนังสือรับรองของบุคคลตาม ก. ข. และ ค. ว่าตนเป็นผู้ออกแบบอาคารเป็นผู้ออกแบบและคำนวณอาคาร หรือจะเป็นผู้ควบคุมงาน แล้วแต่กรณี ตามแบบที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนด พร้อมทั้งรับรองว่าการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคารนั้นถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร กฎกระทรวง และข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครที่ออกตามความในกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

ฉ. แผนผังบริเวณ แบบแปลน รายการประกอบแบบแปลน รายการคำนวณและรายการคำนวณประกอบ ของอาคารที่จะก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้าย ซึ่งมีคำรับรองของบุคคลตาม ก. และ ข. ว่าตนเป็นผู้ออกแบบอาคารและเป็นผู้ออกแบบและคำนวณอาคารนั้น

ช. วันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดการดำเนินการดังกล่าว

(๒) ถ้าผู้แจ้งได้ดำเนินการตามที่ระบุไว้ใน (๑) ครบถ้วน พร้อมชำระค่าธรรมเนียมการตรวจแบบแปลนก่อสร้าง หรือดัดแปลงอาคารแล้ว ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครออกใบรับแจ้งตามแบบที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนด เพื่อเป็นหลักฐานการแจ้งให้แก่ผู้นั้นภายในวันที่ได้รับแจ้ง และให้ผู้แจ้งเริ่มต้นดำเนินการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคารตามที่ได้แจ้งไว้ได้ตั้งแต่วันที่ได้รับใบแจ้ง

ข้อ ๙ การขอทำการเจาะกดหรือตอกเสาเข็มเพื่อทำการทดสอบ ที่จะใช้ในการก่อสร้างอาคาร ให้ดำเนินการได้เมื่อได้แจ้งให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทราบ โดยมีเอกสารประกอบ ดังนี้

(๑) ผังบริเวณแสดงสถานที่ที่จะทดสอบเสาเข็ม จำนวน ๒ ชุด

(๒) ผังแสดงตำแหน่งที่จะทดสอบเสาเข็ม จำนวน ๒ ชุด

(๓) หนังสือรับรองของวิศวกรผู้ควบคุมงานการทดสอบ

ข้อ ๑๐ แผนผังบริเวณ แบบแปลน รายการประกอบแบบแปลน รายการคำนวณและรายการคำนวณประกอบต้องเป็นภาษาไทย ยกเว้นเฉพาะตัวเลขและสัญลักษณ์ ต้องเป็นสิ่งพิมพ์สำเนาภาพถ่ายหรือเขียนด้วยหมึก หรือวิธีการอื่นใดตามประกาศกรุงเทพมหานครและต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(๑) มาตราส่วน ขนาด ระยะ น้ำหนัก และหน่วยคำนวณต่างๆ ให้ใช้มาตราเมตริก

(๒) แผนผังบริเวณให้ใช้มาตราส่วนไม่เล็กกว่า ๑ ต่อ ๕๐๐ แสดงลักษณะที่ตั้งและขอบเขตของที่ดินและอาคารที่ขออนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย เปลี่ยนการใช้ ดัดแปลงหรือใช้ที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถเพื่อการอื่น และพื้นที่หรือสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถแทนของเดิม พร้อมรายละเอียดดังนี้

ก. แสดงขอบนอกของอาคารที่มีอยู่แล้ว (ถ้ามี)

ข. ระยะห่างของขอบนอกของอาคารที่ขออนุญาตถึงขอบเขตของที่ดินทุกด้าน

ค. ระยะห่างระหว่างอาคารต่างๆ ที่มีอยู่และอาคารที่ขออนุญาตในขอบเขตของที่ดิน

ง. ลักษณะและขอบเขตของที่สาธารณะและอาคารในบริเวณที่ดินที่ติดต่อโดยสังเขปพร้อมด้วยเครื่องหมายทิศ

จ. ในกรณีที่ไม่มีทางน้ำสาธารณะสำหรับการขออนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคาร ให้แสดงทางระบายน้ำออกจากอาคารไปสู่ทางระบายน้ำสาธารณะ หรือวิธีการระบายน้ำด้วยวิธีอื่น พร้อมทั้งแสดงเครื่องหมายชี้ทิศทางน้ำไหลและส่วนลาด

ฉ. แสดงระดับของพื้นชั้นล่างของอาคาร และความสัมพันธ์กับระดับทางหรือถนนสาธารณะที่ใกล้ที่สุดและระดับพื้นดิน

ช. แผนผังบริเวณสำหรับการเคลื่อนย้ายอาคาร ให้แสดงแผนผังบริเวณของอาคารที่มีอยู่เดิม และให้แสดงแผนผังบริเวณที่จะทำการเคลื่อนย้ายอาคารไปอยู่ในที่ใหม่ให้ชัดเจน

แผนผังบริเวณอาคารตามมาตรา ๔ เว้นแต่ตึก บ้าน เรือน โรง ร้าน แพ คลังสินค้า สำนักงานและสิ่งที่สร้างขึ้นอย่างอื่น ซึ่งบุคคลอาจเข้าอยู่หรือเข้าใช้สอยได้ ให้แสดงรายละเอียดตาม ก. ข. ค. ง. จ. ฉ. หรือ ช. เท่าที่จะต้องมีตามลักษณะของอาคารนั้นๆ

(๓) แบบแปลน ให้ใช้มาตราส่วนไม่เล็กกว่า ๑ ต่อ ๑๐๐ โดยต้องแสดงรูปต่างๆ คือ แปลนพื้นชั้นต่างๆ รูปด้าน (ไม่น้อยกว่าสองด้าน) รูปตัดทางขวาง รูปตัดทางยาว ผังคานรับพื้นชั้นต่างๆ และผังฐานรากของอาคารที่ขออนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย เปลี่ยนการใช้หรือดัดแปลง หรือใช้ที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถเพื่อการอื่นพร้อมด้วยรายละเอียดดังนี้

ก. แบบแปลนต้องมีรูปรายละเอียดส่วนสำคัญ ขนาด เครื่องหมาย วัสดุ และการใช้สอยต่างๆ ของอาคารอย่างชัดเจนเพียงพอที่จะพิจารณาตามกฎกระทรวง ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร หรือประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งออกตามความในกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

ข. แบบแปลนสำหรับการก่อสร้างอาคาร ให้แสดงส่วนต่างๆ ของอาคารที่จะก่อสร้างให้ชัดเจน

ค. แบบแปลนสำหรับการดัดแปลงอาคาร ให้แสดงส่วนที่มีอยู่เดิมและส่วนที่ดัดแปลงให้ชัดเจน

ง. แบบแปลนสำหรับการรื้อถอนอาคาร ให้แสดงขั้นตอน วิธีการ ตลอดจนความปลอดภัยในการรื้อถอนอาคาร

จ. แบบแปลนสำหรับการเคลื่อนย้ายอาคาร ให้แสดงขั้นตอน วิธีการ ความมั่นคง แข็งแรง ตลอดจนความปลอดภัยในการเคลื่อนย้ายอาคาร

สำหรับอาคารที่มีรูปตัดทางขวาง หรือรูปตัดทางยาวของอาคารมีความกว้าง ความยาว หรือความสูงเกิน ๗๐ เมตร แบบแปลนจะใช้มาตราส่วนเล็กกว่า ๑ ต่อ ๑๐๐ ก็ได้ แต่ต้องไม่เล็กกว่า ๑ ต่อ ๒๕๐

ฉ. แบบแปลนสำหรับการเปลี่ยนการใช้อาคาร ให้แสดงส่วนที่ใช้อยู่เดิมและส่วนที่จะเปลี่ยนการใช้ใหม่ให้ชัดเจน

ช. แบบแปลนสำหรับการดัดแปลงหรือใช้ที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถเพื่อการอื่น ให้แสดงส่วนที่มีอยู่เดิมและส่วนที่จะทำการก่อสร้างใหม่แทนของเดิมให้ชัดเจน สำหรับการก่อสร้างสิ่งที่สร้างขึ้นเป็นอาคารเพื่อใช้เป็นที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถแทนของเดิม ต้องแสดงส่วนต่างๆ ของอาคารที่จะก่อสร้างให้ชัดเจน

แบบแปลนสำหรับอาคารตามมาตรา ๔ เว้นแต่ตึก บ้าน เรือน โรง ร้าน แพ คลังสินค้า สำนักงานและสิ่งที่สร้างขึ้นอย่างอื่นซึ่งบุคคลอาจเข้าอยู่หรือเข้าใช้สอยได้ ให้แสดงรายละเอียดตาม ก. ข. ค. ง. จ. ฉ. และ ช. เท่าที่จะต้องมีตามลักษณะของอาคารนั้นๆ

(๔) รายการประกอบแบบแปลน ให้แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับคุณภาพและชนิดของวัสดุ ตลอดจนวิธีปฏิบัติหรือวิธีการสำหรับการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย เปลี่ยนการใช้อาคาร หรือดัดแปลงหรือใช้ที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถเพื่อการอื่น

(๕) รายการคำนวณ ให้แสดงวิธีการตามหลักวิศวกรรมศาสตร์ โดยคำนวณกำลังของวัสดุการรับน้ำหนักและกำลังต้านทานของส่วนต่างๆ ของอาคาร

(๖) รายการคำนวณประกอบ ให้แสดงวิธีการตามหลักวิศวกรรมศาสตร์สาขาต่างๆ โดยคำนวณเกี่ยวกับอุปกรณ์และระบบนั้นๆ ของอาคาร

ข้อ ๑๑ ผู้รับผิดชอบงานออกแบบหรือผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณต้องลงลายมือชื่อพร้อมกับเขียนชื่อด้วยตัวบรรจงในแผนผังบริเวณ แบบแปลน รายการประกอบแบบแปลน รายการคำนวณและรายการคำนวณประกอบทุกแผ่น และให้ระบุสำนักงานหรือที่อยู่ พร้อมกับคุณวุฒิของผู้รับผิดชอบดังกล่าวไว้ในแผนผังบริเวณ แบบแปลน รายการประกอบแบบแปลน รายการคำนวณและรายการคำนวณประกอบแต่ละชุดด้วย หรืออาจจะใช้สิ่งพิมพ์ สำเนาภาพถ่ายที่ผู้รับผิดชอบงานออกแบบ หรือผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณที่มีลายมือชื่อพร้อมกับเขียนชื่อด้วยตัวบรรจงและระบุรายละเอียดดังกล่าวแทนก็ได้

ในกรณีที่ผู้รับผิดชอบงานออกแบบ หรือผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณ เป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมหรือวิศวกรรมควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพสถาปัตยกรรมหรือกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพวิศวกรรม ให้ระบุเลขทะเบียนใบอนุญาตไว้ด้วย

ข้อ ๑๒ เมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้รับคำขอตามข้อ ๗ ให้ตรวจพิจารณาแผนผังบริเวณแบบแปลน รายการประกอบแบบแปลน รายการคำนวณและรายการคำนวณประกอบ (ถ้ามี) เมื่อปรากฏว่าถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร กฎกระทรวง และข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ซึ่งออกตามความในกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารแล้ว ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครออกใบอนุญาตตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่มีการขออนุญาตเคลื่อนย้ายอาคารไปยังท้องที่ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นอื่น เมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้ตรวจพิจารณาตามวรรคหนึ่งและเห็นว่าถูกต้อง ให้ออกใบอนุญาตตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวงและส่งใบอนุญาตและสำเนาคู่ฉบับเอกสารที่ได้ผ่านการตรวจพิจารณาและประทับตราไว้เป็นจำนวน ๔ ชุด พร้อมด้วยรายการคำนวณและรายการคำนวณประกอบ ๑ ชุด (ถ้ามี) ไปยังเจ้าพนักงานท้องถิ่นแห่งท้องที่ที่จะเคลื่อนย้ายอาคารไปตั้งใหม่

กรณีที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้รับเอกสารการอนุญาตเคลื่อนย้ายอาคารและสำเนา คู่ฉบับเอกสารที่เกี่ยวข้องจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครตรวจพิจารณาตามวรรคหนึ่ง เมื่อเห็นว่าถูกต้องแล้ว ให้ออกใบอนุญาตตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อ ๑๓ เมื่อผู้ได้รับใบอนุญาตให้ก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคาร ที่เป็นอาคารประเภทควบคุมการใช้ ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือผู้แจ้งตามข้อ ๘ ได้ทำการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคารดังกล่าวเสร็จแล้ว ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารยื่นหนังสือขอใบรับรองถึงผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตามแบบที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนด พร้อมเอกสารตามที่ระบุไว้ในแบบดังกล่าว

เมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้รับหนังสือตามวรรคหนึ่ง และตรวจสอบแล้วเห็นว่าการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคารนั้น ถูกต้องตามที่ได้รับอนุญาตหรือที่ได้แจ้งไว้ ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครออกใบรับรองตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อ ๑๔ ในกรณีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ซึ่งไม่เป็นอาคารประเภทควบคุมการใช้ ประสงค์จะใช้อาคารดังกล่าวเพื่อกิจการประเภทควบคุมการใช้ หรือเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ซึ่งเป็นอาคารประเภทควบคุมการใช้ ประสงค์จะเปลี่ยนการใช้อาคารเป็นอาคารสำหรับอีกกิจการหนึ่ง ให้เจ้าของอาคารยื่นคำขออนุญาตเปลี่ยนการใช้อาคารตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวงต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พร้อมด้วยเอกสารตามที่ระบุไว้ในแบบดังกล่าวหรือแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทราบ ตามมาตรา ๓๙ ทวิ ตามแบบที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนด พร้อมด้วยเอกสารตามที่ระบุไว้ในแบบดังกล่าว

เมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้รับคำขอหนังสือแจ้งตามความในวรรคหนึ่งและตรวจสอบแล้วเห็นว่าถูกต้อง ให้ออกใบอนุญาตตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือจะออกใบรับแจ้งตามแบบที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนด แล้วแต่กรณี

ข้อ ๑๕ การขอใบรับรองเพื่อใช้อาคารประเภทควบคุมการใช้เป็นส่วนๆ ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

เจ้าของอาคารที่ประสงค์จะขอใช้อาคารเป็นส่วน ก่อนอาคารนั้นจะเสร็จสมบูรณ์ จะต้องแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยเสนอแผนการใช้อาคารเป็นส่วนๆ แนบมาพร้อมกับคำขออนุญาตหรือหนังสือแจ้งตามแบบที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนด โดยจะต้องแสดงรายละเอียดส่วนที่ขอใช้ตามแผนที่เสนอให้ปรากฏชัดเจนในแบบแปลนและรายการประกอบแบบแปลนที่ยื่นขออนุญาตซึ่งถือเป็นรายละเอียดที่ต้องแสดงเพิ่มเติมนอกเหนือจากรายละเอียดที่จำเป็นต้องแสดงตามวัตถุประสงค์ที่ยื่นขอตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวงหรือตามแบบที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนดแล้วแต่กรณี โดยอาคารแต่ละส่วนที่ขอใช้จะต้องมีความสมบูรณ์ถูกต้องในตัวเองเกี่ยวกับระบบต่างๆ ที่จะต้องจัดให้มีตามกฎหมาย เช่น ระบบป้องกันอัคคีภัย ระบบไฟฟ้า ระบบประปา ระบบระบายน้ำ ระบบกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ระบบสาธารณูปโภค ระบบบำบัดน้ำเสีย ที่จอดรถ ที่กลับรถและทางเข้าออกของรถ เป็นต้น นอกจากนั้นจะต้องแสดงมาตรการเพื่อความปลอดภัยต่อผู้ใช้อาคารในแต่ละส่วนที่ขอเปิดใช้ด้วย เมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเห็นว่าถูกต้องจะออกใบอนุญาตให้กระทำการได้ตามขอตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือตามที่ได้แจ้งไว้ตามมาตรา ๓๙ ทวิ ตามแบบที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนด

อาคารที่ได้รับอนุญาตหรือแจ้งตามมาตรา ๓๙ ทวิ ไปก่อนแล้ว หากเจ้าของอาคารมีความประสงค์จะใช้อาคารเป็นส่วนๆ ให้ยื่นคำขออนุญาตตามวรรคสอง

เมื่อทำการก่อสร้างอาคารเสร็จในแต่ละส่วน ให้ผู้ได้รับอนุญาตหรือผู้แจ้งยื่นคำขอรับใบรับรองต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตามแบบที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนด

เมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครตรวจสอบแล้วเห็นว่าถูกต้องจะออกใบรับรองอาคารในส่วนนั้น ตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อ ๑๖ ในกรณีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารที่ต้องมีพื้นที่หรือสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร ประสงค์จะดัดแปลงหรือใช้ที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถนั้นเพื่อการอื่นและก่อสร้างพื้นที่หรือสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถแทนของเดิมตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองยื่นคำขออนุญาตตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง ต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พร้อมด้วยเอกสารตามที่ระบุไว้ในแบบดังกล่าว

ให้นำความในข้อ ๗ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับกับการอนุญาตตามวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับเอกสารที่ต้องแนบพร้อมคำขอเกี่ยวกับแผนผังบริเวณ แบบแปลน รายการประกอบ แบบแปลน รายการคำนวณ หรือรายการคำนวณประกอบ โดยอนุโลม

เมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้รับคำขอตามวรรคหนึ่งแล้วให้ดำเนินการตามข้อ ๑๒ วรรคหนึ่ง และเมื่อเห็นว่าถูกต้อง ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครออกใบอนุญาตตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อ ๑๗ ให้กำหนดระยะเวลาอายุใบอนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลงอาคาร หรือใบรับแจ้งตามมาตรา ๓๙ ทวิ ตามขนาดของพื้นที่อาคารส่วนที่จะทำการก่อสร้างหรือดัดแปลง ดังนี้

(๑) อาคารที่มีพื้นที่รวมกันน้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ ตารางเมตร กำหนดอายุใบอนุญาต ไม่เกิน ๑ ปี

(๒) อาคารที่มีพื้นที่รวมกันตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ ตารางเมตร กำหนดอายุใบอนุญาตไม่เกิน ๒ ปี

(๓) อาคารที่มีพื้นที่รวมกันมากกว่า ๕๐,๐๐๐ ตารางเมตร กำหนดอายุใบอนุญาต ไม่เกิน ๓ ปี ในกรณีก่อสร้าง ดัดแปลงอาคารไม่เสร็จตามกำหนด อนุญาตให้ต่ออายุได้ตามหลักเกณฑ์ในข้อ ๑๘

ข้อ ๑๘ ผู้ใดประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาตหรือใบรับแจ้งตามมาตรา ๓๙ ทวิ ให้ยื่นคำขอต่ออายุตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง ก่อนใบอนุญาตหรือใบรับแจ้งสิ้นอายุ โดยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการต่ออายุให้เป็นไปตามที่กรุงเทพมหานครกำหนด

ข้อ ๑๙ ในกรณีที่ใบอนุญาตหรือใบรับรองสูญหาย ถูกทำลายหรือชำรุดในสาระสำคัญให้ผู้ได้รับใบอนุญาตหรือใบรับรองยื่นคำขอรับใบแทนใบอนุญาต หรือใบแทนใบรับรองตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง ต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พร้อมด้วยเอกสารตามที่ระบุไว้ในแบบดังกล่าว ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้ทราบถึงการสูญหาย ถูกทำลายหรือชำรุด

เมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้รับคำขอตามวรรคหนึ่ง ให้พิจารณาคำขอดังกล่าวหากเห็นว่าถูกต้องให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครออกใบแทนใบอนุญาต หรือใบแทนใบรับรองให้แก่ผู้ยื่นคำขอ

ใบแทนใบอนุญาตหรือใบรับรองแล้วแต่กรณี ให้ประทับตราสีแดงคำว่า “ใบแทน” กำกับไว้ด้วย และให้มีวัน เดือน ปี ที่ออกใบแทน พร้อมทั้งลงลายมือชื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

กรณีใบรับแจ้งตามมาตรา ๓๙ ทวิ ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ข้างต้น

ข้อ ๒๐ ผู้ได้รับใบอนุญาตที่ประสงค์จะโอนใบอนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร หรือใบรับแจ้งตามมาตรา ๓๙ ทวิ ให้แก่บุคคลอื่น ให้ยื่นคำขออนุญาตตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง พร้อมด้วยเอกสาร ต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

(๑) ใบอนุญาตหรือใบรับแจ้ง ที่ยังมิได้ทำการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร ให้แนบหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบที่กำหนดในกฎกระทรวงเท่านั้น

(๒) ใบอนุญาตหรือใบรับแจ้ง ที่อยู่ระหว่างดำเนินการ ผู้ขออนุญาตจะต้องแนบหลักฐานตามที่กำหนดในแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง และหลักฐานการโอนทรัพย์สินในส่วนที่ได้ดำเนินการไปแล้วตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และในกรณีที่อาคารที่อยู่ระหว่างดำเนินการมีส่วนผิดไปจากแผนผังบริเวณ แบบแปลนและรายการประกอบแบบแปลนที่ได้รับอนุญาต หรือใบรับแจ้ง ตลอดจนวิธีการหรือเงื่อนไขที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนดไว้ในใบอนุญาตหรือใบรับแจ้ง ผู้รับโอนจะต้องทำหนังสือรับรองว่าตกลงยินยอมรับผิดชอบในการแก้ไขอาคารในส่วนที่ดำเนินการผิด ให้เป็นไปตามแบบและเงื่อนไขในใบอนุญาตหรือใบรับแจ้งต่อไป

เมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครพิจารณาแล้วเห็นว่าถูกต้อง ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพ- มหานครออกหนังสือแจ้งการอนุญาตให้โอนใบอนุญาตหรือใบรับแจ้ง ให้แก่ผู้ขอโอน โดยให้ประทับตราสีแดงคำว่า “โอนแล้ว” พร้อมระบุชื่อผู้รับโอน และวัน เดือน ปี ที่อนุญาตให้โอนกำกับไว้

ข้อ ๒๑ ให้ใช้แบบคำขออนุญาต ใบอนุญาตหรือใบแทนตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามความในกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

สำหรับหนังสือแจ้งและแบบใบรับแจ้งให้ใช้ตามแบบที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนด

หมวด ๓
ลักษณะต่าง ๆ ของอาคาร

ข้อ ๒๒ อาคารที่มิได้ก่อสร้างด้วยวัสดุถาวรหรือวัสดุทนไฟเป็นส่วนใหญ่ ครัวต้องอยู่นอกอาคารเป็นส่วนสัดต่างหาก ถ้าจะรวมครัวไว้ในอาคารด้วยก็ได้ แต่ต้องมีพื้นและผนังที่ทำด้วยวัสดุถาวรที่เป็นวัสดุทนไฟ ส่วนฝาและเพดานนั้น หากไม่ได้ทำด้วยวัสดุถาวรที่เป็นวัสดุทนไฟ ก็ให้บุด้วยวัสดุทนไฟ

ข้อ ๒๓ อาคารที่มิได้ก่อสร้างด้วยวัสดุถาวรหรือวัสดุทนไฟเป็นส่วนใหญ่ ให้ก่อสร้างได้ไม่เกิน ๒ ชั้น

ข้อ ๒๔ โครงสร้างหลัก บันได และผนังของอาคารที่สูงตั้งแต่ ๓ ชั้นขึ้นไป โรงมหรสพ หอประชุม โรงงาน โรงแรม โรงพยาบาล หอสมุด ห้างสรรพสินค้า ตลาด อาคารขนาดใหญ่ สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ ท่าอากาศยาน หรืออุโมงค์ ต้องทำด้วยวัสดุถาวรที่เป็นวัสดุทนไฟ

ข้อ ๒๕ เตาไฟสำหรับการพาณิชย์หรือการอุตสาหกรรม ต้องมีผนังเตาทำด้วยวัสดุทนไฟและต้องตั้งอยู่ในอาคารที่มีพื้น ผนัง โครงหลังคา วัสดุมุงหลังคา เพดานและส่วนประกอบเพดาน (ถ้ามี) เป็นวัสดุทนไฟ ควันไฟที่เกิดขึ้นต้องมีการกำจัดฝุ่นละออง กลิ่นหรือก๊าซพิษ ก่อนระบายออกสู่บรรยากาศ

ข้อ ๒๖ บ้านแฝดต้องมีบันได ผนังและโครงสร้างหลัก ประกอบด้วยวัสดุถาวรหรือ วัสดุทนไฟเป็นส่วนใหญ่

ข้อ ๒๗ หอพักอยู่อาศัยให้มีขนาดห้องพักกว้างไม่น้อยกว่า ๓ เมตร และมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๑๒ ตารางเมตร บันได ผนังและโครงสร้างหลักประกอบด้วยวัสดุถาวรหรือวัสดุทนไฟเป็นส่วนใหญ่

ข้อ ๒๘ ห้องแถว ตึกแถว หรือบ้านแถวที่สร้างติดต่อกัน ให้มีผนังกันไฟทุกระยะไม่เกินห้าคูหา ผนังกันไฟต้องสร้างต่อเนื่องจากระดับพื้นชั้นต่ำสุดจนถึงระดับพื้นดาดฟ้า กรณีที่เป็นหลังคาให้มีผนังกันไฟสูงเหนือหลังคาไม่น้อยกว่า ๓๐ เซนติเมตรตามความลาดของหลังคา

ข้อ ๒๙ วัสดุมุงหลังคาให้ทำด้วยวัสดุทนไฟ เว้นแต่อาคารซึ่งตั้งอยู่ห่างอาคารอื่นหรือทางสาธารณะเกิน ๒๐ เมตร จะใช้วัสดุไม่ทนไฟก็ได้

ข้อ ๓๐ ห้องลิฟต์และพื้นที่ว่างหน้าลิฟต์ ต้องกว้างไม่น้อยกว่า ๑.๕๐ เมตร และต้องทำด้วยวัสดุทนไฟ

ข้อ ๓๑ บ้านแถวต้องมีรั้วด้านหน้า ด้านหลังและเส้นแบ่งระหว่างบ้านแถวแต่ละหน่วย

ข้อ ๓๒ อาคารที่อยู่ในบังคับของกฎหมายว่าด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการจะต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในเรื่องทางเข้าสู่อาคาร ทางลาด ประตู บันได ลิฟต์ ห้องน้ำ – ห้องส้วม และสถานที่จอดรถ โดยให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ข้อ ๓๓ สะพานสำหรับรถยนต์ ต้องมีทางวิ่งกว้างไม่น้อยกว่า ๓.๕๐ เมตร และทางเท้าสองข้างกว้างข้างละไม่น้อยกว่า ๐.๕๐ เมตร โดยมีส่วนลาดชันไม่เกิน ๑๐ ใน ๑๐๐ และมีราวสะพานที่มั่นคงแข็งแรงยาวตลอดตัวสะพานสองข้างด้วย

ข้อ ๓๔ ป้ายหรือสิ่งที่สร้างขึ้นสำหรับติดหรือตั้งป้ายที่อาคารให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของอาคารและต้องไม่บังช่องระบายอากาศ หน้าต่าง ประตู หรือทางหนีไฟ

ข้อ ๓๕ ป้ายที่ติดผนังอาคารที่อยู่ริมทางสาธารณะ ให้ยื่นได้โดยต้องไม่ล้ำที่สาธารณะ ส่วนต่ำสุดของป้ายต้องไม่น้อยกว่า ๓.๒๕ เมตร จากระดับทางเท้าและสูงไม่เกินความสูงของอาคาร

ข้อ ๓๖ ป้ายที่ติดตั้งอยู่บนพื้นดินโดยตรง ต้องมีความสูงไม่เกินระยะที่วัดจากจุดที่ติดตั้งป้ายไปจนถึงกึ่งกลางถนนสาธารณะ และสูงไม่เกิน ๓๐ เมตร มีความยาวไม่เกิน ๓๒ เมตร และต้องห่างจากที่ดินต่างเจ้าของไม่น้อยกว่า ๔ เมตร

ข้อ ๓๗ สิ่งที่สร้างขึ้นสำหรับติดหรือตั้งป้ายให้ทำด้วยวัสดุทนไฟทั้งหมด

หมวด ๔
บันไดและบันไดหนีไฟ

ข้อ ๓๘ บันไดของอาคารอยู่อาศัยถ้ามีต้องมีอย่างน้อยหนึ่งบันไดที่มีความกว้างไม่น้อยกว่า ๙๐ เซนติเมตร ช่วงหนึ่งสูงไม่เกิน ๓ เมตร ลูกตั้งสูงไม่เกิน ๒๐ เซนติเมตร ลูกนอนเมื่อหักส่วนที่ขั้นบันไดเหลื่อมกันออกแล้วเหลือความกว้างไม่น้อยกว่า ๒๒ เซนติเมตร และต้องมีพื้นหน้าบันไดมีความกว้างและยาวไม่น้อยกว่าความกว้างของบันได

บันไดที่สูงเกิน ๓ เมตร ต้องมีชานพักบันไดทุกช่วง ๓ เมตร หรือน้อยกว่านั้น และชานพักบันไดต้องมีความกว้างและยาวไม่น้อยกว่าความกว้างของบันได ระยะดิ่งจากขั้นบันไดหรือชานพักบันไดถึงส่วนต่ำสุดของอาคารที่อยู่เหนือขึ้นไปต้องสูงไม่น้อยกว่า ๑.๙๐ เมตร

ข้อ ๓๙ โรงมหรสพ หอประชุม โรงงาน โรงแรม โรงพยาบาล หอสมุด ห้างสรรพสินค้า ตลาด สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ ท่าอากาศยาน สถานีขนส่งมวลชน ที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงเกิน ๑ ชั้น นอกจากมีบันไดตามปกติแล้วต้องมีทางหนีไฟโดยเฉพาะอย่างน้อยอีกหนึ่งทาง และต้องมีทางเดินไปยังทางหนีไฟนั้นได้โดยไม่มีสิ่งกีดขวาง

อาคารสาธารณะที่มีชั้นใต้ดินตั้งแต่ ๑ ชั้นขึ้นไป นอกจากมีบันไดตามปกติแล้ว จะต้องมีทางหนีไฟโดยเฉพาะอย่างน้อยอีกหนึ่งทางด้วย

ข้อ ๔๐ อาคารที่มีชั้นใต้ดินตั้งแต่ ๒ ชั้นขึ้นไป นอกจากจะมีบันไดตามปกติแล้วจะต้องมีทางหนีไฟโดยเฉพาะอย่างน้อยอีกหนึ่งทางด้วย

ข้อ ๔๑ บันไดหนีไฟต้องทำด้วยวัสดุทนไฟและถาวร มีความกว้างไม่น้อยกว่า ๙๐ เซนติเมตร และไม่เกิน ๑๕๐ เซนติเมตร ลูกตั้งสูงไม่เกิน ๒๐ เซนติเมตร และลูกนอนกว้างไม่น้อยกว่า ๒๒ เซนติเมตร ชานพักกว้างไม่น้อยกว่าความกว้างของบันได มีราวบันไดสูง ๙๐ เซนติเมตร ห้ามสร้างบันไดหนีไฟเป็นแบบบันไดเวียน

พื้นหน้าบันไดหนีไฟต้องกว้างไม่น้อยกว่าความกว้างของบันได และอีกด้านหนึ่งกว้างไม่น้อยกว่า ๑.๕๐ เมตร

กรณีใช้ทางลาดหนีไฟแทนบันไดหนีไฟ ความลาดชันของทางหนีไฟดังกล่าวต้องมีความ ลาดชันไม่เกินกว่าร้อยละ ๑๒

ข้อ ๔๒ บันไดหนีไฟภายในอาคารที่ไม่ใช่อาคารสูง ต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่า ๙๐ เซนติเมตร มีผนังทึบก่อสร้างด้วยวัสดุทนไฟและถาวรกั้นโดยรอบ เว้นแต่ส่วนที่เป็นช่องระบายอากาศและช่องประตูหนีไฟ และแต่ละชั้นต้องมีช่องระบายอากาศที่เปิดสู่ภายนอกอาคารได้มีพื้นที่รวมกันไม่น้อยกว่า ๑.๔๐ ตารางเมตร โดยต้องมีแสงสว่างให้เพียงพอทั้งกลางวันและกลางคืน

บันไดหนีไฟภายในอาคารตามวรรคหนึ่ง ที่เป็นอาคารขนาดใหญ่พิเศษ ที่ไม่สามารถเปิดช่องระบายอากาศได้ตามวรรคหนึ่ง ต้องมีระบบอัดลมภายในช่องบันไดหนีไฟที่มีความดันลมขณะใช้งานไม่น้อยกว่า ๓๘.๖ ปาสกาลมาตร ที่ทำงานได้โดยอัตโนมัติเมื่อเกิดเพลิงไหม้ และบันไดหนีไฟที่ลงหรือขึ้นสู่พื้นของอาคารนั้นต้องอยู่ในตำแหน่งที่สามารถออกสู่ภายนอกได้โดยสะดวก

ข้อ ๔๓ ตึกแถวหรือบ้านแถวที่มีจำนวนชั้นไม่เกิน ๔ ชั้น หรือสูงไม่เกิน ๑๕ เมตรจากระดับถนน บันไดหนีไฟจะอยู่ในแนวดิ่งก็ได้แต่ต้องมีชานพักบันไดทุกชั้น โดยมีความกว้างไม่น้อยกว่า ๖๐ เซนติเมตร ระยะห่างของขั้นบันไดแต่ละขั้นไม่มากกว่า ๔๐ เซนติเมตร และติดตั้งในส่วนที่ว่างทางเดินด้านหลังอาคารได้ บันไดขั้นสุดท้ายอยู่สูงจากระดับพื้นดินได้ไม่เกิน ๓.๕๐ เมตร

ข้อ ๔๔ ตำแหน่งที่ตั้งบันไดหนีไฟ ยกเว้นอาคารตามข้อ ๔๓ ต้องมีระยะห่างระหว่างประตูห้องสุดท้ายด้านทางเดินที่เป็นทางตันไม่เกิน ๑๐ เมตร

ระยะห่างระหว่างบันไดหนีไฟตามทางเดินต้องไม่เกิน ๖๐ เมตร

ต้องมีบันไดหนีไฟจากชั้นสูงสุดหรือดาดฟ้าสู่พื้นดินถ้าเป็นบันไดหนีไฟภายในอาคารและถึงพื้นชั้นสองถ้าเป็นบันไดหนีไฟภายนอกอาคาร

ข้อ ๔๕ ประตูของบันไดหนีไฟต้องทำด้วยวัสดุทนไฟมีความกว้างไม่น้อยกว่า ๘๐ เซนติเมตร สูงไม่น้อยกว่า ๑.๙๐ เมตร สามารถทนไฟได้ไม่น้อยกว่า ๑ ชั่วโมง และต้องเป็นบานเปิดชนิดผลักเข้าสู่บันไดเท่านั้น ชั้นดาดฟ้า ชั้นล่างและชั้นที่ออกเพื่อหนีไฟสู่ภายนอกอาคารให้เปิดออกจากห้องบันไดหนีไฟพร้อมติดตั้งอุปกรณ์ชนิดที่บังคับให้บานประตูปิดได้เอง ประตูหรือทางออกสู่บันไดหนีไฟต้องไม่มีขั้นหรือธรณีประตูหรือขอบกั้น

ข้อ ๔๖ ต้องมีป้ายเรืองแสงหรือเครื่องหมายไฟแสงสว่างด้วยไฟสำรองฉุกเฉินบอกทางออกสู่บันไดหนีไฟ ติดตั้งเป็นระยะตามทางเดินบริเวณหน้าทางออกสู่บันไดหนีไฟ และทางออกจากบันไดหนีไฟสู่ภายนอกอาคารหรือชั้นที่มีทางหนีไฟได้ปลอดภัยต่อเนื่อง โดยป้ายดังกล่าวต้องแสดงข้อความทางหนีไฟเป็นอักษรมีขนาดสูงไม่น้อยกว่า ๑๕ เซนติเมตร หรือเครื่องหมายที่มีแสงสว่างและแสดงว่าเป็นทางหนีไฟให้ชัดเจน

หมวด ๕

แนวอาคารและระยะต่าง ๆ

ข้อ ๔๗ บ้านแถวที่ไม่อยู่ริมทางสาธารณะต้องมีถนนด้านหน้าใช้ร่วมกันกว้างไม่น้อยกว่า ๖ เมตร

ข้อ ๔๘ บ้านแถวที่มีด้านข้างใกล้เขตที่ดินของผู้อื่น ต้องมีที่ว่างระหว่างด้านข้างของบ้านแถวกับเขตที่ดินของผู้อื่นนั้นกว้างไม่น้อยกว่า ๒ เมตร เว้นแต่บ้านแถวที่ก่อสร้างขึ้นทดแทนอาคารเดิมโดยมีพื้นที่ไม่มากกว่าพื้นที่ของอาคารเดิมและมีความสูงไม่เกิน ๑๒ เมตร

ข้อ ๔๙ ความสูงของอาคารไม่ว่าจากจุดหนึ่งจุดใด ต้องไม่เกิน ๒ เท่าของระยะราบ วัดจากจุดนั้นไปตั้งฉากกับแนวถนนด้านตรงข้ามของถนนสาธารณะที่อยู่ใกล้อาคารนั้นที่สุด

กรณีอาคารตั้งอยู่ริมหรือห่างไม่เกิน ๑๐๐ เมตร จากถนนสาธารณะที่กว้างไม่น้อยกว่า ๘๐ เมตร และมีทางเข้าออกจากอาคารสู่ทางสาธารณะนั้นกว้างไม่น้อยกว่า ๑๒ เมตร ให้คิดความสูงของอาคารจากความกว้างของถนนสาธารณะที่กว้างที่สุดเป็นเกณฑ์

ข้อ ๕๐ อาคารที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงใกล้ถนนสาธารณะที่มีความกว้างน้อยกว่า ๖ เมตร ให้ร่นแนวอาคารห่างจากกึ่งกลางถนนสาธารณะอย่างน้อย ๓ เมตร มิให้มีส่วนของอาคารล้ำเข้ามาในแนวร่นดังกล่าว ยกเว้นรั้วหรือกำแพงกั้นแนวเขตที่สูงไม่เกิน ๒ เมตร

อาคารที่สูงเกิน ๒ ชั้นหรือเกิน ๘ เมตร อาคารขนาดใหญ่ ห้องแถว ตึกแถว อาคารพาณิชย์ โรงงาน อาคารสาธารณะ คลังสินค้า ป้ายหรือสิ่งที่สร้างขึ้นสำหรับติดหรือตั้งป้าย ยกเว้นอาคารอยู่อาศัยสูงไม่เกิน ๓ ชั้นหรือไม่เกิน ๑๐ เมตร และพื้นที่ไม่เกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร ที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงใกล้ถนนสาธารณะ ต้องมีระยะร่นดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าถนนสาธารณะนั้นมีความกว้างน้อยกว่า ๑๐ เมตร ให้ร่นแนวอาคารห่างจากกึ่งกลางถนนสาธารณะอย่างน้อย ๖ เมตร

(๒) ถ้าถนนสาธารณะนั้นมีความกว้างตั้งแต่ ๑๐ เมตรขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๒๐ เมตร ให้ร่นแนวอาคารห่างจากเขตถนนสาธารณะอย่างน้อย ๑ ใน ๑๐ ของความกว้างของถนนสาธารณะ

(๓) ถ้าถนนสาธารณะนั้นมีความกว้างเกิน ๒๐ เมตรขึ้นไป ให้ร่นแนวอาคารห่างจากเขตถนนสาธารณะอย่างน้อย ๒ เมตร

ข้อ ๕๑ ที่ดินที่อยู่มุมถนนสาธารณะที่กว้างตั้งแต่ ๓ เมตรขึ้นไปแต่ไม่เกิน ๘ เมตร และมีมุมหักน้อยกว่า ๑๓๕ องศา รั้วหรือกำแพงกั้นเขตต้องปาดมุมมีระยะไม่น้อยกว่า ๔ เมตร และทำมุมกับแนวถนนสาธารณะเป็นมุมเท่าๆ กัน

ห้ามมิให้รั้ว กำแพง หรือส่วนของอาคารยื่นล้ำเข้ามาในที่ดินส่วนที่ปาดมุม

ข้อ ๕๒ อาคารแต่ละหลังหรือหน่วยต้องมีที่ว่างตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

(๑) อาคารอยู่อาศัย ต้องมีที่ว่างไม่น้อยกว่า ๓๐ ใน ๑๐๐ ส่วนของพื้นที่ที่ดิน

(๒) ห้องแถว ตึกแถว อาคารพาณิชย์ โรงงาน อาคารสาธารณะและอาคารอื่นซึ่งไม่ได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ต้องมีที่ว่างไม่น้อยกว่า ๑๐ ใน ๑๐๐ ส่วนของพื้นที่ที่ดิน แต่ถ้าอาคารนั้นใช้เป็นที่อยู่อาศัยด้วยต้องมีที่ว่างตาม (๑)

(๓) ห้องแถวหรือตึกแถว สูงไม่เกิน ๓ ชั้นและไม่อยู่ริมทางสาธารณะ ต้องมีที่ว่างด้านหน้าอาคารกว้างไม่น้อยกว่า ๖ เมตร ถ้าสูงเกิน ๓ ชั้น ต้องมีที่ว่างกว้างไม่น้อยกว่า ๑๒ เมตร

ที่ว่างนี้อาจใช้ร่วมกับที่ว่างของห้องแถวหรือตึกแถวอื่นได้

(๔) ห้องแถวหรือตึกแถว ต้องมีที่ว่างด้านหลังอาคารกว้างไม่น้อยกว่า ๓ เมตร เพื่อใช้ติดต่อถึงกันโดยไม่ให้มีส่วนใดของอาคารยื่นล้ำเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว ในกรณีที่อาคารหันหลังเข้าหากัน จะต้องมีที่ว่างด้านหลังอาคารกว้างไม่น้อยกว่า ๖ เมตร

(๕) ห้องแถวหรือตึกแถวที่มีด้านข้างใกล้เขตที่ดินของผู้อื่น ต้องมีที่ว่างระหว่างด้านข้างของห้องแถวหรือตึกแถวกับเขตที่ดินของผู้อื่น กว้างไม่น้อยกว่า ๒ เมตร เว้นแต่ห้องแถวหรือตึกแถวที่ก่อสร้างขึ้นทดแทนอาคารเดิม โดยมีพื้นที่ไม่มากกว่าพื้นที่ของอาคารเดิมและมีความสูงไม่เกิน ๑๕ เมตร

(๖) อาคารพาณิชย์ โรงงานอุตสาหกรรม คลังสินค้า อาคารสาธารณะ อาคารสูงเกิน ๒ ชั้นหรือสูงเกิน ๘ เมตรยกเว้นอาคารอยู่อาศัยสูงไม่เกิน ๓ ชั้น ที่ไม่อยู่ริมทางสาธารณะ ให้มีที่ว่างด้านหน้ากว้างไม่น้อยกว่า ๖ เมตร

อาคารตามวรรคหนึ่งถ้าสูงเกิน ๓ ชั้น ให้มีที่ว่างกว้างไม่น้อยกว่า ๑๒ เมตร

ที่ว่างตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ต้องมีพื้นที่ต่อเนื่องกันยาวไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๖ ของความยาวเส้นรอบรูปภายนอกอาคารโดยอาจรวมที่ว่างด้านข้างที่ต่อเชื่อมกับที่ว่างด้านหน้าอาคารด้วยก็ได้ และที่ว่างนี้ต้องต่อเชื่อมกับถนนภายในกว้างไม่น้อยกว่า ๖ เมตรออกสู่ทางสาธารณะได้ ถ้าหากเป็นถนนลอดใต้อาคาร ความสูงสุทธิของช่องลอดต้องไม่น้อยกว่า ๕ เมตร

ที่ว่างนี้อาจใช้ร่วมกับที่ว่างของอาคารอื่นได้

(๗) อาคารพาณิชย์ โรงงานอุตสาหกรรม และอาคารสาธารณะ จะต้องมีที่ว่างโดยปราศจากสิ่งปกคลุมเป็นทางเดินหลังอาคารได้ถึงกัน กว้างไม่น้อยกว่า ๒ เมตร โดยให้แสดงเขตดังกล่าวให้ปรากฏด้วย

ที่ว่างตามวรรคหนึ่ง จะก่อสร้างอาคาร รั้ว กำแพง หรือสิ่งก่อสร้างอื่นใดหรือจัดให้เป็นบ่อน้ำ สระว่ายน้ำ ที่พักมูลฝอยหรือที่พักรวมมูลฝอยหรือสิ่งของอื่นใดที่จะขัดขวางทางเดินร่วมไม่ได้

ข้อ ๕๓ อาคารอยู่ริมทางสาธารณะที่ไม่ต้องมีที่ว่างตามข้อ ๕๒ (๓) และ ๕๒ (๖) ต้องมีลักษณะ ดังนี้

แนวอาคารด้านที่ประชิดติดริมทางสาธารณะ ต้องมีความยาวมากกว่า ๑ ใน ๘ ส่วนของความยาวเส้นรอบรูปภายนอกของอาคาร ทั้งนี้ แนวอาคารด้านที่ประชิดติดทางสาธารณะต้องห่างทางสาธารณะไม่เกิน ๒๐ เมตร

กรณี ห้องแถว ตึกแถว ด้านหน้าอาคารทุกคูหาต้องประชิดติดริมทางสาธารณะ และมีแนวอาคารห่างจากทางสาธารณะไม่เกิน ๒๐ เมตร

ข้อ ๕๔ อาคารด้านชิดที่ดินเอกชน ช่องเปิด ประตู หน้าต่าง ช่องระบายอากาศ หรือริมระเบียง สำหรับชั้น ๒ ลงมาหรือสูงไม่เกิน ๙ เมตร ต้องอยู่ห่างเขตที่ดินไม่น้อยกว่า ๒ เมตร และสำหรับชั้น ๓ ขึ้นไปหรือสูงเกิน ๙ เมตร ต้องห่างไม่น้อยกว่า ๓ เมตร

ข้อ ๕๕ อาคารที่มีความสูงไม่เกิน ๑๕ เมตร ต้องมีที่ว่างโดยรอบอาคารไม่น้อยกว่า ๑ เมตร ยกเว้นบ้านพักอาศัยที่มีพื้นที่ไม่เกิน ๓๐๐ ตารางเมตร

อาคารที่มีความสูงเกิน ๑๕ เมตร ต้องมีที่ว่างโดยรอบอาคารไม่น้อยกว่า ๒ เมตร

ที่ว่างตามวรรคหนึ่งและวรรคสองจะใช้ร่วมกับที่ว่างของอาคารอีกหลังหนึ่งไม่ได้ เว้นแต่ใช้ร่วมกับที่ว่างของอาคารสูง หรืออาคารขนาดใหญ่พิเศษ

ข้อ ๕๖ บ้านพักอาศัยที่มีพื้นที่ไม่เกิน ๓๐๐ ตารางเมตร ให้ผนังด้านที่ไม่มีช่องเปิดสามารถสร้างห่างเขตที่ดินได้น้อยกว่า ๑ เมตร ถ้าห่างเขตที่ดินน้อยกว่า ๕๐ เซนติเมตร ต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของที่ดินด้านนั้นด้วย

ข้อ ๕๗ ระหว่างแถวด้านข้างของห้องแถวหรือตึกแถวที่สร้างถึงสิบคูหา หรือมีความยาวรวมกันถึง ๔๐ เมตร โดยวัดระหว่างจุดศูนย์กลางของเสาแรกถึงจุดศูนย์กลางของเสาสุดท้าย ต้องมีที่ว่างระหว่างแถวด้านข้างของห้องแถวหรือตึกแถวนั้นกว้างไม่น้อยกว่า ๔ เมตร เป็นช่องตลอดความลึกของห้องแถวหรือตึกแถวเพื่อเชื่อมกับที่ว่างหลังอาคาร

ห้องแถวหรือตึกแถวที่สร้างติดต่อกันไม่ถึงสิบคูหา หรือมีความยาวรวมกันไม่ถึง ๔๐ เมตรโดยวัดระหว่างจุดศูนย์กลางของเสาแรกถึงจุดศูนย์กลางของเสาสุดท้าย แต่มีที่ว่างระหว่างแถวด้านข้างของห้องแถวหรือตึกแถวนั้นกว้างน้อยกว่า ๔ เมตร ไม่ให้ถือว่าเป็นที่ว่างระหว่างแถวด้านข้างของห้องแถวหรือตึกแถว แต่ให้ถือเสมือนว่าห้องแถวหรือตึกแถวนั้นสร้างต่อเนื่องเป็นแถวเดียวกัน

ที่ว่างตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง จะก่อสร้างอาคาร รั้ว กำแพง หรือสิ่งก่อสร้างอื่นใดหรือจัดให้เป็นบ่อน้ำ สระว่ายน้ำ ที่พักมูลฝอยหรือที่พักรวมมูลฝอยหรือสิ่งของอื่นใดที่จะขัดขวางทางเดินร่วมไม่ได้

ข้อ ๕๘ คลังสินค้าหรืออาคารเก็บสินค้าที่มีพื้นที่ของอาคารทุกชั้นรวมกันตั้งแต่ ๑๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่เกิน ๕๐๐ ตารางเมตร ต้องมีที่ว่างห่างเขตที่ดินที่ใช้ก่อสร้างอาคารนั้น ไม่น้อยกว่า ๖ เมตร อย่างน้อย ๒ ด้าน และยาวรวมกันไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของเส้นรอบรูปอาคาร ส่วนด้านอื่นต้องมีที่ว่างห่างแนวเขตที่ดินไม่น้อยกว่า ๓ เมตร ถ้าที่ว่างห่างเขตที่ดินที่ใช้ก่อสร้างอาคารน้อยกว่า ๕ เมตร ต้องสร้างผนังอาคารเป็นผนังกันไฟ

คลังสินค้าหรืออาคารเก็บสินค้าที่มีพื้นที่ของอาคารทุกชั้นรวมกันเกิน ๕๐๐ ตารางเมตร ต้องมีที่ว่างห่างแนวเขตที่ดินที่ใช้ก่อสร้างอาคารนั้นไม่น้อยกว่า ๑๐ เมตร อย่างน้อย ๒ ด้าน และยาวรวมกันไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของเส้นรอบรูปอาคาร ส่วนด้านอื่นต้องมีที่ว่างห่างจากแนวเขตที่ดินไม่น้อยกว่า ๕ เมตร

ข้อ ๕๙ โรงงานที่มีพื้นที่ที่ใช้ประกอบกิจการของอาคารทุกชั้นรวมกันตั้งแต่ ๑๐๐ ตารางเมตรแต่ไม่เกิน ๕๐๐ ตารางเมตร ต้องมีที่ว่างห่างแนวเขตที่ดินที่ใช้ก่อสร้างอาคารนั้น ไม่น้อยกว่า ๓ เมตร จำนวน ๒ ด้าน โดยผนังอาคารทั้งสองด้านนี้ให้ทำเป็นผนังทึบด้วยอิฐหรือคอนกรีต ยกเว้นประตูทนไฟขนาดไม่เกิน ๑.๐๐ X ๒.๐๐ เมตร ทุกระยะไม่น้อยกว่า ๔๐ เมตร ส่วนด้านที่เหลือให้มีที่ว่างไม่น้อยกว่า ๖ เมตร

โรงงานที่มีพื้นที่ที่ใช้ประกอบกิจการของอาคารทุกชั้นรวมกันตั้งแต่ ๕๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่เกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร ต้องมีที่ว่างห่างแนวเขตที่ดินที่ใช้ก่อสร้างอาคารนั้น ไม่น้อยกว่า ๖ เมตรทุกด้าน

โรงงานที่มีพื้นที่ที่ใช้ประกอบกิจการของอาคารทุกชั้นรวมกันเกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตรต้องมีที่ว่างห่างจากแนวเขตที่ดินที่ใช้ก่อสร้างอาคารนั้นไม่น้อยกว่า ๑๐ เมตรทุกด้าน

หมวด ๖

แบบและจำนวนของห้องน้ำและห้องส้วม

ข้อ ๖๐ อาคารซึ่งบุคคลอาจเข้าอยู่ หรือเข้าใช้สอยได้แต่ละหลังต้องมีห้องอาบน้ำและห้องส้วมไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ในตาราง ดังต่อไปนี้

ชนิดหรือประเภทอาคาร	ห้องส้วม		ห้องอาบน้ำ	อ่างล้างมือ
	ส้วม	ที่ปัสสาวะ		
๑. อาคารอยู่อาศัย ต่อ ๑ หลัง	๑	-	๑	๑
๒. ห้องแถวหรือตึกแถวไม่ว่าจะใช้พาณิชย์ หรืออาศัย หรือบ้านแถว				
ก. พื้นที่รวมกันแต่ละคูหาไม่เกิน ๒๐๐ ตารางเมตร	๑	-	-	-
ข. พื้นที่รวมกันแต่ละคูหาเกิน ๒๐๐ ตารางเมตร หรือสูงเกิน ๓ ชั้น	๒	๑	๑	-
๓. โรงงานต่อพื้นที่ทำงาน ๔๐๐ ตารางเมตร				
ก. สำหรับผู้ชาย และ	๑	๑	๑	๑
ข. สำหรับผู้หญิง	๒	-	๑	๑
สำหรับพื้นที่โรงงานส่วนที่เกิน ๑,๒๐๐ ตารางเมตร ให้ลดจำนวนลงครึ่งหนึ่งที่ระบุไว้				
๔. โรงแรมต่อห้องพัก ๑ ห้อง	๑	-	๑	๑
๕. อาคารชุด ต่อ ๑ ห้องชุด	๑	-	๑	๑
๖. หอพักต่อพื้นที่อาคาร ๕๐ ตารางเมตร	๑	-	๑	๑

ชนิดหรือประเภทอาคาร	ห้องส้วม		ห้องอาบน้ำ	อ่างล้างมือ
	ส้วม	ที่ปัสสาวะ		
๗. หอประชุม โรงมหรสพ ห้องโถง ต่อพื้นที่อาคาร ๒๐๐ ตารางเมตร หรือต่อ ๑๐๐ คน ที่กำหนดให้ใช้สอยอาคารนั้น ทั้งนี้ให้ถือจำนวนมากกว่าเป็นเกณฑ์				
ก. สำรับผู้ชาย และ	๑	๒	-	๑
ข. สำหรับผู้หญิง	๒	-	-	๑
๘. สถานศึกษา ยกเว้นโรงเรียนอนุบาลต่อพื้นที่ห้องเรียน ๓๐๐ ตารางเมตร หรือต่อนักเรียน นักศึกษา ๕๐ คน				
ก. สถานศึกษาชาย	๒	๒	-	๑
ข. สถานศึกษาหญิง	๓	-	-	๑
ค. สหศึกษา				
สำหรับนักเรียนนักศึกษาชาย	๑	๑	-	๑
สำหรับนักเรียนนักศึกษาหญิง	๑	-	-	๑
๙. สำนักงานต่อพื้นที่ทำงาน ๓๐๐ ตารางเมตร				
ก. สำหรับผู้ชาย และ	๑	๒	-	๑
ข. สำหรับผู้หญิง	๒	-	-	๑
สำหรับพื้นที่ทำงานส่วนที่เกิน ๑,๒๐๐ ตารางเมตรให้ลดจำนวนลงครึ่งหนึ่งที่ระบุไว้				
๑๐. ภัตตาคารต่อพื้นที่สำหรับโต๊ะอาหาร ๒๐๐ ตารางเมตร				
ก. สำหรับผู้ชาย และ				
ข. สำหรับผู้หญิง	๑	๒	-	๑
สำหรับพื้นที่ตั้งโต๊ะส่วนที่เกิน ๙๐๐ ตารางเมตรให้ลดจำนวนลงครึ่งหนึ่งที่ระบุไว้	๒	-	-	๑

ชนิดหรือประเภทอาคาร	ห้องส้วม		ห้องอาบน้ำ	อ่างล้างมือ
	ส้วม	ที่ปัสสาวะ		
๑๑. อาคารพาณิชย์ต่อพื้นที่อาคาร ๒๐๐ ตารางเมตร				
ก. สำหรับผู้ชาย และ	๑	๒	-	๑
ข. สำหรับผู้หญิง	๒	-	-	๑
สำหรับพื้นที่อาคารส่วนที่เกิน ๑,๒๐๐ ตารางเมตรให้ลดจำนวนลงครึ่งหนึ่งที่ระบุไว้				
๑๒. คลังสินค้าต่อพื้นที่ ๑,๐๐๐ ตารางเมตร	๑	๑	-	๑
สำหรับพื้นที่อาคารส่วนที่เกิน ๓,๐๐๐ ตารางเมตร ให้เจ้าของอาคารพิจารณาตามความเหมาะสม				
๑๓. สถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลต่อพื้นที่อาคาร ๑๐๐ ตารางเมตร				
ก. สำหรับผู้ชาย และ				
ข. สำหรับผู้หญิง	๒	๒	-	๑
สำหรับพื้นที่อาคารส่วนที่เกิน ๓๐๐ ตารางเมตรให้ลดจำนวนลงครึ่งหนึ่งที่ระบุไว้	๒	-	-	๑
๑๔. สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการต่อพื้นที่อาคาร ๒๐๐ ตารางเมตร				
ก. สำหรับผู้ชาย และ				
ข. สำหรับผู้หญิง				
สำหรับพื้นที่อาคารส่วนที่เกิน ๙๐๐ ตารางเมตรให้ลดจำนวนลงครึ่งหนึ่งที่ระบุไว้	๑ ๒	๒ -	- -	๑ ๑

ชนิดหรือประเภทอาคาร	ห้องส้วม		ห้องอาบน้ำ	อ่างล้างมือ
	ส้วม	ที่ปัสสาวะ		
๑๕. อาคารสถานีขนส่งมวลชนต่อพื้นที่อาคาร ๒๐๐ ตารางเมตร				
ก. สำหรับผู้ชาย และ	๒	๔	-	๑
ข. สำหรับผู้หญิง	๕	-	-	๑
๑๖. อาคารจอดรถสำหรับบุคคลทั่วไป ต่อพื้นที่อาคาร ๑,๐๐๐ ตารางเมตร (หรือจำนวนรถ ๕๐ คัน)				
ก. สำหรับผู้ชาย และ	๑	๑	-	๑
ข. สำหรับผู้หญิง	๑	-	-	๑
สำหรับพื้นที่อาคารส่วนที่เกิน ๓,๐๐๐ ตารางเมตรให้ลดจำนวนลงครึ่งหนึ่งที่ระบุไว้				
๑๗. สถานกีฬาต่อพื้นที่อาคาร ๒๐๐ ตารางเมตร หรือต่อ ๑๐๐ คน ทั้งนี้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์				
ก. สำหรับผู้ชาย และ				
ข. สำหรับผู้หญิง	๑	๒	-	๑
๑๘. ตลาดต่อพื้นที่อาคารทุก ๒๐๐ ตารางเมตร	๒	-	-	๑
ก. สำหรับผู้ชาย และ				
ข. สำหรับผู้หญิง	๑	๒	-	๑
๑๙. อาคารชั่วคราวต่อพื้นที่อาคาร ๒๐๐ ตารางเมตร (หรือต่อ ๕๐ คน)	๒ ๑	- -	- -	๑ -

ห้องส้วมและห้องอาบน้ำจะรวมเป็นห้องเดียวกันก็ได้ จำนวนห้องส้วมและห้องอาบน้ำตามที่กำหนดไว้ในตารางข้างต้นเป็นอัตราต่ำสุดที่ต้องจัดให้มีถึงแม้อาคารนั้นจะมีพื้นที่อาคารหรือจำนวนคนน้อยกว่าที่กำหนดไว้ก็ตาม

ถ้าอาคารมีพื้นที่หรือจำนวนมากกว่าที่กำหนดไว้ จะต้องจัดให้มีจำนวนห้องส้วมและห้องอาบน้ำเพิ่มขึ้นตามอัตราที่กำหนด และจำนวนที่มากเกินนั้นถ้าต่ำกว่ากึ่งหนึ่งตามอัตราที่กำหนดไว้ให้ปัดทิ้ง ตั้งแต่กึ่งหนึ่งขึ้นไปให้คิดเต็ม

ชนิดหรือประเภทของอาคารที่มิได้กำหนดไว้ในตารางนี้ ให้พิจารณาเทียบเคียงลักษณะการใช้สอยของอาคารนั้น โดยถืออัตราจำนวนห้องส้วม ห้องอาบน้ำและอ่างล้างมือในตารางข้างต้น เป็นหลัก

ข้อ ๖๑ ห้องส้วมและห้องอาบน้ำที่แยกกัน ต้องมีขนาดของพื้นที่ห้องแต่ละห้องไม่น้อยกว่า ๐.๙ ตารางเมตร และมีความกว้างไม่น้อยกว่า ๐.๙ เมตร ถ้าห้องส้วมและห้องอาบน้ำรวมอยู่ในห้องเดียวกันต้องมีพื้นที่ภายในไม่น้อยกว่า ๑.๕๐ ตารางเมตร

ห้องส้วมและห้องอาบน้ำ ต้องมีช่องระบายอากาศไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐ ของพื้นที่ห้องหรือมีพัดลมระบายอากาศได้เพียงพอ ระยะดิ่งระหว่างพื้นห้องถึงเพดานยอดฝา หรือผนังตอนต่ำสุดไม่น้อยกว่า ๒ เมตร

ข้อ ๖๒ ห้องส้วมต้องใช้โถส้วมชนิดเก็บกลิ่นและชำระสิ่งปฏิกูลด้วยน้ำ

หมวด ๗
ระบบการจัดแสงสว่าง การระบายอากาศ การระบายน้ำ และการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

ข้อ ๖๓ แสงสว่างในส่วนต่างๆ ของอาคาร ต้องไม่น้อยกว่าความเข้มของแสงสว่างตามที่กำหนดไว้ในตาราง ดังต่อไปนี้

ลำดับ	สถานที่ (ประเภทการใช้)	หน่วยความเข้มของแสงสว่าง ลักซ์ (LUX)
๑	ที่จอดรถและอาคารจอดรถ	๑๐๐
๒	ช่องทางเดินภายในอาคารอยู่อาศัยรวม	๑๐๐
๓	ห้องพักในโรงแรม อาคารอยู่อาศัยรวม	๑๐๐
๔	ห้องน้ำ ห้องส้วมของอาคารอยู่อาศัยรวม โรงแรม โรงเรียน และสำนักงาน	๑๐๐
๕	โรงมหรสพ (บริเวณที่นั่งสำหรับคนดูขณะที่ไม่มีการละเล่น)	๑๐๐

ลำดับ	สถานที่ (ประเภทการใช้)	หน่วยความเข้มของแสงสว่าง ลักซ์ (LUX)
๖	ช่องทางเดินภายในโรงแรม สำนักงานสถานพยาบาล โรงเรียน โรงงาน	๒๐๐
๗	สถานีขนส่งมวลชน (บริเวณที่พักผู้โดยสาร)	๒๐๐
๘	โรงงาน	๒๐๐
๙	ห้างสรรพสินค้า	๒๐๐
๑๐	ตลาด	๒๐๐
๑๑	ห้องน้ำ ห้องส้วมของโรงมหรสพ สถานพยาบาล สถานีขนส่งมวลชน ห้างสรรพสินค้าและตลาด	๒๐๐
๑๒	ห้องสมุด ห้องเรียน	๓๐๐
๑๓	ห้องประชุม	๓๐๐
๑๔	บริเวณที่ทำงานของอาคารสำนักงาน	๓๐๐

สถานที่อื่นๆ ที่มิได้ระบุไว้ในตารางนี้ให้ใช้ความเข้มของแสงสว่างของสถานที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับความเข้มที่กำหนดไว้ในตาราง

ข้อ ๖๔ ระบบระบายอากาศในอาคาร จะจัดให้มีการระบายอากาศโดยวิธีธรรมชาติ หรือ วิธีกลก็ได้

การระบายอากาศโดยวิธีกล ให้ใช้กับห้องในอาคารลักษณะใดก็ได้โดยจัดให้มีกลอุปกรณ์ขับเคลื่อนอากาศซึ่งต้องทำงานตลอดเวลาระหว่างที่ใช้สอยห้องนั้น เพื่อให้เกิดการระบายอากาศตามอัตราที่กำหนดไว้ในตารางดังต่อไปนี้

ลำดับ	สถานที่	อัตราการระบายอากาศไม่น้อยกว่าจำนวนเท่าของปริมาตรของห้องใน ๑ ชั่วโมง
๑	ห้องน้ำ ห้องส้วมของที่พักอาศัยหรือสำนักงาน	๒
๒	ห้องน้ำ ห้องส้วมของอาคารสาธารณะ	๔
๓	ที่จอดรถที่อยู่ต่ำกว่าระดับพื้นดิน	๔
๔	โรงงาน	๔

ลำดับ	สถานที่	อัตราการระบายอากาศไม่น้อยกว่าจำนวนเท่าของปริมาตรของห้องใน ๑ ชั่วโมง
๕	โรงมหรสพ อาคารพาณิชย์ ห้างสรรพสินค้า	๔
๖	สถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม	๗
๗	สำนักงาน	๗
๘	ห้องพักในโรงแรมหรืออาคารชุด	๗
๙	ห้องครัวของที่พักอาศัย	๑๒
๑๐	ห้องครัวของสถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม	๒๔
๑๑	ลิฟต์โดยสารและลิฟต์ดับเพลิง	๓๐

สำหรับห้องครัวของสถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ถ้าได้จัดให้มีการระบายอากาศครอบคลุมแหล่งที่เกิดของกลิ่น ควัน หรือก๊าซที่ต้องการระบายในขนาดที่เหมาะสมแล้ว จะมีอัตราการระบายอากาศในส่วนอื่นของห้องครัวนั้นน้อยกว่าอัตราที่กำหนดไว้ในตารางก็ได้ ทั้งนี้ต้องไม่น้อยกว่า ๑๒ เท่าของปริมาตรของห้องใน ๑ ชั่วโมง

สถานที่อื่นๆ ที่มิได้ระบุไว้ในตารางนี้ ให้ใช้อัตราการระบายอากาศของสถานที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับอัตราที่กำหนดไว้ในตาราง

ข้อ ๖๕ ตำแหน่งช่องนำอากาศเข้า ต้องห่างจากที่เกิดอากาศเสียและช่องระบายอากาศทิ้งไม่น้อยกว่า ๕ เมตร สูงจากพื้นดินไม่น้อยกว่า ๑.๕๐ เมตร

ข้อ ๖๖ การนำอากาศภายนอกเข้า การระบายอากาศทิ้งโดยวิธีกล และการปรับสภาวะอากาศด้วยเครื่องกล ต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง

ข้อ ๖๗ การระบายอากาศในอาคารที่มีการปรับภาวะอากาศด้วยระบบการปรับอากาศต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(๑) ต้องมีการนำอากาศภายนอกเข้ามาในพื้นที่ปรับภาวะอากาศหรือดูดอากาศจากภายในพื้นที่ปรับภาวะอากาศออกไปไม่น้อยกว่าอัตราตามตาราง ดังต่อไปนี้

ลำดับ	สถานที่ (ประเภทการใช้)	ลบ.ม. / ซม. / ตร.ม.
๑	ห้างสรรพสินค้า	๒
๒	โรงงาน	๒
๓	สำนักงาน	๒

ลำดับ	สถานที่ (ประเภทการใช้)	ลบ.ม. / ซม. / ตร.ม.
๔	สถานอาบ อบ นวด	๒
๕	ชั้นติดต่อธุระกับธนาคาร	๒
๖	ห้องพักในโรงแรมหรืออาคารชุด	๒
๗	ห้องปฏิบัติการ	๒
๘	ร้านตัดผม	๓
๙	สถานกีฬาในร่ม	๔
๑๐	โรงมหรสพ (บริเวณที่นั่งสำหรับคนดู)	๔
๑๑	ห้องเรียน	๔
๑๒	สถานบริหารร่างกาย	๕
๑๓	ร้านเสริมสวย	๕
๑๔	ห้องประชุม	๖
๑๕	ห้องน้ำ ห้องส้วม	๑๐
๑๖	สถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม (ห้องรับประทานอาหาร)	๑๐
๑๗	ไนต์คลับ หรือบาร์ หรือสถานลีลาศ	๑๐
๑๘	ห้องครัว	๓๐
๑๙	สถานพยาบาล	
	- ห้องคนไข้	๒
	- ห้องผ่าตัดและห้องทำคลอด	๘
	- ห้อง ไอ.ซี.ยู. ห้อง ซี.ซี.ยู. ห้องช่วยชีวิตฉุกเฉิน	๕

สำหรับห้องครัวของสถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ถ้าได้จัดให้มีการระบายอากาศครอบคลุมแหล่งที่เกิดของกลิ่น ควัน หรือก๊าซที่ต้องการระบายในขนาดที่เหมาะสมแล้ว จะมีอัตราการระบายอากาศในส่วนอื่นของห้องครัวนั้นน้อยกว่าอัตราที่กำหนดไว้ในตารางก็ได้ ทั้งนี้ต้องไม่น้อยกว่า ๑๕ ลูกบาศก์เมตร / ชั่วโมง / ตารางเมตร

สถานที่อื่นๆ ที่มิได้ระบุไว้ในตารางนี้ ให้ใช้อัตราการระบายอากาศของสถานที่ที่มีลักษณะใกล้เคียง

(๒) ห้ามนำสารทำความเย็นชนิดเป็นอันตรายต่อร่างกาย หรือติดไฟได้ง่ายมาใช้กับระบบปรับภาวะอากาศที่ใช้สารทำความเย็นโดยตรง

(๓) ระบบปรับอากาศด้วยน้ำห้ามต่อท่อน้ำของระบบปรับภาวะอากาศเข้ากับท่อน้ำของระบบประปาโดยตรง

(๔) ระบบท่อลมของระบบปรับภาวะอากาศต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

ก. ท่อลม วัสดุหุ้มท่อลม และวัสดุภายในท่อลมต้องเป็นวัสดุที่ไม่ติดไฟ และไม่เป็นส่วนที่ทำให้เกิดควันเมื่อเกิดเพลิงไหม้

ข. ท่อลมส่วนที่ติดตั้งผ่านผนังกันไฟหรือพื้นของอาคารที่ทำด้วยวัตถุทนไฟต้องติดตั้งลิ้นกันไฟที่ปิดอย่างสนิท โดยอัตโนมัติเมื่ออุณหภูมิสูงเกินกว่า ๗๔ องศาเซลเซียส และลิ้นกันไฟต้องมีอัตราการทนไฟไม่น้อยกว่า ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที

ค. ห้ามใช้ทางเดินร่วม บันได ช่องบันได ช่องลิฟต์ของอาคารเป็นส่วนหนึ่งของระบบของท่อลมส่งหรือระบบท่อลมกลับ เว้นแต่ส่วนที่เป็นพื้นที่ว่างระหว่างเพดานกับพื้นห้องชั้นเหนือขึ้นไป หรือหลังคาที่มีส่วนประกอบของเพดานที่มีอัตราการทนไฟไม่น้อยกว่า ๑ ชั่วโมง

(๕) การขับเคลื่อนอากาศของระบบปรับภาวะอากาศต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

ก. มีสวิตซ์พัดลมของระบบขับเคลื่อนอากาศที่ปิดเปิดด้วยมือติดตั้งในที่ที่เหมาะสมและสามารถปิดสวิตซ์ได้ทันทีเมื่อเกิดเพลิงไหม้

ข. ระบบปรับภาวะอากาศที่มีลมหมุนเวียนตั้งแต่ ๕๐ ลูกบาศก์เมตรต่อนาทีขึ้นไป ต้องติดตั้งอุปกรณ์ตรวจจับควันหรืออุปกรณ์ตรวจสอบการเกิดเพลิงไหม้ที่มีสมรรถนะไม่น้อยกว่าอุปกรณ์ตรวจจับควัน ซึ่งสามารถบังคับให้สวิตซ์หยุดการทำงานของระบบได้โดยอัตโนมัติ

ข้อ ๖๘ อาคารสูงหรืออาคารขนาดใหญ่พิเศษที่มีโถงภายในอาคารเป็นช่องเปิดทะลุพื้นของอาคารตั้งแต่ ๒ ชั้นขึ้นไปและไม่มีผนังปิดล้อม ต้องจัดให้มีระบบควบคุมการแพร่กระจายของควันและระบบระบายควันที่สามารถทำงานได้โดยอัตโนมัติเมื่อเกิดเพลิงไหม้

ข้อ ๖๙ อาคารที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงต้องมีการระบายน้ำฝนที่เหมาะสมและเพียงพอ

การระบายน้ำฝนจากอาคารอาจดำเนินการระบายลงสู่แหล่งรองรับน้ำทิ้งโดยตรงก็ได้

ในกรณีที่จัดให้มีทางระบายน้ำเพื่อระบายน้ำสู่แหล่งรองรับน้ำทิ้ง ต้องมีส่วนลาดเอียงไม่ต่ำกว่า ๑ ใน ๒๐๐ ถ้าเป็นทางระบายน้ำทิ้งแบบท่อปิดต้องมีเส้นผ่าศูนย์กลางภายในไม่น้อยกว่า ๑๐ เซนติเมตร โดยต้องมีบ่อพักสำหรับตรวจการระบายน้ำทุกมุมเลี้ยวและทุกระยะไม่เกิน ๑๒ เมตร ถ้าท่อปิดนั้นมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายในตั้งแต่ ๖๐ เซนติเมตรขึ้นไป ต้องมีบ่อพักดังกล่าวทุกมุมเลี้ยวและทุกระยะไม่เกิน ๒๔ เมตร ในกรณีที่เป็นทางระบายน้ำทิ้งแบบอื่นต้องมีความกว้างภายในขอบบนสุดไม่น้อยกว่า ๑๐ เซนติเมตร และให้มีบ่อตรวจคุณภาพน้ำทิ้งที่เจ้าหน้าที่สามารถเข้าตรวจได้สะดวก

ข้อ ๗๐ อาคารประเภทและลักษณะดังต่อไปนี้ ต้องจัดให้มีระบบการระบายน้ำและระบบบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการปรับปรุงน้ำเสียจากอาคารให้เป็นน้ำทิ้งที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงที่ออกตามความในกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร ก่อนที่จะระบายลงสู่แหล่งรองรับน้ำทิ้งได้

(๑) อาคารประเภท ก

ก. อาคารชุดตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุดที่มีจำนวนห้องนอนรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๕๐๐ ห้องนอนขึ้นไป

ข. โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรมที่มีจำนวนห้องพักรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๒๐๐ ห้องขึ้นไป

ค. โรงพยาบาลของทางราชการหรือสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลที่มีจำนวนเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืนรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๓๐ เตียงขึ้นไป

ง. สถานศึกษาที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกัน ตั้งแต่ ๒๕,๐๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

จ. อาคารที่ทำการของราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การระหว่างประเทศหรือ เอกชนที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๕๕,๐๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

ฉ. ห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์การค้าที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๒๕,๐๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

ช. ตลาดที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๒,๕๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

ซ. ภัตตาคารหรือร้านอาหารที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๒,๕๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๒) อาคารประเภท ข

ก. อาคารชุดตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุดที่มีจำนวนห้องนอนรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๑๐๐ ห้องนอน แต่ไม่ถึง ๕๐๐ ห้องนอน

ข. โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรมที่มีจำนวนห้องพักรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๖๐ ห้อง แต่ไม่ถึง ๒๐๐ ห้อง

ค. หอพักตามกฎหมายว่าด้วยหอพักที่มีจำนวนห้องนอนรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๒๕๐ ห้องขึ้นไป

ง. สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๕,๐๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

จ. โรงพยาบาลของทางราชการหรือสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลที่มีจำนวนเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืนรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๑๐ เตียง แต่ไม่ถึง ๓๐ เตียง

ฉ. สถานศึกษาที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๕,๐๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่ถึง ๒๕,๐๐๐ ตารางเมตร

ช. อาคารที่ทำการของราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การระหว่างประเทศหรือเอกชนที่มีพื้นที่ทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่เกิน ๕๕,๐๐๐ ตารางเมตร

ซ. ห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์การค้าที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๕,๐๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่ถึง ๒๕,๐๐๐ ตารางเมตร

ฌ. ตลาดที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๑,๕๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่ถึง ๒,๕๐๐ ตารางเมตร

ญ. ภัตตาคารหรือร้านอาหารที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๕๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่ถึง ๒,๕๐๐ ตารางเมตร

ฎ. อาคารอยู่อาศัยรวมที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันเกิน ๑๐,๐๐๐ ตารางเมตร

(๓) อาคารประเภท ค

ก. อาคารชุดตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุดที่มีจำนวนห้องนอนรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันไม่ถึง ๑๐๐ ห้องนอน

ข. โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรมที่มีจำนวนห้องพักรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันไม่ถึง ๖๐ ห้อง

ค. หอพักตามกฎหมายว่าด้วยหอพักที่มีจำนวนห้องนอนรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๕๐ ห้อง แต่ไม่ถึง ๒๕๐ ห้อง

ง. สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๑,๐๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่ถึง ๕,๐๐๐ ตารางเมตร

จ. อาคารที่ก่อสร้างในที่ดินของบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้จัดสรรที่ดินตามกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดินตั้งแต่ ๑๐ หลัง แต่ไม่เกิน ๑๐๐ หลัง

ฉ. อาคารที่ทำการของราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การระหว่างประเทศหรือเอกชนที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๕,๐๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่ถึง ๑๐,๐๐๐ ตารางเมตร

ช. ห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์การค้าที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๑,๐๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่ถึง ๕,๐๐๐ ตารางเมตร

ซ. ตลาดที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๑,๐๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่ถึง ๑,๕๐๐ ตารางเมตร

ฌ. ภัตตาคารหรือร้านอาหารที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๒๕๐ ตารางเมตร แต่ไม่ถึง ๕๐๐ ตารางเมตร

ญ. อาคารอยู่อาศัยรวมที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันเกิน ๒,๐๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ ตารางเมตร

(๔) อาคารประเภท ง

ก. หอพักตามกฎหมายว่าด้วยหอพักที่มีจำนวนห้องนอนรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๑๐ ห้อง แต่ไม่ถึง ๕๐ ห้อง

ข. สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันไม่ถึง ๑,๐๐๐ ตารางเมตร

ค. โรงพยาบาลของทางราชการหรือสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลที่มีจำนวนเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืนรวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันไม่ถึง ๑๐ เตียง

ง. สถานศึกษาที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันไม่ถึง ๕,๐๐๐ ตารางเมตร

จ. อาคารที่ทำการของราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การระหว่างประเทศหรือเอกชนที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันไม่ถึง ๕,๐๐๐ ตารางเมตร

ฉ. ห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์การค้าที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันไม่ถึง ๑,๐๐๐ ตารางเมตร

ช. ตลาดที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันตั้งแต่ ๕๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่ถึง ๑,๐๐๐ ตารางเมตร

ซ. ภัตตาคารหรือร้านอาหารที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันไม่ถึง ๒๕๐ ตารางเมตร

ฌ. อาคารอยู่อาศัยรวมที่มีพื้นที่รวมกันทุกชั้นในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังรวมกันไม่เกิน ๒,๐๐๐ ตารางเมตร

ญ. อาคารพักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยวซึ่งมีพื้นที่เกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร

ข้อ ๗๑ การก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารพักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยวซึ่งมีพื้นที่ไม่เกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร ตึกแถว ห้องแถว บ้านแถวหรือบ้านแฝด และอาคารชั่วคราว ให้แสดงแบบระบบบำบัดน้ำเสียของแต่ละหน่วยโดยจะต้องประกอบด้วย

(๑) บ่อดักไขมัน ซึ่งมีลักษณะที่สามารถกักเก็บไขมันและเปิดทำความสะอาดได้

(๒) บ่อเกรอะ ซึ่งต้องมีลักษณะที่มิดชิดน้ำซึมผ่านไม่ได้เพื่อใช้เป็นที่แยกกากที่ปนอยู่กับน้ำเสียทิ้งไว้ให้ตกตะกอน และ

(๓) บ่อกรอง ซึ่งต้องมีลักษณะที่สามารถใช้เป็นที่รองรับน้ำเสียที่ผ่านบ่อเกรอะแล้ว และให้น้ำเสียนั้นผ่านอิฐหรือหินหรือสิ่งอื่นใดเพื่อให้เป็นน้ำทิ้ง

บ่อดักไขมัน บ่อเกรอะและบ่อกรองตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีขนาดได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับการใช้ของผู้ที่อยู่อาศัยในอาคารนั้นเพื่อให้ได้มาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้ง ตามที่กำหนดไว้สำหรับอาคารประเภท ง

ในกรณีที่จะไม่ใช้วิธีการดังกล่าวอาจใช้วิธีอื่นในการบำบัดน้ำเสียให้ได้มาตรฐานน้ำทิ้งตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้สำหรับอาคารประเภท ง ในข้อ ๗๐ หรือจะใช้ตามแบบมาตรฐานที่กรุงเทพมหานครกำหนด ก็ได้

ข้อ ๗๒ อาคารประเภท ตลาด โรงแรม ภัตตาคาร สถานพยาบาล อาคารพักอาศัยรวมที่มีห้องพักอาศัยตั้งแต่ ๒๐ หน่วยขึ้นไป และอาคารที่มีพื้นที่ตั้งแต่ ๒,๐๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป ซึ่งมิใช่ตึกแถว ห้องแถว ต้องจัดให้มีที่พักรวมมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลของอาคารดังกล่าว โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

(๑) ผนังต้องทำด้วยวัสดุถาวรและทนไฟ

(๒) พื้นผิวภายในต้องเรียบและกันน้ำซึม

(๓) ต้องมีการป้องกันกลิ่นและน้ำฝน

(๔) ต้องมีการระบายน้ำเสียจากมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ในกรณีอาคารที่ต้องมีระบบบำบัดน้ำเสีย การระบายน้ำเสียนั้นต้องเข้าสู่ระบบบำบัดน้ำเสียด้วย

(๕) ต้องมีการระบายอากาศและป้องกันน้ำเข้า

(๖) ต้องมีขนาดความจุไม่น้อยกว่า ๓ เท่าของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน

(๗) ต้องจัดไว้ในที่ที่สามารถขนย้ายได้โดยสะดวก และต้องมีระยะห่างจากสถานที่ประกอบอาหารและสถานที่เก็บอาหารไม่น้อยกว่า ๔ เมตร แต่ถ้าที่รองรับมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลมีขนาดความจุเกินกว่า ๓ ลูกบาศก์เมตร ต้องมีระยะห่างจากสถานที่ดังกล่าวไม่น้อยกว่า ๑๐ เมตร

ข้อ ๗๓ การคิดปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นในอาคารให้คิดจากอัตราการใช้ ดังต่อไปนี้

(๑) การใช้เพื่อการอยู่อาศัย ปริมาณมูลฝอยไม่น้อยกว่า ๒.๔๐ ลิตรต่อคนต่อวัน

(๒) การใช้เพื่อการพาณิชยกรรมหรือการอื่น ปริมาณมูลฝอยไม่น้อยกว่า ๐.๔ ลิตรต่อพื้นที่อาคาร ๑ ตารางเมตรต่อวัน

ข้อ ๗๔ ถ้ากรุงเทพมหานครไม่ได้ประกาศกำหนดเป็นอย่างอื่น ปล่องทิ้งมูลฝอยต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(๑) ต้องทำด้วยวัสดุทนไฟ ผิวภายในเรียบทำความสะอาดได้ง่ายและไม่มีส่วนใดที่จะทำให้มูลฝอยติดค้าง

(๒) ประตูหรือช่องทิ้งมูลฝอย ต้องทำด้วยวัสดุทนไฟ และปิดได้สนิทเพื่อป้องกันมิให้ มูลฝอยปลิวย้อนกลับและติดค้างได้

(๓) ต้องมีการระบายอากาศเพื่อป้องกันกลิ่น

(๔) ปลายล่างของปล่องทิ้งมูลฝอยต้องมีประตูปิดสนิทเพื่อป้องกันกลิ่นและต้องมีระดับสูงเพียงพอเพื่อให้รถเก็บขนสามารถขนได้สะดวก

(๕) ต้องตั้งอยู่ในบริเวณที่รถเก็บขนมูลฝอยสามารถเข้าไปเก็บขนได้โดยสะดวก

หมวด ๘
แบบและวิธีการเกี่ยวกับการติดตั้งระบบการประปา ไฟฟ้า ก๊าซ และการป้องกันอัคคีภัย

ข้อ ๗๕ อาคารขนาดใหญ่ยกเว้นห้องแถว ตึกแถวและบ้านแถว ต้องจัดให้มีที่เก็บน้ำสำรอง ใช้ได้เพียงพอกับจำนวนผู้อยู่อาศัยหรือใช้สอยอาคาร

ข้อ ๗๖ อาคารสูงหรืออาคารขนาดใหญ่พิเศษ ต้องมีระบบจ่ายพลังไฟฟ้าเพื่อการแสงสว่างหรือกำลัง ซึ่งต้องมีการเดินสายและติดตั้งอุปกรณ์ไฟฟ้าตามมาตราฐานของการไฟฟ้านครหลวง

ในระบบจ่ายไฟฟ้าต้องมีสวิตช์ประธานซึ่งติดตั้งในที่ที่จัดไว้โดยเฉพาะแยกจากบริเวณที่ใช้สอยเพื่อการอื่นโดยจะจัดไว้เป็นห้องต่างหากสำหรับกรณีติดตั้งภายใน อาคาร หรือจะแยกเป็นอาคารโดยเฉพาะก็ได้

การติดตั้งหม้อแปลงไฟฟ้าหรือเครื่องกำเนิดไฟฟ้าให้นำความในวรรคสองมาใช้บังคับโดยจะรวมบริเวณที่ติดตั้งสวิตช์ประธาน หม้อแปลงไฟฟ้าและเครื่องกำเนิดไฟฟ้าไว้ในที่เดียวกันก็ได้

เมื่อมีการใช้กระแสไฟฟ้าเต็มที่ตามกำหนดในแบบแปลนระบบไฟฟ้า แรงดันไฟฟ้าที่จุดจ่ายไฟจะแตกต่างจากแรงดันไฟฟ้าที่จ่ายจากด้านทุติยภูมิของหม้อแปลงได้ไม่เกินร้อยละ ๕

ข้อ ๗๗ การติดตั้งระบบการใช้ก๊าซร่วมในอาคาร ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ข้อ ๗๘ อาคารต่อไปนี้จะต้องมีวิธีการเกี่ยวกับการป้องกันอัคคีภัยตามที่กำหนด

(๑) ห้องแถว ตึกแถว บ้านแถว บ้านแฝด

(๒) อาคารที่ใช้เป็นที่ชุมนุมของประชาชน เช่น โรงมหรสพ หอประชุม โรงแรม สถานพยาบาล สถานศึกษา หอสมุด สถานกีฬาในร่ม ตลาด ห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า สถานบริการ ท่าอากาศยาน อาคารจอดรถ สถานีขนส่งมวลชน ที่จอดรถ ท่าจอดเรือ ภัตตาคาร สำนักงาน สถานที่ทำการของข้าราชการ ศาสนสถาน โรงงาน และอาคารพาณิชย์ เป็นต้น

(๓) อาคารอยู่อาศัยรวมที่มีตั้งแต่ ๔ หน่วยขึ้นไป และหอพัก

(๔) อาคารอื่นนอกจากอาคารตาม (๑) (๒) และ (๓) ที่มีความสูงตั้งแต่ ๓ ชั้นขึ้นไป

ข้อ ๗๙ อาคารตามข้อ ๗๘ ต้องมีเครื่องดับเพลิง ดังต่อไปนี้

(๑) ห้องแถว ตึกแถว บ้านแถว และบ้านแฝด ที่มีความสูงไม่เกิน ๒ ชั้น ต้องติดตั้งเครื่องดับเพลิงแบบมือถืออย่างใดอย่างหนึ่งตามชนิดและขนาดที่กำหนดไว้จำนวนคูหาละ ๑ เครื่อง

(๒) อาคารอื่นนอกจากอาคารตาม (๑) ต้องติดตั้งเครื่องดับเพลิงแบบมือถืออย่างใดอย่างหนึ่งตามชนิดและขนาดที่กำหนดไว้ในตารางท้ายข้อนี้ สำหรับดับเพลิงที่เกิดจากประเภทของวัสดุที่มีในแต่ละชั้นไว้ ๑ เครื่องต่อพื้นที่อาคารไม่เกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร ทุกระยะไม่เกิน ๔๕ เมตร แต่ไม่น้อยกว่าชั้นละ ๑ เครื่อง

การติดตั้งเครื่องดับเพลิงตาม (๑) และ (๒) ต้องติดตั้งให้ส่วนบนสุดของตัวเครื่องสูงจากระดับพื้นอาคารไม่เกิน ๑.๕๐ เมตร อยู่ในที่มองเห็นสามารถอ่านคำแนะนำการใช้ได้สามารถนำไปใช้งานได้โดยสะดวก อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ตลอดเวลา และมีชนิดและขนาดของเครื่องดับเพลิงตามตารางดังต่อไปนี้

ชนิดหรือประเภทของอาคาร	ชนิดของเครื่องดับเพลิง	ขนาดบรรจุไม่น้อยกว่า
(๑) ห้องแถว ตึกแถว บ้านแถว และบ้านแฝด ที่มีความสูงไม่เกิน ๒ ชั้น	(๑) โฟมเคมี (๒) ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (๓) ผงเคมีแห้ง (๔) ชนิดของเครื่องดับเพลิงอาจใช้ประเภทอื่นๆ ที่มีคุณสมบัติเทียบเท่า	๑๐ ลิตร ๓ กิโลกรัม ๓ กิโลกรัม
(๒) อาคารอื่นนอกจากอาคารตาม (๑)	(๑) โฟมเคมี (๒) ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (๓) ผงเคมีแห้ง (๔) ชนิดของเครื่องดับเพลิงอาจใช้ประเภทอื่นๆ ที่มีคุณสมบัติเทียบเท่า	๑๐ ลิตร ๔ กิโลกรัม ๔ กิโลกรัม

ข้อ ๘๐ อาคารขนาดใหญ่ ยกเว้นห้องแถว บ้านแถวและตึกแถว ต้องจัดให้มีระบบท่อยืน สายฉีดน้ำพร้อมอุปกรณ์หัวรับน้ำดับเพลิงชนิดข้อต่อสวมเร็วขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๖๕ มิลลิเมตร (๒ ๑/๒ นิ้ว) เพื่อดับเพลิงได้ทุกส่วนของอาคาร

ข้อ ๘๑ อาคารขนาดใหญ่ต้องจัดให้มีวัสดุทนไฟปิดกั้นช่องท่อต่างๆ ระหว่างชั้นทุกชั้นของอาคาร

ข้อ ๘๒ อาคารที่สูงตั้งแต่ ๖ ชั้นขึ้นไปและมีพื้นที่อาคารเกิน ๒,๐๐๐ ตารางเมตรหรืออาคารสูงหรืออาคารขนาดใหญ่พิเศษต้องมีผนังหรือประตูปิดกั้นมิให้เปลวไฟหรือควันเข้าไปในบริเวณบันไดหลักของอาคารที่ต่อเนื่องตั้งแต่ ๒ ชั้นขึ้นไป โดยผนังและประตูดังกล่าวต้องสามารถทนไฟได้ไม่น้อยกว่า ๑ ชั่วโมง

หมวด ๙
อาคารจอดรถ ที่จอดรถ ที่กลับรถและทางเข้าออกของรถ

ส่วนที่ ๑
ที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถ

ข้อ ๘๓ อาคารตามประเภทดังต่อไปนี้ ต้องมีที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถ คือ

(๑) โรงมหรสพ

(๒) โรงแรม

(๓) อาคารอยู่อาศัยรวมหรืออาคารชุด ที่มีพื้นที่ห้องชุดแต่ละห้องชุดตั้งแต่ ๖๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๔) ภัตตาคาร ที่มีพื้นที่สำหรับตั้งโต๊ะอาหารรวมกันตั้งแต่ ๑๕๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๕) อาคารสรรพสินค้า ที่มีพื้นที่ห้องขายสินค้าตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๖) สำนักงานที่มีพื้นที่ห้องทำงานรวมตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๗) ตลาด ที่มีพื้นที่ใช้สอยรวมในแต่ละหลังตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๘) โรงงาน ที่มีพื้นที่ใช้สอยรวมในแต่ละหลังตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๙) คลังสินค้า ที่มีพื้นที่ใช้สอยรวมในแต่ละหลังหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๑๐) อาคารเก็บของ

(๑๑) ตึกแถว

(๑๒) สถานพยาบาล ที่มีพื้นที่ใช้สอยในแต่ละหลังตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๑๓) สถานศึกษา ที่มีพื้นที่ใช้สอยในแต่ละหลังตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๑๔) สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ ที่มีพื้นที่ใช้สอยรวมกันตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๑๕) อาคารแสดงสินค้า ที่มีพื้นที่ใช้สอยรวมในแต่ละหลังตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๑๖) อาคารขนาดใหญ่ยกเว้นถังเก็บของเหลว สารเคมี หรือวัสดุอื่นๆ ที่คล้ายกัน ไซโล อ่างเก็บน้ำ

(๑๗) ห้องโถงของโรงแรมตาม (๒) ภัตตาคารตาม (๔) อาคารขนาดใหญ่ตาม (๑๖)

(๑๘) อาคารพาณิชย์ ที่มีพื้นที่ใช้สอยรวมทั้งหลังหรือพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารที่ใช้สอยเพื่อการพาณิชย์ตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป เว้นแต่ที่ได้กำหนดไว้แล้วในข้อนี้

การคิดพื้นที่ตาม (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) (๑๒) (๑๓) (๑๕) (๑๗) และ (๑๘) ให้คิดพื้นที่รวมทุกห้องที่ใช้สอยประเภทเดียวกันภายในอาคารโดยไม่รวมพื้นที่ห้องน้ำ ส้วม ลิฟต์ ห้องนิรภัย ห้องเก็บเอกสารที่ไม่มีคนเข้าใช้สอย

ข้อ ๘๔ อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารหลังเดียว หรือหลายหลังที่เป็นอาคารประเภทที่ต้องมีที่จอดรถ ที่กลับรถ และทางเข้าออกของรถตามข้อ ๘๓ ต้องจัดให้มีที่จอดรถตามจำนวนที่กำหนดของแต่ละประเภทของอาคารที่ใช้เพื่อการนั้นๆ ดังต่อไปนี้

(๑) โรงมหรสพ ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อจำนวนที่นั่งสำหรับคนดู ๑๐ ที่

(๒) โรงแรมที่มีห้องพักไม่เกิน ๑๐๐ ห้อง ให้มีที่จอดรถไม่น้อยกว่า ๑๐ คัน สำหรับห้องพัก ๓๐ ห้องแรก ส่วนที่เกิน ๓๐ ห้องให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อจำนวนห้องพัก ๕ ห้อง

โรงแรมที่มีห้องพักเกิน ๑๐๐ ห้องให้มีที่จอดรถตามอัตราที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งสำหรับห้องพัก ๑๐๐ ห้องแรก ส่วนที่เกิน ๑๐๐ ห้องให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อจำนวนห้องพัก ๑๐ ห้อง

(๓) อาคารอยู่อาศัยรวมหรืออาคารชุด ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อ ๑ ห้องชุด

(๔) ภัตตาคาร ให้มีที่จอดรถ ๑๐ คันสำหรับพื้นที่ตั้งโต๊ะ ๑๕๐ ตารางเมตรแรก ส่วนที่เกินให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่ ๒๐ ตารางเมตร

(๕) อาคารสรรพสินค้า ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๒๐ ตารางเมตร

(๖) สำนักงาน ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๖๐ ตารางเมตร

(๗) ตลาด ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๑๒๐ ตารางเมตร

(๘) โรงงาน ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๒๔๐ ตารางเมตร

(๙) คลังสินค้า ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๒๔๐ ตารางเมตร

(๑๐) อาคารเก็บของให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๑๒๐ ตารางเมตร

(๑๑) ตึกแถว ให้มีที่จอดรถอย่างน้อย ๑ คันต่อหนึ่งคูหา ถ้าหนึ่งคูหามีพื้นที่เกินกว่า ๒๔๐ ตารางเมตร ต้องจัดให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๑๒๐ ตารางเมตร

(๑๒) สถานพยาบาล ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๑๒๐ ตารางเมตร

(๑๓) สถานศึกษา ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๒๔๐ ตารางเมตร

(๑๔) สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๖๐ ตารางเมตร

(๑๕) อาคารแสดงสินค้า ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๒๐ ตารางเมตร

(๑๖) อาคารขนาดใหญ่ ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๑๒๐ ตารางเมตร หรือให้มีที่จอดรถตามจำนวนที่กำหนดของแต่ละประเภทของอาคารที่ใช้เป็นที่ประกอบกิจการในอาคารขนาดใหญ่นั้นรวมกัน ทั้งนี้ ให้ถือที่จอดรถจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์บังคับ ยกเว้น โรงงาน คลังสินค้า

(๑๗) ห้องโถง ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๑๐ ตารางเมตร

(๑๘) อาคารพาณิชย์ ให้มีที่จอดรถ ๑ คันต่อพื้นที่อาคาร ๖๐ ตารางเมตร

ข้อ ๘๕ การคำนวณที่จอดรถตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๘๔ ให้คำนวณตามประเภทการใช้สอยรวมกันหรือประเภทอาคารโดยให้ใช้จำนวนที่จอดรถรวมที่มากกว่าเป็นเกณฑ์ หากมีเศษของจำนวนที่จอดรถในแต่ละประเภทการใช้สอย ให้คิดเป็นที่จอดรถ ๑ คันของแต่ละประเภท

ข้อ ๘๖ ที่จอดรถหนึ่งคันต้องเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าและต้องมีลักษณะดังนี้

(๑) ในกรณีที่จอดรถตั้งฉากกับแนวทางเดินรถ ให้มีความกว้างไม่น้อยกว่า ๒.๔๐ เมตร และความยาวไม่น้อยกว่า ๕ เมตร

(๒) ในกรณีที่จอดรถขนานกับแนวทางเดินรถ หรือทำมุมกับทางเดินรถน้อยกว่า ๓๐ องศา ให้มีความกว้างไม่น้อยกว่า ๒.๔๐ เมตร และความยาวไม่น้อยกว่า ๖ เมตร

(๓) ในกรณีที่จอดรถทำมุมกับทางเดินรถตั้งแต่ ๓๐ องศาขึ้นไป ให้มีความกว้างไม่น้อยกว่า ๒.๔๐ เมตร และความยาวไม่น้อยกว่า ๕.๕๐ เมตร

ที่จอดรถต้องทำเครื่องหมายแสดงลักษณะและขอบเขตที่จอดรถแต่ละคันไว้ให้ปรากฏบนที่จอดรถนั้น และต้องมีทางเดินรถเชื่อมต่อโดยตรงกับทางเข้าออกของรถและที่กลับรถ

ข้อ ๘๗ ที่จอดรถถ้าอยู่นอกบริเวณของอาคารและอยู่บนโฉนดต่างแปลงที่ไม่ต่อเนื่องกันต้องมีทางเดินจากทางเข้าออกบริเวณหรืออาคารที่จอดรถไปสู่ทางเข้าออกอาคารนั้น วัดระยะตามแนวราบไม่เกิน ๒๐๐ เมตร

ข้อ ๘๘ ทางเข้าออกของรถ ต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่า ๖ เมตร เว้นแต่เป็นการเดินรถทางเดียวต้องกว้างไม่น้อยกว่า ๓.๕๐ เมตร

ทางวิ่งของรถ ในกรณีจอดรถทำมุมต่างๆ กับทางวิ่งของรถ จะต้องกว้างไม่น้อยกว่าเกณฑ์ ดังนี้

(๑) กรณีจอดรถทำมุมกับทางวิ่งน้อยกว่า ๓๐ องศา ทางวิ่งของรถต้องกว้างไม่น้อยกว่า ๓.๕๐ เมตร

(๒) กรณีจอดรถทำมุมตั้งแต่ ๓๐ องศาขึ้นไปแต่ไม่เกิน ๖๐ องศา ทางวิ่งของรถต้องกว้างไม่น้อยกว่า ๕.๕๐ เมตร

(๓) กรณีจอดรถทำมุมเกิน ๖๐ องศา ทางวิ่งของรถต้องกว้างไม่น้อยกว่า ๖ เมตร

ข้อ ๘๙ แนวศูนย์กลางปากทางเข้าออกของรถ ต้องไม่อยู่ในที่ที่เป็นทางร่วมทางแยกและจะต้องอยู่ห่างจากจุดเริ่มต้นโค้งหรือหักมุมของขอบทางแยกสาธารณะมีระยะไม่น้อยกว่า ๒๐ เมตร

ข้อ ๙๐ ทางเข้าออกของรถจากที่จอดรถหรืออาคารจอดรถ ซึ่งมีที่จอดรถตั้งแต่ ๑๕ คันขึ้นไป ต้องเชื่อมต่อกับทางสาธารณะที่มีความกว้างไม่น้อยกว่า ๖ เมตร และยาวต่อเนื่องไปสู่ทางสาธารณะที่กว้างกว่า

ข้อ ๙๑ แนวศูนย์กลางปากทางเข้าออกของรถ ต้องไม่อยู่บนเชิงลาดสะพานและต้องอยู่ห่างจากจุดสุดเชิงลาดสะพานมีระยะไม่น้อยกว่า ๕๐ เมตร ทั้งนี้ไม่ใช้บังคับในกรณี

(๑) สะพานและเชิงลาดสะพานมีความลาดชันน้อยกว่า ๒ ใน ๑๐๐

(๒) สะพานที่มีทางขนานข้างสะพาน และทางขนานดังกล่าวสามารถไปกลับรถใต้สะพานหรือไปสู่ทางอื่นๆ ได้โดยรถจากทางเข้าออกของรถไม่ต้องขึ้นสู่สะพาน

(๓) สะพานที่ก่อสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นทางเข้าออกสู่ที่ดินเอกชน

ส่วนที่ ๒
อาคารจอดรถ

ข้อ ๙๒ อาคารจอดรถที่อยู่ในบังคับตามข้อบัญญัตินี้ เป็นอาคารจอดรถที่มีที่จอดรถจำนวนตั้งแต่สิบคันขึ้นไป หรือมีพื้นที่จอดรถ ทางวิ่ง และที่กลับรถในอาคารรวมกันตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

ข้อ ๙๓ โครงสร้างหลักของอาคารจอดรถ ต้องทำด้วยวัตถุทนไฟทั้งหมด

ข้อ ๙๔ อาคารจอดรถที่อยู่ต่ำกว่าระดับพื้นดิน ต้องจัดให้มีระบบระบายอากาศซึ่งสามารถเปลี่ยนอากาศภายในชั้นนั้นๆ ได้หมดในเวลา ๑๕ นาที

ข้อ ๙๕ อาคารจอดรถเหนือระดับพื้นดิน ที่มีบุคคลเข้าไปใช้สอย ต้องมีการระบายอากาศอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

(๑) ถ้าใช้ส่วนเปิดโล่งเป็นที่ระบายอากาศ ส่วนเปิดโล่งดังกล่าวต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่อาคารจอดรถชั้นนั้น และต้องมีที่ว่างห่างที่ดินข้างเคียงหรืออาคารอื่น ไม่ว่าจะเป็นอาคารของเจ้าของเดียวกันหรือไม่ ไม่น้อยกว่า ๓ เมตร

(๒) ถ้าใช้เครื่องระบายอากาศเพื่อระบายอากาศ ต้องจัดให้มีเครื่องระบายอากาศซึ่งสามารถเปลี่ยนอากาศภายในชั้นนั้นๆ ให้หมดในเวลา ๑๕ นาที

ส่วนเปิดโล่ง ต้องมีราวกันตกที่มีความมั่นคงแข็งแรงเพียงพอที่จะให้ความปลอดภัยแก่ รถยนต์และบุคคลได้

ข้อ ๙๖ ผนังของอาคารจอดรถที่อยู่ห่างเขตที่ดินของผู้อื่น หรืออาคารอื่นน้อยกว่า ๓ เมตร ต้องเป็นผนังกันไฟ และห้ามทำช่องเปิดใดๆ ในผนังนั้น

ข้อ ๙๗ ในกรณีที่อาคารจอดรถอยู่ริมทางสาธารณะกว้างตั้งแต่ ๓ เมตรขึ้นไป หากอาคารจอดรถนั้นมีระยะร่นจากทางสาธารณะตามข้อบัญญัตินี้หรือตามกฎกระทรวงที่ออกตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารแล้ว ให้ถือว่าทางสาธารณะและหรือระยะร่นดังกล่าวเป็นที่ว่างตามข้อ ๙๕ (๑) และผนังด้านริมทางสาธารณะนั้นให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในข้อ ๙๖ ด้วย

ข้อ ๙๘ อาคารจอดรถที่มีการใช้สอยประเภทอื่นรวมอยู่ด้วย ส่วนกั้นแยกประเภทการใช้อาคารต้องเป็นผนังกันไฟ ให้มีช่องเปิดเฉพาะประตูทำด้วยวัสดุทนไฟมีอัตราทนไฟไม่น้อยกว่าผนังกันไฟมีอุปกรณ์ทำให้บานประตูปิดสนิทเพื่อป้องกันควันและเปลวไฟ

ข้อ ๙๙ ทางลาดขึ้นลงสำหรับรถระหว่างชั้น ลาดชันได้ไม่เกินร้อยละ ๑๕

ทางลาดช่วงหนึ่งๆ ต้องสูงไม่เกิน ๕ เมตร ทางลาดที่สูงเกิน ๕ เมตร ให้ทำที่พักมีขนาดยาวไม่น้อยกว่า ๖ เมตร

ทางลาดแบบโค้งหรือทางเวียนต้องมีรัศมีความโค้งของขอบด้านในไม่น้อยกว่า ๖ เมตรและพื้นทางลาดจะชันได้ไม่เกินร้อยละ ๑๒

ทางลาดขึ้นหรือลงอาคารจอดรถที่ระดับพื้นดิน ต้องอยู่ห่างปากทางเข้าและทางออกของอาคาร ปากทางเข้าของรถหรือปากทางออกของรถไม่น้อยกว่า ๖ เมตร

ให้มีบันไดระหว่างชั้นจอดรถกว้างไม่น้อยกว่า ๙๐ เซนติเมตร อย่างน้อยหนึ่งบันไดสำหรับพื้นที่ในชั้นจอดรถชั้นนั้นๆ ทุก ๒,๐๐๐ ตารางเมตร เศษของพื้นที่ถ้าเกินกว่า ๑,๐๐๐ ตารางเมตรให้มีบันไดดังกล่าวเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งบันได หากต้องมีเกินหนึ่งบันได แต่ละบันไดต้องห่างกันไม่น้อยกว่า ๓๐ เมตร

ข้อ ๑๐๐ พื้นที่ที่ใช้จอดรถจะลาดชันได้ไม่เกินร้อยละ ๕

ข้อ ๑๐๑ ให้มีระบบระบายน้ำจากชั้นจอดรถทุกชั้น และให้เชื่อมต่อกับระบบระบายน้ำที่ระดับพื้นดินหรือต่ำกว่า

ข้อ ๑๐๒ ให้มีท่อดันน้ำดับเพลิงตามมาตรฐานที่หน่วยงานดับเพลิงกำหนด โดยมีหัวจ่ายน้ำจำนวน ๑ หัว ต่อพื้นที่จอดรถทุกๆ ๑๐๐ คัน และหัวจ่ายน้ำห่างกันไม่เกิน ๖๔ เมตร และให้มีไว้ทุกชั้นที่จอดรถยนต์อย่างน้อยชั้นละ ๑ หัว เพื่อดับเพลิงได้ทุกส่วนของอาคาร

ข้อ ๑๐๓ อาคารจอดรถซึ่งติดตั้งระบบเคลื่อนย้ายรถด้วยเครื่องจักรกล จะต้องมีระยะทางเดินรถจากปากทางเข้าออกของรถ หรือปากทางเข้าของรถ ถึงอาคารจอดรถไม่น้อยกว่า ๒๐ เมตร ยกเว้นกรณีอาคารจอดรถไม่เกิน ๒๐ คัน ระยะทางดังกล่าวจะต้องไม่น้อยกว่า ๖ เมตร

ในกรณีอาคารจอดรถเกิน ๒๐๐ คันขึ้นไป ระยะทางดังกล่าวต้องไม่น้อยกว่า ๖๐ เมตร หรือพื้นที่จอดรถได้ไม่น้อยกว่า ๑๐ คัน

ข้อ ๑๐๔ การคิดความสูงของอาคารจอดรถ ซึ่งติดตั้งระบบเคลื่อนย้ายรถด้วยเครื่องจักรกลให้คิดความสูงของอาคารจากระดับพื้นดินถึงส่วนที่สูงที่สุดของอาคารจอดรถ

กรณีอาคารจอดรถซึ่งติดตั้งระบบเคลื่อนย้ายรถด้วยเครื่องจักรกลเชื่อมต่อกับอาคารอื่นให้คิดความสูงของอาคารจากระดับพื้นดินถึงส่วนที่สูงที่สุดของอาคารจอดรถ

ข้อ ๑๐๕ การคิดคำนวณพื้นที่อาคารจอดรถซึ่งติดตั้งระบบเคลื่อนย้ายรถด้วยเครื่องจักรกลให้คิดพื้นที่ใช้จอดรถได้ ๑ คัน โดยคิดทุกคันรวมกัน และรวมถึงพื้นที่อื่นๆ ที่บุคคลอาจใช้สอยได้

ข้อ ๑๐๖ อาคารจอดรถจะใช้ลิฟต์ยกรถในการนำรถขึ้นหรือลงสู่ชั้นต่างๆ ของอาคารโดยมีหรือไม่มีทางลาดในอาคารจอดรถก็ได้ ในกรณีที่ไม่มีทางลาด จำนวนที่จอดรถต้องไม่เกิน ๙๐ คัน ในกรณีที่ต้องใช้ลิฟต์ยกรถแทนทางลาดเพื่อนำรถไปสู่ชั้นใดชั้นหนึ่งจะต้องจัดให้มีลิฟต์ยกรถ ๑ เครื่องภายในอาคารต่อที่จอดรถ ๓๐ คัน จำนวนที่มากเกินนั้น ถ้าต่ำกว่ากึ่งหนึ่งให้ปัดทิ้ง ตั้งแต่กึ่งหนึ่งขึ้นไปให้คิดเต็ม แต่ทั้งนี้ต้องไม่น้อยกว่า ๒ เครื่องต่ออาคารหนึ่งหลังและห้ามใช้เป็นลิฟต์โดยสาร

ข้อ ๑๐๗ อาคารจอดรถที่สูงเกิน ๑๐ ชั้น จากระดับพื้นดินและขึ้นลงด้วยทางลาดได้ทุกชั้นจะต้องมีลิฟต์ยกรถอีกทางหนึ่งที่สามารถยกรถขึ้นลงได้ทุกชั้น

หมวด ๑๐
กำลังวัสดุและน้ำหนักบรรทุก

ข้อ ๑๐๘ อาคารและส่วนต่างๆ ของอาคารจะต้องมีความมั่นคงแข็งแรงพอที่จะรับน้ำหนักตัวอาคารเองและน้ำหนักบรรทุกที่อาจเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นจริงรวมทั้งแรงอื่นๆ ที่กระทำกับส่วนต่างๆ ของอาคารได้โดยไม่ให้ส่วนใดๆ ของอาคารต้องรับหน่วยแรงมากกว่าที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงที่ออกตามความในกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร เว้นแต่มีเอกสารแสดงผลการทดสอบความมั่นคงแข็งแรงของวัสดุที่รับรองโดยสถาบันที่เชื่อถือได้

ข้อ ๑๐๙ ในการคำนวณออกแบบโครงสร้างอาคาร ให้คำนึงถึงแรงลมด้วย หากจำเป็นต้องคำนวณและไม่มีเอกสารที่รับรองโดยสถาบันที่เชื่อถือได้ ให้ใช้หน่วยแรงลมตามตาราง ดังต่อไปนี้

ความสูงของอาคารหรือส่วนของอาคาร	หน่วยแรงลมอย่างน้อยกิโลปาสกาล (กิโลกรัมแรงต่อตารางเมตร)
(๑) ส่วนของอาคารที่สูงไม่เกิน ๑๐ เมตร	๐.๕ (๕๐)
(๒) ส่วนของอาคารที่สูงเกิน ๑๐ เมตร แต่ไม่เกิน ๒๐ เมตร	๐.๘ (๘๐)
(๓) ส่วนของอาคารที่สูงเกิน ๒๐ เมตร แต่ไม่เกิน ๔๐ เมตร	๑.๒ (๑๒๐)
(๔) ส่วนของอาคารที่สูงเกิน ๔๐ เมตร แต่ไม่เกิน ๘๐ เมตร	๑.๖ (๑๖๐)
(๕) ส่วนของอาคารที่สูงเกิน ๘๐ เมตร	๒.๐ (๒๐๐)

ทั้งนี้ ยอมให้ใช้ค่าหน่วยแรงที่เกิดในส่วนต่างๆ ของอาคารตลอดจนความต้านทานของดินใต้ฐานรากเกินค่าที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัตินี้ได้ร้อยละ ๓๓.๓๐ แต่ต้องไม่ทำให้ส่วนต่างๆ ของอาคารนั้นมีความมั่นคงน้อยไปกว่าเมื่อคำนวณตามปกติโดยไม่คิดแรงลม

ข้อ ๑๑๐ ในการออกแบบคำนวณส่วนต่างๆ ของอาคารเพื่อรับน้ำหนักบรรทุกคงที่และ น้ำหนักบรรทุกคงที่นั้นๆ มีลักษณะที่ทำให้เกิดแรงสั่นสะเทือนแก่ส่วนต่างๆ ของอาคารได้ เช่น น้ำหนักบรรทุกคงที่จากเครื่องจักร ทางวิ่ง เครน เป็นต้น จะต้องคำนึงถึงผลจากแรงสั่นสะเทือนและแรงกระแทกด้วย โดยให้เพิ่มค่าน้ำหนักบรรทุกคงที่ขึ้นอีกตามความเหมาะสม ในกรณีที่ไม่มีเอกสารที่รับรองโดยสถาบันที่เชื่อถือได้แสดงผลการทดลองหรือการคำนวณ ให้เพิ่มค่าน้ำหนักบรรทุกคงที่ขึ้นอีกตามตาราง ดังต่อไปนี้

ประเภทของส่วนต่างๆ ของอาคาร และน้ำหนักบรรทุกคงที่ต่างๆ	เพิ่มค่าน้ำหนักบรรทุกคงที่ขึ้นอีก (ร้อยละ)
โครงสร้างที่ประกอบด้วยเสาและคานยึดโยงกันเป็นโครงสร้างอาคารเพื่อรับน้ำหนักลิฟต์ หรือน้ำหนักรอกยกของ	๑๐๐
ฐานราก ทางเท้า และตอม่อรับลิฟต์ และอุปกรณ์เกี่ยวกับรอกยกของ	๔๐
เครื่องจักรขนาดเบา ท่อต่างๆ หรือมอเตอร์	ไม่น้อยกว่า ๒๐
เครื่องจักรขนาดเบาชนิดลูกสูบชัก เครื่องไฟฟ้า	ไม่น้อยกว่า ๒๐

ข้อ ๑๑๑ โครงสร้างหลักของอาคาร ดังต่อไปนี้

(๑) อาคารสำหรับใช้เป็นคลังสินค้า โรงมหรสพ โรงแรม อาคารชุด หรือสถานพยาบาล

(๒) อาคารสำหรับใช้เพื่อกิจการพาณิชยกรรม การอุตสาหกรรม การศึกษา การสาธารณสุข หรือสำนักงานหรือที่ทำการที่มีความสูงตั้งแต่ ๓ ชั้นขึ้นไป และมีพื้นที่รวมกันทุกชั้นหรือชั้นหนึ่งชั้นใดในหลังเดียวกันเกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร

(๓) อาคารสูง อาคารขนาดใหญ่ อาคารขนาดใหญ่พิเศษ หรืออาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่ใช้เป็นหอประชุม

ให้ก่อสร้างด้วยวัสดุทนไฟที่มีลักษณะและคุณสมบัติดังต่อไปนี้

ชนิดของการก่อสร้างและโครงสร้างหลัก	ความหนาน้อยสุดของคอนกรีตที่หุ้มเหล็กเสริม หรือคอนกรีตหุ้มเหล็ก (มิลลิเมตร)
๑. คอนกรีตเสริมเหล็ก ๑.๑ เสาสี่เหลี่ยมที่มีด้านแคบขนาด ๓๐๐ มิลลิเมตรขึ้นไป	๔๐

ชนิดของการก่อสร้างและโครงสร้างหลัก	ความหนาน้อยสุดของคอนกรีตที่หุ้มเหล็กเสริม หรือคอนกรีตหุ้มเหล็ก (มิลลิเมตร)
๑.๒ เสากลมหรือเสาตั้งแต่ห้าเหลี่ยมขึ้นไปที่มีรูปทรงใกล้เคียงเสากลมซึ่งมีเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ ๓๐๐ มิลลิเมตรขึ้นไป	๔๐
๑.๓ คานและโครงข้อหมุนคอนกรีตขนาดกว้างตั้งแต่ ๓๐๐ มิลลิเมตรขึ้นไป	๔๐
๑.๔ พื้นหนาไม่น้อยกว่า ๑๑๕ มิลลิเมตร	๒๐
๒. คอนกรีตอัดแรง	
๒.๑ คานชนิดดึงลวดก่อน	๗๕
๒.๒ คานชนิดดึงลวดภายหลัง	
(๑) กว้าง ๒๐๐ มิลลิเมตร โดยปลายไม่เหนี่ยวรั้ง (UNRESTRAINED)	๑๑๕
(๒) กว้างตั้งแต่ ๓๐๐ มิลลิเมตรขึ้นไป โดยปลายไม่เหนี่ยวรั้ง (UNRESTRAINED)	๖๕
(๓) กว้าง ๒๐๐ มิลลิเมตร โดยปลายเหนี่ยวรั้ง (RESTRAINED)	๕๐
(๔) กว้างตั้งแต่ ๓๐๐ มิลลิเมตรขึ้นไป โดยปลายเหนี่ยวรั้ง (RESTRAINED)	๔๕

ชนิดของการก่อสร้างและโครงสร้างหลัก	ความหนาน้อยสุดของคอนกรีตที่หุ้มเหล็กเสริม หรือคอนกรีตหุ้มเหล็ก (มิลลิเมตร)
๒.๓ พื้นชนิดดึงลวดก่อนที่มีความหนาตั้งแต่ ๑๑๕ มิลลิเมตรขึ้นไป	๔๐
๒.๔ พื้นชนิดดึงลวดภายหลังที่มีความหนาตั้งแต่ ๑๑๕ มิลลิเมตรขึ้นไป	
(๑) ขอบไม่เหนี่ยวรั้ง (UNRESTRAINED)	๔๐
(๒) ขอบเหนี่ยวรั้ง (RESTRAINED)	๒๐
๓. เหล็กโครงสร้างรูปพรรณ	
๓.๑ เสาเหล็กขนาด ๑๕๐ X ๑๕๐ มิลลิเมตร	๕๐
๓.๒ เสาเหล็กขนาด ๒๐๐ X ๒๐๐ มิลลิเมตร	๔๐
๓.๓ เสาเหล็กขนาดตั้งแต่ ๓๐๐ X ๓๐๐ มิลลิเมตรขึ้นไป	๒๕
๓.๔ คานเหล็ก	๕๐

ในกรณีโครงสร้างหลักมีขนาดระหว่างที่กำหนดในตาราง ให้คำนวณหาความหนาน้อยสุดของคอนกรีตที่หุ้มเหล็กเสริมหรือคอนกรีตหุ้มเหล็กโดยวิธีเทียบอัตราส่วน

ในกรณีโครงสร้างหลักก่อสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กหรือคอนกรีตอัดแรงที่มีขนาดหรือมีความหนาของคอนกรีตที่หุ้มเหล็กเสริมหรือคอนกรีตหุ้มเหล็กน้อยกว่าที่กำหนดไว้ในตารางข้างต้น จะต้องใช้วัสดุอื่นหุ้มเพิ่มเติมหรือต้องป้องกันโดยวิธีอื่นเพื่อช่วยทำให้เสาหรือคานมีอัตราการทนไฟได้ไม่น้อยกว่า ๓ ชั่วโมง และตงหรือพื้นต้องมีอัตราการทนไฟได้ไม่น้อยกว่า ๒ ชั่วโมง โดยจะต้องมีเอกสารรับรองอัตราการทนไฟจากสถาบันที่เชื่อถือได้ประกอบการขออนุญาต

ในกรณีโครงสร้างหลักที่เป็นเสาหรือคานที่ก่อสร้างด้วยเหล็กโครงสร้างรูปพรรณที่ไม่ได้ใช้คอนกรีตหุ้มต้องป้องกันโดยวิธีอื่นเพื่อให้มีอัตราการทนไฟได้ไม่น้อยกว่า ๓ ชั่วโมงและต้องมีเอกสารรับรองอัตราการทนไฟจากสถาบันที่เชื่อถือได้ประกอบการขออนุญาต ยกเว้นโครงหลังคาที่เป็นโครงสร้างหลักที่สูงจากพื้นชั้นนั้นเกินกว่า ๘ เมตร

วิธีการทดสอบอัตราการทนไฟตามวรรคสองและวรรคสาม ให้เป็นไปตามมาตรฐานเอเอสทีเอ็ม อี ๑๑๙ (ASTM E ๑๑๙)

ข้อ ๑๑๒ อาคารสูงที่ก่อสร้างโดยมีผนังอาคารทำด้วยกระจกโครงสร้างที่ยึดกระจกกับตัวอาคารรวมทั้งกระจกที่ใช้ จะต้องออกแบบให้มีความมั่นคงแข็งแรงเพียงพอที่จะรับแรงลมตามข้อ ๑๐๙ ได้ และจะต้องใช้กระจกประเภทที่เมื่อเกิดการแตกแล้วไม่หลุดออกจากกันและไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลได้

หมวด ๑๑
การก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอนและเคลื่อนย้ายอาคาร

ข้อ ๑๑๓ ในการก่อสร้างอาคาร ผู้ได้รับอนุญาตหรือผู้ดำเนินการต้องจัดให้มีรั้วชั่วคราวทึบสูงไม่น้อยกว่า ๒ เมตร ปิดกั้นตามแนวเขตที่ดินติดต่อกับที่สาธารณะ หรือที่ดินต่างเจ้าของหรือ ผู้ครอบครอง เว้นแต่จะมีรั้วทึบหรือกำแพงเดิมสูงไม่น้อยกว่า ๒ เมตร

ในระหว่างการก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเหนือระดับดินเกิน ๑๐ เมตร ด้านที่มีระยะราบวัดจากแนวอาคารด้านนอกถึงที่สาธารณะหรือที่ดินต่างเจ้าของหรือผู้ครอบครองน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของความสูงของอาคารผู้ดำเนินการต้องจัดให้มีการกำจัดฝุ่นทำความสะอาดพื้นที่ทุกชั้น หรือจัดให้มีการป้องกันฝุ่นละออง และต้องจัดให้มีสิ่งป้องกันวัสดุร่วงหล่นที่อาจเป็นภยันตรายต่อสุขภาพ ชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สิน มีความสูงไม่น้อยกว่าความสูงของอาคารที่ได้รับอนุญาตและต้องรักษาให้อยู่ในสภาพดีตลอดเวลาการก่อสร้าง และต้องจัดให้มีวิธีการสำหรับทิ้งของและป้องกันฝุ่นละอองอันเกิดจากการก่อสร้าง ทั้งนี้ ผู้ได้รับอนุญาตหรือผู้ดำเนินการต้องจัดสิ่งป้องกันฝุ่นละอองสิ่งป้องกันวัสดุร่วงหล่น และวิธีการสำหรับทิ้งสิ่งของดังกล่าว ตามหลักเกณฑ์ที่กรุงเทพมหานครกำหนด

การทิ้งของ นั่งร้านรวมทั้งผ้าใบหรือวัสดุป้องกันวัสดุร่วงหล่น จะล้ำที่ดินข้างเคียงหรือต่างเจ้าของไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินข้างเคียง

การก่อสร้าง ห้ามกระทำให้เกิดเสียงดังเกินกว่า ๗๕ เดซิเบล (เอ) ที่ระยะห่าง ๓๐ เมตรจากอาคารที่ก่อสร้าง

ห้ามก่อสร้างหรือกระทำการใดๆ ในบริเวณที่ได้รับอนุญาตให้ก่อสร้างซึ่งก่อให้เกิดเสียงและแสงรบกวนผู้อยู่อาศัยข้างเคียงระหว่าง ๒๒.๐๐ น. ถึง ๐๖.๐๐ น. เว้นแต่จะได้มีการป้องกันและได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ข้อ ๑๑๔ เมื่อหยุดการใช้ปั้นจั่นหรือลิฟต์ส่งของประจำวัน ผู้ดำเนินการต้องจัดให้มีการป้องกันมิให้ปั้นจั่นหรือลิฟต์ส่งของนั้นเลื่อน ล้ม หรือหมุน อันอาจเป็นภยันตรายต่อสุขภาพ ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน และในขณะที่ใช้หรือหยุดการใช้ปั้นจั่นยกของห้ามมิให้ของหรือวัสดุที่กำลังยกอยู่ล้ำเขตที่ดินสาธารณะ หรือที่ดินต่างเจ้าของหรือผู้ครอบครอง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่สาธารณะนั้น หรือได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินนั้น แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ไม่อาจได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินดังกล่าว ผู้ดำเนินการต้องขออนุญาตต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยให้ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมแสดงระบบหรือวิธีการจัดการเพื่อการป้องกันมิให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินรวมทั้งผู้อาศัยอยู่ใกล้เคียง ในการพิจารณาอนุญาตดังกล่าว ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครอาจกำหนดวิธีการหรือเงื่อนไขอื่นใดที่จำเป็นให้ผู้ดำเนินการปฏิบัติ ก็ได้

ข้อ ๑๑๕ ให้นำข้อ ๑๑๓ และข้อ ๑๑๔ มาใช้บังคับแก่การดัดแปลง การรื้อถอนและการเคลื่อนย้ายอาคาร โดยอนุโลม

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๑๑๖ การขออนุญาตก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารที่ได้ยื่นคำขอไว้ก่อนข้อบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้

ข้อ ๑๑๗ อาคารที่ได้รับอนุญาตก่อสร้างก่อนข้อบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้ หากมีการขออนุญาตดัดแปลงอาคาร จะได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้ ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

(๑) ไม่เป็นการเพิ่มความสูงของอาคาร

(๒) กรณีที่เป็นอาคารขนาดใหญ่ขึ้นไป ต้องไม่เป็นการเพิ่มพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นเกินร้อยละ ๒ ของพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตไว้ครั้งแรก กรณีไม่ใช่อาคารขนาดใหญ่ต้องไม่เป็นการเพิ่มพื้นที่รวมกันทุกชั้นเกินร้อยละ ๕ ของพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตไว้ครั้งแรก

(๓) ไม่เป็นการเพิ่มพื้นที่ปกคลุมดิน

(๔) ไม่เป็นการขัดต่อข้อบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่ในขณะที่ได้รับอนุญาตครั้งแรก

ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๔

สมัคร สุนทรเวช
(นายสมัคร สุนทรเวช)
ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม ๑๑๘ ตอนพิเศษ ๗๕ ง ลงวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๔๔

<u>หมายเหตุ</u> -: เหตุผลในการประกาศใช้ข้อบัญญัติฉบับนี้ เนื่องจากข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้บังคับใช้มาเป็นเวลากว่า ๒๐ ปี สมควรแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติบางประการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ประกอบกับได้มีการประกาศใช้กฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ หลายฉบับ ซึ่งกฎกระทรวงต่างๆ ดังกล่าวมีรายละเอียดบางประการไม่ครอบคลุมกับสภาพข้อเท็จจริงในพื้นที่กรุงเทพมหานคร สมควรเพิ่มเติมรายละเอียดบทบัญญัติบางประการเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพบ้านเมืองของกรุงเทพมหานคร และโดยที่มาตรา ๙ และมาตรา ๑๐ (๑) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๕ มาตรา ๔๘ มาตรา ๔๙ และมาตรา ๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ประกอบกับมาตรา ๙๗ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๘ บัญญัติให้ตราเป็นข้อบัญญัติ จึงจำเป็นต้องตราข้อบัญญัตินี้

ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท ในพื้นที่บางส่วนในท้องที่กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๘

โดยที่เป็นการสมควรตราข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในพื้นที่บางส่วนในท้องที่กรุงเทพมหานคร

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๕ มาตรา ๔๘ มาตรา ๔๙ และมาตรา ๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และมาตรา ๙๗ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๘ กรุงเทพมหานครโดยความเห็นชอบของสภากรุงเทพมหานคร จึงตราข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้เรียกว่า “ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในพื้นที่บางส่วนในท้องที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๔๘”

ข้อ ๒ ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้

“อาคารพาณิชยกรรมประเภทค้าปลีกค้าส่ง” หมายความว่า อาคารที่ใช้ประโยชน์เพื่อการพาณิชยกรรมในอาคารหลังเดียวหรือหลายหลัง ที่มีพื้นที่ใช้สอยอาคารรวมกันเพื่อประกอบกิจการขายปลีกขายส่งสินค้าอุปโภคและบริโภคหลากหลายประเภทที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป แต่ไม่หมายความรวมถึงตลาดตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข และอาคารที่ใช้เฉพาะเพื่อส่งเสริมหรือจำหน่ายสินค้าซึ่งเป็นผลิตผล หรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน

“บริเวณที่ ๑” หมายความว่า พื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร เว้นแต่พื้นที่บริเวณที่ ๒ บริเวณที่ ๓ และบริเวณที่ ๔

“บริเวณที่ ๒” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณที่ ๒.๑ บริเวณที่ ๒.๒ บริเวณที่ ๒.๓ บริเวณที่ ๒.๔ บริเวณที่ ๒.๕ บริเวณที่ ๒.๖ บริเวณที่ ๒.๗ บริเวณที่ ๒.๘ และบริเวณที่ ๒.๙

“บริเวณที่ ๓” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณที่ ๓

“บริเวณที่ ๔” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณที่ ๔.๑ บริเวณที่ ๔.๒ บริเวณที่ ๔.๓ บริเวณที่ ๔.๔ บริเวณที่ ๔.๕ บริเวณที่ ๔.๖ และบริเวณที่ ๔.๗

ทั้งนี้ ตามแผนที่และรายการประกอบแผนที่ท้ายข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้

ข้อ ๔ ให้กำหนดพื้นที่บางส่วนในท้องที่กรุงเทพมหานคร ภายในบริเวณแนวเขตตามแผนที่ท้ายข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้ เป็นบริเวณห้ามก่อสร้างอาคารบางชนิดและบางประเภท ดังต่อไปนี้

(ก) ภายในบริเวณที่ ๑ ห้ามบุคคลใดก่อสร้างอาคารพาณิชยกรรมประเภทค้าปลีกค้าส่ง

(ข) ภายในบริเวณที่ ๒ ห้ามบุคคลใดก่อสร้างอาคารพาณิชยกรรมประเภทค้าปลีกค้าส่ง เว้นแต่อาคารพาณิชยกรรมค้าปลีกค้าส่งที่มีพื้นที่ใช้สอยอาคารรวมกันเพื่อประกอบกิจการขายปลีกขายส่งสินค้าอุปโภคและบริโภคหลายประเภทที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่เกิน ๒,๐๐๐ ตารางเมตร แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นไปตามข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

(๑) ที่ดินแปลงที่ใช้เป็นที่ตั้งของอาคารจะต้องอยู่ติดถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางไม่น้อยกว่า ๒๐ เมตร และจะต้องบรรจบกับถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางที่เท่ากันหรือมากกว่า

(๒) แนวศูนย์กลางปากทางเข้าออกของรถยนต์ต้องอยู่ห่างจากทางร่วมทางแยกที่เป็นทางบรรจบกันของถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางตั้งแต่ ๑๒ เมตรขึ้นไป ไม่น้อยกว่า ๑๐๐ เมตร

(๓) มีที่ว่างด้านหน้าอาคารห่างจากเขตที่ดินของผู้อื่นหรือเขตทางของถนนสาธารณะไม่น้อยกว่า ๓๐ เมตร โดยวัดระยะจากขอบนอกสุดของอาคารถึงเขตที่ดินของผู้อื่นหรือริมเขตทางด้านที่ติดกับแปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งของอาคาร

(๔) มีที่ว่างด้านข้างและด้านหลังของอาคารห่างจากเขตที่ดินของผู้อื่นหรือเขตทางของถนนสาธารณะไม่น้อยกว่า ๖ เมตร โดยวัดระยะจากขอบนอกสุดของอาคารถึงเขตที่ดินของผู้อื่นหรือริมเขตทางด้านที่ติดกับแปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งของอาคาร

(๕) มีที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ ของแปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งของอาคาร โดยมีพื้นที่ที่จัดเป็นสวนหรือปลูกต้นไม้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของพื้นที่ว่าง

(๖) ต้องมีระยะห่างจากแนวเขตที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งศาสนสถาน โบราณสถาน สถานศึกษา หรือโรงพยาบาล ไม่น้อยกว่า ๕๐๐ เมตร โดยวัดระยะจากขอบนอกสุดของแปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งของอาคารถึงแนวเขตที่ดินของสถานที่ดังกล่าว

(๗) ต้องมีการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีกฎหมายกำหนดให้ต้องจัดทำ

(๘) ต้องมีแผนผังการจัดการจราจรและแนวทางแก้ไขผลกระทบด้านการจราจรที่ได้รับความเห็นชอบจากกรุงเทพมหานคร กรณีมีที่จอดรถยนต์ตั้งแต่ ๑๐๐ คันขึ้นไป

(๙) ต้องมีหนังสือเห็นชอบในหลักการให้ลดระดับคันหินทางเท้าและทำทางเชื่อมในที่สาธารณะจากผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

(๑๐) ต้องมีใบอนุญาตให้สร้างทาง ถนน หรือสิ่งอื่นใดในเขตทางหลวง เพื่อเป็นทางเข้าออกทางหลวง ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่น

(ค) ภายในบริเวณที่ ๓ ห้ามบุคคลใดก่อสร้างอาคารพาณิชยกรรมประเภทค้าปลีกค้าส่ง เว้นแต่อาคารพาณิชยกรรมค้าปลีกค้าส่งที่มีพื้นที่ใช้สอยอาคารรวมกันเพื่อประกอบกิจการขายปลีกขายส่งสินค้าอุปโภคและบริโภคหลายประเภทที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ ๓๐๐ ตารางเมตร แต่ไม่เกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นไปตามข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

(๑) ที่ดินแปลงที่ใช้เป็นที่ตั้งของอาคารจะต้องอยู่ติดถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางไม่น้อยกว่า ๓๐ เมตร และจะต้องบรรจบกับถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางที่เท่ากันหรือมากกว่า

(๒) แนวศูนย์กลางปากทางเข้าออกของรถยนต์ต้องอยู่ห่างจากทางร่วมทางแยกที่เป็นทางบรรจบกันของถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางตั้งแต่ ๑๒ เมตรขึ้นไป ไม่น้อยกว่า ๒๐๐ เมตร

(๓) มีที่ว่างด้านหน้าอาคารห่างจากเขตที่ดินของผู้อื่นหรือเขตทางของถนนสาธารณะไม่น้อยกว่า ๕๐ เมตร โดยวัดระยะจากขอบนอกสุดของอาคารถึงเขตที่ดินของผู้อื่นหรือริมเขตทางด้านที่ติดกับแปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งของอาคาร

(๔) มีที่ว่างด้านข้างและด้านหลังของอาคารห่างจากเขตที่ดินของผู้อื่นหรือเขตทางของถนนสาธารณะไม่น้อยกว่า ๖ เมตร โดยวัดระยะจากขอบนอกสุดของอาคารถึงเขตที่ดินของผู้อื่นหรือริมเขตทางด้านที่ติดกับแปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งของอาคาร

(๕) มีที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ ของแปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งของอาคาร โดยมีพื้นที่ที่จัดเป็นสวนหรือปลูกต้นไม้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของพื้นที่ว่าง

(๖) ต้องมีระยะห่างจากแนวเขตที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งศาสนสถาน โบราณสถาน สถานศึกษา หรือโรงพยาบาล ไม่น้อยกว่า ๕๐๐ เมตร โดยวัดระยะจากขอบนอกสุดของแปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งของอาคารถึงแนวเขตที่ดินของสถานที่ดังกล่าว

(๗) ต้องมีการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีกฎหมายกำหนดให้ต้องจัดทำ

(๘) ต้องมีแผนผังการจัดการจราจรและแนวทางแก้ไขผลกระทบด้านการจราจรที่ได้รับความเห็นชอบจากกรุงเทพมหานคร กรณีมีที่จอดรถยนต์ตั้งแต่ ๑๐๐ คันขึ้นไป

(๙) ต้องมีหนังสือเห็นชอบในหลักการให้ลดระดับคันหินทางเท้าและทำทางเชื่อมในที่สาธารณะจากผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

(๑๐) ต้องมีใบอนุญาตให้สร้างทาง ถนน หรือสิ่งอื่นใดในเขตทางหลวง เพื่อเป็นทางเข้าออกทางหลวง ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่น

(ง) ภายในบริเวณที่ ๔ ห้ามบุคคลใดก่อสร้างอาคารพาณิชยกรรมประเภทค้าปลีกค้าส่งที่มีพื้นที่ใช้สอยอาคารรวมกันเพื่อประกอบกิจการขายปลีกขายส่งสินค้าอุปโภคและบริโภคหลายประเภทที่ใช้ในชีวิตประจำวันเกิน ๔,๐๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป เว้นแต่จะดำเนินการให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อ (ข) (๑) ถึง (๑๐)

ข้อ ๕ ในกรณีที่พื้นที่ควบคุมตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้ทับซ้อนกับพื้นที่ควบคุมตามกฎกระทรวงกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในพื้นที่บางส่วนในท้องที่เขตลาดกระบัง เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร และอำเภอบางพลี กิ่งอำเภอบางเสาธง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. ๒๕๔๗ ให้บังคับตามกฎกระทรวงดังกล่าว

ข้อ ๖ ภายในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดตามข้อ ๔ ห้ามบุคคลใดดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารใด ๆ ให้เป็นอาคารชนิดหรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อ ๔

ข้อ ๗ อาคารที่มีอยู่แล้วในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดตามข้อ ๔ ก่อนหรือในวันที่ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้ใช้บังคับ ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้ แต่ห้าม

ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารดังกล่าวให้เป็นอาคารชนิดหรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อ ๔

ข้อ ๘ อาคารที่ได้รับใบอนุญาตหรือใบรับแจ้งการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยกิจการนั้น ก่อนวันที่ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้ใช้บังคับ และยังก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้ไม่แล้วเสร็จให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้ แต่จะขอเปลี่ยนแปลงการอนุญาตหรือการแจ้งให้เป็นการขัดต่อข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้ไม่ได้

ข้อ ๙ ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครรักษาการตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้

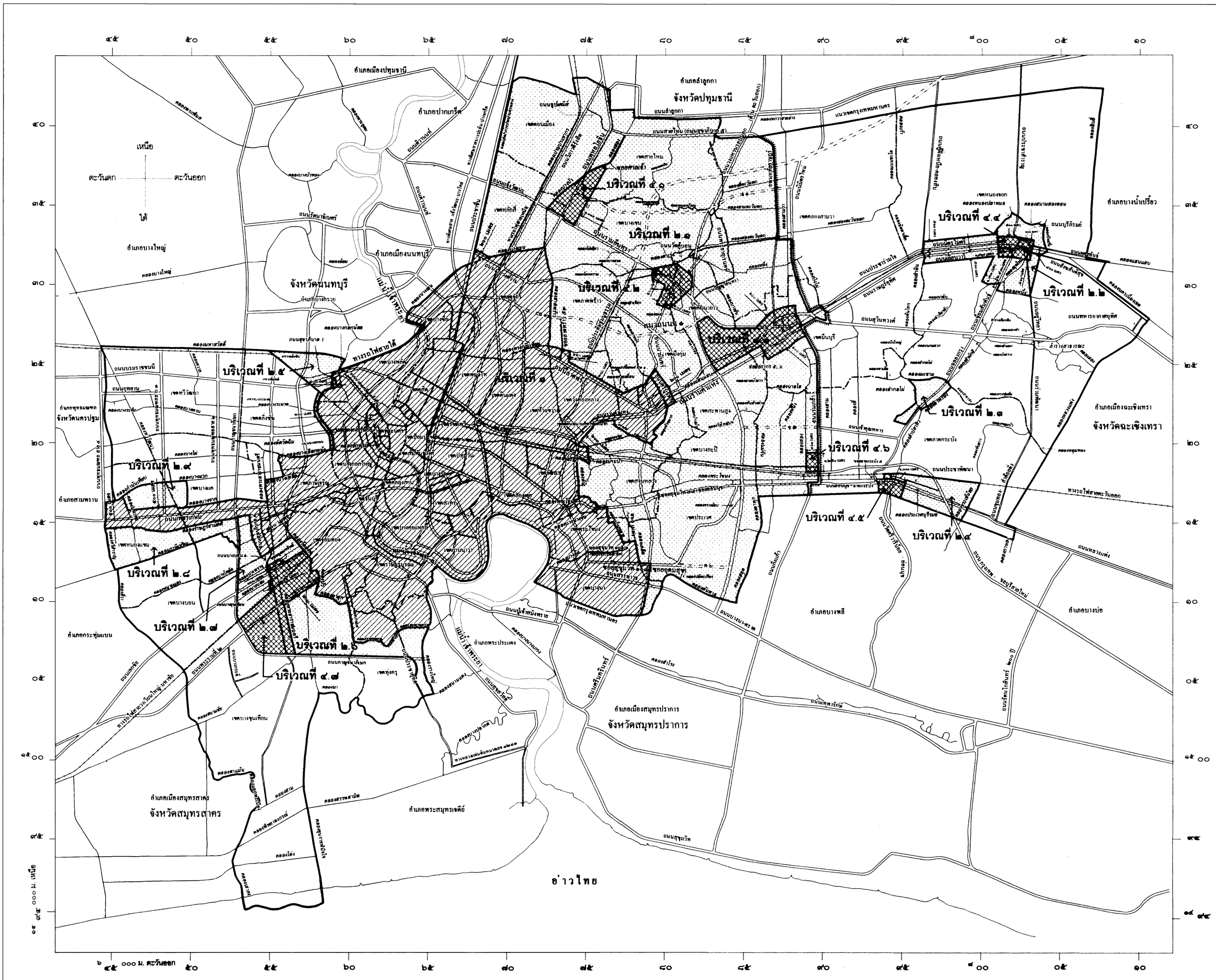
ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘
อภิรักษ์ โกษะโยธิน
ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

แผนที่ท้ายข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในพื้นที่บางส่วนในท้องที่กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๘

๐ ๑ ๓ ๑๐ กิโลเมตร

เครื่องหมาย

- เขตจังหวัด
- เขตของเขต
- เขตของแขวง
- ถนน
- แม่น้ำ , คลอง
- ทางรถไฟ
- สะพาน
- แนวคันป้องกันน้ำท่วม
- แนวเขตกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท
- บริเวณที่ ๑
- บริเวณที่ ๒
- บริเวณที่ ๓
- บริเวณที่ ๔

สำนักผังเมือง

(นายยลโชค สุขมาก)
ผู้อำนวยการสำนักผังเมือง

(คุณหญิงณฐนนท ทวีสิน)
ปลัดกรุงเทพมหานคร

รายการประกอบแผนที่ท้ายข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท ในพื้นที่บางส่วนในท้องที่กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๘

---

๑. "**บริเวณที่ ๑**" คือ พื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร เว้นแต่พื้นที่บริเวณที่ ๒ บริเวณที่ ๓ และบริเวณที่ ๔

๒. "**บริเวณที่ ๒**" คือ พื้นที่ในบริเวณที่ ๒.๑ ถึงบริเวณที่ ๒.๙ ตามรายการดังต่อไปนี้ ทั้งนี้ ไม่หมายความรวมถึงบริเวณที่ ๔.๑ ถึงบริเวณที่ ๔.๖

(๑) **บริเวณหมายเลข ๒.๑**

ทิศเหนือ จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดปทุมธานี

ทิศตะวันออก จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดปทุมธานี ตรงจุดที่ถนนหทัยราษฎร์จดกับแนวคันป้องกันน้ำท่วม ด้านตะวันตก จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวคันป้องกันน้ำท่วม ด้านตะวันตก จนจดถนนนิมิตรใหม่ ฟากตะวันตก จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวถนนนิมิตรใหม่ ฟากตะวันตก จนจดถนนประชาร่วมใจ ฟากใต้ จากจุดนี้ไปตามแนวถนนประชาร่วมใจ ฟากใต้ แนวคันป้องกันน้ำท่วม ด้านตะวันตก ถนนราษฎร์อุทิศ ฟากตะวันตก จนจดถนนสุวินทวงศ์ ฟากเหนือ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตก ตามแนวถนนสุวินทวงศ์ ฟากเหนือ จนจดถนนร่มเกล้า ฟากตะวันตก จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวถนนร่มเกล้า ฟากตะวันตก จนจดถนนอ่อนนุช – ลาดกระบัง ฟากเหนือ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวถนนอ่อนนุช –ลาดกระบัง ฟากเหนือ จนจดถนนกิ่งแก้ว ฟากตะวันตก จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวถนนกิ่งแก้ว ฟากตะวันตก จนจดแนวเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ

ทิศใต้ จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ

ทิศตะวันตก จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ ตรงจุดที่ถนนศรีนครินทร์ตัดกับเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวถนนศรีนครินทร์ ฟากตะวันออก จนจดกับซอยสุขุมวิท ๑๐๓ (ซอยอุดมสุข) ฟากเหนือ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวซอยสุขุมวิท ๑๐๓ (ซอยอุดมสุข) ฟากเหนือ จนจดกับคลองเคล็ด จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองเคล็ด ฝั่งตะวันออก จนจดเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางซอยสุขุมวิท ๑๐๑/๑ (ซอยวชิรธรรมสาธิต) จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางซอยสุขุมวิท ๑๐๑/๑ (ซอยวชิรธรรมสาธิต) จนจดคลองบ้านหลาย จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองบ้านหลาย ซอยสุขุมวิท ๗๗ (ซอยอ่อนนุช) ฟากเหนือ แนวกึ่งกลางคลองบางนางจัน คลองพระโขนง จนจดคลองตัน จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองตัน

จนจดคลองสะแก จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวกึ่งกลางคลองสะแก จนจดคลองบ้านป่า จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองบ้านป่า จนจดคลองกะจะ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวกึ่งกลางคลองกะจะ จนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนรามคำแหง จากจุดนี้ไปตามแนวเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนรามคำแหง จนจดเขตที่ดินของการกีฬาแห่งประเทศไทย (ด้านตะวันออก)จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวเขตที่ดินของการกีฬาแห่งประเทศไทย จนจดคลองจิก จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองจิก คลองกะจะ จนจดคลองหัวหมาก จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองหัวหมาก จนจดถนนรามคำแหง ฟากใต้ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวถนนรามคำแหง ฟากใต้ จนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนศรีบูรพา จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามแนวเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนศรีบูรพา จนจดถนนนวมินทร์ ฟากใต้ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวถนนนวมินทร์ ฟากใต้ถนนแฮปปี้แลนด์ สาย ๑ ฟากใต้ จนจดคลองยายเผื่อน จากจุดนี้ไปตามแนวกึ่งกลางคลองยายเผื่อน จนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนลาดพร้าว จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามแนวเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนลาดพร้าว จนจดกับเส้นขนานระยะ ๕๕๐ เมตร กับศูนย์กลางซอยลาดพร้าว ๕๓ จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวเส้นขนานระยะ ๕๕๐ เมตร กับศูนย์กลางซอยลาดพร้าว ๕๓ จนจดคลองทรงกระเทียม จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวกึ่งกลางคลองทรงกระเทียม จนจดคลองลาดพร้าว จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองลาดพร้าว จนจดคลองบางเขน จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวกึ่งกลางคลองบางเขน จนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนงามวงศ์วาน จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนงามวงศ์วาน จนจดคลองส่งน้ำการประปานครหลวง จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวคลองส่งน้ำการประปานครหลวง จนจดกับเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดปทุมธานี

(๒) **บริเวณหมายเลข ๒.๒**

ทิศเหนือ จดเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับถนนมิตรไมตรี ตรงจุดที่ถนนคู้ฝั่งเหนือ – คลองสิบ บรรจบกับเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับถนนมิตรไมตรี จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวคลองหนองปลาหมอ ฝั่งใต้ และคลองสนามสองตอน ฝั่งใต้

ทิศตะวันออก จดคลองบึงฝรั่ง ฝั่งตะวันตก ตรงจุดที่คลองบึงฝรั่งจดกับคลองสนามสองตอน จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวคลองบึงฝรั่ง ฝั่งตะวันตก จนจดคลองแสนแสบ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ จนจดศูนย์กลางถนนสังฆสันติสุข ตรงจุดที่ถนนสังฆสันติสุขบรรจบกับถนนอยู่วิทยา ฟากตะวันออก ไปทางทิศตะวันออกตามแนวถนนสังฆสันติสุขเป็นระยะ ๘๐๐ เมตร และเส้นตั้งฉากกับถนนสังฆสันติสุข ฟากใต้ ตรงจุดที่ถนนสังฆสันติสุขบรรจบกับถนนอยู่วิทยา ฟากตะวันออก ไปทางทิศตะวันออกตามแนวถนนสังฆสันติสุขเป็นระยะ ๘๐๐ เมตร

ทิศใต้ จดคลองหนึ่ง ฝั่งเหนือ ตรงจุดที่คลองหนึ่งตัดกับถนนอยู่วิทยา จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวคลองหนึ่ง ฝั่งเหนือ จนจดถนนเชื่อมสัมพันธ์ ฟากตะวันออก จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวถนนเชื่อมสัมพันธ์ ฟากตะวันออก จนจดคลองขุดใหม่ ฝั่งเหนือ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตก

เฉียงใต้ตามแนวคลองขุดใหม่ จนจดเส้นตั้งฉากกับถนนเชื่อมสัมพันธ์ ฟากตะวันตก ตรงจุดที่ถนนเชื่อมสัมพันธ์บรรจบกับถนนเลียบวารี ฟากใต้ จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวถนนเชื่อมสัมพันธ์ เป็นระยะ ๒,๘๐๐ เมตร

ทิศตะวันตก จดเส้นขนานระยะ ๑,๐๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเชื่อมสัมพันธ์ ตรงจุดที่เส้นขนานระยะ ๑,๐๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเชื่อมสัมพันธ์บรรจบกับเส้นตั้งฉากกับถนนเชื่อมสัมพันธ์บรรจบกับถนนเลียบวารี ฟากใต้ ไปทางทิศใต้ตามแนวถนนเชื่อมสัมพันธ์เป็นระยะ ๒,๘๐๐ เมตร จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวเส้นขนานระยะ ๑,๐๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเชื่อมสัมพันธ์ จนจดเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเลียบวารี จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเลียบวารี จนจดคลองลำหิน ฝั่งตะวันออก จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวคลองลำหิน ฝั่งตะวันออก ถนนคู้ฝั่งเหนือ – คลองสิบ ฟากตะวันออก

(๓) **บริเวณหมายเลข ๒.๓**

ทิศเหนือ จดคลองมะขาม ฝั่งใต้

ทิศตะวันออก จดแนวคลองลำพะอง ฝั่งตะวันตก ตรงจุดที่คลองลำพะองตัดกับคลองมะขาม ฝั่งใต้ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคลองลำพะอง จนจดคลองลำปลาทิว ฝั่งเหนือ ถนนฉลองกรุง ฟากตะวันตก

ทิศใต้ จดนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง

ทิศตะวันตก จดนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง ด้านตะวันออก จากจุดนี้ไปตามแนวเขตที่ดินนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง จนจดคลองลำกอไผ่ ฝั่งตะวันออก จากจุดนี้ไปตามแนวคลองลำกอไผ่ ฝั่งตะวันออก จนจดคลองมะขาม ฝั่งใต้

(๔) **บริเวณหมายเลข ๒.๔**

ทิศเหนือ จดเขตทางรถไฟสายตะวันออก ฟากใต้

ทิศตะวันออก จดคลองทับยาว ฝั่งตะวันตก และคลองจระเข้น้อย ฝั่งตะวันตก

ทิศใต้ จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ

ทิศตะวันตก จดเส้นตั้งฉากกับถนนหลวงแพ่ง ฟากใต้ ตรงจุดที่ถนนวัดศรีวารีน้อย – อ่อนนุชบรรจบกับถนนหลวงแพ่ง ฟากใต้ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวถนนหลวงแพ่ง เป็นระยะ ๑,๐๐๐ เมตร บรรจบกับเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวเส้นตั้งฉากดังกล่าว ถนนประชาพัฒนา ฟากตะวันออก คลองประเวศบุรีรมย์ ฝั่งเหนือ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวคลองประเวศบุรีรมย์ จนจดเขตที่ดินของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวเขตที่ดินของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จนจดเขตทางรถไฟสายตะวันออก ฟากใต้

(๕) บริเวณหมายเลข ๒.๕

ทิศเหนือ จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนนทบุรี

ทิศตะวันออก จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนนทบุรี ตรงจุดที่เส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนนทบุรีตัดกับคลองบางกอกน้อย จากจุดนี้ไปตามแนวกึ่งกลางคลองบางกอกน้อย จนจดทางรถไฟสายใต้ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวทางรถไฟสายใต้ จนจดถนนสวนผัก ฟากตะวันออก จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวถนนสวนผัก ถนนบรมราชชนนี ฟากเหนือจนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนสุขาภิบาล ๑ จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนสุขาภิบาล ๑ จนจดคลองชักพระ จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองชักพระ จนจดคลองบางเชือกหนัง

ทิศใต้ จดคลองบางเชือกหนัง

ทิศตะวันตก จดเส้นแบ่งเขตแขวงระหว่างแขวงคลองชักพระกับแขวงบางพรม เส้นแบ่งเขตแขวงระหว่างแขวงคลองชักพระกับแขวงบางระมาด และเส้นแบ่งเขตแขวงระหว่างแขวงคลองชักพระกับแขวงฉิมพลี และทางรถไฟสายใต้ ฟากตะวันออก จนจดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนนทบุรี

(๖) บริเวณหมายเลข ๒.๖

ทิศเหนือ จดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนพระรามที่ ๒ ตรงจุดที่เส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนพระรามที่ ๒ บรรจบกับแนวกึ่งกลางคลองพระยาราชมนตรีจากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวเส้นขนานดังกล่าว จนจดคลองบัว จากจุดนี้ไปตามแนวกึ่งกลางคลองบัว คลองตาสุก คลองบางมด คลองราชพฤกษ์ คลองตาโซะ และคลองสะพานควาย จนจดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ

ทิศตะวันออก จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ (คลองรางใหญ่)

ทิศใต้ จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ (คลองสนามแดง) ตรงจุดที่คลองสนามแดงตัดกับคลองรางใหญ่ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกจนจดถนนประชาอุทิศ ฟากตะวันออก จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวถนนประชาอุทิศ ฟากตะวันออก จนจดกับถนนกาญจนาภิเษก (ด้านใต้) ฟากเหนือ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวถนนกาญจนาภิเษก (ด้านใต้) จนจดแนวกึ่งกลางคลองพระยาราชมนตรี

ทิศตะวันตก จดแนวกึ่งกลางคลองพระยาราชมนตรี

(๗) บริเวณหมายเลข ๒.๗

ทิศเหนือ จดแนวกึ่งกลางคลองราษฎร์สามัคคี

ด้านตะวันออก จดเส้นขนานระยะ ๗๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนสุขาภิบาล ๑ ตรงจุดที่เส้นขนานระยะ ๗๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนสุขาภิบาล ๑ บรรจบกับคลองบางโคลัด จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองบางโคลัด จนจดกับคลองวัดสิงห์ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองวัดสิงห์ จนจดกับถนนเอกชัย ฟากเหนือ

ทิศใต้ จดถนนเอกชัย ฟากเหนือ ตรงจุดที่ถนนเอกชัย ฟากเหนือ บรรจบกับแนวกึ่งกลางคลองวัดสิงห์ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวถนนเอกชัย ฟากเหนือ จนจดซอยอุดมทรัพย์ ฟากตะวันตก จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวซอยอุดมทรัพย์ ฟากตะวันตก จนจดคลองบางพราน จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองบางพราน จนจดเส้นขนานระยะ ๑๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนบางบอน ๑ จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวเส้นขนานระยะ ๑๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนบางบอน ๑ จนจดถนนเอกชัย ฟากเหนือ ถนนบางขุนเทียน ฟากตะวันตก แนวกึ่งกลางคลองบางบอน แนวเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนบางขุนเทียน และทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ – มหาชัย

ทิศตะวันตก จดถนนกาญจนาภิเษก ฟากตะวันออก

(๘) **บริเวณหมายเลข ๒.๘**

ทิศเหนือ จดเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเพชรเกษม ตรงจุดที่คลองศรีสำราญตัดกับเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเพชรเกษม จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเพชรเกษม จนจดคลองมหาศร จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองมหาศร จนจดคลองราษฎร์สามัคคี จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวกึ่งกลางคลองราษฎร์สามัคคี จนจดกับถนนกาญจนาภิเษก ฟากตะวันออก

ทิศตะวันออก จดกับถนนกาญจนาภิเษก ฟากตะวันออก

ทิศใต้ จดเส้นแบ่งเขตแขวงระหว่างแขวงบางแคกับแขวงหลักสอง และคลองภาษีเจริญ ฝั่งเหนือ

ทิศตะวันตก จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรสาคร (คลองศรีสำราญ)

(๙) **บริเวณหมายเลข ๒.๙**

ทิศเหนือ จดคลองกำนันเทียบ และคลองบางแวก

ทิศตะวันออก จดแนวเขตข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่แขวงบางไผ่ แขวงบางแคเหนือ และแขวงคลองขวาง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๕

ทิศใต้ จดคลองบางจาก ตรงจุดที่คลองบางจากจดกับแนวเขตข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่แขวงบางไผ่ แขวงบางแคเหนือ และแขวงคลองขวาง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๒๕ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวกึ่งกลางคลองบางจาก จนจดกับคลองทวีวัฒนา จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองทวีวัฒนา จนจดเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเพชรเกษม จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเพชรเกษม จนจดแนวกึ่งกลางคลองมหาศร

ทิศตะวันตก จดแนวกึ่งกลางคลองมหาศร

๓. "**บริเวณที่ ๓**" คือ พื้นที่ในบริเวณตามรายการดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนนทบุรี ตรงจุดที่คลองบางกอกน้อยตัดกับเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนนทบุรี จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนนทบุรี จนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนงามวงศ์วาน จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ จนจดคลองบางเขน จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวกึ่งกลางคลองบางเขน จนจดแนวกึ่งกลางคลองลาดพร้าว

ทิศตะวันออก จดแนวกึ่งกลางคลองลาดพร้าว ตรงจุดที่คลองบางเขนบรรจบกับคลองลาดพร้าว จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองลาดพร้าว จนจดคลองทรงกระเทียม จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองทรงกระเทียม จนจดเส้นขนานระยะ ๕๕๐ เมตร กับศูนย์กลางซอยลาดพร้าว ๕๓ จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวเส้นขนานระยะ ๕๕๐ เมตร กับศูนย์กลางซอยลาดพร้าว ๕๓ จนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนลาดพร้าว จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนลาดพร้าว จนจดคลองยายเผื่อน จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองยายเผื่อน จนจดถนนแฮปปี้แลนด์สาย ๑ ฟากใต้ ถนนนวมินทร์ ฟากใต้ จนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนศรีบูรพา ตรงจุดที่ถนนนวมินทร์บรรจบกับเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนศรีบูรพา จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนศรีบูรพา จนจดถนนรามคำแหง ฟากใต้ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวถนนรามคำแหง ฟากใต้ จนจดคลองหัวหมาก จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองหัวหมาก จนจดคลองกะจะ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองกะจะ คลองจิก จนจดเขตที่ดินของการกีฬาแห่งประเทศไทย (ด้านตะวันออก) จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวเขตที่ดินของการกีฬาแห่งประเทศไทย (ด้านตะวันออก) จนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนรามคำแหง จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนรามคำแหง จนจดคลองกะจะ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวกึ่งกลางคลองกะจะ จนจดคลองบ้านป่า จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองบ้านป่า จนจดคลองสะแก จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวกึ่งกลางคลองสะแก จนจดคลองตัน จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองตัน จนจดคลองพระโขนง จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองพระโขนง คลองบางนางจัน จนจดซอยสุขุมวิท ๗๗ (ซอยอ่อนนุช) ฟากเหนือ แนวกึ่งกลางคลองบ้านหลาย จนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางซอยสุขุมวิท ๑๐๑/๑ (ซอยวชิรธรรมสาธิต) จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางซอยสุขุมวิท ๑๐๑/๑ (ซอยวชิรธรรมสาธิต) จนจดคลองเคล็ด จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลาง

คลองเคล็ด จนจดซอยสุขุมวิท ๑๐๓ (ซอยอุดมสุข) ฟากเหนือ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวซอยสุขุมวิท ๑๐๓(ซอยอุดมสุข) ฟากเหนือ จนจดถนนศรีนครินทร์ ฟากตะวันออก จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวถนนศรีนครินทร์ฟากตะวันออก จนจดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ

ทิศใต้ จดแนวเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ ตรงจุดที่เส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการตัดกับถนนศรีนครินทร์จากจุดนี้ไปตามแนวเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ จนจดคลองสะพานควาย จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวกึ่งกลางคลองสะพานควาย คลองตาโซะ คลองราชพฤกษ์คลองบางมด จนจดคลองตาสุก

ทิศตะวันตก จดคลองบัว ตรงจุดที่คลองบัวตัดกับคลองตาสุก จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองบัว จนจดเส้นแบ่งเขตระหว่างเขตบางขุนเทียนกับเขตจอมทอง จากจุดนี้ไปตามแนวเส้นแบ่งเขตระหว่างเขตบางขุนเทียนกับเขตจอมทอง จนจดคลองวัดสิงห์ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองวัดสิงห์ จนจดคลองบางโคลัด จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองบางโคลัด จนจดเส้นขนานระยะ ๗๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนสุขาภิบาล ๑ จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวเส้นขนานระยะ ๗๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนสุขาภิบาล ๑ จนจดคลองราษฎร์สามัคคี จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวกึ่งกลางคลองราษฎร์สามัคคี จนจดคลองมหาศร จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองมหาศร จนจดเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเพชรเกษม จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกตามแนวเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเพชรเกษม จนจดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนครปฐม จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนครปฐม จนจดคลองกำนันเทียบ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองกำนันเทียบ จนจดคลองมหาศร จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองมหาศร จนจดเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเพชรเกษม จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนเพชรเกษม จนจดคลองทวีวัฒนา จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองทวีวัฒนา จนจดคลองบางจาก จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวกึ่งกลางคลองบางจาก จนจดคลองพระยาราชมนตรี จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองพระยาราชมนตรี จนจดคลองบางเพลี้ย จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวกึ่งกลางคลองบางเพลี้ย จนจดคลองลัดวัดฉิม จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองลัดวัดฉิม จนจดคลองบางเชือกหนัง จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวกึ่งกลางคลองบางเชือกหนัง จนจดคลองชักพระ จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองชักพระ จนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนสุขาภิบาล ๑ จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนสุขาภิบาล ๑ จนจดถนนบรมราชชนนี ฟากเหนือ ถนนสวนผัก ฟากตะวันออก จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวทางรถไฟสายใต้จนจดคลองบางกอกน้อย จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวกึ่งกลางคลองบางกอกน้อย จนจดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนนทบุรี

๔. “**บริเวณที่ ๔**” คือ พื้นที่ในบริเวณที่ ๔.๑ ถึงบริเวณที่ ๔.๗ ตามรายการดังต่อไปนี้

(๑) **บริเวณหมายเลข ๔.๑** ย่านศูนย์ชุมชนสะพานใหม่

ทิศเหนือ จดคลองบางบัว คลองสอง ฝั่งใต้ และซอยศาลเจ้า ฟากใต้

ทิศตะวันออก จดเส้นขนานระยะ ๑,๐๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนพหลโยธิน

ทิศใต้ จดถนนรามอินทรา ฟากเหนือ และถนนแจ้งวัฒนะ ฟากเหนือ

ทิศตะวันตก จดคลองบางบัว ฝั่งตะวันออก

(๒) **บริเวณหมายเลข ๔.๒** ย่านศูนย์ชุมชนรามอินทรา กิโลเมตรที่ ๘

ทิศเหนือ จดคลองตาเร่ง ฝั่งใต้ และเส้นขนานระยะ ๑,๐๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนรามอินทรา

ทิศตะวันออก จดเส้นเลียบเขตถนนวงแหวนรอบนอก (ด้านตะวันออก) ฟากตะวันตกไปทางทิศใต้ จนจดเส้นตั้งฉากกับถนนรามอินทรา ฟากเหนือ ตรงจุดที่ถนนนวมินทร์บรรจบกับถนนรามอินทรา ฟากใต้ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ตามแนวถนนรามอินทราเป็นระยะ ๑,๐๐๐ เมตร จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ตามแนวเส้นตั้งฉากกับถนนรามอินทราดังกล่าว จนจดกับเส้นตั้งฉากกับถนนนวมินทร์ฟากตะวันออก ตรงจุดที่ถนนนวมินทร์บรรจบกับถนนรามอินทรา ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวถนนนวมินทร์ เป็นระยะ ๑,๗๐๐ เมตร

ทิศใต้ จดเส้นตั้งฉากกับถนนนวมินทร์ ฟากตะวันตก ตรงจุดที่ถนนนวมินทร์บรรจบกับถนนรามอินทรา ฟากใต้ ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ตามแนวถนนนวมินทร์เป็นระยะ ๑,๗๐๐ เมตร

ทิศตะวันตก จดเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนนวมินทร์ ตัดกับเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนรามอินทรา และเส้นแบ่งเขตระหว่างเขตคันนายาวกับเขตบึงกุ่ม

(๓) **บริเวณหมายเลข ๔.๓** ย่านศูนย์ชุมชนมีนบุรี

ทิศเหนือ จดเส้นเลียบแนวถนนโครงการ ฉ.๑ ตรงจุดที่ถนนวงแหวนรอบนอก (ด้านตะวันออก) ฟากตะวันออก บรรจบกับแนวถนนโครงการ ฉ.๑ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจนจดกับถนนรามอินทรา ฟากใต้ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวถนนรามอินทรา ฟากใต้ จนจดเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนสุวินทวงศ์ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนสุวินทวงศ์ จนจดเส้นตั้งฉากกับถนนสุวินทวงศ์ ฟากเหนือ ตรงจุดที่ถนนร่มเกล้าบรรจบกับถนนสุวินทวงศ์ ฟากใต้

ทิศตะวันออก จดเส้นตั้งฉากกับถนนสุวินทวงศ์ ฟากเหนือ ตรงจุดที่ถนนร่มเกล้าบรรจบกับถนนสุวินทวงศ์ ฟากใต้ จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวถนนร่มเกล้า ฟากตะวันตก

ทิศใต้ จดเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนรามคำแหง ตรงจุดที่ถนนร่มเกล้าฟากตะวันตกบรรจบกับเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนรามคำแหง จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ จนจดศูนย์กลางซอยธรากร ๖ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามแนวศูนย์กลางซอยธรากร ๖ ซอยธรากร ๕ จนจดคลองแสนแสบ ฝั่งเหนือ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคลองแสนแสบ ฝั่งเหนือ จนจดถนนวงแหวนรอบนอก (ด้านตะวันออก) ฟากตะวันออก

ทิศตะวันตก จดถนนวงแหวนรอบนอก (ด้านตะวันออก) ฟากตะวันออก

(๔) **บริเวณหมายเลข ๔.๔** ย่านศูนย์ชุมชนหนองจอก

ทิศเหนือ จดเส้นขนานระยะ ๕๐๐ เมตร กับ คลองแสนแสบ ฝั่งเหนือ

ทิศตะวันออก จดเส้นตั้งฉากกับถนนสังฆสันติสุข ฟากเหนือ และฟากใต้ ตรงจุดที่ถนนสังฆสันติสุขบรรจบกับถนนอยู่วิทยา ฟากตะวันออก ไปทางทิศตะวันออก ตามแนวถนนสังฆสันติสุข เป็นระยะ ๒๐๐ เมตร

ทิศใต้ จดเส้นขนานระยะ ๘๐๐ เมตร กับคลองแสนแสบ ฝั่งใต้

ทิศตะวันตก จดเส้นตั้งฉากกับถนนเลียบวารี ฟากเหนือ และฟากใต้ ตรงจุดที่ถนนเลียบวารีบรรจบกับถนนเชื่อมสัมพันธ์ ฟากตะวันตก ไปทางทิศตะวันตกตามแนวถนนเลียบวารี เป็นระยะ ๑,๐๐๐ เมตร

(๕) **บริเวณหมายเลข ๔.๕** ย่านศูนย์ชุมชนลาดกระบัง

ทิศเหนือ จดคลองประเวศบุรีรมย์ ฝั่งเหนือ

ทิศตะวันออก จดถนนประชาพัฒนา ฟากตะวันออก ตรงจุดที่คลองประเวศบุรีรมย์ตัดกับถนนประชาพัฒนา ฟากตะวันออก จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวถนนประชาพัฒนา ฟากตะวันออก จนจดเส้นตั้งฉากกับถนนหลวงแพ่ง ฟากใต้ ตรงจุดที่ห่างจากถนนวัดศรีวารีน้อย – อ่อนนุช บรรจบกับถนนหลวงแพ่ง ฟากใต้ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวถนนหลวงแพ่งเป็นระยะ ๑,๐๐๐ เมตร จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวเส้นตั้งฉากดังกล่าว จนจดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ

ทิศใต้ จดเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ

ทิศตะวันตก จดสวนพระนคร ถนนอ่อนนุช – ลาดกระบัง ฟากเหนือ และซอยลาดกระบัง ๕ ฟากตะวันออก

(๖) **บริเวณหมายเลข ๔.๖** ย่านศูนย์ชุมชนลาดกระบังใหม่

ทิศเหนือ จดเส้นขนานระยะ ๑,๒๕๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนกรุงเทพ – ชลบุรี(สายใหม่)

ทิศตะวันออก จดถนนร่มเกล้า ฟากตะวันตก

ทิศใต้ จดถนนกรุงเทพ – ชลบุรี (สายใหม่) ฟากเหนือ

ทิศตะวันตก จดเส้นขนานระยะ ๘๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนร่มเกล้า

(๗) **บริเวณหมายเลข ๔.๗** ย่านศูนย์ชุมชนบางขุนเทียน

ทิศเหนือ จดเขตทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ – มหาชัย ฟากใต้ ตรงจุดที่เขตทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ – มหาชัย บรรจบกับถนนกาญจนาภิเษก ฟากตะวันออก จากจุดนี้ไปทางทิศ

ตะวันออกเฉียงเหนือ จนจดเส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนบางขุนเทียน จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวเส้นขนานดังกล่าว จนจดคลองบางบอน จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวกึ่งกลางคลองบางบอน จนจดถนนบางขุนเทียน ฟากตะวันตก จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวถนนบางขุนเทียน ฟากตะวันตก จนจดถนนเอกชัย ฟากเหนือ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวถนนเอกชัย จนจดเส้นขนานระยะ ๑๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนบางบอน ๑ ตรงจุดที่ถนนบางบอน ๑ บรรจบกับถนนเอกชัยฟากเหนือ จากจุดนี้ไปทางทิศเหนือตามแนวเส้นขนานระยะ ๑๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนบางบอน ๑ จนจดคลองบางพราน จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวกึ่งกลางคลองบางพราน จนจดซอยอุดมทรัพย์ ฟากตะวันตก จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวซอยอุดมทรัพย์ ฟากตะวันตก จนจดถนนเอกชัย ฟากเหนือ จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวถนนเอกชัย ฟากเหนือ จนจดแนวกึ่งกลางคลองวัดสิงห์

ทิศตะวันออก จดแนวกึ่งกลางคลองวัดสิงห์ คลองสนามชัย และเส้นแบ่งเขตระหว่างเขตบางขุนเทียนกับเขตจอมทอง

ทิศใต้ จดเส้นเลียบขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับถนนพระรามที่ ๒ ตรงจุดที่เส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับถนนพระรามที่ ๒ บรรจบกับคลองบัว จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวเส้นขนานดังกล่าว จนจดคลองพระยาราชมนตรี จากจุดนี้ไปทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองพระยาราชมนตรี จนจดถนนกาญจนาภิเษก (ด้านใต้)

ทิศตะวันตก จดถนนกาญจนาภิเษก (ด้านใต้) ตรงจุดที่ถนนกาญจนาภิเษกบรรจบกับแนวกึ่งกลางคลองพระยาราชมนตรี จากจุดนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามแนวถนนกาญจนาภิเษกจนจดเขตทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ – มหาชัย

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครฉบับนี้ คือ เนื่องจากได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในพื้นที่บางส่วนในท้องที่กรุงเทพมหานคร ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๔๗ ออกใช้บังคับโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในด้านการผังเมือง การกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การอำนวยความสะดวกแก่การจราจร และการควบคุมความหนาแน่นของอาคาร ด้วยการกำหนดมาตรการในการควบคุมการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารพาณิชยกรรมประเภทค้าปลีกค้าส่ง ในพื้นที่บางส่วนของกรุงเทพมหานคร โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งมีผลใช้บังคับเป็นการชั่วคราวมีกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๗ เป็นต้นไป และถ้าไม่มีการออกกฎกระทรวงหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ประกาศกระทรวงมหาดไทยมีผลใช้บังคับจะทำให้ประกาศกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวเป็นอันถูกยกเลิกไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว สมควรให้มีกฎหมายใช้บังคับอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องตราข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครนี้

พระราชบัญญัติ
โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ
และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๐๔

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๔
เป็นปีที่ ๑๖ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุโบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๗๗ และ

(๒) พระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๖

บรรดาบทกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“โบราณสถาน”[1] หมายความว่า อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย

“โบราณวัตถุ” หมายความว่า สังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่

---

[1] บทนิยามคำว่า “โบราณสถาน” ในมาตรา 4 แก้ไขโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี

"ศิลปวัตถุ"[2] หมายความว่า สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลป

"สิ่งเทียมโบราณวัตถุ"[3] หมายความว่า สิ่งที่ทำเทียมโบราณวัตถุหรือส่วนของโบราณวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร

"สิ่งเทียมศิลปวัตถุ"[3] หมายความว่า สิ่งที่ทำเทียมศิลปวัตถุหรือส่วนของศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร

"ทำเทียม"[3] หมายความว่า เลียนแบบ จำลอง หรือทำเอาอย่างด้วยวิธีการใดๆให้เหมือนหรือคล้ายของจริง ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีขนาด รูปลักษณะ และวัสดุอย่างเดิมหรือไม่

"พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

"อธิบดี" หมายความว่า อธิบดีกรมศิลปากร

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕[4] การออกหนังสืออนุญาตและการออกใบอนุญาตซึ่งอธิบดีต้องกระทำตามพระราชบัญญัตินี้ อธิบดีจะมอบหมายให้ข้าราชการในกรมศิลปากรซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าขึ้นไปกระทำแทน หรือผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ใดเป็นผู้กระทำแทนสำหรับท้องที่นั้นก็ได้ การมอบหมายให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อได้มีประกาศมอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ใดกระทำการแทนอธิบดีตามความในวรรคหนึ่งแล้ว คำขอรับหนังสืออนุญาตและใบอนุญาตให้ยื่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่นั้น

มาตรา ๖[4] ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมไม่เกินอัตราในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ ยกเว้นค่าธรรมเนียมและกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑
โบราณสถาน

---

[2]บทนิยามคำว่า "ศิลปวัตถุ" ในมาตรา 4 แก้ไขโดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[3]บทนิยามคำว่า "สิ่งเทียมโบราณวัตถุ" สิ่งเทียมศิลปวัตถุ" และ "ทำเทียม" ในมาตรา 4 เพิ่มเติมโดยมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

[4]มาตรา 5 และมาตรา 6 แก้ไขโดยมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

มาตรา ๗ เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถานใดๆ ตามที่อธิบดีเห็นสมควรได้ และให้มีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้ ประกาศดังกล่าวนี้ อธิบดีจะเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ให้กระทำได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การขึ้นทะเบียนโบราณสถานตามความในวรรคก่อน ถ้าโบราณสถานนั้นมีเจ้าของหรือมีผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้อธิบดีแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่พอใจ ก็ให้มีสิทธิร้องต่อศาลภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่อธิบดีแจ้งให้ทราบ ขอให้ศาลมีคำสั่งให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียนและหรือการกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถานแล้วแต่กรณีได้ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอต่อศาล หรือศาลมีคำสั่งคดีถึงที่สุดให้ยกคำร้องขอของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ให้อธิบดีดำเนินการขึ้นทะเบียนได้

มาตรา ๗ ทวิ[5] ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคาร ภายในเขตของโบราณสถาน ซึ่งอธิบดีได้ประกาศขึ้นทะเบียน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี

ในกรณีที่มีการปลูกสร้างอาคารโดยมิได้รับอนุญาต ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งระงับการก่อสร้างและให้รื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันได้รับคำสั่ง

ผู้ใดขัดขืนไม่ระงับการก่อสร้างหรือรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารตามคำสั่งอธิบดี มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน และให้อธิบดีดำเนินการรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นได้ โดยเจ้าของผู้ครอบครองหรือผู้ปลูกสร้างไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือดำเนินคดีแก่ผู้รื้อถอนไม่ว่าด้วยประการใดทั้งสิ้น

สัมภาระที่รื้อถอนถ้าเจ้าของไม่ขนย้ายออกไปจากเขตโบราณสถานภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันรื้อถอนเสร็จ ให้อธิบดีจัดการขายทอดตลาดสัมภาระนั้นเงินที่ได้จากการขายเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและการขายแล้วเหลือเท่าใดให้คืนให้เจ้าของสัมภาระนั้น

มาตรา ๘ บรรดาโบราณสถานซึ่งอธิบดีกรมศิลปากรได้จัดทำบัญชีและประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามกฎหมายว่าด้วย โบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุและการพิพิธภัณฑ์แห่งชาติแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

มาตรา ๙ โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว และเป็นโบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ชำรุด หักพังหรือเสียหายไม่ว่าด้วยประการใดๆ ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานนั้น แจ้งการชำรุดหักพังหรือเสียหายเป็นหนังสือ ไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เกิดชำรุดหักพังหรือเสียหายนั้น

มาตรา ๙ ทวิ[6] โบราณสถานตามมาตรา ๙ ที่ได้จัดให้มีการเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นเป็นปกติธุระ หรือจัดเก็บผลประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากโบราณสถานนั้น ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมทั้งหมด หรือบางส่วนตามที่อธิบดีกำหนด

---

[5]มาตรา 7 ทวิ เพิ่มเติมโดยข้อ 1 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 308 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พุทธศักราช 2515

[6]มาตรา 9 ทวิ เพิ่มเติมโดยมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

การกำหนดค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมโบราณสถานตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีแต่งตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน โดยให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองร่วมเป็นกรรมการด้วย

มาตรา ๑๐[7] ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติมทำลายเคลื่อนย้ายโบราณสถาน หรือส่วนต่างๆ ของโบราณสถาน หรือขุดค้นสิ่งใดๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถาน เว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย

มาตรา ๑๐ ทวิ[8] พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในโบราณสถานเพื่อตรวจดูว่าได้มีการซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลายเคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่างๆ ของโบราณสถาน หรือมีการขุดค้นสิ่งใดๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถานหรือไม่ ในการนี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดหรืออายัดวัตถุที่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าจะเป็นวัตถุที่ได้มาจากการขุดค้นในบริเวณโบราณสถานได้

การตรวจ ยึดหรืออายัดตามความในวรรคหนึ่ง ให้กระทำได้ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก และเมื่อดำเนินการตรวจ ยึดหรืออายัดแล้วในเขตกรุงเทพมหานครให้รายงานต่ออธิบดี ในเขตจังหวัดอื่นให้รายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและอธิบดีเพื่อทราบ

มาตรา ๑๑ โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วนั้น แม้ว่าจะเป็นโบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลใดๆ ทำการซ่อมแซมหรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการบูรณะหรือรักษาไว้ให้คงสภาพเดิมได้ แต่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบก่อน

มาตรา ๑๒ ในกรณีที่มีการโอนโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้โอนจะต้องแจ้งการโอนเป็นหนังสือโดยระบุชื่อ และที่อยู่ของผู้รับโอน และวันเดือนปีที่โอนไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันโอน

ผู้ได้รับกรรมสิทธิ์โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วโดยทางมรดกหรือโดยพินัยกรรมต้องแจ้งการได้รับกรรมสิทธิ์ไปยังอธิบดีภายในหกสิบวันนับแต่วันได้รับกรรมสิทธิ์ ในกรณีที่มีผู้ได้รับกรรมสิทธิ์โบราณสถานเดียวกันหลายคน เมื่อได้มีการมอบหมายให้ผู้มีกรรมสิทธิ์รวมคนใดคนหนึ่งเป็นผู้แจ้งการรับกรรมสิทธิ์ และผู้ได้รับมอบหมายได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ถือว่าผู้มีกรรมสิทธิ์รวมทุกคนได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นแล้วด้วย

มาตรา ๑๓[9] เพื่อประโยชน์ในการรักษาสภาพ ความปลอดภัย ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้ผู้เข้าชมปฏิบัติในระหว่างเข้าชมได้และจะกำหนดให้ผู้เข้าชมเสียค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นด้วยก็ได้

---

[7]มาตรา 10 แก้ไขโดยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[8]มาตรา 10 ทวิ แก้ไขโดยมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[9]มาตรา 13 แก้ไขโดยมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

การจัดให้เข้าชมโบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายโดยเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่น ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีทราบก่อนและต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๓ ทวิ[10] เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการศึกษาและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม อธิบดีมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลใดเข้าไปดำเนินกิจการใดๆ เพื่อหาผลประโยชน์ในบริเวณโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วและมิใช่เป็นโบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยให้ผู้รับอนุญาตออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจการทั้งสิ้นและผู้รับอนุญาตต้องจ่ายเงินค่าสิทธิค่าตอบแทน และค่าธรรมเนียมอื่นให้แก่กรมศิลปากรเพื่อสมทบกองทุนโบราณคดีทั้งนี้ ตามระเบียบที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

หมวด ๒

โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ

มาตรา ๑๔[11] เมื่ออธิบดีเห็นว่าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุใดที่มิได้อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลป ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุนั้น

ในกรณีที่อธิบดีเห็นว่าโบราณวัตถุใดไม่ว่าจะได้ขึ้นทะเบียนแล้วหรือไม่หรือศิลปวัตถุใดที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว สมควรสงวนไว้เป็นสมบัติของชาติ อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นเป็นโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ห้ามทำการค้า และหากเห็นสมควรเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติให้อธิบดีมีอำนาจจัดซื้อโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นไว้ได้

มาตรา ๑๔ ทวิ[12] เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และการจัดทำทะเบียนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีอายุตั้งแต่สมัยอยุธยาขึ้นไป ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้เขตท้องที่ใดเป็นเขตสำรวจโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้น โดยให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแจ้งปริมาณ รูปพรรณและสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุนั้นต่ออธิบดีตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

เมื่อได้มีประกาศตามวรรคหนึ่งแล้ว อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจเข้าไปในเคหะสถานของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง หรือสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกหรือระหว่างเวลาทำการเพื่อประโยชน์ในการจัดทำทะเบียน และในกรณีที่เห็นว่าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุใดมีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ ให้อธิบดีมีอำนาจดำเนินการตามมาตรา ๑๔ ได้

มาตรา ๑๕ โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วนั้น ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงเว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีและถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใด

---

[10]มาตรา 13 ทวิ เพิ่มเติมโดยมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

[11]มาตรา 14 แก้ไขโดยมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[12]มาตรา 14 ทวิ เพิ่มเติมโดยมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย

มาตรา ๑๖[13] ในกรณีที่โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วชำรุดหักพัง เสียหาย สูญหาย หรือมีการย้ายสถานที่เก็บรักษา ให้ผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นแจ้งเป็นหนังสือไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันชำรุด หักพังเสียหาย สูญหาย หรือมีการย้ายนั้น

มาตรา ๑๗ ในกรณีที่มีการโอนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วผู้โอนจะต้องแจ้งการโอนเป็นหนังสือโดยระบุชื่อและที่อยู่ของผู้รับโอน และวันเดือนปีที่โอนไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันโอน

ผู้ได้รับกรรมสิทธิ์โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วโดยทางมรดกหรือโดยพินัยกรรม ต้องแจ้งการได้รับกรรมสิทธิ์ไปยังอธิบดีภายในหกสิบวันนับแต่วันได้รับกรรมสิทธิ์ ในกรณีที่มีผู้ได้รับกรรมสิทธิ์โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุเดียวกันหลายคน เมื่อได้มีการมอบหมายให้ผู้มีกรรมสิทธิ์รวมคนใดคนหนึ่งเป็นผู้แจ้งการรับกรรมสิทธิ์ และผู้ได้รับมอบหมายได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ถือว่าผู้มีกรรมสิทธิ์รวมทุกคนได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นแล้วด้วย

มาตรา ๑๘[14] โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน และอยู่ในความดูแลรักษาของกรมศิลปากรจะโอนกันมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งบทกฎหมาย แต่ถ้าโบราณวัตถุและศิลปวัตถุใดมีเหมือนกันอยู่มากเกินต้องการอธิบดีจะอนุญาตให้โอนโดยวิธีขายหรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์แห่งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หรือให้เป็นรางวัลหรือเป็นค่าแรงงานแก่ผู้ขุดค้นก็ได้ ทั้งนี้ตามระเบียบที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๘ ทวิ[15] โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร หรือที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้และมีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลป ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นเป็นโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียม

เมื่อได้มีประกาศตามวรรคหนึ่งแล้ว การผลิต การค้า หรือมีไว้ในสถานที่ทำการค้าซึ่งสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียมนั้น ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษาและให้ผู้ประสงค์จะผลิตสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียมแจ้งรายการสิ่งที่ตนจะผลิตต่ออธิบดีพร้อมทั้งต้องแสดงให้ปรากฏที่สิ่งที่ตนผลิตนั้นด้วยว่าเป็นสิ่งที่ได้ทำเทียมขึ้น

เมื่อได้รับแจ้งตามวรรคสองแล้ว ให้อธิบดีแจ้งรายชื่อผู้ผลิตและรายการสิ่งเทียมโบราณวัตถุและสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียมที่จะผลิตนั้นต่ออธิบดีกรมศุลกากรเพื่อประโยชน์ในการส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักรด้วย

มาตรา ๑๙[16] ผู้ใดประสงค์จะทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มิได้ห้ามทำการค้าตามมาตรา ๑๔ วรรคสอง ต้องได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี

---

[13]มาตรา 16 แก้ไขโดยมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[14]มาตรา 18 แก้ไขโดยมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[15]มาตรา 18 ทวิ เพิ่มเติมโดยมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[16]มาตรา 19 แก้ไขโดยมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

การขอรับใบอนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่อธิบดีอนุญาต ให้อธิบดีประกาศรายชื่อผู้ได้รับใบอนุญาตในราชกิจจานุเบกษา

ในกรณีที่อธิบดีไม่อนุญาต ผู้ขอรับในอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อรัฐมนตรีภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้ทราบคำสั่ง

คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

มาตรา ๑๙ ทวิ[17] ผู้ใดจะแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุโดยเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่น ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีทราบก่อน และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๙ ตรี[18] ใบอนุญาตตามมาตรา ๑๙ ให้มีอายุใช้ได้จนถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคมของปีที่ออกใบอนุญาต ถ้าผู้รับใบอนุญาตประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาตให้ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาตต่ออธิบดีก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุ เมื่อได้ยื่นคำขอแล้วให้ประกอบกิจการต่อไปได้จนกว่าอธิบดีจะสั่งไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตนั้น

การขอต่ออายุใบอนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่อธิบดีอนุญาต ให้อธิบดีประกาศรายชื่อผู้ได้รับใบอนุญาตในราชกิจจานุเบกษา

ในกรณีที่อธิบดีไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาต ผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อรัฐมนตรีภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้ทราบคำสั่ง

คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

ถ้ามีการอุทธรณ์การต่ออายุใบอนุญาตตามวรรคสามก่อนที่รัฐมนตรีจะมีคำวินิจฉัยรัฐมนตรีจะสั่งอนุญาตให้ประกอบกิจการไปพลางก่อนเมื่อมีคำขอของผู้อุทธรณ์ก็ได้

มาตรา ๒๐[19] ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา ๑๙ ต้องแสดงใบอนุญาตไว้ในที่เปิดเผยและเห็นได้ง่าย ณ สถานที่ทำการค้า และให้ผู้รับใบอนุญาตทำบัญชีรายการโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียมที่อยู่ในความครอบครองของตนและรักษาบัญชีนั้นไว้ ณ สถานที่ดังกล่าว ทั้งนี้ ตามระเบียบที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๒๑[19] ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในสถานที่ผลิต สถานที่ทำการค้า สถานที่แสดง หรือสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุ ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกหรือระหว่างเวลาทำการ เพื่อตรวจดูว่าได้มีการปฏิบัติถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ หรือเพื่อตรวจดูว่ามี

---

[17]มาตรา 19 ทวิ แก้ไขโดยมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[18]มาตรา 19 ตรี เพิ่มเติมโดยมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[19]มาตรา 20 และมาตรา 21 แก้ไขโดยมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุ หรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือมีสิ่งเทียมโบราณวัตถุ หรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่มิได้ปฏิบัติตามประกาศที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา ๑๘ ทวิ อยู่ในสถานที่นั้นหรือไม่ และในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามิได้มีการปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้ หรือมีโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุหรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่มิได้ปฏิบัติตามประกาศที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา ๑๘ ทวิ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดหรืออายัดโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุหรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุนั้น เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีได้

มาตรา ๒๑ ทวิ[20] ในการปฏิบัติหน้าที่ อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ แล้วแต่กรณี ต้องแสดงบัตรประจำตัวต่อเจ้าของ ผู้ครอบครองผู้รับใบอนุญาตหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานที่ที่ทำการตรวจสอบตามมาตรา ๑๔ ทวิ หรือมาตรา ๒๑ และให้เจ้าของผู้ครอบครอง ผู้รับใบอนุญาต หรือผู้ที่เกี่ยวข้องดังกล่าวอำนวยความสะดวกตามสมควร

บัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๑ ตรี[20] ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายหรือพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๒๒[21] ห้ามมิให้ผู้ใดส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุไม่ว่าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นจะเป็นโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วหรือไม่ ออกนอกราชอาณาจักร เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดี

การขอรับใบอนุญาตและการอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่ศิลปวัตถุที่มีอายุไม่เกินห้าปีและไม่ได้ขึ้นทะเบียน และการนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุผ่านราชอาณาจักร

มาตรา ๒๓ บุคคลใดประสงค์จะส่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว ให้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตต่ออธิบดี ในกรณีที่อธิบดีมีคำสั่งไม่อนุญาต ผู้ขอมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีต่อรัฐมนตรีภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันทราบคำสั่งคำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

ในกรณีอธิบดีเห็นสมควรหรือรัฐมนตรีวินิจฉัยให้ออกใบอนุญาตให้ผู้ยื่นคำขอส่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว และเมื่อผู้ยื่นคำขอได้ยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไข วิธีการและข้อกำหนดว่าด้วยการวางเงินประกัน และหรือการชำระค่าปรับตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเกี่ยวแก่การส่งโบราณวัตถุและศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวแล้วก็ให้อธิบดีออกใบอนุญาตให้ผู้ยื่นเรื่องราวส่งหรือนำวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวได้

---

[20]มาตรา 21 ทวิ และมาตรา 21 ตรี เพิ่มเติมโดยมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[21]มาตรา 22 แก้ไขโดยมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

มาตรา ๒๓ ทวิ [22]กรณีที่มีความจำเป็นที่ต้องส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือชิ้นส่วนของโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากรออกนอกราชอาณาจักร เพื่อการศึกษา การวิเคราะห์ การวิจัยการซ่อมแซม หรือประกอบ ให้อธิบดีมีอำนาจส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุหรือชิ้นส่วนของโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวได้เว้นแต่เป็นชิ้นส่วนของโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ต้องนำไปแปรสภาพหรือทำลายไปโดยกระบวนการวิเคราะห์หรือการวิจัยนั้น อธิบดีจะส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักรโดยไม่ต้องนำกลับก็ได้

มาตรา ๒๔[23] โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งไว้ในราชอาณาจักรหรือในบริเวณเขตเศรษฐกิจจำเพาะโดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ ไม่ว่าที่ที่ซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งจะอยู่ในกรรมสิทธิ์หรือความครอบครองของบุคคลใดหรือไม่ ให้ตกเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ผู้เก็บได้ต้องส่งมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วมีสิทธิจะได้รับรางวัลไม่เกินหนึ่งในสามแห่งค่าของทรัพย์สินนั้น

อธิบดีตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นผู้พิจารณากำหนดค่าของทรัพย์สินและเงินรางวัลตามวรรคหนึ่ง ผู้เก็บได้มีสิทธิอุทธรณ์การกำหนดของคณะกรรมการเป็นหนังสือต่ออธิบดีภายในสิบห้าวันนับแต่วันทราบการกำหนด คำวินิจฉัยของอธิบดีให้เป็นที่สุด

มาตรา ๒๔ ทวิ[24] ในกรณีที่ใบอนุญาตที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้สูญหายหรือถูกทำลายในสาระสำคัญ ให้ผู้รับใบอนุญาตยื่นคำขอรับใบแทนใบอนุญาตต่ออธิบดีภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบการสูญหายหรือถูกทำลาย

การขอรับใบแทนใบอนุญาตและการออกใบแทนใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

หมวด ๓

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

มาตรา ๒๕ ให้มีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจะจัดตั้งขึ้น ณ ที่ใด หรือจะให้สถานที่ใดเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ตลอดถึงการถอนสภาพพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่มีอยู่แล้วในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้

---

[22]มาตรา 23 ทวิ เพิ่มเติมโดยมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[23]มาตรา 24 แก้ไข โดยมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[24]มาตรา 24 ทวิ เพิ่มเติมโดยมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

มาตรา ๒๖[25] โบราณวัตถุและศิลปวัตถุซึ่งเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินและอยู่ในความดูแลรักษาของกรมศิลปากรนั้น จะเก็บรักษาไว้ ณ สถานที่อื่นใดนอกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมิได้ แต่ในกรณีที่ไม่อาจหรือไม่สมควรจะนำมาเก็บรักษา ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและได้รับอนุญาตจากอธิบดีแล้วจะเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์อื่น วัด หรือสถานที่ของทางราชการก็ได้

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่กรณีที่อธิบดีอนุญาตให้นำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุไปแสดง ณ ที่ใดๆ เป็นการชั่วคราว หรือในกรณีที่อธิบดี มีคำสั่งให้นำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเพื่อประโยชน์ในการซ่อมแซมหรือบูรณะ

ในกรณีที่โบราณวัตถุและศิลปวัตถุใดมีเหมือนกันหลายชิ้น อธิบดีจะอนุญาตให้กระทรวง ทบวง กรมใดเป็นผู้เก็บรักษาโบราณวัตถุและศิลปวัตถุนั้นบางชิ้นก็ได้

มาตรา ๒๗[25] เพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัย ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้ผู้เข้าชมปฏิบัติในระหว่างเข้าชมได้และจะกำหนดให้ผู้เข้าชมเสียค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นด้วยก็ได้

หมวด ๔
กองทุนโบราณคดี

มาตรา ๒๘ ให้จัดให้มีกองทุนขึ้น เรียกว่า “กองทุนโบราณคดี” เพื่อใช้จ่ายในกิจการอันเป็นประโยชน์แก่โบราณสถานหรือการพิพิธภัณฑ์

มาตรา ๒๙ กองทุนโบราณคดีประกอบด้วย

(๑) เงินที่ได้มาตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

(๒) เงินผลประโยชน์อันเกิดจากโบราณสถาน

(๓) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้

(๔) เงินทุนกองกลางและเงินทุนตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุโบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ ซึ่งกรมศิลปากรมีอยู่แล้วในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๓๐ การเก็บรักษาและการจ่ายเงินกองทุนโบราณคดี ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

หมวด ๔ ทวิ[26]
การพักใช้และการเพิกถอนใบอนุญาต

มาตรา ๓๐ ทวิ ผู้รับในอนุญาตผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้กฎกระทรวง ประกาศ

---

[25] มาตรา 26 และมาตรา 27 แก้ไขโดยมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

[26] หมวด 4 ทวิการพักใช้และการเพิกถอนใบอนุญาตและมาตรา 30 ทวิเพิ่มเติมโดยมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

หรือระเบียบที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ หรือเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดอธิบดีมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้มีกำหนดครั้งละไม่เกินหกสิบวันแต่ในกรณีที่มีการฟ้องผู้รับใบอนุญาตต่อศาลว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้อธิบดีจะสั่งพักใช้ใบอนุญาตไว้จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ได้

ผู้ถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตจะขอรับใบอนุญาตใดๆ ตามพระราชบัญญัตินี้ในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตนั้นไม่ได้

มาตรา ๓๐ ตรี [27] เมื่อปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตผู้ใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้หรือฝ่าฝืนคำสั่งพักใช้ใบอนุญาต อธิบดีมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตได้

ผู้ถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาตจะขอรับใบอนุญาตใดๆ ตามพระราชบัญญัตินี้อีกไม่ได้จนกว่าจะพ้นสองปีนับตั้งแต่วันที่ถูกเพิกถอนใบอนุญาต

มาตรา ๓๐ จัตวา [27] คำสั่งพักใช้และคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตให้ทำเป็นหนังสือแจ้งให้ผู้รับใบอนุญาตทราบ ในกรณีที่ไม่พบตัวหรือบุคคลดังกล่าวไม่ยอมรับคำสั่ง ให้ปิดคำสั่งไว้ ณ ที่เปิดเผยเห็นได้ง่าย ที่สถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตหรือภูมิลำเนาของผู้รับใบอนุญาตนั้น และให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวได้ทราบคำสั่งนั้นแล้วตั้งแต่วันที่ปิดคำสั่ง

คำสั่งพักใช้และคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตตามวรรคหนึ่งให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและจะโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือโดยวิธีอื่นด้วยก็ได้

มาตรา ๓๐ เบญจ [27] ผู้ถูกสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อรัฐมนตรีภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่ง

คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

การอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งไม่เป็นการทุเลาการบังคับตามคำสั่งพักใช้หรือคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตนั้น

หมวด ๕
บทกำหนดโทษ

มาตรา ๓๑ [28] ผู้ใดเก็บได้ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งโดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ และเบียดบังเอาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นเป็นของตนหรือของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๑ ทวิ [29] ผู้ใดซ่อนเร้น จำหน่าย เอาไปเสีย หรือรับซื้อรับจำนำ หรือรับไว้โดยประการใดๆ ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุอันได้มาโดยการกระทำความผิดตามมาตรา ๓๑ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

---

[27]มาตรา 30 ตรี มาตรา 30 จัตวา และมาตรา 30 เบญจ เพิ่มเติมโดยมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[28]มาตรา 31 แก้ไขโดยมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[29]มาตรา 31 ทวิ เพิ่มเติมโดยมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ถ้าการกระทำผิดตามวรรคหนึ่งได้กระทำไปเพื่อการค้า ผู้กระทำผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๒[30] ผู้ใดบุกรุกโบราณสถาน หรือทำให้เสียหาย ทำลายทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งโบราณสถาน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำต่อโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๓[30] ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า ทำให้ไร้ประโยชน์หรือทำให้สูญหายซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๔[31] ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๙ มาตรา ๑๒ มาตรา ๑๓ วรรคสองมาตรา ๑๔ ทวิ มาตรา ๑๖ มาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๒๐ หรือไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา ๑๓ หรือมาตรา ๒๗ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๕[31] ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๐ หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดไว้ในหนังสืออนุญาตตามมาตรา ๑๐ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินสามแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๖[32]ผู้ใดทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ห้ามทำการค้าตามประกาศที่ออกตามมาตรา ๑๔ วรรคสอง หรือฝ่าฝืนมาตรา ๑๕ หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดไว้ในหนังสืออนุญาตตามมาตรา ๑๕ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๖ ทวิ[33] ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามประกาศที่ออกตามมาตรา ๑๘ ทวิ วรรคสอง หรือไม่แจ้งรายการสิ่งที่ตนผลิตต่ออธิบดี หรือไม่แสดงให้ปรากฏที่สิ่งที่ตนผลิตว่าเป็นสิ่งที่ได้ทำเทียมขึ้นตามมาตรา ๑๘ ทวิ วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๗[34] ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

---

[30] มาตรา 32 และมาตรา 33 แก้ไขโดยมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[31]มาตรา 34 และมาตรา 35 แก้ไขโดยมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[32]มาตรา 36 แก้ไขโดยมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[33]มาตรา 36 ทวิ เพิ่มเติมโดยมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[34]มาตรา 37 แก้ไขโดยมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

มาตรา ๓๗ ทวิ[35] ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๙ ทวิ หรือประกาศที่ออกตามมาตรา ๑๙ ทวิ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๗ ตรี[35] ผู้ใดขัดขวางหรือไม่อำนวยความสะดวกตามสมควรแก่อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๘[36] ผู้ใดส่งหรือนำโบราณวัตถุที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนออกนอกราชอาณาจักร อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๒๒ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปีหรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๙[36] ผู้ใดส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วออกนอกราชอาณาจักรอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๒๒ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๔๐ ให้ผู้ทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุให้บุคคลชมโดยเรียกเก็บค่าชมเป็นปกติธุระอยู่แล้วในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยื่นคำขอรับใบอนุญาตจากอธิบดีให้ทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุให้บุคคลชมภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ความในมาตรา ๑๙ และมาตรา ๒๐ มิให้ใช้บังคับแก่ผู้ทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุให้บุคคลชมโดยเรียกเก็บค่าชมเป็นปกติธุระ ซึ่งได้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตโดยถูกต้องตามความในวรรคก่อน ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับจนถึงวันที่ได้รับใบอนุญาต

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ส. ธนะรัชต์
นายกรัฐมนตรี

---

[35] มาตรา 37 ทวิ และมาตรา 37 ตรี เพิ่มเติมโดยมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[36] มาตรา 38 และมาตรา 39 แก้ไขโดยมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

อัตราค่าธรรมเนียม[37]

(๑) ใบอนุญาตตามมาตรา ๑๙ ฉบับละ ๒๐,๐๐๐ บาท

(๒) ใบอนุญาตตามมาตรา ๒๒

(ก) โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุซึ่ง
กรมศิลปากรเห็นว่ามีอายุตั้งแต่สมัยอยุธยา
ขึ้นไป ชิ้นละไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท

(ข) โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุซึ่ง
กรมศิลปากรเห็นว่ามีอายุต่ำกว่าสมัยอยุธยา
ชิ้นละไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท

(๓) ใบแทนใบอนุญาต ฉบับละ ๑๐๐ บาท

(๔) การต่ออายุใบอนุญาตครั้งละเท่ากับค่าธรรมเนียมใบอนุญาตนั้น

---

[37]อัตราค่าธรรมเนียม แก้ไขโดยมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ นอกจากมีบทกำหนดโทษผู้กระทำความผิดต่ำกว่าที่ควรอยู่มากเป็นเหตุให้มีการลักลอบนำโบราณวัตถุและศิลปวัตถุออกนอกประเทศซึ่งเป็นภัยต่อการสงวนวัตถุเช่นว่านั้นแล้ว ยังมีบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติจัดการเกี่ยวแก่การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและการโบราณคดีให้เป็นไปด้วยดีอีกหลายประการ จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวแก่การนี้เสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ข้อสังเกต

คำว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ” ได้แก้เป็น “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม” ตามพระราชกฤษฎีกาแก้ไขบทบัญญัติให้สอดคล้องกับการโอนอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 พ.ศ. 2545